

שבוע פרשת פקודי

(2 - 8 March 08)

כ"ה אדר א' - א' אדר ב' ה'תשס"ח

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קו

זה המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר חודו לח' על שעשה לנו עזר ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:

א הַלְלוּהָ | הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב מִי יִמְלֹל גְּבוּרֹת יְהוָה יִשְׁמִיעַ כָּל־תְּהִלָּתוֹ:
ג אֲשֶׁר־י שִׁמְרֵי מִשְׁפָּט עִשָּׂה צְדָקָה בְּכָל־עֵת: ד זָכַרְנִי יְהוָה בְּרָצוֹן עֲמָךְ פִּקְדֹנֵי בִישׁוּעֶתְךָ:
ה לְרָאוֹת | בְּמִוֶּכֶת בַּחֲרִיד לְשִׁמְח בְּשִׂמְחַת גִּוִּיךָ לְהַתְהַלֵּל עִם־נַחֲלֶתְךָ: ו חֲטָאנוּ עִם־אֲבֹתֵינוּ
הַעֲוִינוּ הִרְשָׁעְנוּ: ז אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרִים | לֹא־הִשְׁכִּילוּ נִפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת־רַב חֲסִדֶיךָ וַיֹּמְרוּ עֲלֵיהֶם
בְּיַם־סוּף: ח וַיִּוְשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ לְהוֹדִיעַ אֶת־גְּבוּרָתוֹ: ט וַיַּגְעַר בְּיַם־סוּף וַיַּחַרֵּב וַיִּזְלִיכֵם בְּתַהֲמוֹת
בַּמִּדְבָּר: י וַיִּוְשִׁיעֵם מִיַּד שׁוֹנָא וַיִּנְאַלֵּם מִיַּד אוֹיֵב: יא וַיַּכְסֹּף־מַיִם צָרִיהֶם אֶחָד מֵהֶם לֹא נֹתַר:
יב וַיֹּאמִינוּ בְּדַבְּרֵי יִשְׁרָאוֹ תְהִלָּתוֹ: יג מָה־רוּ שָׁכְחוּ מַעֲשָׂיו לֹא־חָכוּ לַעֲצָתוֹ: יד וַיִּתְּאוּ תַאֲוָה בַּמִּדְבָּר
וַיִּנְסוּ־אֶל בִּישְׁמִימֹן: טו וַיִּתֵּן לָהֶם שְׁאֵלָתָם וַיִּשְׁלַח רֶזֶן בְּנַפְשָׁם: טז וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה לֹא־הָרִן
קְדוֹשׁ יְהוָה: יז תִּפְתַּח־אָרֶץ וַתִּבְלַע דָּתָן וְאֶת־חֶדֶת אַבִּירָם: יח וַתִּבְעַר־אֵשׁ בַּעֲדָתָם לְהַכָּה
תַּלְהֵט רָשָׁעִים: יט יַעֲשׂוּ־עֵגֶל בַּחֲרֵב וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַסַּכָּה: כ וַיֹּמְרוּ אֶת־כְּבוֹדֶם בַּתְּבִנִּית שׁוֹר אֹכֵל
עֵשֶׂב: כא שָׁכְחוּ אֵל מוֹשִׁיעֵם עִשָּׂה גְדֻלוֹת בְּמִצְרַיִם: כב נִפְלְאוֹת בָּאָרֶץ חָם גְּזֵרָאוֹת עֲלֵי־סוּף:
כג וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לוֹלֵי מֹשֶׁה בַּחֲרִיו עָמַד בַּפָּרָן לִפְנֵי לְהַשִּׁיב חֲמָתוֹ מִהַשְׁחִית: כד וַיִּמָּאֶסוּ
בָּאָרֶץ חֲמֻדָּה לֹא־הָאִמְּנוּ לְדַבְּרוֹ: כה וַיִּרְגְּנוּ בְּאַהֲלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה: כו וַיִּשְׂא יָדוֹ לָהֶם
לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמִּדְבָּר: כז וַלְהַפִּיל זֶרַעַם בְּגוֹיִם וּלְזִרְוֹתָם בָּאֲרָצוֹת: כח וַיַּצְמִדוּ לְכַעַל פַּעֲוֹר וַיֹּאכְלוּ
זִבְחֵי מֵתִים: כט וַיַּכְעִיסוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם וַתִּפְרֹץ־אֲפָם מִגִּפְתָּה: ל וַיַּעֲמֵד פִּינָחָם וַיִּפְלֹל וַתַּעֲצֹר הַמַּגִּפָּה:
לא וַתַּחֲשֹׁב לוֹ לְצַדִּיקָה לְדֹר וָדֹר עַד־עוֹלָם: לב וַיִּקְצִיפוּ עַל־מִי מְרִיבָה וַיִּרַע לְמֹשֶׁה בַּעֲבוּרָם:
לג כִּי־הִמְרוּ אֶת־רוּחוֹ וַיִּבְכֹּא בִשְׁפָתָיו: לד לֹא־הִשְׁמִידוּ אֶת־הָעַמִּים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם:
לה וַיִּתְּעֲרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם: לו וַיַּעֲבְדוּ אֶת־עֲצָבֵיהֶם וַיְהִיו לָהֶם לְמוֹקֵשׁ: לו וַיִּזְבְּחוּ
אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בָּנוֹתֵיהֶם לְשָׂדִים: לז וַיִּשְׁפְּכוּ דָם נָקִי דַם־בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר זָבְחוּ לַעֲצָבֵי כְנָעַן
וַתַּחֲנֹף הָאָרֶץ בַּדָּמִים: לט וַיִּטְמְאוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וַיִּזְנוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם: מ וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיִּתְּעַב
אֶת־נַחֲלָתוֹ: מא וַיִּתְּנֵם בְּיַד־גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם שְׁנָאֵיהֶם: מב וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם וַיִּפְּנְעוּ תַּחַת יָדָם:
מג פְּעָמַיִם רַבּוֹת יֵצְלִים וְהִמָּה יִמְרוּ בַּעֲצָתָם וַיִּמְכּוּ בַּעֲוֹנָם: מד וַיֵּרָא בָצָר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת־רִנָּתָם:
מה וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנְחָם בְּרַב חֲסִדָּיו: מז וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים לִפְנֵי כָל־שׁוֹבֵיהֶם: מז הוֹשִׁיעֵנו |
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קְדוֹשְׁךָ לְהִשְׁתַּבַּח בְּתִהֲלֶתְךָ: מח בְּרוּךְ־יְהוָה | אֱלֹהֵי

יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם | וְעַד הָעוֹלָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אֲמֵן הַלְלוּהָ:

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים לתודות לה/ כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָדָו לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסָדָו: ב יֹאמְרוּ גְאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֲלָם מִיַּד־צָר:
 ג וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמַּעֲרָב מִצָּפוֹן וּמִיָּם: ד תָּעוּ בַּמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ עֵיר מוֹשֵׁב
 ה לֹא מָצְאוּ: ו רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַטֵּף: ז וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם
 ח מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ט וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵלֶכֶת אֶל־עֵיר מוֹשֵׁב: י הָדָו לַיהוָה חֲסָדָו
 יא וְנִפְלְאוּתוֹ לִבְנֵי אָדָם: יב כִּי־הִשְׁפִּיעַ נֶפֶשׁ שְׁקָקָה וְנֶפֶשׁ רָעָבָה מִלֹּא־טוֹב: יג יֵשְׁבֵי חֹשֶׁךְ
 יד וְצִלְמוֹת אֲסִירֵי עֵנִי וּבְרוּל: יו כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלִיוֹן נֶאֱצָו: יז וַיִּכְנַע בַּעֲמֹל לָבָם
 יח כָּשְׁלוּ וְאִין עֹזָר: יט וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁיַעֵם: כ יוֹצִיאֵם מִחֹשֶׁךְ
 כא וְצִלְמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתֵּן: כב הָדָו לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוּתוֹ לִבְנֵי אָדָם: כג כִּי־שָׁבַר דִּלְתוֹת
 כד נְחֹשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוֹזַל גִּדְּעָה: כה אוֹיְלִים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁעַם וּמַעֲוֹנֹתֵיהֶם יִתְּעֶנּוּ: כו כָּל־אֲכָל תִּתַּעֲב
 כז נַפְשָׁם וַיִּגִּיעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מָוֶת: כח וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁיַעֵם: כט יִשְׁלַח
 לִדְבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: לו הָדָו לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוּתוֹ לִבְנֵי אָדָם: לו וַיִּזְכְּחוּ
 לו זִכְרֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: לו וַיִּדְרִי חַיִּים בְּאֲנִיּוֹת עֲשִׂי מְלֹאכָה בְּיָמִים רַבִּים: לו הִמָּה
 לו רָאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוּתוֹ בְּמִצְוָה: לו וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעְרָה וְתִרְוָמָם גָּלְיוֹ: לו יַעֲלוּ
 לו שָׁמַיִם יִרְדּוּ תַּהוֹמוֹת נַפְשָׁם בָּרַעַה תִּתְמוּגֵג: לו יִחוּגּוּ וַיִּנּוּעוּ כְּשָׁפוֹר וְכָל־חֲכָמָתָם תִּתְבַּלַּע:
 לו וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם וּמִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: לו יָקָם סַעְרָה לְדַמְמָה וַיַּחֲשׂוּ גְלוּתָם:
 לו וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתָּקוּ וַיִּנָּחֵם אֶל־מְחוֹז חֲפָצָם: לו הָדָו לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוּתוֹ לִבְנֵי אָדָם:
 לו וַיִּרְוּ מְמוּהוֹ בְּקֹהֶל עָם וּבְמוֹשֵׁב זִקְנִים יִהְלֹכוּהוּ: לו יֵשֶׁם נְהָרוֹת לְמִדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם
 לו לְצִמְאוֹן: לו אֶרֶץ פְּרִי לְמִלְחָה מְרֵעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לו יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאַגְם־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה
 לו לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֶׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכְוֶנּוּ עֵיר מוֹשֵׁב: לו וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כִּרְמִים וַיַּעֲשׂוּ
 לו פְּרִי תְבוּאָה: לו וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבְהִמָּתָם לֹא יִמְעִיט: לו וַיִּמְעֹטוּ וַיִּשְׁחוּ מַעֲצָר רָעָה
 לו וַיִּגְזֹן: לו שִׁפְךָ בּוֹז עַל־גְּדִיבִים וַיִּתְּעַם בְּתַהוֹ לֹא־דֶרֶךְ: לו וַיִּשְׁגֹּב אֲבִיוֹן מַעֲוִי וַיִּשֶׁם כְּצֹאֵן
 לו מִשְׁפָּחוֹת: לו יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכָל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהֶם: לו מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמְרֵהוּ וַיִּתְּבוּנּוּ
 חֲסִדֵי יְהוָה:

מפתח כללי

- (א) מזמורי תהלים ק"ו ק"ז ב
- (ב) מאמר ד"ה חייב איניש לבסומי בפוריא פורים, ה'תשס"י ה
- (ג) משיחות שבת פרשת פקודי, ד' אדר-שני, ה'תשמ"ט יח
- (ד) לקוטי שיחות פרשת פקודי (בלה"ק) כו
- (ה) חידושים וביאורים בהל' מלכים לב
- (ו) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת פקודי מה
- (ז) לוח "היום יום" לשבוע פרשת פקודי נב
- (ח) הלכה יומית לעיון ברמב"ם נד

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדויקים (קאפח):

- (ט) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת פקודי נו
- (י) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת פקודי עה
- (יא) – ספר המצוות לשבוע פרשת פקודי פ

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

- (יב) שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן פב
- (יג) שולחן ערוך הלכות תפילין - אדמו"ר הזקן פג
- (יד) תורה אור מבואר - ד"ה חייב איניש - אדמו"ר הזקן פג
- (טו) מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי פז
- (טז) דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק" פח
- (יז) המשך והחרים תרל"א - אדמו"ר מוהר"ש צ
- (יח) קונטרס ומעין - אדמו"ר מוהרש"ב צא
- (יט) ספר המאמרים תרצ"ב - אדמו"ר מוהרי"צ צא
- (כ) לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ צג
- (כא) אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ צה

- (כב) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת פקודי צו
- (כג) לוח זמנים לשבוע פרשת פקודי קיא

בס"ד. פורים, ה'תשח"י

(הנחה בלתי מוגה)

חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי¹. הנה ממארז"ל זה גופא מוכח שענינו של פורים הוא ארור המן וברוך מרדכי, אלא שבענין זה יש גם מקום ודרגא ששם לא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, ומ"מ, גם שם פועלים את הענין דארור המן וברוך מרדכי. וכן מוכח מכמה ענינים דפורים, כפי שמצינו בנוגע לאחשוורוש, זה הקב"ה שאחרית וראשית שלו (כדאיתא במדרש²), דכתיב ב'י' לעשות כרצון איש ואיש, דקאי על מרדכי והמן⁴, והיינו, שהי' יכול להיות גם כרצון המן ח'ו, ומ"מ, ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר⁵, ונהפוך הוא גו⁶. וכמו"כ מצינו בהתחלת גזירת המן, דכתיב ותאמר לו זרש אשתו וכל אוהביו יעשו עץ גבוה חמישים אמה גו' ויתלו את מרדכי עליו, ואח"כ במפלת המן, כתיב⁸ ויאמר חרבונה (ועז"נ⁹ וגם חרבונה זכור לטוב) הנה העץ אשר עשה המן למרדכי גו' גבוה חמישים אמה גו' ויתלו את המן על העץ אשר הכין למרדכי. ועוד זאת, שבב' הענינים (במחשבת המן ובמפלתו) מודגש שהעץ הוא גבוה חמישים אמה דוקא. וכמו"כ בתכלית וסיום הדבר, כתיב הנה בית המן נתתי לאסתר¹⁰, ותשם אסתר את מרדכי על בית המן¹¹, והיינו, שהבית שיכול להיות באופן של בית המן, ועד שגם בפועל הי' בית המן, הנה בית זה ניתן למרדכי. וצריך להבין הענין בזה, שאפשר להיות שמרדכי והמן הם בשוה, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, ודוקא במקום זה פועלים הענין דשמחת פורים כו'.

(ב) **ויובן** בהקדים הענין שעל ידו נתבטלה מחשבת המן כו', דאיתא¹² במדרש¹³ על הפסוק יעשו עץ גבוה חמישים אמה, אמר הקב"ה לא יהי' העץ, שכבר קדם אברהם ואמר והשענו תחת העץ¹⁴, וכן במשה נאמר ויורהו ה' עץ¹⁵. והנה, מ"ש באברהם והשענו תחת העץ, בה"א הידיעה, איתא במדרש¹⁶ שהוא העץ הידוע שעליו נאמר¹⁷ ויטע אשל בבאר שבע, ועץ זה הי' גם אצל משה במדבר, כדאיתא במדרש¹⁸ שיעקב נטל עמו ארזים מהאשל שנטע אברהם זקנו בבאר שבע, והורידם למצרים, ובני ישראל נטלו עמם למדבר, ומזה נעשה הברית התיכון בתוך הקרשים, שהי' מברית כל ג' הצדדים, כדאיתא בתרגום¹⁹ שהי'

(1) מגילה ז, ב.

(2) אגדה - הובא במאו"א מערכת א אות קפב.

(3) אסתר א, ח.

(4) מגילה יב, א.

(5) אסתר ח, טז.

(6) שם ט, א.

(7) שם ה, יד.

(8) שם ז, ט"י.

(9) פיוט שושנת יעקב.

(10) שם ח, ז.

(11) שם, ב.

(12) בהבא לקמן - ראה ד"ה והברית התיכון תרנ"ח (סה"מ)

תרנ"ח ע' קלה ואילך).

(13) בסה"מ תרנ"ח שם: במד"ר ע"פ יעשו עץ. וראה מדרש

פנים אחרים על מגילת אסתר - (נוסח ב) פרק ה. ילקוט שמעוני

בשלח רמז רנו.

(14) וירא יח, ד.

(15) בשלח טו, כה.

(16) מדרש שכל טוב עה"פ. וראה גם תורה שלימה עה"פ (אות

ג).

(17) וירא כא, לג.

(18) ב"ר פצ"ד, ד.

(19) תיב"ע תרומה כו, כח. וראה שבת צח, ב.

נכפף כעכנא (כנחש), שעי"ז נתבטל הנחש הקדמוני, נחש בריח²⁰, שזהו גם ענינו של המן, עליו נאמר²¹ משרש נחש יצא צפע. והיינו, שהעץ דאברהם פעל ביטול העץ דהמן, ולא רק ביטול סתם, שלא יהי' העץ, אלא יתירה מזה, שהביטול יהי' באופן של אתהפכא, שיתלו את המן על העץ אשר הכין למרדכי. והנה, ענינו של העץ דאברהם שפעל ביטול העץ דהמן, שמו מורה עליו, שנקרא בשם אשל, שזוהי תיבה בלתי רגילה, ובפרט שנקרא לאח"ז בשם עץ (והשענו תחת העץ), ואעפ"כ נקרא תחילה בשם אשל. ולכן מצינו במדרשי חז"ל²² כמה דרשות לפרש מאי אשל, כי, אם הכוונה היא כפשוטו, הול"ל ויטע עץ. וא' הפירושים הוא שאש"ל הוא ראשי-תיבות²³, היינו, שכל אות בתיבת אשל, א' ש' ל', הו"ע עיקרי שמבאר מהותו של העץ, כדלקמן.

(ג) ויש לבאר תחילה כללות המהות של העץ דאברהם, דאיתא במדרש²⁴ כשנתן הקב"ה לאברהם אבינו את הארץ לא נתנה אלא כמו שהיא, שנאמר²⁵ קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה, עמד אברהם והשביחה, שנאמר ויטע אשל בבאר שבע. והענין בזה, דהנה ארץ קאי על גן עדן, שעל זה אמרו חז"ל²⁶ כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר²⁷ ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ (היינו שג"ע נקרא ארץ). ואף שבעולם הבא יש ב' פירושים אם קאי על גן עדן או על תחיית המתים²⁸, ולפי משמעות הפירוש הפשוט קאי על תחיית המתים²⁹, מ"מ, בנוגע לארץ שעלי' נאמר לאברהם קום התהלך בארץ גו', מצינו להדיא שקאי על ג"ע, כדאיתא במדרש³⁰ על הפסוק³¹ כי ה' אלקיך מביאך אל ארץ טובה ורחבה (שזוהי הארץ שנאמר לאברהם קום התהלך בארץ), לראות שולחן שהוא ערוך בגן עדן, שנאמר³² אתהלך לפני ה' בארצות החיים. ועז"נ שע"י פעולת אברהם ויטע אשל בבאר שבע השביח את הג"ע. והנה, ענין השבח דג"ע נוסף על העילוי דג"ע מצד עצמו, יובן ממ"ש³³ ויניחם בגן עדן לעבדה ולשמרה, דכשם שע"י העבודה בגן כפשוטו משביחים אותו, כמו"כ ע"י עבודת האדם משביחים את הג"ע יותר מכמו שהוא מצד עצמו. והענין בזה, כמשנ"ת במאמרים שלפנ"ז³⁴, על יסוד מ"ש בתרגום³⁵ ובמדרשי חז"ל³⁶ לעבדה זו רמ"ח מצוות עשה ולשמרה זו שס"ה מצוות לא תעשה, שע"י מעשה המצוות, מ"ע ומל"ת, ממשיכים בגן עדן הענין דשכר מצוה שהוא המצוה עצמה³⁷, והרי

(20) ישעי' כז, א. וראה רע"מ בוח"ג מב, א. רעח, ב.

(21) ישעי' יד, כט. קהלת יעקב ערך המן.

(22) ראה סוטה י, א. רש"י וירא עה"פ.

(23) ראה מדרש תהלים קי. בחיי וירא עה"פ. וראה לקו"ש

חט"ו ס"ע 501. וש"נ.

(24) ספרי דברים א, ח.

(25) לך יג, יז.

(26) משנה סנהדרין ר"פ חלק.

(27) ישעי' ס, כא.

(28) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות ציצית פ"א (יד, ב). ובכ"מ.

(29) ראה רע"ב (ועוד) לסנהדרין שם. מדרש שמואל על מסכת

אבות בתחילתו.

(30) שמו"ר פכ"ה, ח.

(31) עקב ח, ז.

(32) תהלים קטז, ט.

(33) בראשית ב, טו.

(34) ד"ה באתי לגני (מאמר ב) פ"ט וד"ה זה יתנו ספ"ו (לעיל

ע' קכט ואילך; ס"ע קמא ואילך).

(35) תיב"ע עה"פ.

(36) ראה זהר ח"א כז, א. ח"ב קסה, ב. תקו"ז תכ"א (סב, א).

תנ"ה (פח, ב). ילקוט ראובני עה"פ. לקו"ת שה"ש מח, ד.

אוה"ת בראשית ח"ו תתרמא, סע"ב - בשם ארז"ל.

(37) ראה תניא פל"ז. פל"ט.

ענין המצוה הוא למעלה אפילו מעולם הבא³⁸, שכולל ג"ע ועוה"ב שלמעלה מג"ע. וכללות הענין בזה, דהנה, אמרו רז"ל³⁹ שמא תאמר הוא גן הוא עדן, תלמוד לומר ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן⁴⁰, גן לחוד ועדן לחוד, ועד כדי כך הם לחוד, שבחי' עדן עצמו אינו נמשך בהגן, ורק נהר יוצא מעדן להשקות את הגן, והיינו, שגם הנהר היוצא מעדן בכחו רק להשקות את הגן, אבל הגן נשאר בפני עצמו. והשבח שנעשה ע"י לעבדה ולשמרה הוא שממשיכים בחי' עדן בהגן. וענינו בספירות, דהנה, ענין הגן קאי בכללות על ספירת המלכות⁴¹, וענין הנהר (שיוצא מעדן להשקות את הגן) הוא בחי' בינה שנקראת בשם נהר⁴², מיא דניידי, ועדן (שממנו נמשך הנהר) קאי על בחי' הכתר וגם (למטה מזה) בחי' החכמה⁴³, ובשניהם הרי זה הפנימיות שבהם (פנימיות החכמה ופנימיות הכתר), שזהו פירוש שם עדן שמורה על ענין התענוג. וזהו החילוק שבין עדן לגן, שעל בחי' עדן נאמר⁴⁴ עין לא ראתה אלקים זולתך, משא"כ גן הוא המקום שבו היתה יצירת האדם. אמנם, שכר הנשמות לעתיד לבוא הוא שיזכו לבחי' עדן, והרי השכר דלעתיד לבוא בא ע"י מעשינו ועבודתנו במשך שית אלפי שנים דהוה עלמא, שזהו"ע לעבדה ולשמרה, היינו, שבהגן לחוד ממשיכים את הענין דשכר מצוה שהיא המצוה עצמה, שהו"ע חפץ ורצון העליון הנקרא בשם עדן. וזהו שע"י ויטע אשל בבאר שבע השביח אברהם את הארץ, שהו"ע המשכת בחי' עדן בהגן (ארץ), שנעשה ע"י מעשה האדם בהענין דלעבדה ולשמרה. ופרטי העבודה בזה מרומזים בג' האותיות א' ש' ל' שבתיבת אשל, כדלקמן.

ד) והענין בזה, דבאות אל"ף מובן שהו"ע של הוספה על כללות ענין הארץ והעולם, שהרי בריאת העולם (גם כפי שעולם על מילואו נברא⁴⁵, שאז הי' אדה"ר בג"ע) היא באות ביי"ת⁴⁶, כמ"ש⁴⁷ בראשית ברא, ולמעלה מזה הו"ע האל"ף. וכדאיתא במדרש⁴⁸ כ"ו דורות היתה האל"ף קורא תגר לפני הקב"ה כו' אני ראשון של אותיות ולא בראת עולמך בי, אמר לה הקב"ה למחר אני בא ליתן תורה מסיני ואינו פותח אלא כך, שנאמר⁴⁹ אנכי הוי' אלקיך. אך צריך להבין, מהו הטעם שמתן תורה הי' יכול להתחיל באל"ף, ובריאת העולם לא היתה יכולה להתחיל באל"ף. וביותר צריך להבין, שהרי לא ניתנה תורה למלאכי השרת⁵⁰, אלא למטה בעולם דוקא, וכמ"ש⁵¹ וירד הוי' על הר סיני, והיינו, שמתן תורה לא הי' באופן שהעלו את המטה (הר סיני) למעלה, אלא באופן של ירידה מלמעלה למטה, בעולם דוקא. וכיון שבבריאת העולם לא הי' יכול להיות הענין דאל"ף, אינו מובן איך נפעל במתן תורה המשכת האל"ף בעולם. ואם אפשר להיות המשכת האל"ף בעולם,

(38) ראה המשך וככה תרל"ז פ"ט.

(39) ברכות לר, ב.

(40) בראשית ב, יו"ד.

(41) פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) פ"ג (ערך גן).

(42) לקו"ת שה"ש לט, א ואילך. ובכ"מ.

(43) בסה"מ תרנ"ח שם: כמ"ש בזהר באר"ז דרפ"ח סע"ב

ועמ"ש בפרדס בשעה"כ ערך עדן.

(44) ישעי' סד, ג. ברכות שם.

(45) ראה ב"ר פי"ד, ז. וראה שם פי"ב, ו. פי"ג, ג (וביפ"ת

שם).

(46) ב"ר פ"א, יו"ד. וזה ר"פ ויגש (רה, ב).

(47) בראשית א, א.

(48) ב"ר שם.

(49) יתרו כ, ב.

(50) ברכות כה, ב.

(51) יתרו יט, כ.

א"כ, הי' יכול להיות המשכת האל"ף גם בתחילת בריאת העולם. ובפרט ע"פ מארז"ל⁵² מאי דכתיב⁵³ ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי, ה' יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין כו' (וזהו יום הששי, ו' בסיון שניתנה בו תורה), והיינו, שאנכי הוי' אלקיך (מתן תורה) הוא הקיום דמעשה בראשית, ומ"מ היתה בריאת העולם בבי"ת דוקא, ורק לאח"ז ניתוסף ונמשך האל"ף בהעולם שנברא בבי"ת (ע"ד הנ"ל שאברהם השביח את הארץ). ויובן ע"פ הידוע שכל השמות שבלשון הקודש אינם שמות הסכמיים, אלא שמות המורים על ענינם של הדברים הנקראים בשמות אלו⁵⁴. וכן הוא בהשם דאות אל"ף, ששם זה מורה על ענינה, ומזה יובן למה לא הי' יכול להיות בריאת העולם באל"ף, ומתן תורה הי' באל"ף דוקא, ובאופן שהאל"ף נמשך בעניני העולם דוקא.

ה) וביאור הענין, דהנה, אל"ף הוא מלשון אאלפך חכמה אאלפך בינה⁵⁵. ועוד זאת, כדאיתא בספרי קבלה⁵⁶ שאל"ף הוא אותיות פלא (למעלה מחו"ב). וענין זה נרמז גם בהלשון אאלפך חכמה אאלפך בינה, שהרי מבואר בקבלה ובחסידות⁵⁷ שהפירוש דאאלפך חכמה אאלפך בינה הוא שמלמדים את החכמה ואת הבינה (שענינם הוא שכל), ע"י ההמשכה מדרגא שלמעלה מהשכל, שזהו"ע דאל"ף אותיות פלא. והיינו, שאף שנקרא בשם פלא, מ"מ, אין זה ענין שאינו קשור עם חו"ב כלל, אלא באופן שנמשך ממנו להיות אאלפך חכמה אאלפך בינה.

ויובן מכמו שהוא באדם התחתון, שיש בו חכמה ובינה, שהו"ע השכל, טעם ודעת (ובזה מתחיל סדר השתלשלות הכחות פנימיים שבנפש האדם, שהתחלתם הו"ע החכמה, ומחכמה נמשך לבינה עד למטה כו'), ויש בו ענין שלמעלה מחכמה ובינה, שכללותו הו"ע הרצון. וברצון גופא ישנם ב' אופנים, חיצוניות הרצון ופנימיות הרצון. חיצוניות הרצון הוא רצון סתם, והיינו באופן שאין טעם לרצון, כי אם שכך הוא הרצון (אזוי וויל ער). ופנימיות הרצון הוא הנקרא בשם חפץ⁵⁸, והיינו, שיש טעם כמוס לרצון, אלא שאין זה טעם של חכמה ובינה שהם למטה מהרצון, כי אם טעם מלשון טעמו וראו כי טוב⁵⁹, שהו"ע העונג (געשמאק). והיינו, שאין זה כסברת העולם שכיון שיש טעם כמוס (עכ"פ) להרצון, הרי זה ראי' שהוא למטה במדרגה מהרצון שאין לו טעם כלל, אלא אדרבה, דוקא הרצון שיש לו טעם כמוס, שהוא (לא טעם שכלי, אלא) טעם הקשור עם ענין התענוג, הרי זה פנימיות הרצון⁶⁰. ובאמת מוכרח לומר שענין זה ישנו בכל רצון, גם ברצון שנראה שאין לו טעם כלל. וההכרח לזה הוא משני ענינים. הא', דכיון שזהו רצון האדם, והרי ענין

(52) שבת פח, א (ובפרש"י). ראה סידור (עם דא"ח) שער הפורים רפב, סע"ג ואילך.

(53) בראשית א, לא. ראה לקו"ת שה"ש כח, ד. שו"ת צ"צ אה"ע סימן רסג.

ובכ"מ.

(54) ראה אור תורה להרב המגיד סימן יד (בהוצאת תשס"ו).

ריש ע' טז). תניא שער היחוד והאמונה פ"א. ובכ"מ.

(55) ע"פ איוב לג, לג. שבת קד, א.

(56) תקו"ז ת"ע (קלה, א). ועוד.

(57) תהלים לד, ט.

(58) ראה גם ד"ה באתי לגני תשכ"ח ס"ג (תורת מנחם ספר

המאמרים שבט ע' שטז).

האדם מורה על ענין של שכל, השתלשלות ודרגות, הרי בהכרח לומר שכל עניניו של האדם, גם הענינים שלמעלה מכחות פנימיים, בחי' לא אדם שבאדם, הנה גם הם באופן של השתלשלות, אלא שאין זה בסדר ההשתלשלות שבא בהמשך אחד עם הכחות הפנימיים שהתחלתם מכח החכמה כנ"ל. והב', ממה שרואים במוחש, שבכל ענין של רצון, גם רצון שנראה שאין לו טעם כלל, לא טעם שכלי ואפילו לא טעם ועונג, הנה במשך הזמן יכול להיות בו שינוי, ועד שיכול להיות בו גם חילוף והיפוך. ולכאורה אינו מובן, דכיון שאין זה ענין פנימי המוגבל בכלי, שהרי אין זה ענין הקשור עם שכל, א"כ, למה יחול בו שינוי ועד לחילוף. אך הענין הוא, שגם הרצון, להיותו רצון האדם, הרי הוא באופן של הדרגה, ויש בו טעם, אלא שהוא באופן דטעם כמוס. וכיון שיש בו טעם כמוס (עכ"פ), הנה במשך הזמן עלול הטעם הכמוס להיות נמשך בגלוי, וכאשר הטעם נמשך בגלוי, אזי יחול על זה ענין של קושיות שיכולים לפעול בו שינוי, ועד לחילוף באופן הפכי. ואעפ"כ, הנה דוקא ענין זה הוא עיקר הרצון ופנימיותו, שמתאחד עם כח התענוג. וכן הוא גם בעבודה, דהנה, תכלית העבודה היא להיות למעלה מן הטעם והדעת, אבל אין זה באופן שאינו שייך לפנימיות, אלא שעם היותו למעלה מטעם ודעת, יש בו טעם כמוס, שהו"ע העונג (געשמאק), והיינו, שצריך לבוא בהרגש פנימי. ויובן מכמו שהוא בדרגות התחתונות, שיכול להיות מעמד ומצב דגנבא אפום מחתרתא רחמנא קריא⁶¹, והיינו, שיש לו אמונה פשוטה, אלא שאין זה קשור אצלו עם ענינים של שכל, ולכן יכול להיות שאפום מחתרתא גופא רחמנא קריא. אבל סדר העבודה ע"פ תורה הוא שצריך להמשיך את האמונה בפנימיות, ועי"ז שוללים את הענין דאפום מחתרתא כו'. ועד"ז בדרגות היותר נעלות, דהנה, העבודה כפי שהיא למעלה מטעם ודעת, מצד כח הרצון, פועלת את ענין הרצוא, ועד שברצוא גופא אין זה רק רצוא דתיקון, אלא רצוא שלמעלה לגמרי מענין הכלים ומדידות והגבלות, שלכן נקרא רצוא דתהו (כפי שהוא בקדושה, בתיקון גופא). ואעפ"כ צריכה להיות העבודה לא כפי שהי' אצל בן עזאי שהציץ ומת⁶², ועליו הכתוב אומר⁶³ יקר בעיני ה' המותה לחסידיו, וכפי שמצינו אצל בני אהרן שהי' אצלם הענין דבקרבם לפני ה'⁶⁴, שהו"ע הרצוא⁶⁵, באופן שע"ז וימותו⁶⁴, שהרי רצוא זה אינו כפי שהרצוא צריך להיות מצד הרצון שלמעלה, מצד הכוונה העליונה, אלא הרצוא צריך להיות כפי שהי' אצל רבי עקיבא שנכנס בשלום ויצא בשלום⁶⁶, והיינו, שאף שהי' אצלו רצוא היותר עליון שלמעלה ממדידה והגבלה ולמעלה מכל ענין של כלים, עד שנקרא בשם רצוא דתהו (כמבואר בתו"א⁶⁷), מ"מ, היתה התחלת עבודתו בענין הרצוא באופן שנכנס בשלום, ולכן גם לאח"ז יצא בשלום, שהו"ע השוב, במעשה התומ"צ למטה. וטעם

(61) ברכות סג, א (ע"פ גירסת העין יעקב). וראה לקו"ת קצר, א ואילך. ד"ה אחרי מות תרמ"ט (סה"מ תרמ"ט ע' רנט ואתחנן ז, א.
(62) חגיגה יד, ב.
(63) תהלים קטז, טו. חגיגה שם.
(64) אחרי טז, א.
(65) אוה"ח ר"פ אחרי. וראה תו"א וישלח כה, ב. תו"ח שם
(66) חגיגה שם (ע"פ גירסת העין יעקב. ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א).
(67) וישלח שם.

הדבר הוא, לפי שהרצוא הי' באופן שיש טעם לרצון, אלא שזהו טעם כמוס, היינו, שאפילו הטעם והעונג הוא באופן של העלם, ומ"מ נרגש הוא בפנימיות, וענין זה פועל שלא יסור (ער זאָל ניט אָפטרעטן) מאמיתית הכוונה העליונה, שלכן נעשית הכניסה בשלום, ועי"ז גם היציאה בשלום.

וזהו ענין האל"ף, שהוא אותיות פלא, ומ"מ אין זה ענין של פלא שאינו שייך לכחות פנימיים דחכמה ובינה, כי אם, שמהענין דפלא נמשך להיות אאלפך חכמה אאלפך בינה. והיינו כמשנת"ל שאפילו בדרגות נעלות שבקדושה, הנה מצד ענין הרצון עצמו, ללא טעם כמוס, טעם ועונג, יכול לסור מאמיתית הכוונה כו'. ומזה מובן שכאשר נמשך בדרגות התחתונות, יכול להיות שיפול ממדריגתו לגמרי, עד שאיקרי מית⁶⁸. ולכן בהכרח שיהי' הרצון באופן שיורגש בו הטעם והעונג (פנימיות הרצון), שזהו"ע האל"ף, שהפלא הוא באופן שקשור עם חכמה ובינה. וענין זה פועל שגם בחיצוניות הרצון לא תהי' נטי' מן הכוונה, והיינו, שאפילו אם לפי שעה נעלם אצלו ההרגש פנימי, מ"מ, כיון שכללות עבודתו היא באופן האמור, הרי זה פועל גם על חיצוניות הרצון, שלא תהי' נטי' מעבודתו. וע"ד שמצינו שכאשר ישנו אופן העבודה שלמעלה מטעם ודעת בימים מיוחדים וזמנים מיוחדים, הרי זה פועל גם בשאר הזמנים שבהם צריכה להיות העבודה בכל לבבך ובכל נפשך⁶⁹, בכל עשר כחות הנפש, עבודה מסודרת ע"פ טעם ודעת, שגם בעבודה דתמידים כסדרם לא יפול הנופל ממנו⁷⁰, והיינו, לפי שאופן העבודה שעמד בו בימים שלפנ"ז פועל גם על כל הימים שלאח"ז.

ו) ועפ"ז יובן ענין האל"ף שנמשך במתן תורה שבו פתח הקב"ה באל"ף, אנכי הוי' אלקיך, דאע"פ שבבריאת העולם לא היתה יכולה להיות הפתיחה באל"ף, אלא בבי"ת דוקא, מ"מ במתן תורה נמשך האל"ף בעולם. והענין בזה, דהנה, במתן תורה נפעל גילוי רצון העליון למטה כפי שקשור עם ענין העונג שלמעלה, שהו"ע נחת רוח לפני כו'⁷¹, שהרצון הוא בעניני תורה ומצוות דוקא. והיינו, שלא יהי' כפי שהוא מצד חיצוניות הכתר, שדוגמתו באדם הו"ע חיצוניות הרצון, שהוא כח מקיף, שאינו קשור עם שכל, וגם לא עם טעם ועונג, שמצד זה יכול להיות הענין דכחשיכה כאורה⁷², שהכל בשוה. דהנה, בתחלת הבריאה היו אור וחושך משתמשין בערבוביאי⁷³, וכדאיתא במדרש⁷⁴ מתחלת ברייתו של עולם צפה הקב"ה במעשיהן של צדיקים ומעשיהן של רשעים, והארץ היתה תהו ובהו⁷⁵, אלו מעשיהן של רשעים, ויאמר אלקים יהי אור⁷⁶, אלו מעשיהן של צדיקים, אבל איני יודע באיזה מהם חפץ כו', כיון דכתיב⁷⁷ וירא אלקים את האור כי טוב, הוי אומר במעשיהן של צדיקים חפץ, ואינו חפץ במעשיהן של רשעים. והיינו, שמצד הרצון העליון כפי שהוא

(73) פרש"י בראשית א, ד.

(74) ב"ר ספ"ב.

(75) בראשית א, ב.

(76) שם, ג.

(77) שם, ד.

(68) ראה עץ חיים שער ט (שער שבירת הכלים) פ"ב. לקו"ת

חוקת נו, ד. ובכ"מ. וראה זהר ח"ג קלה, ב.

(69) ואתחנן ו, ה.

(70) ע"פ תצא כב, ח.

(71) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ספרי ופרש"י פינחס כח, ח.

(72) תהלים קלט, יב.

למעלה מבחי' פנימי, למעלה מכלים, הרי זה כחשיכה כאורה, וכמ"ש⁷⁸ שממית בידים תתפש והיא בהיכלי מלך, ולכן איני יודע באיזה מהם חפץ. אך התורה מגלה שחפץ במעשיהם של צדיקים, כמ"ש וירא אלקים את האור כי טוב, והיינו, לפי שבתורה נמשך ונתגלה הטעם והעונג שבהרצון (כנ"ל). וזהו הטעם שבריאת העולם לא היתה יכולה להיות באות אל"ף, כי, קודם גילוי התורה שהו"ע גילוי התענוג שברצון, ישנו רק הרצון עצמו, ולכן אי אפשר להיות הענין דאל"ף, כדאיתא בזהר⁷⁹ שאל"ף הוא ר"ת ארור, שגם ארור כנען⁸⁰ וארור המן יכולים לקבל יניקה, כיון ששם כחשיכה כאורה, ואיני יודע באיזה מהם חפץ. ומשום זה היתה בריאת העולם באות ב"ת, כדאיתא בזהר⁷⁹ שבי"ת הוא ר"ת ברכה, והרי ברכה ענינה המשכה⁸¹, שזהו"ע הקשור עם כלים, מדידות והגבלות, והו"ע השכל, שמצד זה מבדיל ומפריש בין החושך ובין האור, ובוחר בשכלו בענין האור. ובזה הוא החידוש דמתן תורה שהתחלתו באל"ף, כיון שבמתן תורה נתגלה הטעם הכמוס והתענוג שברצון, שמצד זה חפץ הוא במעשיהם של צדיקים דוקא, ועי"ז נפעל שאפילו בחיצוניות הרצון לא יהי' באופן דכחשיכה כאורה (ע"ד האמור לעיל (ס"ה) בעבודת האדם).

וזהו שהתחלה דמתן תורה היא אנכי הוי' אלקיך. דהנה, הוי' הוא מלשון מהוה⁸², שהו"ע התהוות השתלשלות העולמות. ולכן יש בשם הוי' ד' האותיות י"ה ו"ה, שענינם הוא צמצום והתפשטות המשכה והתפשטות⁸³, והיינו, שהתחלה היא באות יו"ד, שהו"ע של צמצום, שמורה על מדידה והגבלה כו', שע"ז בא האור בסדר והדרגה עד שיהי' מקור להוות. ועוד זאת, שהיו"ד דשם הוי' מורה על התמדת הפעולה⁸⁴, היינו, שבכל רגע ורגע הרי זה באופן של צמצום והתפשטות המשכה והתפשטות, שזהו"ע של כלים, מדידה והגבלה. אמנם, החידוש דמתן תורה הוא שיומשך גם בחי' אנכי שלמעלה מהוי', והו"ע האל"ף אותיות פלא, שלמעלה ממדידה והגבלה. והענין בזה, דהנה כתיב⁸⁵ אני הוי' הוא שמי, שהוא רק שם והארה בעלמא, שזהו כללות הענין דסדר השתלשלות שהוא במדידה והגבלה. ולכן צריך להיות הגילוי דאנכי, שמצד בחי' זו ישנו הענין דלא שנית⁸⁶, שהו"ע שלמעלה ממדידה והגבלה נומ"ש אני הוי' לא שנית, היינו, שהענין דלא שנית הוא בשם הוי', יש בזה שני ביאורים. הא', שענין זה קאי על שם הוי' דלעילא, שנקרא הוי' לא ע"ש שהוא מהוה בפועל, אלא ע"ש שבכחו ויכלתו להוות. וכמבואר⁸⁷ בענין היכולת שבו נמצאים כל הענינים בהשוואה, להיותו למעלה מכל ענין הכחות, ולכן לא שייך בו הענין דשנית, אע"פ שנקרא הוי' ע"ש שבכחו ויכלתו להוות. והב', שגם כפי המבואר לפעמים⁸⁸

(78) משלי ל, כח. וראה סה"מ תש"ד ע' 85. וש"נ.

(79) שבהערה 46.

(80) נח ט, כה.

(81) תו"א מקץ לו, ג. ובכ"מ.

(82) פרדס שער א (עשר ולא תשע) פ"ט. תניא שעהיוה"א

רפ"ד. וראה זהר ח"ג רנז, סע"ב (ברע"מ). גינת אגוז (להר"י גיקטליא) חלק הראשון שער ההוי' (ד, א ואילך). הובא בשל"ה בהקדמה ד, ב ואילך). מו"נ ח"א פס"א. טושו"ע אור"ח סימן ה.

ועוד.

(83) לקו"ת בשלח א, א ואילך. ובכ"מ.

(84) ראה תניא שעהיוה"א שם.

(85) ישעי' מב, ח.

(86) מלאכי ג, ו.

(87) ראה תורת מנחם ספר המאמרים ניסן ע' קעו. וש"נ.

(88) ראה סה"מ תרצ"ט ע' 178. וראה גם סה"מ תרס"ט ע'

קסג.

שאני הוי' לא שניתי קאי על כללות שם הוי', גם על הוי' דלתתא, הרי זה לפי שאני הוי' הוא שמי, שהו"ע של הארה בלבד, וענין הצמצום וההתפשטות כו' (שזהו"ע אותיות שם הוי') כפי שהוא בהארה בלבד (שהעצם הוא למעלה משייכות אלי') אינו אלא ענין של העלם וגילוי, וידוע שהעלם וגילוי אינו ענין של שינוי אמיתי, כמבואר במק"א⁸⁹ בארוכה]. ועז"נ אנכי הוי', היינו, שבחי' אנכי, שהו"ע האל"ף אותיות פלא, שלמעלה ממדידה והגבלה, נמשך בהוי', בהמדידה והגבלה דסדר השתלשלות, שלכן נמשכים גם עניני התומ"צ בעולם ובעניני העולם. אך מי הוא הגורם שיומשך מבחי' אנכי בשם הוי', הנה עז"נ אנכי הוי' אלקיך, והיינו, שהמכוון הוא שיהי' אלקיך, כחך וחיותך⁹⁰, וענין זה נעשה עי"ז שאנכי נמשך בהוי', שאז הנה תמורת הענין דכחשיכה כאורה, נעשה החפץ במעשיהם של צדיקים דוקא, שלכן ההמשכה היא לישראל דוקא, להיות כחך וחיותך (דישראל). ומזה מובן גם שענין זה תלוי בעבודת האדם, שהרי רוח אייתי רוח ואמשיך רוח⁹¹, ובאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא, ולכן כאשר עבודת האדם היא בהבחי' דאנכי, היינו, שעבודתו אינה מצד השכל, מדידה והגבלה, אלא למעלה מטעם ודעת, ובאופן שהכוונה הפנימית נרגשת בהרצון בהרגש פנימי [שעי"ז נעשה מושלל הענין דגנבא אפום מחתרתא רחמנא קריא (אפילו בדקות דדקות)], ועי"ז נעשה אפילו הרצוא בדרגא היותר עליונה באופן דנכנס בשלום ויצא בשלום, ואז נפעל גם בחיצוניות הרצון שלא תהי' נטי' מן הכוונה (כנ"ל ס"ה)], הנה עי"ז פועל גם למעלה את המשכת האל"ף דאנכי כפי שנתגלה במתן תורה באופן שנמשך גם הטעם הכמוס והתענוג שבהרצון, שמצד זה חפץ במעשיהם של צדיקים דוקא, ועד שגם בחיצוניות הרצון לא יהי' כחשיכה כאורה.

ומזה מובן פעולת האל"ף דהאשל בהשבחת הארץ דג"ע, שהרי ג"ע מצד עצמו הו"ע של מדידה והגבלה להיותו אור פנימי, אך ע"י עבודת האדם, לעבדה ולשמרה, באופן שלמעלה מהגבלה, ממשיכים בג"ע בחי' האל"ף שלמעלה ממדידה והגבלה, וזוהי ההשבחה שפועלים בג"ע, שממשיכים בהגן בחי' עדן, שהו"ע התענוג, שלכן קאי על פנימיות החכמה ופנימיות הכתר, שגם הגן יהי' כמו בחי' עדן.

ז) וביאור ענין אות שי"ן דאשל, יובן ע"פ האמור לעיל (ס"ד) שהאות עצמה מורה על ענינה, וכמבואר בשער היחוד והאמונה⁹² שתמונת האות מורה על ציור ההמשכה כו'. והנה, אות שי"ן נעשית מג' קוין, אך ג' הקוין אינם נפרדים, אלא נעשים מחוברים ומיוחדים בתחתיתם. והענין בזה, דג' הקוין הו"ע המדות שכללותם הם ג' המדות חסד גבורה תפארת. והנה, המדות מצד עצמם הם נפרדים, ענפין מתפרדין. ולא רק חיצוניות המדות, אלא אפילו פנימיות המדות, שהם אהבה ויראה (כמבואר בתניא⁹³ שאהבה ויראה הם הפנימיות דחסד וגבורה), הרי רואים באדם התחתון שבהיותו בקו האהבה אינו יכול להיות בקו היראה, ועד"ז להיפך. ובענין זה הוא החידוש דתורה, שיוכל להיות אהבה

(91) ראה זח"ב קסב, ב.

(92) פי"ב בהגהה.

(93) אגה"ק סט"ו (קכג, א).

(89) ראה סידור (עם דא"ח) מח, א ואילך. מאמרי אדמו"ר

האמצעי נ"ך ע' קנח ואילך.

(90) ראה לקו"ת שלח מ, ג. בלק עג, ריש ע"ג. שם ר"פ ראה.

ויראה ביחד, כדאיתא בספרי⁹⁹ שאין לך אהבה במקום יראה ויראה במקום אהבה אלא במדת הקב"ה בלבד. וזהו"ע אות שי"ן, שיש בה ג' קוין, שהו"ע כללות המדות, כפי שהם (לא באופן דענפין מתפרדין, אלא) מתחברים ומתאחדים למטה. וביאור הענין בעבודת האדם, דהנה, גם כאשר העבודה היא מצד האל"ף, שהו"ע הרצון ופנימיות הרצון, שאז נרגשת הכוונה הפנימית כו', הרי רואים במוחש שהאדם יכול לעסוק בעבודה נעלית ביותר, עד שע"י ההתבוננות בא לאופן העבודה שלמעלה מטעם ודעת (והיינו שענין ההתבוננות אינו אלא להסיר את הענינים המעלימים ומסתירים), ואעפ"כ, הנה לאחר זמן קצר לא יהי זה שייך למעשה בפועל, אע"פ שההתבוננות היתה התבוננות אמיתית ובענינים אמיתיים. והסיבה לכך היא מפני שישנו רק ענין הידיעה, ללא ההמשכה אל הלב, ועז"נ⁹⁴ וידעת היום והשבות אל לבבך, היינו, שכדי שיהי' קיום לענין הידיעה באופן שתפעל מילוי הכוונה והרצון העליון, צ"ל ההשבה אל הלב, להמשיך את הידיעה בהמדות שבלב, להיות התפעלות הלב בכל ג' הקוין. והיינו, שהענין דוידעת היום פועל פעולתו ע"י והשבות אל לבבך, ועד שנפעל תכלית העבודה, שזהו"ע דאין עוד (כסיום הכתוב). וזהו ענין השי"ן שלאחרי האל"ף, כי תכלית הכוונה היא שהאל"ף (שהו"ע העבודה שלמעלה מטו"ד) יומשך בהשי"ן, בג' הקוין, כללות ענין המדות, ויפעל בהם שלא יהיו בבחי' ענפין מתפרדין, אלא יהיו כולם ביחד בעבודת ה', כמאמר הספרי הנ"ל. והיינו, שכדי לפעול ענין האחדות בענפין מתפרדין, צריך להמשיך מבחי' שלמעלה מפירוד, וזהו"ע המשכת האל"ף, שהו"ע העבודה שלמעלה מטו"ד, שעז"ז נעשה ענין ההתאחדות בג' הקוין, שהאהבה לא תהי' בסתירה להיראה והיראה לא תהי' בסתירה להאהבה, כיון ששניהם הם לתכלית אחת, שהו"ע עבודת ה'.

ח) והנה תכלית הכוונה היא שכל זה יומשך במעשה בפועל, וזהו ענין אות למ"ד שבתיעת אשל. דהנה, ענינה של אות למ"ד הוא לכאורה כמו ענינה של אות אל"ף, דאל"ף הוא מלשון אולפנא ולימוד, וגם למ"ד מורה על ענין הלימוד. אך הענין הוא, כמבואר במק"א⁹⁵ בארוכה שיש שני אופני לימוד. הא' הוא אופן הלימוד לדרגות היותר עליונות, שזהו"ע דאל"ף, מלשון אאלפך חכמה אאלפך בינה, שהוא הלימוד לחכמה ובינה עצמם, ולימוד זה נמשך ממקור השכל, שלכן נקרא בשם פלא, אותיות אל"ף. והב' הוא אופן הלימוד עד לדרגות היותר תחתונות, שעז"נ וכל בניך לימודי הוי"ו⁹⁶, מכל מלמדי השכלתי⁹⁷, שזהו אופן הלימוד דהלומד מכל אדם⁹⁸, ועד שדרשו רז"ל⁹⁹ מ"ש¹⁰⁰ דברי חכמים כדרכונות, שדרכן היינו מרדע שמורה דעה בפרה, ונקרא מלמד הבקר¹⁰¹. וענינו בעבודת האדם, שהאות למ"ד מורה על ההמשכה והלימוד לנפש הבהמית, ע"י שרשה בד' חיות המרכבה¹⁰². דהנה,

(94) ואתחנן ד, לט.

(95) ראה אוה"ת חוקת ס"ע תתכה ואילך (בהוצאת תשנ"ח -

ע' תתכד).

(96) ישע"י נד, יג.

(97) תהלים קיט, צט.

(98) אבות רפ"ד.

(99) ירושלמי סנהדרין פ"י ה"א. וראה חגיגה ג, ב.

(100) קהלת יב, יא.

(101) ספר שופטים ג, לא (וראה רד"ק עה"פ. מצו"צ שמואל-א

יג, כא). וראה גם ירושלמי שם.

(102) ראה לקו"ת ויקרא ב, ב.

בעבודת ההתבוננות, עד לעבודה מצד הרצון והרצוא, הרי ההתבוננות שיכולה לפעול על נפש האלקית אינה אותה התבוננות שיכולה לפעול על נפש הבהמית, ועד"ז להיפך, שההתבוננות שפועלת על נפש הבהמית, אינה פועלת על נפש האלקית ענין היציאה ממדידה והגבלה. ובכללות הם ב' אופני ההתבוננות דשמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד¹⁰³, וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד¹⁰⁴, שזהו כללות החילוק שבין יחודא עילאה ויחודא תתאה¹⁰⁵. והחילוק שביניהם מובן מפירוש הכתובים, דשמע ישראל הוי' ההתבוננות דהוי' אחד, היינו, שמתבונן שמהות ועצמות א"ס הוא למעלה מכל עניני העולמות ומכל עניני ההשתלשלות, והוא באופן דלא שניתי, כיון שכל סדר ההשתלשלות אינו אלא מהארה בעלמא, ומזה מובן שהוי' אחד, היינו, שז' הרקיעים והארץ וד' רוחות העולם בטלים במציאות לאלופו של עולם¹⁰⁶, שזהו"ע האל"ף, אותיות פלא. אמנם, התבוננות זו אינה שייכת לנפש הבהמית¹⁰⁷, כיון שמצד עצמה אין לה שייכות לענינים שלמעלה מסדר השתלשלות, לפי שנבראת בסדר ההשתלשלות. ולכן צריכה להיות גם ההתבוננות דברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד¹⁰⁸, דשם כבוד ומלכות קאי על ההארה האלקית (הארה וטפל בלבד) שנעשית מקור לעולמות, ובזה היא ההתבוננות שאין דבר עושה את עצמו¹⁰⁹, והרי מובן שהדבר שנעשה הוא למטה בדרגא שלא בערך לגבי הדבר המהווה אותו, ועד שענין התהוות היש מאין לא נמצא כלל בחיק הנבראים, והתבוננות זו פועלת שגם בהיותו בעולם יהי' אצלו ביטול היש. ומובן, שזהו גם ענין של לימוד, אבל לא באופן שפועל ביטול במציאות לאלופו של עולם, להאל"ף דאנכי שלמעלה מהבי"ת דבראשית, אלא רק לימוד שפועל המשכת הדעת בזרע בהמה¹¹⁰, שגם נפש הבהמית והגוף יבואו לביטול היש ע"י ההתבוננות השייכת אליהם. אמנם, כדי שנפש האלקית תוכל לפעול על נפש הבהמית, אשר מבלי הבט על היותה בהמית, ומצד עצמה שייכת היא רק לענינים גשמיים ובהמיים, מ"מ תפעול עלי' ההתבוננות עד כדי כך שתתעורר ברצון לצאת מהמדידה וההגבלה שלה, צריכה להיות תחילה ההתבוננות שפועלת על נפש האלקית, שזוהי ההתבוננות דפסוק ראשון דק"ש, הוי' אחד, שהו"ע המשכת אלופו של עולם, האל"ף דאנכי, שנמשך בהוי' אלקיך (כנ"ל ס"ו), ולאח"ז נמשך בהענין דברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, לפעול גם על נפש הבהמית, כמ"ש⁶⁹ בכל לבבך, בשני יצריך¹¹¹, שזהו"ע אות למ"ד.

וזוהו מש"נ ויטע אשל בבאר שבע, דהנה, מבואר בחסידות ובקבלה¹¹² שבאר שבע קאי על שבע ברכות של ק"ש, כמארז"ל¹¹³ בשחר מברך שתים לפני' ואחת לאחרי',

(109) ראה חובת הלבבות שער א רפ"ה. שם פ"ו. וראה ספר

החקירה להצ"צ ז, ב. קה, א.

(110) ראה תו"א ר"פ משפטים.

(111) משנה ברכות נד, א. ספרי ופרש"י עה"פ.

(112) אוה"ת וירא ח"ד תשסב, א.

(113) משנה ברכות יא, א.

(103) ואתחנן ו, ד.

(104) פסחים נו, א. ועוד.

(105) ראה זח"א יח, א. תניא שעהיוה"א פ"ז.

(106) ראה סמ"ק הובא בב"י או"ח סימן סא. שו"ע וראדה"ז

או"ח שם סעיף ו'. לקו"ת תזריע כג, ג. וראה ברכות יג, ב.

(107) ראה תו"א וישב ל, ב. לקו"ת ויקרא ג, סע"א ואילך.

(108) ראה לקו"ת שם, ב.

ובערב מברך שתיים לפני' ושתיים לאחר', ואיתא בירושלמי¹¹⁴ שזהו ע"ש מ"ש¹¹⁵ שבע ביום הללתיך. ועז"נ ויטע אשל בבאר שבע, היינו, שבאמצע העבודה דברכות ק"ש (באר שבע) ישנו הענין דאשל, דקאי על העבודה דק"ש, שמע ישראל גו' הוי' אחד ובשכמל"ו, שהיא באופן שכלולים בה ענינם של ג' האותיות א' ש' ל'. הא' מורה על ההתבוננות בהביטול לאלופו של עולם, שנמשכת מבחי' שלמעלה מהשתלשלות לגמרי בעבודת האדם (אל"ף אותיות פלא) וחודרת בחכמה ובינה שבו (אאלפך חכמה אאלפך בינה). הש' מורה על ההמשכה בג' הקוין שהם כללות המדות, והל' מורה על ההמשכה בבחי' נהי"ם עד למעשה בפועל¹¹⁶, שזוהי הפעולה על נפש הבהמית, שהרי כח העשי' הו"ע שבו משתווים אדם ובהמה. ועי"ז נשלמת הכוונה העליונה, העונג העליון, נח"ר לפני שאמרתי ונעשה רצוני, ע"י הענינים שלמטה דוקא.

ט) והנה מהאשל דאברהם נטל יעקב ארזים למצרים, ובני ישראל נטלו למדבר, ומזה נעשה אח"כ הברית התיכון בתוך הקרשים שהי' נכפף כנחש. והענין בזה¹¹⁷, שגם לאחר עבודתו של אברהם בנטיעת האשל, שהו"ע ההמשכה בהשי"ן ובהלמ"ד, אין זה עדיין תכלית הכוונה, שהרי תכלית הכוונה היא שיהי' ביטול הלעו"ז מכל וכל, שלא זו בלבד שלא יוכל לינק מריבוי הצמצומים (שענין זה נעשה ע"י ההמשכה בהשי"ן והלמ"ד), אלא שלא יוכל לינק אפילו מבחי' שלמעלה ממדידה והגבלה, בחי' חיצוניות הרצון, ובשביל זה צ"ל המשכת פנימיות הרצון, ובאופן שפנימיות הרצון יהי' הענין העיקרי, היינו, שיהי' בגילוי, ולא באופן של העלם וכיסוי. וענין זה נפעל במתן תורה, שבו נמשך האל"ף דאנכי בהוי' אלקיך בגלוי. וזהו גם ענינו של יעקב, כמ"ש¹¹⁸ ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל, אלא שהענין דמתן תורה בא בפועל ע"י משה, שזהו"ע דיעקב מלבר ומשה מלגאו¹¹⁹. וכידוע גם החידוש דיעקב לגבי אברהם ויצחק, כדאיתא בזהר¹²⁰ שאברהם ויצחק הם בחי' אירוסין שקודם הנישואין, ולאחרי כן, כאשר ישנו הענין דימינא ושמאלא (אברהם ויצחק¹²¹), אזי ובינייהו כלה¹²², שזהו ענינו של יעקב, שתפלתו היא תפלת ערבית¹²³, שענינה הוא יחוד העליון¹²⁴, ענין הנישואין, שע"י נעשית המשכת הטפה שהיא המשכה עצמית, והו"ע המשכת וגילוי העונג העליון, עצמות ומהות א"ס ב"ה. וזהו שע"י יעקב נעשה מהאשל דאברהם הברית התיכון שהי' נכפף כנחש, היינו, שע"י נתבטל ענינו של נחש הקדמוני, ויתירה מזה, שפועלים הענין דאתהפכא, גם אויביו ישלים עמו¹²⁵, שתמורת נחש בריח, נעשה בריח התיכון¹²⁶ שמברית בתוך הקרשים ומחבר את כל ג' הצדדים שבמשכן, היינו, שעליו מיוסד

(114) ברכות פ"א ה"ה (הובא בפרש"י ברכות שם - ד"ה בשחר).

(115) תהלים קיט, קסד.

(116) ראה אוה"ת וירא שם תשסא, ב. תרומה ריש ע' א'תקכד. ע' א'תקל. ד"ה ויטע אשל תרע"ח. תרצ"ט (סה"מ תרע"ח ע' סו. תרצ"ט ע' 94). ועוד.

(117) ראה גם אוה"ת תרומה ע' א'תקכד ואילך.

(118) תהלים עח, ה.

(119) ראה תקו"ז תקון יג (כט, א).

(120) ח"א קלג, א. וראה אוה"ת חיי שרה קכו, א.

(121) ראה תו"א ר"פ תולדות. ובכ"מ.

(122) בפיוט "אזמר בשבחין".

(123) ראה זח"א שם.

(124) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי לזח"א שם.

(125) ע"פ משלי טז, ז. וראה ירושלמי תרומות פ"ח ה"ג.

(126) ראה גם אוה"ת תרומה ח"ח ע' ג'מח ואילך.

המשכן שעל ידו נעשה ושכנתי בתוכם¹²⁷, דירה לו ית', וכמבואר בחסידות¹²⁸ שענין הדירה הוא שבה נמצא עצמותו ומהותו ית', שהו"ע המשכת האחדות עד למטה מטה.

(י) וזהו גם מ"ש במדרש בנוגע לפורים, שכאשר המן עשה עץ גבוה חמישים אמה, אמר הקב"ה לא יהי העץ, שכבר קדם אברהם ואמר והשענו תחת העץ, וכן במשה נאמר ויורהו ה' עץ. והענין בזה¹²⁹, דהנה כתיב¹³⁰ קיימו וקבלו היהודים, ודרשו רז"ל¹³¹ קיימו מה שקבלו כבר, שבשעת מתן תורה היתה ההתחלה, והסיום הי' בימי הפורים. והיינו, שאף שמקודם לכן הי' כבר הענין דמתן תורה, מ"מ, עד אז הי' ענין התומ"צ במדידה והגבלה, ואילו בחי' עונג העליון הי' רק בהעלם. ולכן היתה אז עצת נחש הקדמוני ע"י המן, משרש נחש יצא צפע, שרצה לקבל יניקה מבחי' שלמעלה ממדידה והגבלה, בחי' חיצוניות הרצון, שבבחי' זו נאמר איני יודע באיזה מהם חפץ, כיון ששם כחשיכה כאורה, ועז"נ¹³² רם על כל גוים הוי', שיכולים לקבל מבחי' רם¹³³. וזהו מ"ש יעשו עץ גבוה חמישים אמה, דהנה, מספר חמישים מורה על בחי' שלמעלה מסדר השתלשלות¹²⁹, וכפי שמצינו גם בקדושה, דאף שנאמר¹³⁴ תספרו חמישים יום, מ"מ, בכח האדם לספור רק מ"ט יום, אלא שע"ז שעובד עבודתו במשך מ"ט יום, שבע שבתות תמימות תהיינה¹³⁵, אזי נמשך בדרך ממילא גם הענין דיום החמישים¹³⁶. אבל כאשר ישנו חסרון בעבודה, אזי יכול להיות בבחי' החמישים (מצד החיצוניות שבו) הענין דכחשיכה כאורה, ולכן יכולים לחשוב שיעשו עץ גו' ובבוקר אמור למלך (מלכו של עולם) ויתלו גו', שהרי כחשיכה כאורה, ואם צדקת מה תתן לו¹³⁷.

אך על זה הועילה עבודתם של בני ישראל שעמדו במשך כל השנה כולה בתנועה של מסירת נפש¹³⁸, שהיא מצד פנימיות הרצון. דהנה, אף שהיו כאלו שנהנו מסעודתו של אותו רשע¹³⁹, הרי זה לפי שנכנס בהם רוח שטות (כמארז"ל¹⁴⁰ אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות), שמכסה על החכמה והבינה, ואפילו על בחי' האל"ף כפי שנמשך ונמדד ונגבל בהכלים דחכמה ובינה (אאלפך חכמה אאלפך בינה), אך כל זה שייך רק כל זמן שאינו נוגע (עס רירט ניט אָן) בפנימיות הרצון, כי מצד פנימיות הרצון הרי אפילו קל שבקלים מישראל אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות¹⁴¹. וזהו שבכל סיפור המגילה נקראים בני ישראל בשם יהודים¹⁴², כמארז"ל¹⁴³ כל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי, דכיון

(127) תרומה כה, ח.

(128) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' תפט (ועם הגהות - אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תרעט ואילך). אוה"ת בלק ע' תתקצו. סה"מ תרל"ה ח"ב ריש ע' שנג. המשך תרס"ו ס"ע ג. תרס"ט ע' קס. תרע"ח ע' קצג.

(129) ראה גם אוה"ת וארא ח"ז ע' ב'תקצה ואילך. תרומה ח"ח ע' ג'נג.

(130) אסתר ט, כז.

(131) שבת פח, א.

(132) תהלים קיג, ד.

(133) ראה תו"א וארא נו, ד. ובכ"מ.

(134) אמור כג, טז.

(135) שם, טו.

(136) לקו"ת במדבר יב, א. שה"ש לה, ג. אוה"ת וארא שם.

(137) איוב לה, ז.

(138) תו"א מגילת אסתר צז, א. שערי אורה צ, ב.

(139) ראה מגילה יב, א. אסתר פ"ז, יח.

(140) סוטה ג, רע"א.

(141) אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' שפד (הועתק ב"היום

יום" כה תמוז). שם ע' תקמז (הועתק ב"היום יום" כא סיון).

(142) ראה תו"א צט, א. שערי אורה צג, א. ועוד.

(143) מגילה יג, רע"א.

שבענין זה אין מקום לטעות ולחשוב שעודנו ביהדותו¹⁴⁴, הרי זה ענין שנוגע לא רק בכחות פנימיים, ולא רק בחיצוניות הרצון, אלא בפנימיות ועצמות הנפש, ולכן עמדו כל בני ישראל, מנער ועד זקן טף ונשים¹⁴⁵, בתנועה של מסירת נפש במשך כל השנה כולה. וע"י אופן העבודה דמס"נ שנמשכת מפנימיות הרצון, שהו"ע העונג, בחי' עדן שבנפש, פעלו כן גם למעלה, שגם בהמקום ודרגא שארור המן וברוך מרדכי הם בשוה, תהי' המשכת פנימיות הרצון וחפץ העליון, להיות חפץ במעשיהם של צדיקים דוקא.

וזהו שאמר הקב"ה לא יהי' העץ שכבר קדם אברהם ומשה כו', היינו, שע"י העבודה עם העץ, כי האדם עץ השדה¹⁴⁶, שזוהי כללות עבודת האדם, באופן דויטע אשל בבאר שבע, שעבודתו היא להמשיך את האל"ף דאנכי, שהו"ע פנימיות הרצון, ובאופן שחודר בהשי"ן, ג' הקוין שהם כללות המדות שלא יהיו בבחי' ענפין מתפרדין אלא יתאחדו יחד, ועד שנמשך למטה מטה ע"י הלמ"ד, שהו"ע הלומד מכל אדם, מכל מלמדי השכלתי, עד לנפש הבהמית, וכפי שניתוסף בזה ע"י משה, משה מלגאו, ולפנ"ז יעקב מלבר, שהביא הארזים למצרים ולאח"ז נעשה מהם בריח התיכון שמבריח בתוך הקרשים, הנה עי"ז לא יהי' העץ (דהמן), ויתירה מזה, שפועלים הענין דלא יהי' העץ באופן של אתהפכא, שיתלו את המן על העץ אשר הכין למרדכי, כשם שתמורת הנחש בריח נעשה בריח התיכון שעליו מיוסד המשכן (כנ"ל ס"ט).

יא) וזהו שבימי הפורים שנזכרים ונעשים בכל דור ודור¹⁴⁷ ישנו הענין דשמחת פורים באופן שחייב איניש לבסומי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, שיש בזה שני ענינים הפכיים, היינו, שישנם הענינים דארור המן וברוך מרדכי, וזוהי תכלית העבודה שהמן יהי' ארור ומרדכי יהי' ברוך, וענין זה פועלים ע"י לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, היינו, שמגיעים בבחי' הרצון שמצד עצמו הוא למעלה מארור המן וברוך מרדכי, שזוהי הבחי' דחמישים אמה, ושם פועלים שתמורת אמור למלך ויתלו את מרדכי, יהי' אתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקן¹⁴⁸, שיתלו את המן על העץ אשר הכין למרדכי, ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור וגו'¹⁴⁹ (כל ששה הענינים שנימנו בכתוב), כמבואר בתו"א¹⁵⁰ דקאי על ששה סדרי משנה, שזהו ענין התורה בכלל, ובפרט תורה שבע"פ, שענינה גילוי רצון העליון למטה¹⁵¹, שע"י נתגלה גם עונג העליון. ולכן נמשך עי"ז שמחת פורים באופן שליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, שנמשך לבני ישראל עד למטה מעשרה טפחים כל הענינים דאורה שמחה וששון ויקר.

(144) ראה תניא פי"ד.

(145) ע"פ אסתר ג, יג.

(146) פ' שופטים כ, יט.

(147) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בספר תיקון שובבים. הובא

ונתבאר בספר לב דוד להחיד"א פכ"ט.

(148) זח"א ד, א.

(149) אסתר ח, טו.

(150) מגילת אסתר צג, א.

(151) תניא אגה"ק סכ"ט.

בס"ד. משיחות ש"פ פקודי, ד' אדר שני ה'תשמ"ט.

תרגום מאידיט

מזה מובן, שכן הוא גם כאשר מסיימים תקופה (בחיים עם ה)תורה⁶ - ספר שלם בתורה⁷, שכל ספר בתורה הו"ע⁸ בפני עצמו⁹ (כפי שרואים בפשטות גם מהתוכן דכל ספר)¹⁰ - הרי זה בודאי¹¹ זמן המתאים לעשות חשבון הנפש וסך-הכל מהתוכן דהספר, ההוראה והעבודה שלו, ולהתכונן במיוחד להעבודה החדשה הבאה בספר החדש.

כל ענין בתורה הוא בתכלית הדיוק. ולכן מובן, שה(תוכן של ה)חשבון וסך הכל בסיום ספר שמות וההכנה להעבודה שלאח"ז, מרומזים בתורה גופא - בחלק שקוראים ולומדים בסיום ספר שמות - פרשת פקודי (שתוכנו הגלוי הוא חשבון וסך-הכל), ולאח"ז - בתחילת ספר ויקרא, פרשת ויקרא. כדלקמן.

ב. בספר שמות (שהוא ספר שלם בפ"ע כנ"ל) משתקפת כללות עבודת האדם¹², מתחלתה ועד סופה: התחלת הספר "ואלה שמות בני"י הבאים מצרימה", הירידה בגלות מצרים¹³, המורה ומבטאת (בעבודה האדם) - כללות ירידת הנשמה (בנ"י) (למצרים לשון) מיצר הגוף ומיצר העוה"ז הגשמי והחומרי.

א. בשבת זו סיימו את ספר השני מחמשה חומשי תורה - ספר שמות.

כל סיום בתורה ובקדושה בכלל צריך לעורר אצל היהודי (המסיים) התעוררות מיוחדת לעשות חשבון צדק וסך-הכל מעבודתו בתקופה שלפנ"ז, וגם להתכונן לשלב החדש בעבודה, שמתחילה עכשיו, ובנדוד"ד - התחלת ספר ויקרא.

כפי שרואים בסיומים דתקופות השונות בחייו (ובעבודתו) של יהודי: בסוף השנה - חודש אלול, חודש החשבון¹ על שנה שעברה, שיהודי צריך לעשות חשבון הנפש וסך הכל מהנהגתו במשך השנה, וגם לעשות ההכנות המתאמות לשנה החדשה: בסוף כל חודש - ערב ר"ח (שנקרא "יום כיפור קטן")² זמן המתאים לעשות החשבון דהעבודה במשך החודש, ולהתכונן לחודש החדש: ערב שבת³ (וגם - שבת)⁴ הוא זמן לחשבון הנפש ולעשות סך-הכל מכל השבוע, והכנה לשבוע החדש⁵: ועד שבכל יום - הזמן לזה הוא בסוף היום, בקריאת שמע שעל המטה, לפני "בידך אפקיד רוחי".

ע"ב בנוגע ל"חומש שני" (שמות) ו"חומש פקודים" (במדבר); ושם מ' ב (במשנה). ע"ז כה, א בנוגע לספר בראשית (ספר הישר). ועוד. (10) ראה ב"ר פ"ג, ה (וראה שם פס"ד, ח): ה' פעמים כתיב כאן אורה כנגד חמשה חומשי תורה כו', ספר בראשית שבו נתעסק הקב"ה וברא את עולמו כו'. ספר ואלה שמות שבו יצאו ישראל מאפילה לאורה כו'. ספר ויקרא שהוא מלא הלכות רבות כו', ספר במדבר שהוא מבדיל בין יוצאי מצרים לבאי הארץ כו', ספר משנה תורה שהוא מלא הלכות רבות כו'.

(11) ובמכ"ש וק"ו מהחשבון בסיום תקופות הנ"ל בזמן העולם (בסוף שנה, סוף חודש וכו'), עאכ"כ בסיום ספר בתורה - שהיא מקור כל הדברים שבעולם. אסתכל באורייתא וברא עלמא (זח"ב קסא, רע"ב), ובשביל התורה נברא כל העולם (פרש"י ר"פ בראשית). (12) לאחר ספר בראשית - שתוכנו בעיקר ע"ד הבריאה (לפני שנתגלה בה כוונת בריאתה בשביל התורה ובשביל ישראל - ראה לקו"ש חט"ז ע' 478). וע"ד עבודת האבות, דאף שהיו למעלה מהעולם. הרי עבודתם היתה הננה - מעשה אבות סימן לבנים - לעבודת הבנים (ראה לקו"ש ח"ו ע' 238). שהתחלתה היא בעיקר בספר שמות*, שבו ע"ד יצ"מ (לידת עם ישראל) ומתן תורה וכו' (כדלקמן בפנים). וראה תו"ח (לך פד, א ואילך. ח"ש קלה, ב ואילך) שספר בראשית הוא "שרש ומקור למצות שיכתבו בס' שמות ושאר הספרים". (13) משא"כ אצל האבות לא הי' שייך גלות - ראה לקו"ש ח"ו שם.

(1) ראה ספר המאמרים אידיש ע' 75, 78, 129. וראה לקוטי מהרי"ל הל' ימים הנוראים. ל"ת להאריז"ל עה"פ (תצא כא, יג) ובכתה גו' ירח ימים. טואו"ח ר"ס תקפא. לקו"ת ד"ה אני לדודי. וראה לקו"ש חט"ט ע' 590 (ועוד) בהערה ד"ה חודש אלול.

(2) ראה אוה"ת בא ע' רגג, ועוד.
(3) ראה אגה"ת ספ"י (בלילה) "לפני יום השבת".
(4) אותיות תשב (אלא שהתשובה דשבת (עצמו) היא תשובה עילאה, הבאה לאחר ההקדמה דתשובה תתאה לפני השבת) - אגה"ת שם.
(5) שמתברך מיום השבת (זח"ב סג, ב, פח, א).
(6) כפתגם אדה"ז הידוע: שצריך לחיות עם הזמן, עם פרשת השבוע ("היום יום" ב' חשון. ס' השיחות תש"ב ע' 29 ואילך).
(7) ובפרט (ע"פ מנהג ישראל) שבסיום הספר מכריזים "חזק חזק ונתחזק" - ראה לקו"ש חכ"ה ע' 474. וש"נ.
(8) היינו, אף שסיפור המאורעות בכל הספרים הם המשך אחד. מ"מ כל ספר הו"ע בפ"ע ויש בו תוכן מיוחד ששונה משאר הספרים. ולהעיר מהכלל (פסחים ו, ב. וש"נ) שאין מקדם ומאוחר בתורה (אבל כן הוא גם בספר אחד עצמו). וראה גיטין ס, א - אבל בכל פעם יש טעם ע"ז (ראה של"ה תב, ב).
(9) כנראה מדיוק חלוקת ספרים בחז"ל - ראה הערות הבאות. וראה שבת קטז, א. ולהעיר מגיטין שם. רמב"ם הל' ס"ת פ"ז הי"ד טז. וראה שם פ"ח - החלוקה לה' ספרים. וראה סוטה לו, ריש

(* ובלשון רש"י (ר"פ בראשית), שהתחלת התורה היא ע"ד "כח מעשיו הגיד לעמו" ("בראשית ברא אלקים גו"), ואח"כ ע"ד המצוות, (החל מו) "החודש הזה לכם" שבספר שמות).

בפרטיות בהמשך הפרשה:

ונמצא, שבפ' פקודי, בסיום ספר שמות - עושים החשבון וסך-הכל דלללות העבודה שאודותי מדובר בספר זה (החל מ"אלה שמות בני"י הבאים מצרימה", יצי"מ, מתן תורה, שהשלימות מכל זה הוא): "ועשו לי מקדש", בכדי שיהי "ושכנתי בתוכם", דירה לו יתברך בתחתונים.

ומזה יש לימוד והוראה בנוגע לעבודתו של יהודי ב"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בתוך כאו"א²³ - שבעמדו בסיום התקופה בתורה (שמסיימים ספר שמות), עליו לעשות ולמסור "פקודי המשכן" - חשבון וסך-הכל מכללות עבודתו בנתינה ומסירה (לנדבת המשכן), ובעשיית כל עניניו הגשמיים משכן ומקדש להקב"ה דירה לו יתברך - חשבון צדק איך ובאיזה אופן התנהג בזה.

וזה צ"ל באופן ד"אלה פקודי"²⁴, "אלה" לשון גילוי - חשבון ברור ומדויק. שרואים בגלוי ויכולים להראות באצבע ואומר (זה, ובלשון רבים -) "אלה פקודי המשכן" מהמשכן לה' שהיהודי עשה.

ד. ובפרטיות יותר - כמוכן מדיוק לשון רש"י, "בפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב ולנחושת ונמנו כל כליו לכל עבודתו": החשבון בעבודה הנ"ל (ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם") צ"ל מ"כל משקלי נדבת המשכן", מכל הנדבות שבנ"י נותנים למשכן.

שנחלקים "לכסף ולזהב ולנחושת": כללות חיי (ועבודת) האדם, כשם שהעולם וסדר השתלשלות (כל העולמות) נחלקים לג' דרגות: עידית (חלק הכי מובחר) - זהב²⁵, בינונית - כסף, וזיבורית (חלק התחתון) - נחושת. ובסגנון אחר: ראש, תוך וסוף.

ובהמשך לזה¹⁴ - אודות השבירה ובירור ד(קליפת) מצרים ע"י עשר המכות, שזה קאי על כללות העבודה דבירור וזיכון גשמיות וחומריות העולם: ועד - שמביא ליצי"מ, להשתחרר מעול השעבוד דהמצרים וגבולים דהעולם, כהכנה¹⁵, ל"תעבדון את האלקים על ההר הזה"¹⁶ מ"ת¹⁷ שאז נתבטלה הגזירה דעליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה¹⁸, ואני המתחיל - וירד ה' על הר סיני ונתן תומ"צ, ביחד עם הכח לעשות מעוה"ז הגשמי (חפצא של) קדושה, ולהשלים תכלית בריאת כל העולמות - לעשות דירה לו יתברך בתחתונים.

ועד - השלימות בזה¹⁹, ע"י "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"²⁰, שבנ"י עשו משכן להקב"ה החל מעשייתם ומלאכתם בהבאת נדבות המשכן, מהדברים הגשמיים שבעולם ("זהב וכסף ונחושת גו'"), שמזה יעשו משכן להקב"ה כמסופר בפרטיות בהמשך דספר שמות²¹ (ובפרט - בסיומו) אודות הציווי על עשיית המשכן וכלי המשכן, ואח"כ אודות העשי' בפועל.

ג. ולאח"ז באים לסיום והמשך דספר שמות - פ' פקודי, ששם מדובר בפרט אודות החשבון וסך-הכל של העבודה ד"ועשו לי מקדש"²².
- שבזה רואים בפשטות ובגלוי איך שהחשבון וסך-הכל בסיום התקופה (ספר שמות) בתורה מודגש בחלק התורה בסיום ספר זה (כנ"ל סוס"א) -

כמודגש גם בשם הפרשה (שמורה על תוכן כל הפרשה) - "פקודי", כפרש"י: "בפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב ולנחושת ונמנו כל כליו לכל עבודתו". זאת אומרת: "פקודי" הוא לשון מנין וחשבון, ו"פקודי המשכן" הוא החשבון והסך-הכל דנדבות המשכן וכל כליו לכל עבודתו. כמפורט

(14) בפרשיות וארא בא ובשלח.

(15) וגם גלות מצרים (בתחלת ספר שמות) היא הכנה למ"ת, כמבואר בכ"מ (תו"א עד, א. ועוד) שגלות מצרים הי' "כור הברזל" (ואתחנן ד, כ) שעל ידו נתברר ונודרך ישראל, ועל ידם - נודרך העולם, ועי"ז נעשה ההכנה להגילוי דמתן תורה כו'.

(16) שמות ג, יב וראה תו"א סז, סע"ב. וראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 265 ואילך. ח"ו ע' 239.

(17) בפרשת יתרו. ובהמשך לזה - הדינים בפ' ואלה המשפטים (מה הראשונים מסיני אף אלה מסיני. וגם בסיום הפרשה - ע"ד מתן תורה).

(18) תנחומא וארא טו. שמו"ר פי"ב, ג. ועוד.

(19) כדאיתא במדרש (במדב"ר פי"ג, ב. פי"ב, ו. ובכ"מ) "אימתי שרתה השכינה בארץ ביום שהוקם המשכן", שאז נשלמה המשכת השכינה בארץ שהתחילה במתן תורה, כי במ"ת הי' בעיקר הגילוי

למעלה, ושלימותה היא כשנעשה ע"י עבודת המטה דוקא - "ועשו לי מקדש גו'" (ראה בארוכה לקו"ש חכ"א ע' 150 ואילך. וש"נ).

(20) תרומה כה, ח.

(21) בפרשיות תרומה, תצוה, תשא ויקהל.

(22) ויש לומר שיש בזה גם חידוש לגבי העבודה ד"ועשו לי מקדש" בפרשיות שלפנ"ז (לפני החשבון וסך-הכל) - ראה לקמן ס"ו.

(23) ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחלתו (ד"ה ושני פסוקים) אלשיך עה"פ תרומה כה, ח קרוב לסופו (ד"ה עוד יתכן).

של"ה סט, א. רא, א. שכה, ב. שכו, ב.

(24) ולהעיר שכן נקראת הפרשה ("אלה פקודי") בסדור הרס"ג (סדר קריאת התורה) וברמב"ם (ביסוד תפלות" שלו (בסו"ס אהבה בסופו).

(25) ובזה גופא - עידית שבעידית, זהב טהור (שהי' במשכן).

ובעבודת האדם : צדיק בינוני²⁶ ורשע²⁷. ובעולמות:
בריא יצירה ועשי²⁸.

ואע"פ שג' דרגות אלו מורים על סוגים שונים
בבניי (ובעולמות), הרי מובן שכל סוג (גם צדיק) יש
בו בפרטיות גם הג' דרגות ד"זהב" "כסף" ו"נחושת"
(עידית, בינונית וזיבורית) לפי ערכו: מצד עבודתו
בעולם (ששם נמצאים כל ג' הדרגות), וגם בעבודה
פרטית שלו²⁹: חלק העבודה עם כחותיו הנעלים,
העבודה עם הכחות בינוניים, והעבודה עם הכחות
תחתונים.

ומכיון שכללות חיי האדם וסדר השתלשלות
נחלקים לג' סוגים אלו - לכן הם כוללים העבודה
ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", שיהודי יתן (ינדב)
מה"זהב" "כסף" ו"נחושת" שלו למשכן לה. ואח"כ
- לעשות החשבון וסך-הכל בזה - "נמנו כל משקלי³⁰
החשבון לכסף ולזהב ולנחושת".

ה. אח"כ ממשיך רש"י - "ונמנו כל כליו לכל
עבודתו":

בעבודה ד"ועשו לי מקדש" - ובהמשך לזה
בחשבון וסך-הכל דהעבודה - לא מספיק (לעשות
החשבון רק מ) "נדבת המשכן" דזהב וכסף ונחושת -
הנדבות שנותן מרכושו (כחותיו וכספו וכיו"ב
שהקב"ה נתן ברשותו), אבל לא נוגע לו מה עושים עם
הנדבות (הוא סומך שהשני יעשה החשבון בנוגע לזה),
אלא צ"ל גם "נמנו כל כליו" - הוא צריך לעשות
חשבון גם בנוגע לכלים שעושים (מהזהב וכסף
ונחושת) למשכן,

ה"כלים" שעושה ממנו עצמו [כמבואר בספרים

שכאו"א מכלי המשכן ישנו בעבודת האדם (המזבח -
כנגד הלב, וכיו"ב)] ומחלקו בעולם - ככלים קדושים
למקדש ה' (שבכל או"א).

ויתירה מזה: אפשר לחשוב שמספיק החשבון
דהכלים שעושים מהנדבות (אבל בנוגע לניצול הכלים
בפועל - הרי זה חשבון בפני עצמו ע"י אחר). לכן
מוסיף רש"י "כל כליו) לכל עבודתו": נוסף לחשבון
דהכלים, צ"ל גם החשבון בנוגע לעבודה בפועל עם
הכלים (שאו ישנו "ושכנתי בתוכם"), כמסופר בארוכה
בפרשה (גם) אודות העבודות בפועל עם כלי המשכן
- "ויתן³¹ את השולחן גו' ויערוך עליו ערך לחם גו',
וישם את המנורה גו' ויעל הנרות גו', וישם את מזבח
הזהב גו' ויקטר עליו קטרת וגו'".

ולהוסיף (ע"ד ובלשון החסידות), ע"פ המבואר
בלקו"ת פרשתנו³² - שב' הענינים "אלה פקודי המשכן,
משכן העדות", קאי על ו"ה (והנגלות), ו"ה
(הנסתרות), גם - מ"ע ומל"ת. זאת אומרת - ש"כל
עבודתו" של יהודי (שנשמתו כוללת³³ כל האותיות
דשם הוי"ו³⁴) כוללת העבודה בבחי' ו"ה - "עסק התורה
והמצוות" בפועל, ובבחי' י"ה - בחכמה ובינה³⁵.
ובכללות - עבודה גשמית (כפי שהוא - מעובדי ה'
בגופם), ועבודה רוחנית (עובדי ה' בנשמתם).

ו. וי"ל, שנוסף לזה ש"אלה פקודי המשכן" (בסיום
ספר שמות) מורה על החשבון וסך-הכל דהעבודה
ד"ועשו לי מקדש" (שעלי' מסופר בפרשיות שלפנ"ז)
- ניתוסף ע"ז גם חידוש בעצם העבודה ד"ועשו לי
מקדש". שלכן דוקא בפרשה זו - לאחר החשבון
והסך-הכל מסופר אודות הקמת המשכן בפועל, שע"ז
נמשכת השראת השכינה למטה ("ושכנתי בתוכם").

מעוברת, שנה תמימה, המורה על שלימות ותמימות העבודה, כמדובר
כמ"פ במשך השנה] - ישנם דרגות בחודש זה עצמו: ימי הפורים,
ושאר ימי החודש וכו'.

(30) והדיוק ב"משקלי נדבת המשכן הוא - עצם העשי' (ולא רק
הכוונה), ש"משקל" מורה על חומר וכמות הדבר (ולא כ"כ) הצורה
ואיכות) - ראה לקו"ש כח"ו ע' 279.

(31) פרשתנו מ, כב ואילך.

(32) ד, ג ואילך. ז, א.

(33) כמ"ש כי חלק הוי' עמו, שנשמת האדם היא חלק הוי' ב"ה
(אגה"ת פ"ד. וראה לקו"ת ר"פ ראה. ובכ"מ).

(34) שבהן כלולות כל העשר ספירות, וכל סדר ההשתלשלות (ראה
אגה"ת שם).

(35) אגה"ת שם בסוף הפרק.

(26) ועפ"ז אולי יש לומר הטעם פנימי* שרש"י מקדים כסף לפני
זהב - היפך סדרם בהמשך הפרשה (ועד"ז לעיל בהציווי - תרומה
כה, ג; ויקהל לה, ה. וכן בההבאה - שם, כב-כד. וראה גם תשא לא,
ד. ויקהל לב, לד), והיפך דרגת חשיבותם - כי "מדת הבינוני היא
מדת כל אדם ואחרי' כל אדם ימשוך" (תניא רפי"ד). ועצ"ע.

ומה שבתניא מקדים הביאור דדרגת צדיק (ורשע) (בפ"ריא) לפני
דרגת בינוני (בפ"י"ב ואילך) - יש לומר, כי זה נוגע לשלימות הבנת
דרגת הבינוני. ואכ"מ.

(27) ראה ברכות ז, ב. וראה תניא פ"א. פ"י ואילך.

(28) ראה אוה"ת משפטים (ע' א'קכח ואילך). שהם כנגד צדיק
בינוני ורשע.

(29) ואפילו כפי שהוא בדרגה הכי נעלית - ביוהכ"פ (אחת בשנה)
- ישנם כמה דרגות ביום זה עצמו - חמש תפלות וכו', ועד"ז בנדו"ד
- בחודש אדר, שבו בריא ותקף מזלי' של ישראל ונבפרט שהוא שנה

(* הטעם ע"פ נגלה - ראה לקו"ש חכ"ו ע' 276 הערה 28.

חשיבות וקדושה מיוחדת בכל כלי לעצמו (נוסף לקדושה כללית כחלק מקדושת המשכן בכלל).³⁷

כלומר, שיחידה ויחידו של עולם (אינו שולל מציאות הפרטים, אלא) נמשך וחודר בכל הפרטים ופרטי פרטים, כפי שהם בציוורם הם.

וכל זה באופן ד"אלה פקודי המשכן", שנמשך בגלוי (אע"פ שיחידה מצד עצמה היא בהעלם), ובזה גופא - בגלוי בכל הפרטים ופרטי פרטים.

וי"ל, שענין זה (הגילוי דיחידו של עולם בהפרטים) נרמז גם בתיבת "אלה (פקודי המשכן)": "אלה" בגימטריא ל"ט³⁸, וביחד עם ג' האותיות (א' ל' ה') - הרי זה ל"ט³⁹ ועם הכולל - מ"ם. שזה מרמז על "ארבעים מלאכות חסר אחת"⁴⁰ האסורות בשבת. וכידוע הדיוק בזה⁴¹, מדוע נאמר "ארבעים מלאכות חסר אחת" ולא "ל"ט מלאכות"?

ואחד הביאורים בזה⁴²: ארבעים פעמים מלאכה נכתב בתורה, אלא שהמלאכה הארבעים - ה"אחת" - "התירו", בכדי שיהודי ישרים ע"י עבודתו⁴³.

ובסגנון אחר: העולם מצ"ע נברא באופן ד"ארבעים מלאכות חסר אחת" - המלאכות שבעולם נחלקים לל"ט - חסר שם גילוי השייכות דמלאכות העולם עם ה"אחת", יחידו של עולם⁴⁴. ויהודי ע"י עבודתו צריך לגלות בל"ט מלאכות את ה"אחת".

וי"ל, שזהו גם החידוש ד"אלה פקודי המשכן", שע"י עשיית החשבון וסך-הכל (אחת) דכל נדבת המשכן בכסף וזהב ונחשת (עניני העולם) וכו' כמשכן אחד לה' אחד - פועלים הגילוי ד"אחת" בל"ט מלאכות שבעולם (שלמדים מל"ט המלאכות שבמשכן⁴⁵), כך שנעשה "אלה" (עם הכולל) בגימטריא ארבעים.

בשעה שישנו רק הציווי על נדבת המשכן ועשיית המשכן וכלי המשכן וגם בעשי' בפועל, ואין עדיין החשבון וסך-הכל ד"אלה פקודי המשכן" - הרי אז כל פרטי המשכן הם כמו חלקים נפרדים, שאינם מאוחדים עדיין כמשכן אחד לה' ("ועשו לי מקדש" לשון יחיד); אבל כאשר "נמנו" - בסך-הכל אחד - כל משקלי נדבת המשכן לכסף וזהב ולנחושת ונמנו כל כליו לכל עבודתו" הרי זה איחד כל חלקי ופרטי המשכן, שכל הפרטים הם חלק ממשכן אחד להשם.

והענין בעבודה: "פקודי המשכן" (שמאחד כל הפרטים למנין אחד) מורה על עבודה מצד יחידה שבנפש, שהיא דבר אחד עם יחיד שלמעלה³⁶ שע"י מגלים הקשר של כל הפרטים וכל כחות הנפש - זהב כסף ונחושת, ו"כל כליו לכל עבודתו" - עם יחידו של עולם, כך שזה משכן אחד עליו אומר הקב"ה - ה' אחד - "ושכנתי בתוכם".

ועד שפועלים כך גם בכל העולם כולו ובכל סדר השתלשלות - שנחלק לג' הדרגות וזהב וכסף ונחושת, שכל העולם וכל סדר השתלשלות, בכל הדרגות שבהם (זהב וכסף ונחושת, וכל כליו וכל עבודתו) - מלמעלה מעלה עד אין קץ עד למטה מטה עד אין תכלית - מתאחדים בגלוי (אלה) עם יחידו של עולם, שנעשה דירה (לשון יחיד) לו יתברך.

ולאידך גיסא: בכדי שיוכלו למנות (פקודי) צ"ל ניכרת ההתחלקות דכל דבר בפ"ע דוקא אז שייך למנות. זאת אומרת, האחדות שנפעלת ע"י המנין (שכל הענינים הם חלק מסך-הכל אחד), אינה מבטלת מציאות הפרטים, אלא אדרבה - חודרת בהם, שנוסף לזה שיש משכן אחד (הכולל ריבוי חלקים), נמשכת

תר"ל (ס"ע רמה ואילך. ע' רנד). סד"ה וביום השבת עת"ר. 43) וע"ד הביאור במאחז"ל (ר"ה כא, ב. וש"נ) "נ' שערי בינה נבראו בעולם וכולן ניתנו למשה חסר אחד", שע"י עבודת משה השלים ה"אחד" (ראה ד"ה חמישים שערי בינה תרנ"ג).

44) וזה ש"אלה" (גם דפ' ויקהל) עם הכולל בגימטריא ארבעים (כנ"ל בפנים) - אף שהמלאכות בעולם הם רק ל"ט - יש לומר, כי הכוונה דברירת העולם היא שישראל ימשיכו בו ה"אחד". ולכן כשמצרפים ל"אלה" (ל"ט המלאכות דעולם) את ה"כולל", הכוונה והתכלית שלהם, היא בגימטריא ארבעים. אלא שבתחילה, הכוונה והתכלית דהעולם היא בהעלם, והגימטריא של האותיות ד"אלה" (הפרטים שבעולם) הוא ל"ט. ובכדי שבהפרטים דעולם (התחלקות ופירוד) יהי' בגילוי ה"אחד", הכוונה והתכלית שלהם, הוא ע"י העבודה ד"אלה פקודי המשכן".

45) וראה לקו"ש ח"א ע' 193, שלימוד הל"ט מלאכות בעולם שרשם הוא מל"ט מלאכות שבמשכן, כדי ליתן כח להמשיך קדושת הל"ט מלאכות שבמשכן לה' בל"ט מלאכות שבעולם - ע"י גילוי יחידו של עולם (אחת) בל"ט מלאכות שמצ"ע מחולקות הן. וראה גם

36) לקו"ת ראה כה, א. וראה ע"ח שער דרושי אבי"ע פ"א. וראה ברכת ערב יוה"כ פ' תשמ"ז בתחלתו. וש"נ.

37) ראה בארוכה לקו"ש חכ"א ע' 252 ואילך, שזהו החידוש דפ' פקודי, שנוסף להציווי כללי של עשיית מקדש בכלל (הכולל ריבוי פרטים), נעשה חשיבות גם בכל פרט ופרט. ועיי"ש, ש"ל שזהו ההוספה ברמב"ם (סהמ"צ מ"ע כ), שלאחרי שכתב שכל כלי המשכן הם "מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש", מוסיף "וכבר יחד הציווי בכל חלק וחלק".

38) ראה גם לקו"ת פרשתנו ז, א. אוה"ת שם ע' בר"ג. ד"ה אורח תרס"ט. וכל העם תרצ"ט.

39) פירוש ר' מיוחס - הובא בתו"ש ויקהל אות ט' בהערות. ולהעיר מירושלמי שבת פ"ז ה"ב שגם שם למדין ל"ט מלאכות מ"אלה" (ודלא כבבבלי שבת ע, א. וכ"ה בבמדב"ר פכ"ח, כא) שלמדין מ"אלה הדברים".

40) שבת עג, א במשנה.

41) תויו"ט שבת שם.

42) וראה גם אוה"ת ויקהל ע' ב"פ ואילך. ד"ה ארבעים מלאכות

העבודה דכל ספר שמות, עד לסיום שבזה - "אלה פקודי המשכן", החשבון וסך-הכל, דכל העבודה (כפי שעושים בסיום דכל תקופה בחיים, כנ"ל ס"א), וגם הקמת המשכן בפועל - אפשר לחשוב שבזה כבר גמרו, ועכשיו אפשר "לנוח".

על זה ישנו הלימוד מהפסוק האחרון ופרש"י בסיום הפרשה והספר - שהסיום וסך-הכל צריך לעורר עלי' נעלית יותר, שלב חדש בעבודתו נכמו כל סיום בתורה וקדושה, שאינו רק סוף המדרגה שלפני זה, אלא גם הכנה, המביאה למדרגה חדשה ונעלית יותר^[55]:

בסיום הפרשה (לאחרי שהתורה מספרת ש"לא יכול משה לבוא אל אוהל מועד כי שכן עליו הענן גו") נאמר⁵⁶: "ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו בני ישראל מסעיהם גו', כי ענן ה' על המשכן יומם גו' לעיני כל ישראל בכל מסעיהם".

וצריך להבין⁵⁷: מהי השייכות שבין סדר המסעות (שדוקא "בהעלות הענן גו' יסעו גו'") עם תוכן הפרשה כאן, בהמדובר אודות השראת השכינה במשכן⁵⁸?

ויובן ע"פ דברי רש"י בסיום הפרשה: "בכל מסע שהיו נוסעים הי' הענן שוכן במקום אשר יחנו שם, מקום חנייתו אף הוא קרוי מסע כו', לפי שממקום החני' חזרו ונסעו לכך נקראו כולן מסעות".

התורה מוסיפה אודות ענין המסעות (לאחרי שמדובר אודות השראת השכינה במשכן) בכדי ללמד, שאפילו בחנייתו, חני' ע"פ תורה, ועד ש"כמאן דקביע להו דמי"⁵⁹, ויתירה מזה - "הי' הענן שוכן במקום אשר יחנו שם" (עד בחי' הכתר במהותו ועצמותו) - היתה יכולה להיות קס"ד, לכאורה, להישאר באותו מקום ולנוח, כי הגיעו לתכלית השלימות: מלמדת אותנו התורה, (שגם בשעת החני' צריך לדעת ש)אח"כ יהי'

וכל זה - בכחו של משה - "אשר פוקד ע"פ משה", ועד"ז בעבודת כאו"א - ע"י משה שבקרבנו⁴⁶, שמושל ושולט ופועל עליו ועד - בעבודתו בפועל.

ז. ועפ"ז מובנת גם ההוספה שב"אלה פקודי המשכן" (בסיום ספר שמות) לגבי כל הפרשיות הקודמות שבספר זה, החל מהתחלת הספר - "ואלה שמות בניי הבאים מצרימה":

עולם מצ"ע הוא באופן ד"מצרימה", מיצר וגבול, ש"חסר אחת"⁴⁷. דוקא ע"י עבודתם של ישראל בספר שמות בכלל, ובפרט לאחר מ"ת עד לעבודתם בעשיית המשכן, ועד שלימותה - "אלה פקודי המשכן" (שמאחדים כל הפרטים במשכן, כנ"ל), הרי הם משלימים ה"אחת", ומגלים הקשר דעניני העולם עם יחידו של עולם.

ח. עפ"ז יובן גם, שלאחרי "אלה פקודי המשכן" (ההתאחדות דכל נדבת המשכן וכל כליו לכל עבודתו) - יכולה להיות אח"כ הקמת המשכן בפועל, כהמשך הפרשה⁴⁸: "ויהי בחודש הראשון באחד לחודש הוקם המשכן".

ובעבודה רוחנית: חודש ניסן בכלל קשור עם "ניסי ניסים"⁴⁹ - גילוי שלמעלה ממדידה והגבלה (ובספירות - בחי' הכתר), הדרגה ד"אחת" (מלאכה הארבעים)⁵⁰. ובחודש ניסן עצמו - "באחד לחודש", שאותו יום נטל עשר עטרות⁵¹ - בבחי' כתר (עטרה) עצמו - עשר עטרות.

ועד - כהמשך וסיום הפרשה⁵² - "ויכס הענן את אוהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן" [כולל בעבודה - "מלאכת המשכן" (ושכנתי בתוכם) בתוך כאו"א], שהו"ע גילוי "בחי' הכתר כמו שהוא במהותו ועצמותו"⁵³, ולכן "ולא"⁵⁴ יכול משה לבוא אל אוהל מועד כי שכן עליו הענן גו'".

ט. כאשר מגיעים לסיום הספר - לאחר שכבר עשו

קונטרס משיחת ש"פ ויקהל שנה זו (תשמ"ט). ולהעיר מהטעם שמלאכת ההוצאה היא הנקודה ועיקר של כל הל"ט מלאכות - כי תוכן כל המלאכות היא - לגלות שכל העולם רשות אחת היא, ליחידו של עולם (ראה תו"א צ"ט, ד. לקו"ת תזריע כא, ג. וראה לקו"ש חי"א ע' 68 ואילך).

(46) תניא פמ"ב, ע"פ ברכות לג, ב.

(47) ולהעיר שגם התחלת הספר היא בתיבת "ואלה" ("אלה" בתוספת וא"ו), היינו שבתחלת העבודה ניכר בגילוי ל"ט - אלה*, דה"אחת" היא עדיין בהעלם, ונתגלה ע"י "אלה פקודי המשכן".

(48) מ, יז.

(49) ראה ברכות נז, רע"א ובחדא"ג מהרש"א שם.

(50) שהוא ע"ד גילוי שער הנו"ן (ראה לעיל הערה 43) - שקאי על

ספירת הכתר.

(51) פרש"י ר"פ שמיני. ועוד.

(52) מ, לד.

(53) לקו"ת ויקרא א, ב.

(54) פרשתנו שם, לה.

(55) ולכן בסיום תושב"כ (בשמח"ת) "מתכפין התחלה להשלמה". וכן נוהגים בסיום הש"ס וכיו"ב. וכנוסח סיום הש"ס - "הדרן עלך כו'".

(56) מ, לו ואילך.

(57) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 457 ואילך.

(58) ענין זה שייך לכאורה בפ' בהעלותך ששם מסופר בארוכה

אודות סדר המסעות.

(59) עירובין נה, ב.

(* אלא שאעפ"כ, גם בהתחלת הספר [מכיון שענינו הוא עבודת הבנים, הכנה למ"ת ולמשכן. ראה לעיל הערה 12] - הוא למעלה מהעולם כמו שהוא

מצד עצמו. ולכן התחלתו הוא "ואלה" - אלה בתוספת וא"ו.

הלאה - "ובהעלות הענן גו' יסעו".

כפי שהי' כאן בהמשך המאורעות גופא: בגלל זה ש"כבוד ה' מלא את המשכן" "לא יכול משה לבוא אל אוהל מועד כי שכן עליו הענן", כי "שכן עליו הענן" הוא "המשכת והשראת אור א"ס ממקום עליון ונורא מאד שנאמר בו ישת חשך סתרו כו' שלא שייך בו שום גילוי השגה כו'":⁶³

ולאח"ז - בהתחלת ספר ויקרא - היתה עלי' למדריגה נעלית יותר, שע"י ויקרא אל משה - שע"י הקריאה נפעל (שיוכל ל)יכנס באוהל מועד⁶⁴, ולקבל את הגילוי גם מבחי' ישת חשך סתרו, מספירת הכתר, שע"ז מרמז האל"ף דויקרא (אל"ף אותיות פלא - בחי' הכתר), עכ"פ כפי שזה ב"אל"ף זעירא⁶⁵.

וי"ל, שזה נעשה אח"כ כלי לקבל גם מכתור במהותו ועצמותו⁶⁶.

והכלי לזה הוא ע"ז שאצל משה ניתוסף (לאחר השלימות שלו של הקמת המשכן) תכלית הביטול (ש"לא יכול לבוא"), בבחי' אל"ף זעירא, שהי' אצלו "לב נשבר ונדכה" ו"הגיע לדרגה הכי נעלית בענוה, (לכן) נאמר ויקרא עם אל"ף זעירא⁶⁷. ולכן הרי זה - ה"דכא ושפל רוח" - הי' הכלי ל"מרום וקדוש אשכון"⁶⁸ - עצם הכתור⁶⁹, מרחב העצמי⁷⁰, שהוא גם כמו נקודה (זעירא), למעלה מגילוי והתפשטות⁷¹.

יא. מזה גם הלימוד בנוגע לכא"א - כי "התורה היא נצחית ושייך בחינות אלו גם עכשיו"⁷², ובפרט מצד "בחי"⁷³ אפתשטותא דמשה בכל דרא (ש)היא בחי' הביטול שיש בכל אדם שהוא מבחי' משה" - שע"י

"ובהעלות הענן גו' יסעו גו'", צריך להמשיך בנסיעה ועלי' למדריגה נעלית יותר.

ויתירה מזה: עד כדי כך מוכרח ענין הנסיעה. שגם "מקום חנייתן אף הוא קרוי מסע, לפי שממקום החני' חזרו ונסעו לכך נקראו כולן מסעות": גם בשעת החני' עצמה - ובכל החניות ("כולן") - חני' קטנה או חני' גדולה, אפילו החני' אחרונה מעבר לירדן, גמר המסעות במדבר, ומתיישבים כבר בא"י, ארץ נושבת⁶⁰ - צריך יהודי להרגיש "שממקום החני' חזרו ונסעו", ועד שהחני' עצמה, "קרוי מסע", כי היא (לא חני', סוף, אלא) מקבלת התוכן דנסיעה (להמשיך לעלות).

והטעם על זה הוא - כי זה "חנייתן", חני' של יהודי - שנדרשת ממנו שתמיד יהי' מהלך, מחיל אל חיל, ועד - בהליכה אמיתית שהיא שלא בערך.

מזה ישנו גם הלימוד בחיי יום של יהודי: אפילו כאשר יהודי נח - וע"פ תורה צריך לנוח מזמן לזמן⁶¹ - צריך (בשעת מעשה) לדעת ולהרגיש שמזה צ"ל "חזרו ונסעו", למעלה יותר, עד שבחני' עצמה נרגש שהיא (חלק מ)נסיעה⁶².

י. מזה מובן גם בנוגע להעבודה בסיום ספר שמות: לאחר שסיימו העבודה דעשיית והקמת המשכן, כולל החשבון וסך-הכל ("אלה פקודי המשכן") שבא בסיום תקופה זו, וכבר נפעל "כבוד ה' מלא את המשכן" - ישנו מיד הלימוד, שביחד עם זה אין צריך לישאר (חני'), אלא צ"ל מיד מסע ועלי', שלב חדש במדרגה - ספר חדש בתורה (ספר ויקרא) ויתירה מזה: ענין זה עצמו "מכריח" ודוחף את בני' לעלות ולסע

(60) בשלח טז, לה.

(61) וכנראה בפועל בטבע בני אדם, שצריכים לנוח בכל יום (ובפרט לאחר יגיעה גדולה).

ובפרט ע"י השינה - דבר המוכרח ע"פ טבע (עכ"פ בתוך שלשה ימים - ראה רמב"ם הל' שבועות פ"ה ה"כ). וראה רמב"ם הל' דעות (פ"ד ה"ד), ש"י לו לאדם לישן כו' שמונה שעות".

(62) להעיר מסיפור ופתגם הרב המגיד: בבית הוא בכלל באופן אחר, ולכן הנהגתו ואופן דירתו בעוה"ז היתה באופן עראי, כמו באמצע הדרך (לקו"ד ח"ב ריד, א. עיי"ש). וראה אוה"ת וישלח רכט, ב (ועד"ז שם וישב רסז, א) מכד הקמת ערך גר: וכשם שגולה מעירו לעיר אחרת יקרא גר כן מצינו שהצדיקים נקראים גרים, לפי שאין מחשבין העוה"ז לכלום ואין דירתן אלא עראי.

(63) לקו"ת ר"פ ויקרא (א, א).

(64) תנחומא ר"פ ויקרא (א' ו'). זהר שם (ג, ב). תנחומא בהעלותך ו. ועוד. וראה לקו"ת שם פ"ב (א, ב).

(65) הארת כתר כמו שנמשך למטה על ידי צמצום - לקו"ת שם, סע"ב.

(66) שהרי אל"ף זעירא ("שהוא בחי' אלף ופלא ממש כמו האלף ברברא כו' והוא בחי' יחיד ממש אלא שמצמצם שכינתו כו'") - אוה"ת

ויקרא ע' ריח ואילך) "הוא הארה והמשכה שמבחי' כי שכן עליו הענן דישת חושך סתרו" (לקו"ת שם ספ"ג - א, ד). וראה לקו"ת שם (סע"ב), ש"נמשך לו הארה שעל ידי זה יוכל אחר כך לבוא אל אוהל מועד אשר שכן עליו הענן - והרי (בפש"מ) ענין זה הוא אותו הענן שלא יכול לבוא אליו קודם דקריאה.

(67) תורת אדה"ז - נדפסה בס' השיחות ה'ש"ת ע' 68. הובא ונתבאר בלקו"ת ש"י ע' 1 ואילך.

(68) ישע"י נז, טו.

(69) ע"ד הדרגה העליונה שבשער הנו"ן, פנימיות הכתר (ראה אוה"ת שם ע' ריז), שלמעלה מהדרגה בשער הנו"ן ששייך למ"ט שערים (ראה לקו"ת במדבר יב, א ואילך). ואף שנתבאר לעיל, שע"י "אלה פקודי" מגלים בחי' "אחת" (שחסר מהבריאה), היינו שער הנו"ן - הרי מובן שגם בדרגה העליונה בשער הנו"ן עצמה ישנם כו"כ מדרגות.

(70) ראה גם שיחת יום ג', אדר"ח שני ס"ז (תשמ"ט).

(71) ע"ד הענין ד"מטבע של אש", צדקה בטהרה, שהיא למעלה מכל גדר ציור כו' - כמשת"ל לעיל (קונטרס משיחת ש"פ תשא שנה זו).

(72) לקו"ת שם רפ"ד (א, ד).

(73) שם (ב, א).

אפילו כשמדובר אודות משה רבינו, כפי ששומע ולומד תורה מהקב"ה ובדרגה דאולה מועד (גילוי מבחי' ישת חשך סתרו) - אין הקב"ה עושה נס, שמשה יוכל לקלוט הכל בלי שום הפסקה, אלא עושה הפסקות בדיבורו [וכך הרי זה נעשה באופן נצחי], כדי "ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה", שלא יצא מההתפעלות וגם לא יחשוב שאינו צריך להבין בהבנתו והשגתו (והעיקר הוא רק הגילוי של דבר ה'). אלא צריך להתיישב ולהתבונן בדיבור הקב"ה כדי להבין ושיונח ויוקלט בשכלו הוא. ועד שתורה נקראת על שמו. ורק לאחר"ז - בא עוד דיבור.

"ק"ו להדיוט הלומד מן ההדיוט": לפעמים בגלל התענוג והקדושה של פירוש נפלא בתורה, עלול האדם להתבלבל מצד רוב ההתפעלות. ולא לשים לב (כדבעי) להבין היטב את הענין.

וע"ד הפתגם שמספרים בשם חסיד, משכיל בחסידות, שפעם בלמדו מאמר חסידות, זעק מרוב ההתפעלות (בלי שום קשר להלימוד לפניו ולאחריו): מילים קדושות. לא מובנות...

צריך לדעת, שאלו הם אמנם מילים קדושות, אבל ביחד עם זה - לאחר שניתנו ליהודי (בכלל כל התורה של הקב"ה - שמצד עצמה ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים - אבל "נתן לנו את תורתו"), שנברא גם עם שכל - יש בכחו⁸⁰, ומחוייב (בפרט בנוגע לתושבע"פ⁸¹) להתעכב (ליתן ריוח) ולהתייגע להבין בשכלו הוא את המילים הקדושות שלומד. ובפרט כפי דרישת חב"ד - להבין כל דבר בחכמה בינה ודעת.

ומובן, שלא די בלימוד הענין, ואח"כ אמירת קאפיטל תהלים שזה יוקלט אצלו, אלא העיקר צ"ל - היגיעה בפועל, ואז ישנה ההבטחה⁸²: יגעתי ומצאתי⁸³.

והוראה זו היא בהדגשה בנוגע למחנכים ומלמדים: אין לצאת י"ח ע"י לימוד הענין עם

העסק בלימוד התורה - "ממשיך"⁷⁴ מבחי' המקיף דישת חשך סתרו שהוא חשך והעלם בבחי' אור וגילוי, וע"ז נאמר ותורה אור, להיות אור א"ס שורה למטה כמו למעלה כו', שמעצמות המקיף מאיר הארה גדולה ועצומה בבחי' פנימית כו'.

ובפשטות: כאו"א (ע"י משה שבקרב) בכל זמן ובכל מקום, גם בזמן הגלות⁷⁵, יש בכחו שיתגלו אליו הגילויים הכי נעלים. ואין הדבר תלוי אלא ברצונו - להסיר ההסתר של הנה"ב⁷⁶, ע"י הוספה בעבודתו בתומ"צ - הקב"ה מגלה לו הענינים הכי נעלים [וברור שבכל מסיבה של ריבוי יהודים - ישנם כו"כ שיש להם גילויים הכי נעלים], ואפילו באם לא מרגישים⁷⁷ - אין זה משנה המציאות⁷⁸, ועד שפועל עליו גם בגשמיות, - השי"ת יעזור, שאצל כאו"א יתגלו גילויים הכי נעלים, עד בחכמה בינה דעת שלו, ובמדותיו, עד במחשבה דיבור ומעשה, ונזכה גם להרגישם - אפילו באם לא מבינים אותם, כידוע שלפעמים מרגישים שמתעלים למדרגה נעלית ולא מבינים איך "הגיעו" לשם לאחר שיש לא היו לזה הכנות - גילוי ואתעדל"ע מבחי' מקיף דמקיף (שלמעלה אפילו מאתעדל"ע הבאה ע"י אתעדל"ת), מעין, או עכ"פ ע"ד הגילוי ד"ויקרא אל משה"⁷⁹.

יב. לאידך גיסא צריך להדגיש, שלאחרי שמקבלים בספר החדש בתורה (ספר ויקרא) גילוי כזה נעלה ד"ויקרא אל משה" שמאפשר ליכנס לאוהל מועד לשמוע דבר ה' (הנסיעה שלאחרי החני', עד שמקום החני' קרוי מסע) - עלול האדם "פארלירן זיך" מתוך התפעלות והתלהבות, ולחשוב שמספיק להתעלות כמה שיותר, ואין צריך לחני'.

על זה ישנו הלימוד מפרש"י עה"פ ויקרא אל משה" שהיו הפסקות. "ומה היו הפסקות משמשות, ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין [ורש"י מוסיף לימוד מזה לכאו"א!], ק"ו להדיוט הלומד מן ההדיוט":

(74) שם (א. ד ואילך).

(75) ואדרבה: בזמן חושך הגלות (ובפרט בעקבתא דמשיחא) נותנים מלמעלה כחות נפלאים, כדי לעמוד נגד הגזירות כו' שבגלות. ובפרט בדורות האחרונים, שכבר נגמרו לגמרי כל הגזירות ("ולא יהי' עוד" - שערי תשובה (לאדהאמ"צ) ח"א ה, ב). וישנם רק הכחות נעלים והעליות (שבאו ע"י הירידות).

(76) וראה לקו"ת שם (ב. א).

(77) וע"ד כמה סיפורי מחז"ל - שהיו כו"כ שנתגלה אליהם אליהו ולא ידעו מזה (עד לאחר זמן).

(78) וע"ד המשל הידוע מהחכמים היושבים בעגלה, דאף שהסוס חושב אודות התבן, והבעל-עגלה חושב ע"ד פרנסתו ופרנסת ב"ב - אין זה משנה אמיתית ההבנה והענין שבדברי החכמים היושבים בתוך

העגלה (ראה שיחת ליל ש"ק פ' תשא תרפ"ח (נדפסה בהוספות לסה"מ תרפ"ח ס"ע רג ואילך). וראה שיחת ש"פ וארא תשמ"א. ועוד).

(79) ראה אוה"ת ויקרא שם. ד"ה ויקרא תרע"ח. תש"ה.

(80) והלימוד בזה הוא בהדגשה בריש ספר ויקרא (שבו נאמר ע"ד ההפסקות ליתן ריוח להתבונן) - שנקרא "ארי", "שהוא חמוד שבספרים" (תוד"ה סיפרא - ברכות יח, ב), ומ"מ בכחו להבין ולהשיג זה בשכלו, ע"י ההפסקות כו'.

(81) ראה הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב.

(82) מגילה ו, ב.

(83) וע"י יגיעה זו - אפשר להגיע להשגה שלא בערך ליגיעתו (ע"ד המציאה בערך להגיעה להגבי אותה).

העולם כולו (ע"י השפעה ועד גם על אוה"ע בנוגע לשבע מצוות בני נח).

יד. מובן שזה נוגע במיוחד בענין שהזמן גרמא - בעמדנו בחודש אדר שני, בתוך השבועיים לפני פורים - לעשות כל ההכנות המתאימות לפורים, כולל - ללמוד הלכות פורים, וגם דרושי פורים (בתורת החסידות). ובאופן של הבנה והשגה (כנ"ל). ועד אליבא דנפשי, שזה יפעול על הלימוד עד במעשה בפועל.

וגם - ההשתדלות בנוגע לאחרים: שכל יהודי עד בכל קצוי תבל (בגשמיות או ברוחניות) יהי' לו כל צרכי החג לקיים כל מצוות פורים: מקרא מגילה, משלוח מנות איש לרעהו, מתנות לאביונים, סעודת פורים, שמחת פורים וכו'.

ומענין לענין - הרי זה מעורר גם על ענין הצדקה בכלל (שזהו התוכן של כמה מצוות דפורים), שבמשך חודש אדר במיוחד יוסיפו עוד יותר בצדקה.

טו. ויהי רצון, שע"י כל הוספות הנ"ל במעשינו ועבודתינו⁸⁹, נזכה מיד ל"הוקם המשכן", ובנדו"ד - ביהמ"ק השלישי, ביחד עם הגילוי דמשכן משה, וחזרת "מקדש (ראשון ושני) שנתמשכן בשני חורבנין" (כנרמז ב"המשכן משכן - שני פעמים")⁹⁰, ומשה ואהרן עמהם⁹¹, וילמדו "תורה חדשה מאתי תצא"⁹² מאוהל מועד, באופן של ראיה⁹³, וביחד עם זה - בהבנה והשגה בהפרטים וכו'.

ונתעלה, לילך - "מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון"⁹⁴.

וכל זה - תיכף ומיד ממש, כך שנעשה "מיסמך גאולה לגאולה"⁹⁵, אבל בסדר הפוך: קודם תהי' גאולה האמיתית והשלמה, ואח"כ ("מיסמך") גאולת פורים תשמ"ט, שחוגגים פורים שמת, "א פייערדיקן פורים" ואח"כ - גאולת פסח. וכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות⁹⁶, נפלאות אפילו בערך להנפלאות ביצי"מ⁹⁷.

ומתוך שמחה וטוב לבב, ושמחת עולם על ראשם⁹⁸.

התלמיד, ולהסתמך שהקב"ה ימלא משאלות לבבו שהתלמיד יתייגע ויבין לבד, אלא צריכה להיות השתדלות מיוחדת ללמוד עם התלמיד באופן הכי טוב עד שיוכל להבין בשכלו הוא, ע"י לימוד באופן ד"ליתן ריוח להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין" - לימוד באופן ד"ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם", "כשולחן הערוך ומוכן לאכול"⁸⁴ (כך שזה נעשה דם ובשר כבשרו ברוחניות, ועד - בגשמיות⁸⁵).

יג. הסיכום מכל הנ"ל בנוגע לפועל:

בעמדנו בשבת שמסיימים (בציבור ובברכה לפני ולאחרי' ובאמירת אמן) ספר בתורה (שמות), ומתחילים לקרוא (בתפלת מנחה) ספר חדש (ויקרא) - הרי זה זמן המתאים לכא"א (הן אלו שברדת זהב, או כסף או נחשת⁸⁶) להתבונן ולעשות חשבון צדק וסך-הכל מעבודתו במשך התקופה שעברה, ובכללות - העבודה ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", לעשות מכל חלקי החיים שלו משכן להשם, שישכון שם.

ולא רק חשבון בנוגע לנדבותיו לצדקה לדברים טובים, אלא גם בנוגע לכלים שעושה מחייו עבור המשכן לה', ויתירה מזה - גם העבודה בפועל עם הכלים, כנ"ל בארוכה.

ואינו מסתפק בזה, אלא כבר עושה ההכנות, ואח"כ מתעלה בפועל, לעלות מעלה מעלה בעבודת ה' ד"ועשו לי מקדש", ועד ש"נכנס" בפנימיות באוהל מועד (בכח האתעדל"ע של ויקרא אל משה) - ע"י עסקו בלימוד תורת ה',

וביחד עם זה - הרי הוא מפסיק⁸⁷ בין פרשה לפרשה, ליתן ריוח להתבונן ולהבין עם שכלו מה שלומד, כך שיקלוט בפנימיות הגילויים⁸⁸.

וכשם ש"אלה פקודי המשכן" צ"ל בנוגע לעבודתו בעצמו, כמו"כ צריך להשתדל שאחרים יעשו החשבון וסך-הכל בנוגע לעבודתם ד"ועשו לי מקדש", ועד שממנה אורה יוצאה לכל העולם - שפועלים בכל

(84) ר"פ משפטים ובפרש"י.

(85) כידוע (והובא במאמרי חסידות) מחכמת הרפואה, שע"י העסק יגיעה במושכלות בהבנה והשגה, נעשים קמטים (קנייטשן) במוח הגשמי, וע"ז נתגדל ונתרחב שטח מוח הגשמי, ומאפשר לו להשיג מושכלות עמוקות יותר כו'.

(86) ובפרט שע"י המנין (פקודי) משתווים כל הנמנים, שכל א' מהם נמנה כאחד, לא פחות ולא יותר (ע"י העשיר לא ירבה והדל לא ימעט).

(87) ולהעיר ששבת זו (בין פ' שקלים ופ' זכור) נקראת "שבת הפסקה" (ראה אנציקלופי' תלמודית ערך ארבע פרשיות בסופו. וש"נ). וראה שיחת ש"פ תרומה תש"מ.

(88) ומובן, שלאחרי זה שגילויים אלו נתפסים בפנימיות, ישנם דרגות נעלות יותר שהן בבחי' מקיף. וכן למעלה מעלה (ראה לקו"ת

ואתחנן ד"ה וידעת (הא') וביאוריו).

(89) ראה תניא רפ"ז.

(90) פרש"י ריש פרשתנו.

(91) ראה תורה אחר - פסחים קיד, ב. יומא ה, ב.

(92) ישע"י נא, ד. ויק"ר פ"ג, ג.

(93) ראה לקו"ת צו יז, א. ועוד.

(94) תהלים פד, ח. וראה ברכות בסופה.

(95) מגילה ו, סע"ב.

(96) מיכה ז, טו.

(97) אוה"ת עה"פ שם.

(98) ישע"י לה, י. נא, יא.

לקוטי שיחות פרשת פקודי כרך ו

מתורגם ללשון הקודש

משמעות הפסוקים היא⁵: לאחר שמושה קיים את ציווי ה' על ידי "וישם את מזבח הזהב...", נעשתה העבודה של "ויקטר עליו קטרת סמים" על ידי מי שזוהי עבודתו – אהרן. וכך גם לגבי "ואת מזבח העולה שם... ויעל עליו את העולה ואת המנחה"⁶. לאחר שמושה הקים את מזבח העולה, העלה עליו מישהו אחר את "העולה" ואת "המנחה".

מהי שיטת רש"י בענין זה? – על "ויקטר עליו קטרת" אין רש"י מפרש מי ביצע עבודה זו⁷. הוא רק מציין את הזמן, מתי הקטירו: "שחרית וערבית..."⁸. לעומת זאת, על "ויעל עליו..." אומר רש"י: "אף ביום השמיני למילואים שהוא יום הקמת המשכן, שימש משה והקריב קרבנות ציבור, חוץ מאותן שנצטוו אהרן בו ביום, שנאמר¹⁰ קרב אל המזבח..."⁹. כלומר, ב"ויעל" הכוונה היא למשה רבינו¹¹. ולפי זה אינו מובן: מדוע אין רש"י מזכיר לגבי "ויקטר עליו קטרת" מי הקטיר את הקטורת, ואילו לגבי "ויעל עליו" הוא מפרש "שימש משה..."?

ב.

משה הקריב את כל קרבנות הציבור

השאלה אף קשה יותר: בפירושו בהמשך על "ויעל עליו" – כאשר מוזכרות רק עולה ומנחה – אומר רש"י "שימש משה והקריב קרבנות ציבור", ומלשונו "קרבנות ציבור" באופן סתמי¹², ניכרת כוונת רש"י להשמיענו שמושה לא הקריב אז רק "את העולה ואת המנחה" המוזכרות בפסוק, אלא את כל קרבנות הציבור¹³, כולל, כמובן, עבודת¹⁴ הקטורת¹⁵. ואם כך, קשה יותר: מדוע אין

א.

מי הקטיר את הקטורת והעלה את הקרבנות?

יחד עם הציווי של הקדוש-ברוך-הוא למשה, בפרשתנו, לבנות את המשכן ולהציב בו את הכלים¹, צויה עליו הקדוש-ברוך-הוא לבצע עם זאת עבודות מסויימות: בהמשך ל"והבאת את השלחן" הוא אמר לו "וערכת את ערכו", ובציווי "והבאת את המנורה" נאמר "והעלית את נרותיה"². לעומת זאת, לגבי המזבחות – מזבח הזהב ומזבח העולה – הצטוו משה רק להציבם במקומם³, ואין מוזכר שעליו לבצע עליהם עבודות כל שהן.

אך בהמשך הפרשה, כאשר מסופר על קיום הציווי על ידי משה, אין מוזכרות רק שתי העבודות הנ"ל – "ויערוך עליו ערך לחם..." ו"ויעל הנרות"⁴ – אלא גם "ויקטר עליו קטרת סמים" לאחר "וישם את מזבח הזהב..."⁵, וכן "ויעל עליו את העולה ואת המנחה" לאחר "ואת מזבח העולה שם..."⁶.

כיון שבציווי של הקדוש-ברוך-הוא אין מוזכרות שתי עבודות אלו (קטורת והקרבנות העולה והמנחה), קיימות בין מפרשי התורה שתי דעות, למי הכוונה ב"ויקטר" ו"ויעל":

יש המפרשים⁷, שגם את זאת עשה משה רבינו, כפי שנראה בפשטות מהמשך הפסוקים. אמנם, על עבודות אלו לא צויה אותו הקדוש-ברוך-הוא במפורש, אך משה למד זאת מהציווי על עריכת הלחם ועל העלאת הנרות.

ויש המפרשים⁸, שבשתי עבודות אלו מתכוונת התורה לאהרן, שהרי משה לא הצטווה עליהן. לפי שיטה זו,

(1) פרשתנו מ, א ואילך.

(2) שם, ד.

(3) שם, הו.

(4) שם, כג, כה.

(5) שם, כו, כז.

(6) שם, כט.

(7) רמב"ן כאן פסוק כז. וכ"ה בטור הארוך עה"ת כאן.

(8) רשב"ם כאן פסוק כט (לענין העלאת העולה והמנחה). וראה רשב"ם תצוה כט, ל.

(9) ישנה גירסה בפירוש"י שאהרן הקטיר. אבל כבר כתב הרמב"ן "ואולי טעות סופרים הוא". ובטור הארוך העתיק מהרמב"ן בפשיטות "שהוא טעות סופר" (בהשמטת תיבת "ואולי"). וראה להלן הערה 11.

(10) שמיני ט, ז.

(11) ברע"ב כאן, שגם לפי פירוש"י "אף ביום השמיני כו' שימש משה", כוונת הכתוב ב"ויעל" (וכן ב"ויקטר" שלפנ"ז) הוא לאהרן (וקאי על כל משך הזמן שלאחר יום השמיני), ומ"ש רש"י "שימש משה" הוא לפי "שכך מקובלים אנו שכל ימי המילואים לא נמנע מלשמש".

[ועפ"ז מיישב מ"ש רש"י (לפי הגירסה שהיתה לפניו – וראה לעיל הערה 9) ויקטר עליו אהרן – כי "ויקטר" שבכתוב קאי על אהרן].

אבל: (א) כמדובר כמה פעמים, כל מ"ש רש"י בפירושו עה"ת מוכרח הוא מפשטות הכתובים (ולא לפי "שכך מקובלים אנו"). (ב) בנבחים (קא, ב) פלוגתא היא אם שימש משה ביום השמיני, ובפירוש"י על הש"ס (זבחים יט, ב) שלא שימש משה אז. – הרי שאין לומר בפשטות שמקובלים אנו כו'. (ג) ממה שכתב רש"י "אף ביום השמיני למילואים שימש משה" על הפסוק "ויעל עליו גו'" ולא על "ויקטר עליו קטרת" שלפנ"ז, מוכרח שפירוש זה הכריח רש"י מהכתוב "ויעל עליו".

(12) ואין לומר שכונתו ב"קרבנות צבור" הוא לפרש שהעולה והמנחה שבכתוב הם עולת תמיד ומנחת תמיד – כי ענין זה מפרש להדיא בד"ה שלאח"ז "את העולה – עולת התמיד. ואת המנחה – מנחת נסכים של תמיד". (13) שזהו גם הטעם למה שרש"י אינו מעתיק בפירוש "את העולה ואת המנחה" ורק מרמזם ב"וגו", כדלהלן סעיף ד'.

(14) ואף שלשון רש"י הוא "קרבנות צבור" – גם קטרת בכלל זה, וכבר רש"י תשא (ל, טו). – ולהעיר מל' הכתוב: קרבנם גו' עגלות צב (נשא ז, ג); וקרבנו קערת כסף גו' כף גו' מלאה קטרת (שם ז, יגיד. ועוד).

(15) מפרשי רש"י כאן ובפ' שמיני (ט, כג) הקשו ממ"ש רש"י בפ' שמיני שם שמושה נכנס ללמדו על מעשה הקטורת. אבל בפשטות, מ"ש שם "ויבוא משה ואהרן גו'" ה' לאחרי כל עבודת היום (גם לאחרי קטורת של בין הערבים – ודלא כבלבוש), ובמילא, אי"ז שייך לנדו"ה.

הכרחי להבהיר ש"ויקטר עליו קטרת" היה פעמיים: כיון שאת שאר הפעולות של אותו יום ביצע משה פעם אחת בלבד, אפשרי להשוות ולומר שגם עבודת הקטורת נעשתה רק פעם אחת, ולכן נחוצה הבהרת רש"י. אך אם ב"ויקטר עליו קטרת" אין הכוונה למשה, אלא לאהרן – שמאז ש"וישם (משה) את מזבח הזהב..." התחיל אהרן להקטיר עליו קטורת – הרי אדרבה, אז מובן בפשטות, שבדיוק כפי שאהרן עשה זאת תמיד פעמיים ביום, כנאמר בפרשת תצוה²¹, כך הוא עשה גם באותו יום, שהרי אין סיבה להבדיל ביניהם? ואז אין הכרח בחידוש "שחרית וערבית".

כלומר, לפי האמור לעיל, בסעיף ב', שבפסוק "ויקטר עליו קטרת" עדיין לא ברור לרש"י שמשה הקטיר זאת – אין בינתיים מקום לומר שלא היה זה "שחרית וערבית". ואם ידוע למפרע, לפי הפסוק "ויעל עליו..." שב"ויקטר" הכוונה היא למשה, כי הוא ביצע את כל עבודות הציבור – שוב אין הכרחי לחדש שהוא הקטיר קטורת גם בערבית, כי גם ההקטרה בין הערביים היא אחת מעבודות הציבור. ומכל מקום קשה: לשם מה צריך רש"י לפרש "שחרית וערבית"? גם לגבי ההוכחה שמביא רש"י לפירושו "שחרית וערבית" – "כמו שכתוב בבקר בבקר בהטיבו את הנרות וגו'" – קשה להבין:

לפי הפירוש דלעיל יוצא, שכל החידוש אינו בהקטרה של "שחרית", אלא בהקטרה של "ערבית", אך בהוכחה המובאת מפסוק זה יוצא, להיפך: את המלים "בבקר בבקר" מצטט רש"י במפורש, ואילו למלים "בין הערבים", שמהן עיקר ההוכחה לחידוש זה, הוא רק רומז²² על ידי "וגו"²³?

וכן אינו מובן: מדוע מצטט כאן רש"י גם את המלים "בהטיבו את הנרות", שאינן קשורות לכך, לכאורה, כלל?

ד.

השאלות על "ויעל עליו"

גם בפירוש רש"י בהמשך, על המלים "ויעל עליו וגו'", מתעוררים קשיים:

רש"י מפרש זאת לפני כן על המלים "ויקטר עליו קטרת"? מכך מובן, שמן הפסוק "ויקטר עליו קטרת" עצמו אין רש"י מוצא הוכחה ברורה לשאלה: מי הקטיר את הקטורת. רק אח"כ, מהפסוק שבהמשך "ויעל עליו את העולה ואת המנחה", ששם ברור לרש"י שהכוונה היא למשה, הוא לומד מכך גם לגבי כל קרבנות הציבור, כולל הקטורת, שגם אותם הקריב משה. כי אין סברא להבדיל בין העולה והמנחה לבין קרבנות ציבור אחרים, "חוץ מאותן שנצטווה אהרן..."²⁴, כפי שממשיך ואומר רש"י.

יש להבין: כיצד מוכח יותר מהפסוק "ויעל", לפי רש"י, שהכוונה היא למשה, יותר מהפסוק "ויקטר"?

ג.

הקטורת - פעמיים

בנוסף לכך, שאין מובן ההבדל בין "ויקטר" לבין "ויעל", אין מובן כל פירוש בפני עצמו – הן פירוש רש"י על "ויקטר עליו קטרת", והן פירושו על "ויעל עליו...": על "ויקטר עליו קטרת" אומר רש"י: "שחרית וערבית, כמו שנאמר²⁵ בבקר בבקר בהטיבו את הנרות וגו'".

במבט ראשון נראה²⁶, שבפירוש זה מתכוון רש"י להסביר: כיון שכל הפעולות הקודמות המוזכרות בפרשה (מ"ויקם" וכך בכל פסוק עד "וישם...") התבצעו פעם אחת בלבד באותו יום²⁷ – לכן, כדי שלא יובן כך גם לגבי "ויקטר", מבהיר רש"י, שאת הקטורת הקטירו באותו יום פעמיים: שחרית וערבית.

אך, לאמיתו של דבר, קשה להסביר כך:

(א) גם את נרות המנורה בודאי הדליקו פעם נוספת באותו יום, כי צריך להדליק את הנרות גם בין הערבים²⁸, והפעולה של "ויעל הנרות" שבפסוק כאן נעשתה בבוקר²⁹. ואם כך, צריך היה רש"י להבהיר זאת גם לגבי "ויעל הנרות" שלפני "ויקטר עליו קטרת"?

(ב) דוקא לפי הפירוש, שב"ויקטר" הכוונה היא למשה,

(16) תצוה ל, ז.

(17) וכ"מ שמפרש הבאר מים חיים (לאחי המהר"ל) ברש"י.

(18) וצ"ע (ובפרט ע"פ פשוטו של מקרא – לפרש"י) אם ה' סדר זה בהקמת המשכן ושימת כליו בכל פעם כשהגיעו למקום חני' (אף שהמשיחה היתה רק בפעם הזאת) – דלכאורה חידוש גדול הוא, וראה פירש"י (ומפרשיו) פירשטנו (לט, לג).

(19) תצוה שם, ח. וראה גם רש"י שם כז, כ. שם, כא.

(20) שהרי "ויעל הנרות" נאמר לפני "ויקטר" ולפני "ויעל גו' העולה". לכאורה ה' אפשר להוכיח שהכתובים כאן הם שלא כסדרן, ממ"ש "וישם את הכיור גו' ורחצו גו'" לאחר כל העבודות שנאמרו לפניו. (ולפי מ"ש הרמב"ן פסוק יז – גם "ויקם את החצר גו' ה' לפני כל העבודות). אבל – אינו. כי י"ל שכל העבודות [ויערוך עליו; "ויעל הנרות"; וכו'] היו לאחר גמר הקמת המשכן ושימת כל כליו לתוכו, אלא שכל עבודה נמנית בכתוב

מיד לאחר שימת הכלי השייכת אליו. אבל (כיון דמסתבר למעט ה"אין מוקדם ומאוחר – ככל האפשר) הסדר דשימת הכלים, וכן של העבודות עצמם – היו כפי הסדר שנאמרו בפרשה.

ומ"ש "ורחצו גו'" לאחר כל העבודות שלפניו – אף שבפשטות היתה הרחיצה מיד אחרי שימת הכיור לפני כל העבודות – כי "ורחצו" הוא לשון הוה, היינו שמעת שימת הכיור "רחצו ממנו.. אהרן ובניו", אלא שמזכיר כאן גם "משה", כי "בו ביום קידש משה עמהם".

(21) ל, ז.ד.

(22) לפי הגירסא שברוב הדפוסים (מה שאין כן לפי הגירסא שהיתה לפני הרמב"ן והרע"ב. וכן בדפוס ראשון).

(23) וביותר יוקשה: גם בתיבת "וגו'" אינו מוכרח שמרמז להתיבות "בין הערבים" – שהרי יש לומר שקאי רק על תיבת "קטרינה" שלאחרי תיבת "הנרות", ובפרט ש"בין הערבים" הוא בפסוק שלאח"ו.

הכרחי לומר, שעריכת הלחם והעלאת הנרות ביום המיוחד של הקמת המשכן היו באופן מיוחד²⁸, בשונה מהעלאת הנרות²⁹ ומלחם הפנים³⁰ התמיד.

לכן, כאשר מגיעים לפסוק "ויקטר עליו קטרת" ניתן היה לחשוב בטעות שגם העבודה של "ויקטר" היתה מיוחדת, כמו "ויערוך" ו"ויעל" שבפרשתנו, וניתן היה להסיק שפעולה זו של "ויקטר" היתה שונה מסדר הקטרת בכלל, ואולי התבצעה רק פעם אחת. לכן מבהיר רש"י: "שחרית וערבית, כמו שכתוב בבקר בבקר בהטיבו את הנרות...", שהיה זה בדיוק באותו אופן שבו הקטירו תמיד "שחרית וערבית", כנאמר בפסוק "בבקר בבקר בהטיבו את הנרות...".

לפי זה מובן מדוע אין רש"י מצטט בפירושו³¹ את המלים "בין הערבים", כי לאחר הבהרתו ש"ויקטר" זה אינו שונה במאומה מעבודת הקטרת בכללותה, כבר אין צורך בהוכחות לכך שהקטירו באותו יום גם בערב³². רש"י אינו מצטט פסוק זה כהוכחה, אלא כהשוואה וכהבהרה, שפעולת "ויקטר" כאן זהה להקטרה שבפסוק "בבקר בבקר..."³³.

ו.

ההקטרה קשורה להטבת הנרות

אך עדיין אינו מובן:

(א) מדוע מצטט רש"י גם את המלים "בהטיבו את הנרות", כאשר לצורך פירושו די במלים "בבקר בבקר..."?

יותר מכך: (ב) המלים "בהטיבו את הנרות" אף מעוררות סתירה לפירושו – ש"ויקטר עליו קטרת" ביום הקמת המשכן היה כהקטרת הקטרת בכל יום לאחר מכן – כי משמעות המלים "בהטיבו את הנרות" היא, שההקטרה "בבקר בבקר" קשורה לעבודה הקודמת, של הטבת הנרות (ניקוי הבזיכין של המנורה מדשן הפתילות שנשרפו בלילה³⁴). וכיון, שלכאורה, לא נעשתה הטבת הנרות ביום הקמת המשכן, שהרי הלילה הקודם היה לפני

(א) אילו היתה כוונת רש"י להבהיר שב"ויעל עליו" מתכוונת התורה למשה, הוא צריך היה לומר זאת בשתי מלים: "משה הקריב". לשם מה הוא מאריך ואומר "אף ביום השמיני... שימש משה": מדוע חשוב לדעת בפסוק זה, שיום הקמת המשכן היה "שמיני למילואים"?

(ב) רש"י מצטט ב"דיבור המתחיל" לפירוש זה רק את המלים "ויעל עליו", ולמלים האחרות – "את העולה ואת המנחה" – הוא רומז רק במלה "וגו".

הסיבה לכך מובנת בפשטות: פירושו של רש"י "אף ביום השמיני... שימש משה והקריב קרבנות ציבור..." אינו רק בקשר למלים "את העולה ואת המנחה", אלא בקשר לענין של "ויעל עליו" בכללותו. ולכן אין רש"י משתמש בהמשך פירושו במלים של הפסוק "עולה" ו"מנחה", אלא מדגיש "קרבנות ציבור" בכללות, כדלעיל בסעיף ב'.

אך לפי זה מתעוררת השאלה מצד שני: כיון שפירושו מתייחס למשמעות של "ויעל עליו" בכללות, כולל שאר קרבנות הציבור, הוא צריך היה, לכאורה, להשמיט לחלוטין את הפרטים הללו – "את העולה ואת המנחה" – ואף לא לרמוז להן על ידי "וגומר"?

ה.

הקטרת ביום הקמת המשכן אינה שונה

ההסבר לכל האמור לעיל הוא:

בענין לחם הפנים שבפרשת אמור²⁴, אשר רש"י כבר הזכיר לפני כן²⁵, נאמר, שזמן עריכת הלחם הוא ביום השבת. ואפשר לשאול: זמן הקמת המשכן לא היה ביום השבת²⁶, וכיצד ייתכן שביום הקמת המשכן, שאינו בשבת, יתבצע "ויערוך עליו ערך לחם"?

אותה שאלה מתעוררת לגבי "ויעל הנרות": זמן הדלקת הנרות היה בערב, ולא בבוקר²⁷. וכיצד ייתכן שפעולת "ויעל הנרות" שבפרשתנו נעשתה בבוקר?

(24) כד, ח.

(25) תרומה כה, ל. וראה גם פרש"י שם, כט (ד"ה ועשית): "עד למחר בשבת"; תצוה כז, כ (ד"ה תמיד): "משבת לשבת".

(26) כמו שמפרש רש"י (נשא ז, יב. וראה גם פרש"י ר"פ שמיני) שה' יום ראשון למע"ב. וגם התלמיד שלא למד עדיין פרש"י שלא"ח – הרי פשטות הכתובים (ופרש"י) וביאו את המשכן אל משה – שלא היו יכולין להקימו כו' ומשה העמידו (פרשתנו לט, לג) משמע שהעמידו כשהביאוהו אליו – בראשון ל' ימי המילואים, וא"כ לא ה' זה ביום השבת (דהבאה והוצאה אסורים בו) וה'ה בשמיני למילואים, דקביעותן שווה.

(27) ראה תצוה כז, כא ובפרש"י שם.

ברמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ג הי"ב, שגם בבקר מדליק הנרות. ומפרש מ"ש (תצוה ל, ז) "בבקר בהטיבו" שהוא בהדליקו. אבל לפי פרש"י שם "בהטיבו" – לשון ניקוי כו' – היתה הדלקת הנרות רק בין הערבים. וממש"כ רש"י במנחות (פח, ב), מוכח ש"ל כן גם בפירושו על הש"ס, כמ"ש בכס"מ לרמב"ם שם.

(28) ראה צפע"נ עה"ת כאן (פסוק ד, כג) – בנוגע לעריכת הלחם.

(29) ועפ"י יומתק מה שרש"י אינו מפרש גבי "ויעל הנרות" שזה ה' גם בערבית כמו שפירש גבי "ויקטר עליו קטרת" – כי [נוסף למה שרק בקטרת הווקק לפרש זאת, כבפנים] מה שהעלו את הנרות גם בערבית אי"ז שייך כלל להחידוש ד"ויעל הנרות" שבפסוק. ופשוט.

(30) ועפ"י מובן בפשטות מה שבציווי ה' למשה נאמר רק "וערכת את ערכו". והעלית את נרותי" – אף שמשעה עשה ביום זה כל העבודות – כי החידוש שבהציווי ה' (לא שמשעה עשה זאת, כ"א) עצם הענין.

(31) אבל פשוט ש"וגר" קאי לא רק על תיבת "קטירנה" כ"א גם על "בין הערבים קטירנה" – מכיון שלפנ"ז כותב "ערבית".

(32) ומש"כ "ערבית" – אי"ז בדרך חידוש, כ"א לפי שא"א לכתוב רק שחרית, שהרי היתה גם בערבית.

(33) ועפ"י מובן גם מה שאינו מעתיק בפירוש תיבת "קטירנה" – כי כוונת רש"י במה שמביא את הפסוק היא (לא להוכיח שהיתה הקטרה בבקר, כ"א) ש"ויקטר עליו קטרת" הוא הקטרת ד"בבקר בבקר בהטיבו את הנרות".

(34) רש"י תצוה ל, ז. וגם בפירושו על הש"ס ס"ל כן (ראה כס"מ להל' תמידין פ"ג הי"ב – ונתק לעיל הערה 27).

המנחה – אשר לגבי העולה והמנחה כבר מוכח שמשה הקריב (כדלהלן בסעיף ח) – רומז רש"י, באומרו "והקריב (משה) קרבנות ציבור" באופן סתמי – את כל קרבנות הציבור – שיחד עם עבודות הציבור של העולה ושל המנחה ביצע משה גם את פעולת "ויקטר". כי אין לחלק בקרבנות הציבור עצמם בין העולה והמנחה (שהוקרבו על ידי מקריב אחד) לבין קרבנות הציבור (והעבודות) האחרות (שנעשו על ידי אחר).

ח.

ההקרבה ביום השמיני דומה להקרבה בימי המילואים

ההכרח להסביר שבפסוק "ויעל עליו..." הכוונה היא למשה (ולא לאהרן, כפי שנראה במבט ראשון), מובן מדיוק הלשון בפירוש רש"י על פסוק זה, מכך שלאחר הציטוט מן הפסוק "ויעל עליו" הוא מוסיף "וגו'", ומכך שהוא מתחיל את פירושו במלים "אף ביום השמיני...":

על ידי ההוספה "וגו'", למרות שפירושו הוא על הענין של "ויעל עליו" בכללותו (כל קרבנות הציבור, אשר לכן אין הוא מצטט בפירושו "את העולה ואת המנחה") – מתכוון רש"י להבהיר, שההוכחה לפירושו היא במלים שבהמשך הפסוק "את העולה ואת המנחה" הנרמזות ב"וגו'". ומהי הוכחה זו? דבר זה מובן מהאופן שבו מתחיל רש"י את פירושו "אף ביום השמיני..." (ואינו אומר בקצרה "שימש משה" וכדומה):

מהמלים "את העולה ואת המנחה" (בה"א הידיעה) ברור, שהעולה והמנחה שהוקרבו ביום הקמת המשכן הן מאותו הסוג הידוע של עולה ומנחה, אשר הוקרב בשבעת ימי המילואים. אם נאמר שביום הקמת המשכן אהרן הקריב את העולה ואת המנחה, הרי אין הקרבה זו, שאהרן הקריב, ובאופן תמידי, שווה להקרבת העולה והמנחה על ידי משה לשם מילואים

– לכן סובר רש"י, שהכרחי לומר, ש"אף ביום השמיני..." שימש משה, שאז יש שוויון בין העולה והמנחה של היום השמיני לבין ההקרבה בימי המילואים: את כולן הקריב משה רבינו.

הקמת המשכן, וכנראה לא הדליקו את המנורה, הרי מכך יוצא, שפעולת "ויקטר" ביום הקמת המשכן לא היתה כהקטרה של "בבקר...", אלא מיוחדת.

ההסבר לכך הוא: רש"י מניח בפשטות, שגם בשבעת ימי המילואים, לפני יום הקמת המשכן, ביצעו את כל העבודות³⁵, כולל הדלקת הנרות. ולפי זה יוצא, שב"בקר" של יום הקמת המשכן בראש חודש ניסן, נעשתה גם הטבת הנרות, ולכן אפשר להסיק שהקטרת הקטורת לא היתה שונה מהמפורט בפסוק "בבקר בבקר בהטיבו את הנרות...".

בכך יובן, שלא זו בלבד שהמלים "בהטיבו את הנרות" אינן מהוות סתירה לפירוש רש"י, אלא שהוא צריך לצטטן: בין הפעולות של חנוכת המשכן שמונה התורה בקשר לימי המילואים, אין מוזכרת במפורש הדלקת המנורה. וניתן היה לחשוב, שמפני שחסרה ההדלקה, וכן ההטבה, היתה גם פעולת "ויקטר עליו קטרת" מיוחדת (כמו "ויערך עליו ערך לחם" ו"ויעל הנרות") – לכן רומז רש"י בדיוקו "כמו שנאמר בבקר בבקר בהטיבו את הנרות", שהקטרה זו היתה קשורה להטבת הנרות כתמיד – "בבקר בבקר בהטיבו את הנרות"³⁶.

ז.

ההוכחה להקטרה על ידי משה - מן הפסוק "ויעל..."

כיון שעריכת הלחם והעלאת הנרות, שנעשו על ידי משה ביום הקמת המשכן, היו הוראת שעה, מובן, שאין להסיק מהן לגבי העבודות הרגילות – שגם אותן עשה משה אז³⁷. אדרבה: בפשטות יש להניח, שאת העבודות הרגילות עשה משה רק בשבעת ימי המילואים, אך עם הקמת המשכן באופן קבוע, כולל ביום הראשון – השמיני למילואים, ביצע את העבודות הללו מי שביצע אותן בקביעות – אהרן³⁸.

לכן, אין רש"י מפרש על הפסוק "ויקטר", שמשה עשה זאת, כי מפסוק זה עצמו אין שום הוכחה לכך, ולפי ההגיון הפשוט יוצא, להיפך, שאהרן הקטיר את הקטרת רק כשמגיעים לפסוק "ויעל עליו את העולה ואת

(35) וכבר מבין כאן פסוק ב.

בגו"א שמיני ט, כג כתב (לדעת רש"י) "שודאי לא הקריב בימי המילואים אלא קרבנות השייכים למילואים ולא הקטרת שהיא קבועה לדורות כמו שלא הקריב התמידים שלא כתיב במילואים מלבד עולת הבקר". אבל – בפשטות, מש"כ (תצוה כט, לח ואילך) "וזה אשר תעשה גו' את הכבש גו'", קאי על ד' ימי המילואים, שמדובר בהם לפניו. ובפרט ד"וזה" – בוא"ו המוסיף. וכמ"ש הרמב"ם כאן פסוק כז. וכמפורש ברש"י פנחס כח, ד.

(36) ועפ"ז יזמתק ביותר מה שרש"י מעתיק מהכתוב בפירוש רק "בבקר בבקר בהטיבו את הנרות" ולא "בין הערבים" – אף שלכאורה החידוש

שבפירושו הוא שהקטיר גם בערבית (כנ"ל סעיף ג') – כי אדרבה: החידוש שבפירושו הוא שגם הקטרת שהקטיר בשחרית היא הקטרת שעלי' נאמר "בבקר בבקר בהטיבו את הנרות", ככפנים.

(37) ודלא כמ"ש הרמב"ם והטור (נעתק לעיל סעיף א') שמהם הבין זה ממה שנצטווה לסדר הלחם ולהעלות הנרות.

(38) וי"ל, שלכן כותב רש"י "אף ביום השמיני למילואים כו' שימש משה" (נוסף להמבואר להלן סעיף ח), שמה שימש גם ביום הקמת המשכן בר"ח ניסן, הוא לפי שה' יום שמיני למילואים, ובכל ימי המילואים – אף ביום השמיני – שימש משה.

לה', מוכן כל יהודי תמיד, בכל רגע ורגע, ואין הוא זקוק לשם כך להכנות מיוחדות:

כאשר מדובר על קרבן שחלק ממנו נאכל על ידי אנשים, והאכילה צריכה להיעשות בקדושה ובטהרה, כנדרש באכילת הקרבן – הכרחיות הכנות מיוחדות. כי האדם בטבעו צריך לחוש את טעמו הגשמי ואת תענוגו מן המאכל, ולכן קשה לו להגיע לידי כך שהוא יישאר בטבעו, באכילה, אך "יתהפך" לקדושה – אכילת הקרבן לשם שמים בלבד⁴².

על-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר בעבודת הקטורת, שמשמעותה, שגם שלש הקליפות הטמאות⁴³ ייהפכו לקדושה, הרי בודאי לא כל אחד מגיע לדרגה כזו.

אך כאשר מדובר על "עולה", דוקא כאשר מדובר ב"קרבן" שהיהודי צריך למסור את עצמו "כליל לה" – דבר זה אפשרי אצל כל יהודי, מצד שורש נשמתו, והוא מוכן לכך תמיד בכל רגע ורגע.

זוהי הסיבה לכך שכל העבודות התחילו בכל יום בקרבן התמיד, כי דוקא לאחר העבודה של "כליל לה", שהיהודי יוצא ממציאותו ומתמסר לחלוטין לקדוש-ברוך-הוא, רק אז הוא יכול להגיע לידי כך שגם עניני "מציאותו" יהיו קדושים, כי גם הם חדורים בהתבטלות של "עולה", אשר אליה הוא הגיע בתחילת היום⁴⁴.

יא.

משה פתח את הצינור של "כליל לה"

כל פירושי התורה קשורים ביניהם⁴⁵, ואם כך, קיים קשר בין שני פירושים אלו על ה"א הידיעה של "העולה" ושל "המנחה" – ה"ידוע" שלהן מפני ההקרבה הקודמת בימי המילואים, ומפני תכונת ה"תמיד" שבהן.

וכפי שרואים, התורה עצמה מחברת שני ענינים אלו יחד: על הפסוק "עולת תמיד העשויה בהר סיני"⁴⁶ מבאר רש"י בפירושו הראשון⁴⁷ "העשויה בהר סיני – כאותן שנעשו בימי המילואים". ומכך רואים, שהתורה עצמה מקשרת בין הענין של "עולת תמיד" לבין "נעשו בימי המילואים".

וכיון שכבר ידוע שמשה הקריב את העולה ואת המנחה, יש לומר, שגם את שאר קרבנות הציבור של אותו יום הקריב משה.

ט.

עולה ומנחה - השפעה תמידית

מ"ינה של תורה" שבפירוש רש"י זה:

מהי אכן הסיבה לכך שהתורה רומזת לענין של "אף ביום השמיני למילואים שימש משה והקריב קרבנות ציבור..." דוקא בעולה ובמנחה, למרות שכן היה גם בעבודות האחרות?

כדי להבין זאת, יש להקדים ולהסביר הסבר נוסף³⁹ על שנאמר כאן "העולה" ו"המנחה" בה"א הידיעה, שהעולה והמנחה ידועות בכך שהן "עולת תמיד" ו"מנחת תמיד": הן ידועות בגלל תמידיותן.

במה נחשבות העולה והמנחה תמידיות יותר מכל שאר העבודות שנעשו בכל יום ויום – כבר הוסבר פעם בהרחבה⁴⁰, שמעצם העובדה שמכל העבודות היום-יומיות מכונה רק קרבן התמיד בשם "תמיד" סתם, מוכח, שהכינוי "תמיד" אינו ניתן רק על ההקרבה בכל יום, אלא בעיקר כדי להדגיש שזוהי פעולה נמשכת, נצחית – השפעת קרבנות התמיד נמשכת בכל היממה.

בכך מוסבר גם מדוע לגבי הקטורת, בפרשתנו, משנה התורה ואומרת "ויקטר עליו קטרת" ללא ה"א הידיעה, למרות שגם הקטורת הוקטרה בכל יום, ובפסוק שבהמשך נאמר "ויעל עליו את העולה ואת המנחה": כיון שרק העולה והמנחה קיימות בהשפעתן באופן תמידי, בכל רגע ורגע – לפיכך הן חשובות במיוחד וידועות.

י.

התמסרות "כליל לה" קיימת תמיד

ההסבר לכך בעבודה הרוחנית הוא:

קרבן התמיד הוא קרבן עולה, שכולו כליל לה⁴¹. לעבודה של התמסרות מוחלטת לקדוש-ברוך-הוא, כליל

(39) ראה פרש"י.

(40) ראה לקו"ש ח"ג ע' 940 ואילך.

(41) פרש"י יתרו יח, יב (וראה גם ויקרא א, טו). וראה אוה"ת צו ע' טו.

(42) ראה קונטרס עה"פ פ"ח. ולהעיר מהמסופר בד"ה רפאני תרח"ץ סעיף

ה', "אשר פעם הראה הבעש"ט נ"ע לתלמידיו שור מלובש בבגדי ש"ק... כי ה' צדיק א' שאכל בשר לקיים מצות שבת ומפני כו". עיי"ש.

(43) ראה תו"א צט, א. ובכ"מ.

(44) ראה ע"ד קונט' עה"ח שם, שבכדי שהעבודה דיחור"ת תהי' באמת,

צריך להיות נרגש מעט מזעיר עכ"פ הביטול דיחור"ע. ושם, ש"גם אם תהי' העבודה הזאת אמיתית בעצמה", מכיון ש"בעת האכילה עד"מ ה"ה מרגיש עכ"פ את הטעם והעונג בזה בעל כרחו שלא ברצונו... זה מורידו לפי שעה". משא"כ כשנרגש אצלו גם הביטול דיחור"ע. עיי"ש.

(45) ראה לקו"ש ח"ג ע' 782.

(46) פנחס כח, ו.

(47) שהוא פירוש העיקרי, כמובן.

יב.

כל העבודות חדורות ב"עולה" וב"מנחה"

זהו ההסבר לכך ש"אף ביום השמיני למילואים שהוא יום הקמת המשכן", שאז התחילה העבודה הרגילה והקבועה עבור כל ישראל, לא הקריב משה רק את קרבן התמיד, אלא את כל קרבנות הציבור⁵¹ – כדי "להמשיך", את כוח ההתבטלות מקרבן התמיד, עולה, גם לעבודות הקשורות ל"מציאות", (כדלעיל בסוף סעיף י).

אך בכל זאת מציינת התורה את הענין של "שימש משה" דוקא בקרבן התמיד, ומכך לומדים זאת לגבי שאר העבודות, כי בעבודות האחרות זקוקים לנתינת כוח ממש רבינו לא מפני המיוחד שבהם, שהרי אדרבה: דוקא בהן קשור היהודי גם ל"מציאות", אלא כדי שהן תהיינה חדורות בענין של "עולה" ו"מנחה" – מנחת נסכים⁵² שהיא "כליל לה".

(משיחת ש"פ ויק"פ תשכ"ו ותשכ"ז)

מהי משמעות החיבור שביניהם?

ההסבר לכך הוא: אמנם כל יהודי (מצד נפשו האלקית, ובמיוחד מפני שנשמתו היתה במעמד הר סיני⁴⁸), מסוגל להגיע תמיד לעבודה של "כליל לה"⁴⁹, אך בכל זאת, הוא זקוק לשם כך לנתינת כוח ממש רעיא מהימנא, המעורר את כוח הביטול של הנשמה⁵⁰, שגם בהיותה בגוף ובנפש הבהמית המסתירות אותה, היא תוכל תמיד להתבטל ולהתמסר לחלוטין לקדוש-ברוך-הוא.

זהו הקשר בין "עולת תמיד" לבין "העשויה בהר סיני – כאותן שנעשו בימי המילואים": מעלתם המיוחדת של "ימי המילואים" היא, שבהם "שימש משה", אשר פתח, על ידי ההקרבה שלו בימי המילואים, את הצינור, והעניק כוח לכל יהודי להיות מוכן תמיד לעבודה הרוחנית של "עולה" – כליל לה'.

שרשם בבח"י "עבר הנהר".

51) והרי עיקר הביטול והנתינת כח ממש הוא בענין התכללות – "ציבור" (ראה לקו"ש ח"ו ע' 218 ואילך בענין "ויקהל משה").
52) שהיא כולה כליל (רש"י תצוה כט, מא) למזבח ואין בה לכהנים (מנחות ער, ב. רמב"ם הל' מעה"ק רפ"ב).

48) שזהו הקישור ד"עולת תמיד" ל"העשויה" בהר סיני" לפי פירוש השני שברש"י שם.

49) להעיר שבמעמד הר סיני הי' ויחן ל' יחיד (מכילתא ורש"י יתרו יט, ב. וראה תניא פל"ב), הקדימו נעשה לנשמה ועל כל דבור פרח נשמתן.
50) ובדוגמת הידוע (תו"א ר"פ משפטים. דרמ"צ פ, א ואילך) שמשוה הוא הממשיך בחי' הדעת לנשמות רבי"ע, אף שהיכולת להמשיך להם הוא מצד

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח אד"ר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ג שבט והקודמו, ונתעכב המענה שלי מפני ריבוי הטרדות. נעם לי לקרות בו ע"ד השתדלותו לארגן קבוצת בחורים בתל אביב ללימוד תניא. ואף שכפי שכותב חפשים הם לע"ע, מובטחים אנו בכח תורתנו הק' תורת חיים שגדול תלמודה שמביא לידי מעשה, אף שכמובן לא בכל האנשים שזה זמן זה שבין הלימוד והמעשה, אבל סוף הענין לבוא. ומובן שאם ידברו עמהם גם ע"ד המעשה נוסף על הלימוד ימהרו את התכלית האמורה, ואשרי חלקם של כל אלו המשתדלים בזה ובכדומה לזה.

במ"ש אודות מצבו הגשמי, מובן שאין כלל להתרשם מזה ואין הענין אלא דבר עובר, וככל שהוא וזוגתו תי' יהיו חזקים יותר בבטחונם בבורא עולם ומנהיגו יתקרבו ברכות הבורא בפועל ובאופן הנראה גם לעיני בשר, ובפרט שהרי הם עוסקים בהכנת כלי הברכה הם עניי תורה ומצות והשפעה בסביבתם בכיוון זה, ותקותי חזקה שכעבור זמן לא ארוך יבשרני טוב גם בהטבת מצבם הגשמי.

כיון שאינו מזכיר בהנוגע לבריאות, מפרש הנני את זה שהכל בסדר ושלוש הן אצל זוגתו תח"י והן בהנוגע לו.

בברכת חדש טוב ולבשו"ט.

סימן א

חזרת מלכות בית דוד ושלימות משפטי התורה

א

כתב הרמב"ם בסוף הלכות מלכים¹: "וכל מי שאינו מאמין בו (במשיח) או מי שאינו מחכה לביאתו לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו שהרי התורה העידה עליו שנאמר² ושב ה' אלוך את שבותך כו'". ולאחרי זה ממשיך: "אף בפרשת בלעם נאמר ושם ניבא בשני המשיחים במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם, ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל [באחרונה³] ושם הוא אומר⁴ אראנו ולא עתה זה דוד. אשורנו ולא קרוב זה מלך המשיח. דרך כוכב מיעקב זה דוד. וקם שבט מישראל זה המלך⁵ המשיח. ויחזק פאתי מואב זה דוד. וכן הוא אומר⁶ ויך את

מואב וימדדם בחבל. וקרקר כל בני שת זה המלך המשיח שנאמר⁷ בו ומשלו מים עד ים. והי' אדום ירשה זה דוד⁸. שנאמר⁹ ותהי אדום¹⁰ לדוד לעבדים וגו'¹¹. והי' ירשה שער אויביו¹² זה המלך המשיח שנאמר¹³ ועלו מושיעים בהר ציון וגו'¹⁴.

והנה ספר היד הרי הוא ספר הלכות - כדברי הרמב"ם בהקדמתו בסופה - (ולא של דרשות על פסוקי התורה וכיוצא בזה), וצריך להבין: כדי להוכיח את ההלכה ש"כל מי שאינו מאמין בו כו'" הוא כופר "בתורה ובמשה רבינו", הי' מספיק אילו הי' כותב רק "אף בפרשת בלעם" נאמר ושם ניבא במשיח (האחרון שעומד מבניו) שמושיע את ישראל [באחרונה³] וכבר היינו יודעים דמיירי בפסוקי

הנבואה אשר התחלתה היא "... אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים"¹⁶ -

למה לו להאריך בפרטי הראיות שבכתובים אלו מדובר אודות "שני המשיחים" ועל מי מרמז כל חלק מהכתוב וכו'?

אפילו אם הכוונה היא לפרש בהדיא באיזה פסוקים מיירי, הרי הי' מספיק אם הי' מביא רק (את ההתחלה והסיום) - שזה נאמר בפסוקים "אראנו ולא עתה וגו'" והי' ירשה שער אויביו וגו'¹⁷.

ב

מזה שהרמב"ם מוסיף את הראי' "אף בפרשת בלעם נאמר", אף על פי שכבר הביא לפני זה ראי' על עצם העניין "שהרי

(1) פרק יא הלכה א.

(2) נצבים ל', ג.

(3) אבל בכתב יד הרמב"ם ודפוסים שלא שלטה בהם בקורת הצנזור (רומי רמ. שונציא רנ. קושטא רפט. ווינציאה רפד, שי -) ברגדן, שיא (יושטיניאן) "מיד בני עשו".

"נוסח מלא בלתי מצונזר של פרק זה (פרק י"א מהלכות מלכים) על פי כתב יד ודפוסים ישנים בצירוף מבוא ושינויי נוסחאות" נדפס בסוף הרמב"ם דהוצאת פרדס (ירושלים). ושם גם צילומים מכמה כתבי יד דפרק זה. לקמן בפנים ובהערות צוינו (בעיקר) להשינויים הנוגעים לנדרון דידן.

(4) בלק כד, יז-יח.

(5) כן הוא בדפוסים ובכמה כתבי יד הנ"ל (הערה 3)*.

ויש לומר בפשטות השינוי דבעניין הא' כתב "זה מלך המשיח" ולאחרי זה (שכבר ידוע) כתב "זה המלך המשיח" (ה"א הידיעה (מלפני זה)).

(* ובדפוסים שלפנינו גם ב"וקם שבט מישראל" כתב "זה מלך המשיח". ורק בב' עניינים האחרונים כתב "זה המלך המשיח".

ובב' כתבי יד (אוקספורד 591. שטוקהולם - הובאו ברמב"ם הנ"ל הערה 3) בכל הלכה זה "זה מלך". ולאידך, בב' כתבי יד אחרים שם (אוקספורד 568. 610) גם באשורנו ולא בקרוב כתב "זה המלך המשיח".

(6) שמואל-ב ח, ב.

(7) זכרי' ט, י.

(8) בדפוסים ורוב כתבי יד הנ"ל (הערה 3). "לדוד".

(9) שמואל-ב שם, ו.

(10) בכתוב "ארם". ושם פסוק יד "ויהי כל אדום עבדים לדוד". ועל דרך זה בדברי הימים-א יח, יג. ובכתב יד שטוקהולם "עבדים לדוד". ולפי זה כנראה הכוונה לפסוק יד.

(11) ברוב כתבי יד ליתא "וגו'". וגם מזה משמע קצת שהכוונה לפסוק יד שבשמואל-ב שם. שהמשך הכתוב אין שייך לכאן. מה שאין כן בפסוק ח שם שממשיך "נושאי המנחה".

(12) בדפוסים שלפנינו "ויהי ירשה וגו'". אבל כן הוא בדפוסים וכתבי יד הנ"ל (הערה 3).

(13) עובדי' א, כא.

(14) ברוב הכתבי יד הנ"ל נעתק גם המשך הכתוב "לשפוט את הר עשו", ובכתב יד (אוקספורד 610) נוסף גם "והייתה גו'".

(15) וכלשונו בפירוש המשניות פרק חלק יסוד הי"ב ומי שהסתפק בו כו' כפר בתורה שיעד בו בתורה בפירוש בפרשת בלעם ופרשת אתם נצבים (ועל דרך זה הוא בתרגום הר"י קאפאח).

(16) בלק כד, יד.

(17) ראה אגרת תימן פרק ג קרוב לסופו (מהדורת קאפאח) כמו שהבטיחנו ה' בתורה באמרו אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב וכו' והי' אדום ירשה.

בתורה; ומזה ש"מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו" -

אם כן מה נוגע לכאן ש"ניבא בשני המשיחים", גם "במשיח הראשון שהוא דוד", ובפרט - לפרש את (ארבעת) הלשונות הכפולים שבכתובים אלו, שבראשון הכוונה למשיח הראשון ובשני - למשיח האחרון?

ד

בהמשך לזה כותב הרמב"ם, אבל בהלכה בפני עצמה: "אף בערי מקלט הוא אומר²³ אם ירחיב ה' אלוֹקִיךָ את גבולך ויספת לך עוד שלוש ערים וגו' ומעולם לא הי' דבר זה ולא ציווה הקב"ה לתוהו".

והנה ידוע שגם חלוקת ההלכות שברמב"ם היא בדיוק - וצריך להבין: למה מביא הרמב"ם ראי' זו בהלכה בפני עצמה ולא בהלכה שלפני' ביחד עם שתי הראיות האחרות שמן התורה? ואם מתאים שכל ראי' תהי' כתובה בהלכה בפני עצמה, הווה ליה לכתוב גם הראי' מפרשת בלעם בהלכה בפני עצמה²⁴.

גם: למה מדייק לציין מקור הכתוב ובפרט בלשון "אף בערי מקלט הוא אומר" ולא "אף)?

ב"משיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל כו" - דלכאורה, מה נוגע לאמונה בביאת המשיח שגם דוד נקרא משיח כמו המלך המשיח, עד שעל שניהם אומרים "בשני המשיחים" (בה"א הידיעה) -

הוא מפני שזה נוגע לאמונה בביאת המשיח ומחזק אותה: כשנדע שענין המשיח אינו דבר חדש, כי כבר הי' "משיח הראשון הוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם", זה מוסיף תוקף באמונה שגם לעתיד יבוא משיח שמושיע את ישראל

(על דרך הוכחת חז"ל²⁵ על תחיית המתים: "דלא הוּו חיי דהוי לא כל שכן"):

או באופן אחר, כמו שכתוב במפרשים²²: מכיוון שעל דבר שני המשיחים נאמר באותה נבואה, הרי כשם שנתקיים חלק הנבואה בנוגע ל"משיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם"; כן בוודאי תקום הנבואה על דבר "משיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל [באחרונה]".

אבל מובן שקשה לפרש שזהו כל הטעם: כי בכתובים אלו אין כוונת הרמב"ם (כפשטות לשונו) להביא ראי' והוכחה שמלך המשיח וודאי יבוא, אלא שביאתו כתובה

התורה העידה עליו שנאמר ושב ה' אלוֹקִיךָ את שבותך", משמע (וכמובן מפשטות לשונו) שהכתובים מפרשת בלעם מביא הרמב"ם בעיקר לא (רק) כראי' על עצם ביאת המשיח, גאולת ישראל מהגלות, אלא (גם) ש"ניבא בשני המשיחים במשיח הראשון שהוא דוד כו' ובמשיח האחרון שעומד מבניו". שמפני זה הוא מפרט ומפרש את הכתובים, איך מוכח מהם ש"ניבא בשני המשיחים".

אבל הא גופא צריך ביאור:

בשלמא מה שמוסיף את הראי' מהכתובים שבפרשת בלעם על עצם הענין דמשיח, יש לומר שזהו מפני שבכתוב "ושב ה' אלוֹקִיךָ את שבותך" לא נאמר¹⁸ שזה יהי' על ידי המשיח¹⁹, לכן מביא גם ראי' מהמפורש בתורה שניבא על מלך המשיח, אבל מה נוגע להראיות (מן התורה) על ביאת המשיח ש"שם ניבא" לא רק במשיח ב"משיח האחרון" אלא גם בדוד, "משיח הראשון"; ובפרט - באריכות לפרש כל פרטי הלשונות בהכתובים איזה מהם מדברים במלך דוד ואיזה במלך המשיח²⁰?

ה

לכאורה יש לומר, שהטעם שהרמב"ם מביא את הראי' גם על זה שניבא בשני המשיחים, גם

בהוצאת שעוועל) מה שהשיג על הרב אבן עזרא בפרשתנו שפירשו על דוד) - וראה לחם משנה לרמב"ם שם: ואולי הם מדרשים חלוקים (ג) ועוד ועיקר: הרמב"ם כאן אינו בא להביא ראיות ממדרשי חז"ל "שכל הספרים מלאים בדבר זה" (יותר מ"בדברי הנביאים" - לשון הרמב"ם שם הלכה ב), כי אם מהמפורש בתורה ופשטות הכתובים.

(* על דרך לשון הרמב"ם הוא בבחי' בלך על הפסוק "על דרך המדרש". ועל דרך זה הוא במדרש הגדול על הפסוק. וברמב"ן בספר הגאולה שם (מבלי הראיות של הכתובים). ועל דרך זה קצת במדרש אגדה (באבער) על הפסוק. וראה רלב"ג על הפסוק.

21) סנהדרין צא, א.

22) קרית ספר לרמב"ם הלכות מלכים שם. - על דרך סיום מסכת מכות.

23) שופטים יט, ח-ט.

24) וראה לקוטי שיחות חלק כ"ד עמוד 109 ואילך. לקוטי שיחות

18) אבל להעיר שלשון הרמב"ם הוא "העידה עליו".

19) להעיר מפירוש רש"י סנהדרין (צט), א) דיבור המתחיל "אין להם משיח לישראל, אלא הקב"ה ימלוך בעצמו ויגאלם לבדו". וראה שו"ת חתם סופר יורה דעה בסופו (סימן שנו). ושם: האומר כדעת רבי הלל (שאין משיח לישראל אלא הקב"ה יגאלם) הרי הוא כופר בכלל התורה.

20) ופשיטא שאין לומר שזהו המדרש* היחידי שמצא הרמב"ם שמפרש הכתובים האלו על מלך המשיח, ולכן הביאו כצורתו (חצי הכתוב הראשון על דוד וכו') - כי א) פשוט שאף על פי כן אין דרך הרמב"ם להעתיק כל פרטי הדברים שבמדרש, כי אם זה שנוגע לנדון דידן. ב) מצינו במדרשי חז"ל שגם חלק הראשון "דרך כוכב מיעקב" מפרשו במשיח (ראה ירושלמי תענית פרק ד הלכה ה'). דברים רבה פירשה א', כ. וראה תרגום אונקלוס ותרגום יונתן בן עוזיאל על הפסוק. ועל דרך זה מפרש הרמב"ן על הפסוק כל הכתובים על משיח. וראה דבריו בספר הגאולה (עמוד רסו -

בפרשת שופטים²⁵, על דרך מה שנאמר לפני זה "בפרשת בלעם"?

שאול²⁹ (בפך³⁰) וגם הוא נקרא משיח ה'³¹

בספר היד³⁴ "ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו" מה שאין כן - דוד³⁵.

ה

גם צריך להבין דיוק הלשון²⁶ "בשני המשיחים", מה זה נוגע לכאן ובמה דווקא (רק) דוד נקרא משיח?

ואם נחלק שני מושיעי ישראל (בראשונה ובאחרונה), לכאורה מתאים יותר משה רבינו כגואל ראשון ומשיח כגואל אחרון³² שניהם מושיעים מגלות, מה שאין כן - דוד.

[שהרי כשם שדוד נמשח בשמן המשחה (בקרן²⁷) ונקרא משיח ה'²⁸, כמו כן, לפני זה, נמשח

חלק ל"ד ע' 114 ואילך.

(25) שהרי בנוגע לערי מקלט ישנה עוד פרשה לפני זה (מסעי לה, ט ואילך. וראה גם פרשת ואתחנן ד, מא ואילך). שמהלשון "בערי מקלט נאמר" אינו ברור מקומו בתורה (גם אם היה נאמר "בפרשת ערי מקלט").

(26) עוד יש לדייק בלשון הרמב"ם: א) "בפרשת בלעם", והרי אין דרכו לציין המקור, וכמו שלא כתב בהפסוק שהקדים ושב ה' אלוקין, "שהרי נאמר בפרשת אתם נצבים". (ב) הלשון "ושם ניבא" למאי נפקא מינה (ודוחק גדול לומר, כיוון שמקדים "פרשת בלעם" צריך לבאר ד"שם ניבא").

לכאורה יש לומר שהוסיף "ושם ניבא", בהתאם למה שכתב לפני זה "כופר". בתורה ובמשה רבינו, על זה ש"כופר". בתורה כתב "שהרי התורה העידה עליו כו", ועל זה שכופר "במשה רבינו" כתב "אף בפרשת בלעם נאמר ושמ ניבא" (ולא "ואף בלעם ניבא" (כבקרית ספר לרמב"ם שם)) וכוונתו לנבואת משה (וכן משמע בפירושו המשניות אבות (פרק ד משנה ג) "וכן דוד כו' ושיערו השם ית' לנו על ידי משה רבינו והוא הכובב אשר דרך מיעקב כמו שביארו רז"ל. ולהעיר משל"ה (בלק שסב, ב) בפירושו הגמרא (בבא בתרא יד, ב) "משה כתב ספרו ופרשת בלעם", היינו שכופר בתורה ובנבואת משה (ונקרא אפיקורוס וכופר) אף שגם תורה היא בכלל נבואת משה** (ראה רמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה ח**). ועל פי זה יתורץ לכאורה גם זה שהביא הראי' מערי מקלט בהלכה בפני עצמה, כי זוהי ראי' נוספת מטברא "ומעולם לא הי' דבר זה ולא ציווה הקב"ה לתוהו", ואינו שייך ל"כופר". בתורה ובמשה רבינו. וגם מובן מה שכתב "בערי מקלט הוא אומר" ולא "בפרשת שופטים נאמר" וכיוצא בזה, להדגיש שאין זה שייך לכופר בתורה כו'.

אבל מובן שגם זה דוחק ואין כאן מקומו. וראה לקמן בפנים סעיף י"א.

(*) לכאורה יש לומר באופן אחר (ועל פי זה מובן הצורך להוסיף ראי' זו אף בפרשת בלעם" על מה שכתוב לפני זה "שהרי התורה העידה עליו" - דפרשת נצבים), שבו מוכיח שמוכרח להתקיים, כי ההבטחה של תורה ייתכן שלא תתקיים שם יגרום החטא (ברכות ד, א) מה שאין כן בנבואה שהנבואה לטובה אפילו על תנאי אינו חוזר (רמב"ם הלכות יסורי התורה פרק י הלכה ד).

אבל נוסף על זה שכבר נתבאר לעיל (בפנים סעיף ג) שהרמב"ם כאן לא בא להוכיח אמיתת העניין שבדודאי יהי', כי אם אף שהוא כופר בתורה ובמשה רבינו, ואם כן אין נוגע העניין דנבואה - הרי החילוק בין ההבטחה דאפשר שתתבטל שם יגרום החטא לנבואה לטובה כו', מפרש הרמב"ם בהקדמתו לפירושו המשניות שהיינו החילוק במה שבין ה' לנביא עצמו (שבו אפשר להיות שיגרום החטא) לזה שיאמר ה' להבטיח לבני אדם טובה בסתם, שבו אי אפשר שלא תתקיים ההבטחה, ואם כן מובן שגם זה "שהתורה העידה עליו" בוודאי תתקיים. ועדיין צריך עיון.

(**) ראה פירוש המשניות פרק חלק יסוד השביעי ויסוד השמיני, ולהעיר מלשון הרמב"ם הלכות יסורי התורה פרק ח הלכה ג. שם פרק ט סוף הלכה א. הלכה ד. הלכה ה. נתבאר בארוכה בלקוטי שיחות חלק י"ט עמוד 177 ואילך.

(***) ברמב"ם שם: "האומר שאין תורה מעם ה' כו' אם אמר משה אמרו מפי עצמו הרי זה כופר בתורה", אף שבו גם מכחיש נבואתו של משה רבינו, כבשלושה שלפני זה, ומשמע שתלוי במה בא להכחיש. אף שהכופר בתורה בדרך ממילא מכחיש נבואתו של משה, לא נקרא על ידי זה אפיקורוס. ועדיין צריך עיון.

(27) מגילה יד, א.

(28) שמואל-ב יט, כב. וראה שם כג, א.

(29) שמואל-א יוד, א. וכתוב זה הביא הרמב"ם (הלכות מלכים פרק א הלכה ז) לעניין משיחת מלך. וראה מגילה שם.

(30) מגילה יד, א.

(31) שמואל-א כד, ו. יא, כו. ט. שמואל-ב א, יד. טז.

(32) להעיר משמות רבה פרשה ב, ד. וזהו חלק א רנג, א. שער הפסוקים פרשת ויחי.

(33) באגרת תימן ריש פרק ד (תרגום הר"י קאפאח): שהמשיח נביא גדול מאוד גדול מכל הנביאים אחרי משה רבינו. . מעלתו הרי היא הרמה בדרגות הנביאים והנכבדת אחרי משה רבינו.

(34) הלכות תשובה פרק ט הלכה ב.

(35) ראה מגילה שם ברש"י שהוא נביא. וכן סוטה מח, ריש עמוד ב. וקשה מזוהר חלק ב קנד, א (וראה ניצוצי זוהר שם). וראה שער רוח הקודש בתחילתו. ובכמה מקומות דוד ושלמה (תהלים ומשלי - כתובים - דלא כסוטה שם) - מלשון רוח הקודש ולא נבואה נ"ה. ואין כאן מקומו.

במורה נבוכים חלק ב פרק מ"ה (המעלה השנייה) כתב: דוד ושלמה ודניאל הם מן הסוג הזה ואינם מסוג ישעי' וירמי'. . ודומיהם לפי שאלו. . לא דברו. . כי אם ברוח הקודש.

בפירושו המשניות אבות (פרק ד משנה ג) "וכן דוד כו' והוא נביא" (ולהעיר דשם בא בהמשך "ויש לך ללמוד ממשה רבינו כו'"), אבל בפשטות משם אין ראי' כי אינו מדבר במדר' ומעלות הנבואה, כי אם על דבר ענווה כו' ואינו נוגע החילוקי מדרגות דנבואה ורוח הקודש.

בשמונה פרקים (פרק ז): וכן דוד המלך עליו השלום נביא אמר כו'. ושם בא לבאר מאמר רז"ל "אין הנבואה* שורה אלא על חכם גיבור ועשיר. . ואין מתנאי הנביא שיהיו אצלו כל המעלות" ומביא דוגמא משלמה ודוד, אליהו שמואל יעקב.

(*) כן הוא בפירושו המשניות שלפניו (ובתרגום הר"י קאפאח. בגמרא שבת צב, א) "אין השכינה שורה", ובדרים (לח, א) "אין הקב"ה משרה שכינתו".

(36) בדפוסי וכתבי יד רמב"ם הנ"ל (הערה 3): "שהטפשים אומרים".

מזכיר כאן (וגם לא בכל הפרק) את המעלות הגדולות בהן מתארים את המלך המשיח⁴³, וכמו שכתב הרמב"ם בעצמו במקום אחר בספר היד⁴⁴: "בעל חכמה יהי יותר משלמה ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו" (וכנ"ל סוף סימן ה').

ח

יש לומר הביאור בכל זה, בהקדים מה שהרמב"ם סידר את הלכות מלכים (ומלחמותיהם⁴⁵, או ומלחמות⁴⁶) בסיום וסוף ספרו היד - דלכאורה, לפי סדר הזמנים, כמו שכתב הרמב"ם בתחילת הלכות מלכים "שלוש מצוות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ למנות להם מלך כו' ולהכרית זרעו של עמלק כו' ולבנות בית הבחירה" - הווה ליה לסדר הלכות מלכים הרבה לפני זה בספרו⁴⁷?

ויש לומר במה שהרמב"ם סידר זה בסיום ספרו היד - ספר הלכות - הרי הוא מדגיש ששלמות וקיום התורה וההלכה נעשה בשעה שיש

כאותות אליהו ואלישע שיש בהם שינוי מנהגו של עולם אלא האות שלו שיאמר דברים העתידים להיות בעולם ויאמנו דבריו שנאמר כו'. הרי שאף על פי שגם שם הוא שולל "אות" . שיש בהם שינוי מנהגו של עולם, מכל מקום אינו מסיק שם (כבנדון דידן) "שהתורה הזאת חוקיה ומשפטיה לעולם"; ולאידך כותב שם שעליו לעשות אות: "שיאמר דברים העתידים".

ז

בהלכה שלאחרי זה בהלכות מלכים ממשיך הרמב"ם: ואם⁴⁸ יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ושבעל פה ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמות ה' הרי זה בחזקת שהוא משיח אם עשה והצליח (וניצח כל האומות שסביביו) ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בוודאי ויתקן⁴⁹ את העולם כו'.

וצריך להבין: למה אין הרמב"ם

רבי עקיבא כו' (כמו שמביא שם הראי' מבן כוזיבא, ומסיק) ולא שאלו ממנו חכמים לא אות ולא מופת ועיקר הדברים ככה הן שהתורה הזאת חוקיה ומשפטיה³⁷ לעולם ולעולמי עולמים ואין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהן [וכלל³⁸ המוסיף או גורע או שגילה פנים בתורה והוציא הדברים של מצוותן מפשוטן, הרי זה וודאי בדאי ורשע ואפיקורס].

מזה שבהמשך ההלכה על דבר המלך המשיח מסיים הרמב"ם "ועיקר . . . שהתורה הזאת חוקיה ומשפטיה לעולם כו'" משמע לכאורה, שהאומר שמשח צריך לעשות אותות או מופתים או לחדש דברים בעולם, הרי בזה הוא מוסיף או גורע בתורה, היפך העניין דאין מוסיפין עליהן כו', אבל צריך להבין: מה הקשר בין שני העניינים³⁹?

יתירה מזו: בנוגע לנביא כתב הרמב"ם⁴⁰ ש"כל נביא שיעמוד לנו ויאמר שה' שלחו אינו צריך לעשות אות כאחד מאותות משה רבנו או

(46) כן הוא בדפוס רומי הנ"ל. ווינציאה רפד. שי. בהכותרת דספר שופטים והלכות מלכים*. ובכתב יד התימנים שם. וכן הוא שם (ובכמה כתבי יד) בהקדמת הרמב"ם בסופה בהלכות דספר שופטים והלכות מלכים - ראה רמב"ם ספר המדע (ירושלים תשכ"ד). ושינוי נוסחאות.

(*) אבל בהקדמת הרמב"ם בסופה (בסידור ההלכות דספר שופטים וכן בהלכות מלכים) בכל דפוסים הנ"ל "ומלחמותיהם" ("ומלחמותיהן").

(47) בהקדמת הרמב"ם לספר שופטים "לפי שדיניו הלכתא למשיחא". אבל צריך עיון, כי: א) כמה הלכות לכאורה אינן הלכתא למשיחא (ראה לדוגמא: פרק א הלכה ח ואילך שלכאורה אינן שייכות לאחרי ביאת המשיח). ב) מטעם זה גם ספר הח' והט' (ספר עבודה וקרבנות) היו צריכים להיות בקירוב על כל פנים (לסיים ספרו).

[ובנוגע לקרבנות ה' אפשר לומר בדוחק, כי לדעת הרמב"ם (הלכות בית הבחירה פרק ו הלכה ט"ו. וראה שם פרק ב' הלכה ד') "מקריבין הקרבנות כולן אף על פי שאין שם בית בנוי". אבל בנוגע לבית המקדש וכל השייך לזה אין לתרץ כן (על פי בראשית רבה סוף פרשה ט"ד. ראה מנחת חינוך מצווה צח), כי הרמב"ם כתב בהלכות מלכים כאן (בריש הפרק ובסופו) דמשיח בונה מקדש (וראה הקדמתו לפירושו המשניות בנוגע למסכת מידות. הלכות בית הבחירה פרק א הלכה ד). וידועה השקלא וטריא בזה. ואין כאן מקומו].

ואולי יש לומר: הרמב"ם בתחילת ספר היד (ב"מניין המצוות על סדר הלכות הרמב"ם") כתב "ספר ארבעה עשר: אכלול בו מצוות

(37) בכמה כתבי יד (הובאו ברמב"ם הנ"ל הערה 3): אין חוקיה ומשפטיה משתנים (משתנות).

(38) כן הוא בדפוסים וכתבי יד הנ"ל (הערה 3) ונשמט בדפוסים שלפניו.

(39) סיום הלשון שבההלכה שנשמט על ידי הצנזור וכל המוסיף כו' רשע ואפיקורס - כנראה הכוונה לאותו האיש. ועל פי זה מובן המשך הלשון בהלכה שלאחריה ראה לקוטי שיחות חלק ח' ע' 358, 2-361 בהערות. אבל לפי זה - למה הוצרך לומר גם "ועיקר הדברים . . . שהתורה כו' מהן".

(40) הלכות יסודי התורה ריש פרק י'.

(41) ביאור הלכה זו ברמב"ם - ראה לקוטי שיחות חלק ח' ע' 358, 2-361 בהערות.

(42) כן הוא בדפוסים שלפניו. אבל בכתבי יד ודפוסים הנ"ל (בהערה 3) בא כאן הקטע שנשמט (ואם לא הצליח כו'), והתיבות "ויתקן את העולם כו'" הן באמצע דבריו שם, "וכל הדברים האלו (של ישוע הנוצרי) ושל זה הישמעאלי . . . אינן אלא ליישר דרך למלך המשיח ולתקן את העולם כולו כו'". וראה שם בסיום לשונו. וראה לקמן בפנים סעיף טז.

(43) באגרת תימן ריש פרק ד (תרגום הר"י קאפאח): שהמשיח נביא גדול מאוד גדול מכל הנביאים אחרי משה רבינו . . . מעלותו הרי היא הרמה בדרגות הנביאים והנכבדת אחרי משה רבינו.

(44) הלכות תשובה פרק ט הלכה ב.

(45) זהו השם המלא - כבהקדמת הרמב"ם (ב"מניין המצוות על סדר הלכות הרמב"ם") ובהכותרת בספר שופטים והלכות מלכים.

(עניין ה)מלכים⁴⁸, וכפי שזה מובן גם בפשטות, ששלמות הקיום של כל מצוות והלכות התורה היא כשיש מלך על כל ישראל, שעל ידו מתקיימת מצוות מלחמות השם⁴⁹ (להכרית זרעו של עמלק) ומצוות "לבנות בית הבחירה", שרק אז שייך קיום כל הלכות ומצוות התורה.

בפועל זה נעשה על ידי דוד המלך, שְׁמַלְךָ⁵⁰ על כל ישראל (ישראל ויהודה). הוא קָבַשׁ את ארץ ישראל, גָּמַר ושלמות דמלחמות (וה' הניח לו מסביב מכל אויביו⁵¹); ועל ידו הייתה ההתחלה (ההכנות⁵² על כל פנים) של בניין בית המקדש בירושלים (ויאמר דוד זה הוא בית ה' גו'⁵³), וממילא הי' יכול להיות קיום התורה והמצוה בשלימות.

ט

הלכות המשיח הכניס הרמב"ם (בסיום ספרו היד ו)בסוף הלכות מלכים ומלחמותיהם⁵⁴, מכיוון שזהו גדרו ועניינו של משיח על פי הלכה:

הרמב"ם מפרש בפרק יא דהלכות מלכים לא רק את העניין דביאת המשיח והחייב להאמין בו, אלא גם מהו עניינו גדרו ופעולתו ואופן התגלותו, וכתוצאה מזה - מה תוכן החייב להאמין בו.

וזהו כוונת הרמב"ם בתחילת הפרק: "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד⁵⁵ ליושנה לממשלה⁵⁶ הראשונה ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם מקריבין קרבנות ועושין

שמיטין ויובלות ככל מצותה⁵⁷ האמורה בתורה".

אין זה (רק) סיפור מה יעשה המשיח ומה יהי' בימיו, אלא זוהי הלכה: הגדר דמשיח הוא שהוא מחזיר "מלכות דוד ליושנה ולממשלה הראשונה" (לא שהוא עומד לפעול עניין חדש), שבפועל נעשה כן על ידי זה שהוא "ובונה מקדש במקומו ומקבץ נדחי ישראל" (וממילא באים למטרתה של ביאת המשיח ולמכוון בה) "וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם מקריבין קרבנות ועושין שמיטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה". שזה קשור עם קבוצ נדחי ישראל כשכל ישראל יושבים על אדמתם⁵⁸.

היינו שכל העניינים שחסרו בקיום תורה ומצוות מפני שהי'

מצותה האמורה בתורה "תלוי ב"מקבץ נדחי ישראל". וראה רמב"ם הלכות שמיטה ויובל סוף פרק י"ב. וכידועה השקלא וטריא בזה. ואין כאן מקומו.

והנה לפי זה "מקריבין קרבנות ועושין שמיטין ויובלות" הם תוצאה מב' העניינים שכתב לפני זה: "ובונה המקדש (ובמילא "מקריבין קרבנות") ומקבץ נדחי ישראל" (ובמילא "עושין שמיטין ויובלות כו").

ואולי מה שכתב "חוזרים כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם" הוא מעניין הא' שכתב "להחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה".

אבל צריך עיון השייכות, שהרי לכאורה הכוונה ב"כל המשפטים" היינו התלויים בסנהדרין* - ד' מיתות ועוד (ראה סנהדרין נא, ב. ובפירוש רש"י שם דיבור המתחיל הלכתא) שחוזרין בביאת המשיח (ישעי' א, כו). אבל ראה רדב"ז הלכות סנהדרין פרק י"ד הלכה י"ב "שהוא (משיח) יסמך בית דין הגדול**". ולהעיר מרמב"ם שם פרק ב הלכה ה "מלכי בית דוד כו' יושבין ודנים הם את העם". ולהעיר מקרית ספר הלכות מלכים שם "ומחזיר כל המשפטים כמו שהיו קודם". וראה לשון הרמב"ם סוף פרק ד שם: שאין ממליכין מלך תחילה אלא לעשות משפט כו' שנאמר ושפטנו מלכנו כו'. ואין כאן מקומו.

(* להעיר שבאחד מכתבי יד (אוקספורד 591) שהובא ברמב"ם הנ"ל (הערה 3) "מקודם שהיו מקריבין". ולפי זה הרי זה פירוש ל"וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם (שהוא בזה ש)מקריבין קרבנות ועושין שמיטין כו'". ולא עניין בפני עצמו. ואולי כן הוא הפירוש גם לפי הגירסה שבדפוסים ורוב הכתבי יד "מקריבין קרבנות" (בלי וא"ו). ובב' כתבי יד (ברמב"ם הנ"ל שם) "ומקריבין (בוא"ו). וכן הוא בקרית ספר שם.

(** וראה לקוטי שיחות חלק ט עמוד 105 הערה 74. ושנינו נוסחאות.

שהם מסורין לסנהדרין כו' ודין המלך ומלחמותיו", ומכיוון שהלכות מלכים הן "דין המלך כו' - מצוות היחיד, לכן כתבו בסוף ספרו (אף שכמה הלכות שייכות לכל אחד מישאל (ראה הלכות מלכים פרק ה' הלכה ז' ואילך)).

(48) להעיר מספר המצוות להרמב"ם מצות עשה קעג (בתרגום ר' שלמה אבן איוב (הובא בהוצאת הר"ח העליר)): שציונו למנות עלינו מלך מישאל שיעמיד אמונתנו. (אבל ראה תרגומו (העליר) ובספר המצוות לפנינו והוצאת הר"י קאפאח). ובהלכות מלכים סוף פרק ד "ותהי מגמתו ומחשבתו להרים דת האמת כו'".

(49) ראה רמב"ם הלכות מלכים פרק א הלכה ח. סוף פרק ד שם. (50) ראה רמב"ם שם פרק א הלכה ז': כיוון שנמשח דוד זה בכתר מלכות והרי המלכות כו'. שם הלכה ט.

(51) שמואל-ב ז, א. הובא ברמב"ם ריש הלכות מלכים הלכה ב'.

(52) דברי הימים-א כח-כט.

(53) שם כב, א. הביאו הרמב"ם ריש הלכות בית הבחירה הלכה ג'. וראה סוטה ט, סוף עמוד א. וראה סמ"ג מצוות עשה קסג: זמן מצוה זו של בניין בית הבחירה לא הגיעה עד ימי דוד. וראה בארוכה לקוטי שיחות חלק ט"ז עמוד 301 סעיף ו ואילך.

(54) להעיר דבהכותרת לפרקים י"א וי"ב דהלכות מלכים בדפוס וינציאה רפד. שי - "הלכות מלכים ומלחמות ומלך המשיח".

(55) כן הוא בדפוסים שלפנינו. ובכתבי יד דפוסים הנ"ל (בהערה 3) "בית דוד".

(56) בכתב יד הנ"ל דפוס רומי וקושטא הנ"ל "הממשלה". ושם ברמב"ם הנ"ל (הערה 3) מכתב יד: בממשלה, ממשלה.

(57) צריך עיון "מצותה" - לשון יחיד. וברוב כתבי יד ברמב"ם הנ"ל (הערה 3) "מצוות" (מצותם) האמורות (האמורה)".

(58) ראה קרית ספר לרמב"ם שם נושם הביא הכתוב הנאמר ביובל, אבל מוכח מכאן דהרמב"ם סבירא ליה דגם שמיטין "ככל

משעבוד מלכיות ושליטתו של משיח יתאפשר "לעסוק בתורה ובמצוות כהוגן"⁶² "יהיו פנויים בתורה וחכמתה ולא יהי' להם נוגש ומבטל"⁶³ (וכמו שהרמב"ם⁶⁴ מאריך בזה)⁶⁵.

יא

על פי זה מובן הקדמת הרמב"ם: "וכל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו שהרי התורה העידה עליו כו'" (ומביא על זה את הכתוב "ושב ה' אלוקיך גו'" ואחרי כן "אף בפרשת בלעם");

דלכאורה מה חשוב כל כך בקשר להלכות משיח, להדגיש כי "לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו"⁶⁶, ויותר היה לו להביאו לכאורה בהלכות תשובה⁶⁷ גבי גדרי כופר כו'⁶⁸?

אלא שמדגיש בזה הרמב"ם שעניינו של מלך המשיח שהוא יביא לשלימות בהלכות ומצוות

המשפטים⁶⁹, הקיום דהלכות ומצוות התורה שנתבטל על ידי גלות ישראל.

"אף בפרשת בלעם נאמר ושם ניבא בשני המשיחים במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל (באחרונה)": מזה אנו יודעים שזה שיהיה על ידי המשיח, ועניינו של המשיח הוא "להחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה" - הוא "משיח האחרון" של הראשונה - "משיח הראשון שהוא דוד"⁶¹.

"ושם הוא אומר" שכל הפרטים שהיו "במשיח הראשון - דוד" יהיו גם ב"משיח האחרון" זה מלך המשיח, למן התחלת התגלותו וממשלתו עד לשלימות של "ומחץ פאתי מואב" שדוגמתו במשיח "וקרקר כל בני שת" וכן "והי' אדום ירשה זה דוד", "והי' ירשה שער אויביו זה המלך המשיח",

משיח יביא לשלימות התורה, שכן כתוצאה מהשתחררות

חסר בשלימות כל ישראל ובית המקדש - שזהו כללות עניין הגלות - נשלמים על ידי המשיח. וזהו מה שמשיח מחזיר "מלכות דוד ליושנה כו' וחוזרין כל המשפטים" - הוא מחזיר שלימות הלכות ומצוות התורה [ויש לומר שזהו גם נפקא מינה להלכה בפועל, לגבי האמונה בו (ובמה צריך להתבטא זה שמחכה לביאתו) כיוון שזהו גדר המשיח, צריכה האמונה להיות לא רק שיבוא כדי לגאול את ישראל מהגלות, אלא "מאמין בו" שהוא מחזיר "מלכות דוד ליושנה" . וחוזרין כל המשפטים]⁵⁹.

,

על זה מביא הרמב"ם ראי', מניין שהמשיח יבוא ויחזיר את שלימות התורה "להחזיר מלכות דוד ליושנה כו' וחוזרין כל המשפטים" - "שהרי התורה העידה עליו". שבראיות אלו יש שני פרטים: שנאמר ושב ה' אלוקיך . . . וקבצך וגו' - מזה אנו יודעים שיהי' קבוץ נדחי ישראל, שזהו מצב המאפשר שיהיו "מלכות דוד" . כל

ומצוות. מה שאין כן מלחמת הרשות.

(*) ראה לעיל הערה 45. ולהעיר שגם להדפוסים וכתבי יד שבכמה מקומות בהכותרת "ימלחמות" (לעיל הערה 46). או ומלחמותיהם ומלחמתו - ראה רמב"ם הנ"ל הערה 46.

66 בפשטות יש לומר שהרמב"ם בא להדגיש תוקף האמונה וגדרה. וגם זה הוא הלכה, שהאמונה בביאת המשיח צריכה להיות בוודאות והתאמתות כזה (לא כהתאמתות שמצד "שאר הנביאים בלבד אלא" התאמתות שמצד) תורה ומשה רבינו (שהרי התורה העידה עליו), ועל פי מה שכתוב בהלכות יסודי התורה פרק ח. ועל פי זה מובן גם מה שהוסיף "ובמשה רבינו", כי נבואת משה נתאמתה "במעמד הר סיני (על ידי) שעניינו ראו כו' ואוזנינו שמעו", והתאמתות בנבואת משה רבינו מביאה "נאמנות שהיא עומדת לעולם" בתורה - ראה בארוכה לקוטי שיחות חלק י"ט עמוד 184 ואילך.

ועל פי זה יומתק גם מה שכתב בשלילה "לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר", ולא כהלשון בקרית ספר לרמב"ם שם "כופר בתורה ובמשה רבינו ובשאר הנביאים", כי גם זה הוא הלכה - בגדר אמונה בביאת המשיח.

ולהעיר מלשוננו בסוף הלכה ב שחזור ומוסיף "אבל בדברי הנביאים אין הדבר צריך לראי' שכל הספרים מלאים בדבר זה".

(67 ובפירושו המשניות פרק חלק.

(68 פרק ג' הלכה ח.

59 ועל פי זה יומתק מה שכתב הרמב"ם בפירושו המשניות פרק חלק בסוף עיקר הי"ב "ומכלל יסוד זה (דביאת המשיח) שאין מלך לישראל אלא מבית דוד ומזרע שלמה בלבד וכל החולק על המשפחה הזאת כפר בשם השם ית' ובדברי נביאיו". ובראש אמנה (לר"י אברבנאל) פרק א (שהעתיק הי"ג עיקרים מ"העתקת הר' שמואל תיבון . . . ראוי שנסמך עלי' כו' כלשונו שם ריש פרק א) הלשון "וכל החולק על מלכות זאת המשפחה".

60 ראה שו"ת חיים שאל חלק א סימן צז: פירוש שיהיה מלך על כל ישראל ויהודה כמו שאמר הכתוב ומלך אחד יהי' לכולם . . . וכל זה כלל הרמב"ם באומרו מלכות בית דוד ליושנה.

61 ולהעיר מסנהדרין (צח, סוף עמוד ב): עתיד הקב"ה להעמיד להם דוד אחר כו' כגון קיסר ופלג* קיסר. וראה זוהר חלק א פב, ב. ז"ח גג, א. וראה צפת פנענ על התורה ויחי מט, ט.

(*) כן הוא בגמרא ועין יעקב. ובערוך (ערך קטר): ופלגו.

62 רמב"ם הלכות תשובה פרק ט' הלכה ב'.

63 הלכות מלכים פרק י"ב הלכה ד.

64 הלכות תשובה והלכות מלכים שם.

65 שעל פי זה מובן בפשטות מה שמגדרי ומצוות המלך הוא שנלחם מלחמות ה' (כברמב"ם שם פרק א הלכה ח. סוף פרק ד. ולהעיר שההלכות נקראו "הלכות מלכים ומלחמותיהם")*, וגם זה ש"אין המלך נלחם תחילה אלא מלחמת מצוה . . . זו מלחמת שבעה עממים ומלחמת עמלק ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם" (שם ריש פרק ה), שעניינים אלו דווקא מונעים את ישראל מקיום התורה

התורה ("ולהחזיר מלכות בית דוד ליושנה כו' וחזרין המשפטים"), אינו עוד עניין שנתגלה על ידי הנביאים כי אם עניין של תורה ומשה רבינו גופא: תורה גופא אומרת ומבטיחה שמשיח יבוא ואז תהיה שלימות התורה.⁶⁹

ולכן הוא מסיים: "ואלו הדברים המפורשים בתורה הם כוללים כל הדברים שנאמרו על ידי כל הנביאים" שכל העניינים שנאמרו על ידי כל הנביאים הוא עניין בתורה עצמה, בשלימות קיום התורה והמצוות.

יב

זהו גם הטעם לכך שכתב הרמב"ם את הראי' מערי מקלט בהלכה בפני עצמה, כי מזה מביא לא רק ראי' שמפורש בתורה שעל ידי מלך המשיח יהי' הזמן של שלימות בקיום התורה ומצוות, אלא שמצינו "בערי מקלט" שיתוסף באותה מצווה עצמה "ויספת לך עוד שלוש ערים גו'" "ולא ציווה הקב"ה לתוהו". כלומר שהתורה עצמה אומרת שצריך עוד לבוא זמן שבו יהיו מצוות התורה כדבעי.

יג

ל פי כל הנ"ל יובן מה שכתב הרמב"ם בהלכה ג': "ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחי' מתים וכיוצא בדברים אלו, אין הדבר כך" (שבזה הוא שולל שני דברים: לא זהו עניינו של משיח "לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם"⁷⁰ ולא זהו המבחן לאמיתותו⁷¹ ומסיים "ועיקר הדברים ככה הן שהתורה הזאת חוקיה ומשפטיה לעולם ולעולמי עולמים":

שכיוון שגדרו ועניינו של משיח הוא כנ"ל, שלימות בקיום הלכות ומצוות התורה, על כן אם עולה על הדעת "שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם" כדי לפעול שינוי בעולם, הרי זה בסתירה לכך אשר "התורה הזאת חוקיה ומשפטיה לעולם"⁷².

והיות שגדרו ועניינו של משיח אינן אותות ומופתים וחידוש דברים בעולם, הרי מובן גם שלא זה הוא המבחן על אמיתותו.

כשם שנביא שהבחינה לאמיתותו

היא "האות שלו, שיאמר דברים העתידיים להיות בעולם וייאמנו דבריו שנאמר וכי תאמר בלבבך איכה נדע הדבר וגו' (כנ"ל סוף סימן ו). היינו שאמיתותו נבחנת במה שהוא עניינו - "נביא", שאומר דברי עתידות⁷³;

על דרך זה מובן גם בנוגע למשיח, שאף על פי שיהיה גם נביא גדול, ויותר מכל הנביאים (קרוב למשה רבינו) מכל מקום גדרו ועניינו "מלך המשיח" כנ"ל, וממילא מובן (הלכה ד') שהבחינה והסימן לאמיתותו הוא בעניינו שלו עצמו, תורה וקיומה "ואם"⁷⁴ יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כו' כפי תורה שבכתב ושבעל פה" ופועל שלימות בקיום המצוות של ישראל, "וינוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחום מלחמות ה' כו'" (ש"לחום מלחמות ה' הוא גם פרט בהבאת שלימות קיום התורה כנ"ל, הסרת ה"נוגש ומבטל" מצד האומות).

אלא שכל זה אינו אלא לדעת כי "הרי זה בחזקת שהוא משיח", אולם כאשר הוא מביא לידו שלימות קיום התורה ומצוות בפועל "אם עשה והצליח וניצח כל האומות שסביביו ובנה מקדש

(69) ראה לקמן הערה 72.

(70) כדמשמע לכאורה מפשטות לשונו. אבל ראה הערה הבאה.

(71) כדמשמע לכאורה מהראי' מובן כוזבא. וראה מאמר תחית

המתים ריש פרק ו.

בארוכה ביאור הלכה זו ברמב"ם והשגת הראב"ד בזה - ראה

שיחת י"א ניסן והתוועדיות שלאחרי זה תשל"ג.

(72) על פי כל הנ"ל יש לבאר מה שהרמב"ם מנה ביאת המשיח

לאחד מהעיקרים (ראה ראש אמנה פרק ג הספק החמישי. שו"ת

חתם סופר שם), שהוא לא רק "לפי שביאת המשיח באה מפורשת

בתורה בנביאים ובכתובים כו' לכן הכופר בביאתו הרי הוא כאילו

כופר בתורה ובנביאים ובכתובים כו'" (ראש אמנה פרק י"ד

"הטענה השלישית". וראה שו"ת חתם סופר שם). כי אם לפי שזה

נוגע לשלימות גדר התורה, שאחד מגדריה הוא שיהיה זמן שהתורה

וקיומה יהיו בשלימות.

בסגנון אחר: נצחיות ושלימות התורה, זה ש"התורה הזאת

חוקיה ומשפטיה לעולם ולעולמי עולמים" (להיותה רצונו העצמי

של הקב"ה - ראה בארוכה לקוטי שיחות חלק י"ט ע' 182-3

ובהערות שם) הוא לא רק בעניין ציווי הבורא, כי אם גם בלימודה

וקיומה בפועל, וזה יהיה בביאת מלך המשיח.

ועל פי זה אולי יש לומר שזהו גם הטעם, שלא נמנה אמונה

בביאת המשיח במניין המצוות (ראה ראש אמנה שם פרק ה הספק

הג'). ועל דרך (ויתירה מזו) זה שציוויים כוללים אינם נמנים במניין

המצוות (ספר המצוות שורש ד). ולהעיר מלשון הרמב"ם הלכות

מלכים שם "וכל מי שאינו מאמין בו כו'", ולא כתב שצריך להאמין

בו, כמו שכתב בפרוש המשניות שם (וראה ראש אמנה סוף פרק

י"ט).

(73) ראה רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק י הלכה ג: הא למדת

שאין הנביא עומד לנו כו'. וראה שם סוף פרק ז. פרק ט' הלכה ב'.

(74) ועל פי זה מובן ומודגש ביותר ההמשך להלכה שלפני זה,

שלכן מתחיל הרמב"ם "ואם" - בוא"ו. וראה קרית ספר שם "אין

מלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים אלא כשיעמוד מלך כו'".

אדם"], (ב) "מיעקב" שמורה על ישראל כפי שאינן בתכלית המעלה.

אבל לגבי משיח הוא אומר (א) "וקם שבט" שפירושו כפשוטו "מלך רודה ומושל"⁷⁹, שזה בגלוי אצל משיח "ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה", (ב) "מישראל" שם המעלה של ישראל⁸⁰.

(ג) "וילחם מלחמות ה' כו' אם עשה והצליח וניצח כל האומות שסביביו" - אומר הכתוב "ומחץ פאתי מואב זה דוד וכן הוא אומר ויך את מואב וימדדס בחבל וקרקר כל בני שת זה המלך המשיח שנאמר בו ומשלו מים עד ים".

[שגם בזה מודגשת מעלתו של מלך המשיח: אצל דוד הוא רק (א) "מחץ", (ב) "פאתי מואב". ואילו אצל משיח נאמר: (א) "וקרקר", (ב) "כל בני שת", השליטה⁸¹ על כל האומות⁸².

או כהלשון בנביאים: אצל דוד (א) "ויך" (ב) "את מואב", ואצל משיח: (א) "ומשלו" (ב) מים עד ים".

(ד) "ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה

טו

ענינם בעצמם - "יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ושבעל פה".

וזה מפורש בתורה "אראנו (אותו) ולא עתה זה דוד, אשורנו (אותו) ולא קרוב זה מלך המשיח" הנבואה על דוד ומשיח עצמם.

(ב) "ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה" - פעולתם ומלכותם בישראל, וכמפורש בהמשך הכתוב: "דרך כוכב מיעקב זה דוד וקם שבט מישראל זה המלך המשיח" שזה מורה על השייכות לישראל "כוכב מיעקב . . שבט מישראל"

[ובזה מתבטאת גם שלימותו ויתרונו של מלך המשיח, משיח אחרון לגבי משיח הראשון:

על דוד נאמר הלשון (א) "כוכב" שמשמעותו כזה שהוא מרומם ומנושא מעל בני אדם אחרים⁷⁷ [כמובן מדברי הרמב"ם⁷⁸ בעניין כוכבים כפשוטם "כל הכוכבים והגלגלים כולן בעלי נפש ודעה והשכל הם כו' ודעת הכוכבים כו' וגדולה מדעת בני

במקומו וקבץ נדחי ישראל" אז דווקא "הרי זה משיח בוודאי" שכן אז "חוזרין כל המשפטים כו' ככל מצותה האמורה בתורה" שלימות בהלכות וקיום המצוות בפועל⁷⁵.

יד

יש להוסיף בזה שהראיות שמביא הרמב"ם לפני זה אינן רק על כללות הדברים בתחילת הפרק כי "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה כו' ככל מצותה האמורה בתורה" אלא גם על הפרטים שבהלכה ד'⁷⁶;

ולכן מביא הרמב"ם גם בהוכחה מפרשת בלעם שניבא בשני המשיחים כו' דוד ומשיח, את ארבעת הפרטים והעניינים (בהתגלותו) של משיח, וכמפורש "ושם ניבא" שהוא המשך "להחזיר מלכות דוד ליושנה".

ושלוש חלוקות הן בכללות: (א) דוד ומשיח עצמם. (ב) פעולתם ומלכותם בישראל. (ג) פעולתם העולם על אומות העולם (על העולם בכלל), ובעניין זה השלישי עצמו יש שני זמנים ועניינים כדלקמן.

ולהעיר משינוי הגירסא ברמב"ם (כנ"ל סעיף ט והערה 55) "להחזיר מלכות דוד" או "בית דוד". ואין כאן מקומו.

76 ועל דרך זה בנוגע להשליה (והפרט) שבהלכה ג' שמוכח הוא מהראי' שהביא בהלכה ב' שהיא הקדמה להלכה ג' - ראה לקוטי שיחות חלק כ"ד ע' 109 סעיף ג ואילך.

77 ראה רד"ק על הפסוק. וראה רלב"ג ורמב"ן לפירושם שקאי על משיח. וראה לקוטי שיחות חלק י"ג עמוד 88 ואילך.

78 הלכות יסודי התורה פרק ג' הלכה ט.

79 פירוש רש"י על התורה.

80 והמעלה דמשיח מודגשת גם בעניין הא', המדבר בדוד ומשיח עצמם: בדוד אומר "ולא עתה", אבל אראנו בזמן קרוב; ובמשיח - "ולא קרוב", לפי שזהו עניין ומדריגה נעלית שבאה רק לאחר אריכות זמן שנתרבו מעשינו ועבודתינו בכדי להגיע לבחינה זו.

81 כבתרגום אונקלוס שם. וכן הוא לכאורה לפירוש הרמב"ם שהרי הביא "ומשלו מים גו", ובראב"ע: הורס. וראה שם דיבור המתחיל בני שת. ועל דרך זה ברלב"ג ורד"ק. וראה תרגום יונתן בן עוזיאל ותרגום ירושלמי. לקוטי שיחות שם. ואין כאן מקומו.

82 ראה במקומות שבהערה הקודמת.

75 על פי זה מובן בפשטות מה שלא הביא הרמב"ם (גם) בתחילת הפרק שמשיח ילחום מלחמות ה' - כי שם מבאר הגדר והמכוון שלו (להחזיר מלכות דוד ליושנה כו') - לאחזר שכבר הביא לשלימות התורה, כשהוא "משיח בוודאי", מה שאין כן קודם הניצחון במלחמות ה'.

על פי זה אולי יש להוסיף (בפנימיות העניינים על כל פנים), שזה שהביא הרמב"ם שני המשיחים במשיח הראשון שהוא דוד כו' ובמשיח האחרון כו' - כי דוגמתו נמצא במשיח עצמו, ב' תקופות ודרגות אחרי ביאת המשיח: לפני שייבנה בית המקדש - שאז הוא עדיין "בחזקת משיח", בדוגמת דוד שלא בנה המקדש. ועניינו ילחם מלחמות (ראה דברי הימים א-כב, ח) והכין הכול לבניין בית המקדש מיד ה' עלי השכיל (שם כח, יט); כשהוא משיח וודאי ש"בנה מקדש במקומו". וראה בארוכה מכתב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (בקובץ מכתבים חלק א מכתב ט) בביאור לשון רז"ל "בן דוד בא" או "דוד בא" (על פי הב"ח אורח חיים סק"ח) דיש ב' מדריגות במשיח: ביאתו לפני בניין בית המקדש וירושלים (שאז הוא בחזקת משיח) ואחר שייבנה משיח את בית המקדש וירושלים דאז "כיוון שנבנית ירושלים - בא דוד" (מגילה יז, ב) - (משיח בוודאי).

לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד" - נאמר בפסוק "והי' אדום ירשה זה דוד שנאמר ותהי אדום לדוד לעבדים וגו', והי' ירשה שער אויביו זה המלך המשיח שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון וגו'⁸³.

[שגם בזה מובנת מעלתו של משיח: בנוגע לדוד אומרים "והי' אדום ירשה" שזה מתבטא בכך ש"והי' אדום לדוד לעבדים" ואצל משיח "והי' ירשה שער אויביו", לא רק אנשי העיר, וכמאמר הכתוב "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו" וסיומו הוא "והייתה⁸⁴ לה' המלוכה"].

טז

ה יתרון בעניין הרביעי לגבי השלישי "ילחם מלחמות ה'"

וניצחון האומות "ומשלו מים עד ים" מובן מן הלשונות עצמן "ומשלו כו' ירשה" וילחם כו' ויתקן את העולם", ובדוגמת חידוש ירושה לגבי כיבוש (ועל דרך ב' עניינים אלו שמצינו לגבי ארץ ישראל שנלקחה בכיבוש ובירושה)⁸⁵;

עניין מלחמה וניצחון, כיבוש מלחמה, הוא באופן של "קרקר" "ומשלו" - שליטה היפך מציאות ורצון הנכבש;

מה שאין כן עניין הירושה "והי' ירשה שער" הוא אדרבה שנוחלים עניין שקרוב ושייך לו, ולא שכובש ושולט על אחר.

ועל דרך זה מובן החידוש ב"ויתקן את העולם כולו לעבוד את

ה' ביחד" על וילחם מלחמות ה' כו' וניצח כל האומות שסביביו" שהם עצמם מכירים באמת במלכותו של מלך המשיח [וכמרומו ומפורש בסיום ההלכה (שנשמטה על ידי הצנזור) "וכשיצמוד מלך המשיח באמת ויצליח וירום וי)נשא מיד הם כולן חוזרין ויודעים ששקר נחלו אבותיהם ושנביאיהם ואבותיהם הִטְעוּם"], ונפעל בהם "לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד"⁸⁶.

ועל ידי האמונה השלימה בביאת המשיח, כמו שהיא על פי תורה ו"מחכה לביאתו", אחכה לו בכל יום שיבוא (ויש לומר שנכלל בזה גם הלימוד בהלכות משיח) הרי זה גופא⁸⁷ מקרב וממהר ביאתו באופן של אחישנה ובקרוב ממש.

(לקוטי שיחות כרך ח"י שיחה ב' לפ' בלק - משיחות י"ב תמוז,

מוצאי שבת קודש פרשת בלק ופרשת פינחס תשל"ח)

בעניין דוד - "ויך את מואב", שהביא הרמב"ם כאן).

(*) בדרגת נבואת בלעם - ראה מורה נבוכים חלק ב פרק מ"ה, שהיה במדרגת רוח הקודש (ולא נבואה) כדור ושלמה. וראה פירוש קרשקש ואברבנאל שם. ובצפנת פענח על התורה בלק (כב, לה) דאחרי כן עלה בגדר נביא כו' ואחרי כן רצה שיהי כמשה רבינו. ומשמע קצת שם, שזה שייך לנבואה זו האחרונה. עיין שם.

84 ברוב הכתבי יד הנ"ל נעתק גם המשך הכתוב "לשפוט את הר עשו", ובכתב יד (אוקספורד 610) נוסף גם "והייתה גו'".

85 להעיר מלקוטי שיחות חלק ט"ו עמוד 106.

86 וש"יכות עניין זה למלך המשיח מובן ממה שכתוב שם (פרק ח הלכה י) "ציווה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח". וראה שם סוף פרק ד "ולמלאות העולם צדק". ואולי יש לומר שהם ("לכוף" ו"למלאות כו'") ב' עניינים, כהחילוק בין עניין הג' ועניין הד' שבפנים.

87 ראה שיחת אחרון של פסח תרצ"ט.

83 ויש לומר דשייך גם ל"ובנה מקדש במקומו" שהרי "נחלה זו ירושלים" (מגילה י, א. וראה זבחים קיב, ב. קיט, א) שעניינה ירושה וקביעות שאין אחריה היתר (הפסק). וראה רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק א הלכה ג. לקוטי שיחות חלק ט"ז עמוד 465 ואילך. ומה שלא נרמז בפסוק בפני עצמו - כי זה נכלל (ביחד עם "וקבץ נדחי ישראל") בממשלתו על ישראל - "וקם שבט מישראל". ואולי יש לומר (על דרך הרמז על כל פנים) שלכן כתב הרמב"ם בפרשת בלעם, להסביר ולהדגיש מה שעיקר נבואתו הי' על דבר מפת האומות ושליטת דוד ומלך המשיח עליהם. שהוא על דרך מיני' ובי' אבא ניזיל ב' נרגא. שהנביא של אומות העולם (שהוא בדוגמת משה* - ספרי ברכה לד, יוד. ועוד) מנבא על מפתם של אומות העולם ושליטת ישראל עליהם. ועל דרך מאמר רז"ל בנוגע לעובדי' (סנהדרין לט, ב. ד') ועלו מושיעים בהר ציון וגו' (שהביא הרמב"ם בסוף ההלכה כאן) הוא סיום נבואת עובדי'. ושם גם

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו אדר, תשט"ז
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה יעקב יוסף שי שו"ב

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו - בלי הוראת זמן הכתיבה - בו כותב אודות חידוש השיעורים, וטוב עושה אשר מדבר ג"כ וועגען דעם ארום פון חסידות, וע"ד מרז"ל פתח במילתא דבדיחותא, ובפרט שגם סיפורי צדיקים וסיפורי החסידים - מנהג של ישראל סבא תורה היא.

בודאי למותר לעוררו ועל ידו גם את שאר אנ"ש שי ע"ד חלוקת שמורה לפני חג הפסח מתאים להשיחה מאז, ואפשר יש אופן מתאים שגם ארגון נשי ובנות חב"ד יעשו מה בזה, ע"י שיעורו את בעליהן או שאחת תעורר את חברתה שתתוודע באיזה אופן להשיג שמורות מתאימות כו' וכו'.

במ"ש אודות הנערים שאמהות שלהן בנות ישראל משא"כ האב והתחיל להתענין אם הם נמולים, טוב עשה. אלא שצריך הדבר להעשות באופן דיפלומטי בכדי שיהי יותר קרוב לפועל, שהרי המעשה הוא העיקר - שימולו, ולכן יש להזהר מכל ענין שיקשה על זה, וד"ל. והשי"ת יצליחו.

ולקראת חג הפסח הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנה יחוג אותו ביחד עם כל ב"ב שיחיו בכשרות ובשמחה.

בברכה,

מ. שניאורסאהן

במש"כ שאינו רואה תוצאות מפעולותיו וכו' - א"א שכן הוא, כיון שנשיאינו הק' הודיעונו שחזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם. אלא שבטח יכול שתהינה התוצאות גדולות יותר, אבל כבר נאמר מעט מעט אגרשנו גו'. והעיקר, שגם בנוגע לתוצאות שישנן משתדל יצה"ר להקטינן בעיניו ולהעלימן בתקוותו כי אפשר עי"ז יוחלש בעבוב"ק בזה.

ומזה מובן שאדרבה צריך להוסיף בה על המדה שע"ע. וטובה פעולה אחת מאלף אנחות. - ועד"ז הוא ג"כ בהנוגע לפעולתו בעצמו ועייג"כ בתניא פכ"ז ואילך.

נהניתי במאד מאד ממש"כ בהתקדמות האברך ... וגם זה ראוי מוכחת על כהנ"ל...

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח אדר, תשט"ז
ברוקלין.

ש"ב הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ בעל מדות
מו"ה ישעי' שי' הלוי

שלום וברכה!

לאחרי שתיקתו הכי ארוכה, נעם לי לקבל מכתבו, ות"ח על הבשורה מהחווה"ש אשר אתו.

ובמ"ש אשר מתפלל על טעות המל"ח שעשו דבר שלא כהוגן, ומעיר אח"כ מה שבסידור רבנו הזקן בקשעה"מ כתוב בליל שבת אין אומרים וידוי ולא למנצח בבוא כו' ולא הוזכר בהנוגע לר"ח חנוכה ולא אפי' יו"ט, אבל איננו מבאר במה תופס את המו"ל דמל"ח, ואפשר כוונתו למ"ש שם בקשעה"מ בשבת ויו"ט אין אומרים וידוי, דממ"נ או שלא הי' צריך לשנות מלשון סידור רבנו הזקן, או שהי' צריך לפרט ככל הדרוש, היינו בליל שבת ויו"ט ור"ח וחנוכה וכו'. ואף שטענתו מצ"ע צודקת, יש ללמוד זכות, שרוב הסידורים וכן הסידור שי"ל ע"י המל"ח אין מסדרים אותו מחדש מתחלה ועד סוף, אלא שמשתמשים בהסידורים שכבר נדפסו ומשנים בהתאם לנוסח הרצוי, ובמילא משימים לב רק לאותן הענינים שיש להם שינוי מנוסח לנוסח. ועוד זאת שלא תמיד שמים לב אשר ישנם סידורים שנתקנו לכל ימות השנה מלבד הימים טובים וכיו"ב, והוא רגיל ביותר בנוסח אשכנז שיש להם מחזורים מיוחדים לשלש רגלים וכו', וכנראה שגם בסידור המל"ח נשתרבו הנוסח שהדפיסו באופן דומה להנ"ל, היינו שעשו זה בפוטוגרפיה מסידור דנוסח אחר שהוא נעשה ג"כ בפוטוגרפיה מסידור שקדם לו, ובמילא נדפס ככהנ"ל...

לפלא שאינו מזכיר אודות עסקנותו בצרכי צבור, אשר בודאי עינו טובה בשל אחרים מאשר חוננו השי"ת בכח ההשפעה על הזולת ובפרט בעסקנות בהפצת המעיינות חוצה מתאים לדרישת נשיאנו הק' זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע ובפרט שמצות התקופה בדא וכידוע סיפור הבעש"ט לכשיפוצו מעיינותיך חוצה, קאתי מר מלכא משיחא.

בברכה לארך ימים ושנים טובות ולבשו"ט.

נ.ב.

בודאי נפגש עם אנ"ש מזמן לזמן ומסייע בידם בהנוגע לפעולות בכרם חב"ד ככל יכולתו.

במה שהעיר ע"ד המובא מס' אור נערב - יש לחפש בהוצאה הא' של הספר, כי רגיל בכגון דא שבהדפוסים שלאח"ז נשמטים כמה ענינים, ולע"ע לא יכולתי להשיג הוצאה זו. - הס' אור יקר, כמדומה שלא נדפס ע"ע.

ב"ה, א' אדר, תשט"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ה שבט, בו כותב שלומד בישיבת תומכי תמימים בסניף... וסברות אצלו להמשיך לימודו בישיבת תו"ת בלוד, ושאלתו אם לעשות כרצונו או לא.

ומובן אשר נוסח זה חדש הוא בעיני, כי מעולם לא שמעתי בן ישיבה בכלל ובן ישיבת תו"ת בפרט שישאל אם לעשות כרצונו, כי הרי ענין בן ישיבה הוא לעלות ביראת שמים בלימוד התורה בנגלה ובנסתר ובהידור בקיום המצות, ולא ענינים דמילוי רצונותיו, וכנראה שנתנית מקום להנ"ל הוא ג"כ הביאור לשאלתו השני' שמחשבות זרות מבלבלות אותו מלימודו כו' וכו'.

אגרות קודש

ועצה היעוצה לשני הענינים גם יחד ופתרונם הוא לקבל עליו עול מלכות שמים ועול תורה ועול מצות וכלשון רז"ל שדוקא בכל הנ"ל נכתבו מלת עול, וישמע להוראת הר"מ והר"י והמשפיע דא"ח שלו, היינו שיציע לפניהם את כל הסברות שישנם אצלו, אבל אחר כך יעשה מה שיורוהו וכבר ידוע אשר הקדמת נעשה לנשמע דוקא באופן כזה מקבלים התורה (אף שלכאורה ענין שכלי הוא) ועאכ"כ שזה ראשית העבודה ויסודה.

ובפרט במ"ש בהנוגע למחשבות זרות, יסיח דעתו מהן ועל ידי מחשבות אחרות, היינו לא על ידי מלחמה ושקו"ט עם המחשבה אלא ע"י שיתקע כח המחשבה שלו במחשבה טובה בענין של יראת שמים ובתורה ומצות, ובאם יקשה עליו הדבר ביותר, יקשר מחשבתו באותיות שבכתב, היינו שיעיין בענין הנדפס שע"י יקל גירוש המחשבה לא טובה.

בטח שומר שלשת השיעורים השווים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בחומש תהלים ותניא הידועים ויודע בעל פה איזה פרקים תניא ואיזה פרקים משניות, וחוזר עליהם.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ב"ה, אדר"ח אד"ר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט"ו בשבט ראש השנה לאילנות ונוגע גם לאדם וכמ"ש כי האדם עץ השדה, והתוכן בזה אשר בפעולות האדם כמה מהם בס נדמה לעץ השדה לצומח, זאת אומרת שהן באותם הענינים בהם גודל וחונך מבלי לשנות בהם שינוי עיקרי ורק להצמיחן מגרעין לשתיל ומשתיל לאילן.

בו כותב אודות התפיסה שלו שאינה מהירה כל כך כתפיסת חבריו בישיבה וכו' אשר זה פועל עליו נמיכת רוח ונפילת רוח ומה יהי התכלית.

והנה ידוע סיפור רז"ל אבות דר"נ פ"ו אודות רבי עקיבא שהתחיל ללמוד תורה בהיותו בן ארבעים שנה, ונקודת המפנה הי' כשראה שטפות מים יורדים על אבן טיף אחר טיף סו"ס נקבו את האבן וכמ"ש אבנים שחקו מים, וסופו הי' רבן של כל ישראל הקים תלמידים לאלפים ולרבבות, ויעוד מרז"ל סתם משנה תוספת כו' וכולי אליבא דרבי עקיבא (סנה' פו, א).

והנה מי הוא זה אשר ערב לבו לדמות עצמו לרבי עקיבא, אבל מאידך גיסא תורתנו שבע"פ ושבתב אינם קובץ סיפורים ח"ו, כי אם תורה כמשמעה הוראה בחיים לכל אחד מ ישראל כיון שכל אחד מחויב בתלמוד תורה, ומסיפור הנ"ל מובן שאפילו אם לימוד התורה כדן טפת מים הנופלת על אבן ורואים במוחש שאין רישומה ניכר לעיני בשר כלל וכלל, בכל זה ע"י תוקף הרצון והתמדה ושקידה ואי התרשמות מפיתויי היצר מגיעים לשיא היותר גדול, והנמשל בהנוגע לתוכן מכתבו מובן.

ויחדול מלהתעמק במדידת תפיסת שכלו, ותחת זה יתקע כח ההתבוננות בלימוד תורתנו תורת חיים ולימוד דוקא בדבוק חברים, אשר אז קרוב לודאי שיעבור כאב הראש שכותב אודותו שמרגיש בעת הלימוד, ויבקש את הר"י שלו שימציא לו חבר המתאים בשבילו, וכשילמוד מתוך שמחה הנה סו"ס יוכל לבשר בשורות משמחות מהצלחתו בלימודים.

אגרות קודש

מהנכון לבדוק את התפילין שלו ואשר בכל יום חול לאחר תפלת הבקר יאמר איזה מזמורי תהלים ומה טוב השיעור חדשי, כפי שנחלק התהלים לימי החדש.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ב"ה, אדר"ח אד"ר, תשי"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, בו כותב אודות חוסר השלום הנפשית וכו',

והנה מבואר בכמה מקומות אשר ענינים אלו באים מצד הלעומת זה, זאת אומרת ג"כ שאין הם בנפש האדם פנימה, אלא באים מחוצה לה, שמזה מובן שביכולת האדם להפטר מהם ולבטלם כליל, אף שאין כל האישים ואין כל המצבים שוים, שלכן אין שוה גם כן הזמן הנדרש על זה. והדרך המתאימה והצד השווה בכל דרכים אלו הוא ההתבוננות אשר כל אחד ואחד מאתנו חלק הוא מהחברה ומהסביבה שלו, ומוכרח שיהי' לא רק מקבל אלא גם משפיע או יותר נכון שיהי' בעיקר משפיע ומקבל רק בבחי' טפל, וכיון שעיקר האדם הוא הנפש והצורה שלו ולא הגוף והחומר, מובן גם כן שעיקר ההשפעה היא בהנוגע לרוחניות הסביבה וצורתה על ידי שמחדירים אותה רוח חיים של תורתנו תורת חיים שהיא בבת אחת גם תכלית הרוחניות גם נותנת חיים לגשם ולחומר אפילו במדריגות היותר תחתונות ושפלות, וכסיפור רז"ל הידוע, אשר דוקא לאלו שיצר הרע יש בהם, למצרים ערות הארץ ירדו ניתנה תורה, ולא למלאכי השרת (שבת פח, ב) וכיון שזהו עיקר תפקיד בריאת האדם, מובטח לו שיצליח בזה על ידי השתדלות המתאימה ובלבד שלא ירפו ידיהם אם נפגש בקישורים ואם אין ההצלחה במאה אחוז בפעם הראשונה שמנסה או אפילו גם בפעם השני' והשלישית וסוף ההצלחה לבוא.

וכשתוקע מחשבתו בחזק כלשון רבנו הזקן במילוי תפקיד זה מתגלים לפניו אופקים רחבים של פעולות נעלות ומתגדל פי כמה סיפוק הנפשי שלו בראותו מטרות כה נשגבה בחייו עלי אדמות, ולא עוד אלא שנתוסף תוכן פנימי גם בעניניו הפרטים של ב"ב ואפילו שלו, שהרי דוקא ע"י צירוף כל זה יחד תתרבה ההצלחה במילוי עיקר תפקידו ולראות שכרו בעמלו - ע"י הגברת הצורה על החומר, הרוח על הגשם, הנפש על הגוף, הניצוץ אלקי שבתוכו על כל מה שמסביב לו.

יש להאריך בכל האמור כהנה וכהנה ובפרט בהתאם לסביבתו של כל אחד בהתאם לכשרונותיו אופן חינוכו וכו', אבל כנ"ל האמור הוא צד השווה שבכל אחד, ותקותי אשר לדכוותי' ישמש האמור נקודה אותה יפתח בהתאם לסביבתו ועניניו הוא, ואחכה לבשו"ט.

בברכה.

יום ראשון כ"ה אדר א'

– שאז, כששורר פירוד חלילה בנשמות, אין אור אין סוף נמשך בכנסת ישראל ולמטה – כי, דְּכַרְשָׁא־פְּרִיָּהּ־הוּא לֹא שְׂרִיא פְּאִתְרֵי פְּנִים, – אין הקב"ה "שורה", כלומר הוא אינו מתגלה, במקום פגום, מקום שאין בו אחדות מלאה; וְכִמּוֹ שְׁנֶאֱמַר⁶: "כִּרְכְּנוּ אֲבִינוּ כְּלָנוּ כְּאֶחָד כְּאֶחָד פְּנִיָּה", – אימתי יכול להיות "ברכנו באור פניך"? – כשישנו "כולנו כאחד", כשאנחנו כולנו מאוחדים כאחד, וְכִמּוֹ שְׁנֶתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר בְּאֲדִיכוֹת: – בהתאם לאמור, הרי, מצות "ואהבת לרעך כמוך", מאחר שהיא מבוססת על התקשרותן ואחדותן של כל נשמות ישראל – לפיכך היא תקפה

ומחייבת ביחס לכל אחד מישראל, כי הרי לכל יהודי יש נשמה בתוכו. אלא, אפשר להקשות על כך מהגמרא האומרת שישנם יהודים שמצוה לשנוא אותן – וכך אומר ה"תניא" להלן:

וְזֶהוּ שְׁאֵמַר⁴ חֲלַל הַזֶּקֶן עַל קִיּוֹם מִצְוַת זֶה: "וְהוּ כֹל הַתּוֹרָה כְּלָהּ, – ש'ואהבת לרעך כמוך" היא יסוד התורה כולה, והיא המביאה לקיום כל המצוות של התורה, וְאִידֶךָ פְּרִישָׁא הוּא כו". – כל השאר מהווים פירוש למצוה זו. כִּי יִסּוֹד וְשִׁרָשׁ כֹּל הַתּוֹרָה

הוא לְהַגְבִּיהַ וּלְהַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ עַל הַגּוֹף מַעֲלָה מַעֲלָה עַד עֶקְרָא וְשִׁרָשָׁא דְּכָל עֲלָמִין; – עד עיקר ושורש כל העולמות, שזהו העלאה מלמטה למעלה; וְגַם לְהַמְשִׁיךְ אֹרֶךְ־אֵין־סוֹף בְּרִיָּה־הוּא בְּכִנְסַת יִשְׂרָאֵל, כִּמּוֹ שִׁיתְבָּאֵר לְמָוֶן, דְּתִיָּנֻ – "כנסת ישראל" משמעה: בְּמָקוֹר נִשְׁמוֹת כֹּל יִשְׂרָאֵל, לְמַהוּ אֶחָד כְּאֶחָד דִּקָּא, – שיהיה "אחד" (אחדות שמאור אין סוף) עם "כנסת ישראל" כפי שהיא "אחד" דוקא, כלומר, דוקא כששוררת אחדות בנשמות ישראל למטה, וְלֹא בְּשִׁישׁ פְּרִידָה חֶם וְשָׁלוֹם בְּנִשְׁמוֹת,

יום שני כ"ו אדר א'

חטא כזה, שהוא נכשל בו מחמת "שגגת תלמוד" – כ"זדון". עבירה זו נחשבת בחומרה כזו – בחברו בתורה ומצוות בלבד, – ו'עולה דודן' אינו מספיק כ"א דוקא וכבר קיים בו מצות הוכח תוכיח את עמיתך" (לשון כ"ק רבינו), כלומר: גם ב"חבירו", למרות שחטאו בשוגג "עולה דודן" – נחשב לדודן, אין זה מספיק כדי לשנוא אותו, אלא מן ההכרח שיהיה כאן תנאי נוסף: וְכִבְרָה קִיָּם בּוֹ מִצְוַת "הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ"⁹ – וחכמינו ז"ל אומרים¹⁰ על "עמיתך": עִם שְׁאֵתָךְ – שווה אליך, בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת – ולמרות שהוא כבר הוכיח אותו על חטאו, וְאֵת־עַל־פִּי־כֵן לֹא שָׁב מִחֲטָאוֹ, – "וזה"ז דודן בפירוש" (לשון כ"ק רבינו), כִּמּוֹ שְׁכַתוֹב בְּסֵפֶר תְּרַדִּים. – אותו מצוה לשנאותו.

וְמַה שְׁכַתוֹב בְּנִמְרָא, שְׁמִי שְׂרִיאָה בְּחִבְרֵי שְׁחָטָא – מִצְוַה לְשִׁנְאוֹתוֹ, וְגַם לִזְמֵר לְרָבוֹ שִׁישְׁנָאֵהוּ – הרי, כשמישהו חוטא, לא זו בלבד שאין לאהוב אותו, אלא להיפך: מצוה לשנוא אותו; ולפי מה שלמדנו לעיל, הרי שמצות "ואהבת לרעך כמוך" היא לכל אחד מישראל? – התשובה לשאלה זו, היא: תִּיָּנֻ – מה שנאמר בגמרא שמצוה לשנאותו, הרי זה בְּחִבְרֵי בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, – שהזולת⁸² הוא "חברו" במובן זה שכמוהו גם הוא שומר תורה ומצוות, אלא שב"פרט" מסויים הוא נכשל ועובר עבירה – וכ"ק רבינו מסביר⁸ בהערה: "ובמילא אפילו שגגת תלמוד עולה דודן", כלומר: דוקא כשהחוטא הוא "חברו", שומר תורה ומצוות, מצוה לשנוא אותו בגלל חטאו, כי, בהיותו בן תורה (ומצוות), נחשב לו גם

ליקוטי אמרים

ומ"ש בגמ' שמי שרואה בחבירו שחטא מצוה לשנאותו וגם לומר לרבו שישנאהו. היינו בחבירו שחטא מצוה ומצוות וכבר קיים בו מצות הוכח תוכיח את עמיתך עם שאתך בתורה ובמצוות ואעפ"כ לא שב מחטאו כמ"ש בס' חרדים

4. שבת לא, א. 5. פרק מ"א. 6. בתפילת שמונה עשרה. 7. ראה פסחים ק"ג, ב; ערכין טז, ב. 8. כנראה שכו"ק אדמו"ר שליט"א מטעים כאן קושי שיכול להתעורר בתשובתו של רבנו הזקן: "היינו בחבירו בתורה ומצוות". שדוקא שומר תורה ומצוות – מצוה לשנאותו בגלל חטאו. ואילו מי שרחוק מתורה ועבודה, וחוטא – אסור לשנוא אותו? האם אין סברא מסויימת לומר ההיפך מכך? מעיר על כך כ"ק אדמו"ר שליט"א: קשה לומר כאן הטעם (על השנאה בגלל החטא ביחס לחבירו דוקא, ולא כלפי מי שאינו חבירו) שזהו מפני שבהיותו "חבירו", קרוב אליו, יש כאן הזדמנות גדולה יותר שילמד מהנהגתו הרעה של חברו, ולכן עליו לשנוא אותו, כדי להישמר מתוצאה כזו – שכן: "עפ"ז צ"ע: 1) החשש בחבירו באיזה ענין שיהי' ולא דוקא בתו"מ צ"ע. 2) מספיק – שיתרחק ממנו וצ"ע והכרח – שישנאהו. 3) קשה לומר שיש מ"ע לשנוא לא מפני תכונת השנאה כי"א לשמור עצמו מתקלה! ע"פ חסידות – ה"ז מזיק (ע"י שנאתו) בודאי את חבירו – משום ספק הצלת עצמו מנוק שיוכל לבוא רק באם לא ילחם ביצרו כדבעי! אלא שיש, כנ"ל, עוד באווארעניש (שמירה) ע"י אל תחבר לרשע (ולאו דוקא חברו ועמיתו), אלא שבזה לא קאי כאן". 9. ויקרא יט, יז. 10. שבועות ל, א.

יום שלישי כ"ז אדר א'

אודות אנשים, אין הוא מתאר אותם בתואר "בני אדם" או "אנשים" כי אם בתואר "בריות", לומר, שאף הרהוקים מתורת ה' ועבודתו, ולכן נקראים בשם "בריות" – "בריות" סתם, מעלתם היחידה מתבטאת בכך, שהקב"ה ברא אותם – גם כאלה,

צריך למשכן – "למשוך" אותם, בלבלי עבודת אהבה, וכלי האי – על-ידי כל זה, ואולי יוכל לקרן לתורה ועבודת ה'; והן לא – וגם אם לא, כלומר: גם אם לא יצליח, והם לא יתקרבו חלילה לתורה ולעבודת ה'; לא הפסיד שכן מצות אהבת רעים.

– בעצם הדבר שהוא אוהב אותם והשתדל לקרב אותם לתורה ולעבודת ה' – כבר קיים מצות אהבת רעים.

אבל מי שאינו חבר – בתורה ובמצוות, ולשון כ"ק רבינו: "ובמיאל ודונותיו – כשגגות (ספ"ל) ואין לשנאותו", כי מי שאינו חברי בתורה ומצוות, כלומר, שאינו בן תורה, הרי עליו אומרים חכמינו ז"ל: "עמי הארץ ודונות נעשות להם כשגגות", ובהתאם לכך גם אם

הוא עובר עבירה בודון – אין בכך סיבה לשנוא אותו, מכיון שחטאו נחשב כשגגה (ראה לעיל סוף פרק ל'), ונוסף על מה שהוא אינו חברי בתורה ובמצוות, הוא גם ואינו מקרב אצלו, – באיזה ענין שיהיה, כך שאין סכנה שהוא ילמד ממנו, הנה על זה אמר הלל

הקדוש: "היו מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום וכו', – ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", – אף שהלל מדבר

יום רביעי כ"ח אדר א'

אברהם¹² – במוכן רוחני, הכוונה היא, בשעת שמדתו של אברהם, מדת החדש והאהבה, היא אצלו בהעלם, ויש צורך לפדות אותה ולגלותה, לגלות בתוכו את האהבה, הרי מי הוא זה שפודה ומגלה אותה? – "יעקב" – מדת

הרחמים, כאמור שרחמנות מבטלת את השנאה ומעוררת את האהבה. לכאורה, על איזו שנאה מדובר כאן? – שהרחמנות מבטלת אותה? – אם על השנאה ל"רע" שמצוה לשנאותו, הרי שאין לבטל אותה, כי הרי מצוה לשנאותו? מפרש הרבי –

שהכוונה היא, שהרחמנות מבטלת את השנאה לכללות האדם, לאותו אדם בכלל. כלומר: מאחר שהוא אומר, שצריכה להיות שנאה ל"רע" שבתוכו, ואהבה ל"טוב" שבו, ועל שתידן להיות אמיתיות, אפשר, הרי, אולי לחשוב ששתידן צריכות להיות באופן שווה, והרגש ודיחוס לאדם בכלל (שהוא זה שדורע והטוב נמצאים בו, כמו שאומר ב"תניא": "הרע שבהם או הטוב שבהם") יכולים עוד להיות מושפעים מכך. לכן הוא אומר, שמאחר שהוא יעורר בתוכו רחמנות על אותו אדם, הנובעת מהתבוננותו ב"טוב" וב"רע" של אותו אדם, היא תשפיע עליו שרגשו והתיחסותו לאותו אדם באופן כללי, יהיו מתוך רגש ויחס של אהבה, וכשתתעורר בעיה של עשיית טובה לאותו אדם, וטובה הרי עושים לאדם כולו, – יעשה לו את

וגם המקרבים אליו והוכיחים – על הנהגתם הרעה, ולא שבו מעונותיהם – שכאמור שמצוה לשנאותם – אין זה אומר עדיין, שלגביהם שוב אין קיימת מצות "ואהבת לרעך כמוך", אלא, מצוה

לאהבה גם כן. – ברם, כיצד אפשרי שיהיו שני הדברים יחד, לשנוא אותם, ויחד עם כך לאהוב אותם, – מסביר ה"תניא" להלן שמאחר שהשנאה והאהבה נובעות משתי סיבות נפרדות: השנאה – מהרע שבהם, והאהבה – מהטוב המוסתר שבהם – אין הן סותרות אחת לשניה –

ושתייהן הן אמת: – האהבה היא אמיתית, והשנאה – אמיתית: שנאה – להם, מצד הרע שבהם, – המביא אותם לחטוא, ואהבה – להם, מצד קחינת הטוב – שכאמור לעיל – בפרק יח, ויט – ישנו גם ברשע גמור, אלא שהוא הגנוז שבהם, – גנוז ומוסתר בהם, שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם המחיה נפשם האלקית. – ומאחר שהן באות משתי סיבות נפרדות, יכולים שני רגשות מנוגדים אלה, שנאה ואהבה, לבוא אצלו לידי ביטוי אל אותו אדם. וגם, – עליו, לעורר רחמים בלבו עליה, – על הנפש האלקית שבהם, כי היא בקחינת גלות בתוך הרע מסתרא אחר הגובר עליה ברשעים, והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה, – ועל כך הוא אומר להלן: כנודע ממה שכתוב: ל"יעקב אשר פדה את

שאף מי שמצוה לשנאותו – מצוה גם לאהוב אותו, לכאורה: הרי דוד המלך אמר "תכלית שנאה שנאתים?" – [ולא אִמֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם: "תְּכַלִּית שִׁנְאָה שִׁנְאָתִים וְגו'"]¹³, – בלי שום רגש של אהבה אליהם, אלא על המינים והאפיקורסים, שאין להם חלק באלהי ישראל, – עליהם אמר דוד שהוא

שונא אותם תכלית שנאה, שכן, לגביהם לא קיימת המצוה לאהוב אותם מחמת ה"טוב" שבהם, מאחר

ש"אין להם חלק באלקי ישראל", כְּדִאִיתָא – כמו שאנו מוצאים, בְּמִנְיַת רִישׁ פֶּרֶק מִז' דְּשִׁנְתָּא: – עליהם אמר דוד המלך – תכלית שנאה שנאתים. ואילו כלפי אלה שאינם מינים ואפיקורסים – לא שייך לומר עליהם "תכלית שנאה שנאתים", שכן, גם מי שמצוה לשנא אותו – הרי גם מצוה לאהוב אותו מבחינת ה"טוב" שבו.

הטובה, כי ה"שנאה" מוגבלת אך ורק ל"רע" שבו, אבל הרגש והיחס לאותו אדם בכלל – יהיו מתוך אהבה. ובלשון כ"ק רבינו: "בנראה שמוסיף עוד בזה – שאף ששניהן אמת אל יאמר שההרגש והיחס שלו לחברו בשניהן – שקול יהי' ושהו כו'. כי כיוון שצריך

לעורר רחמים כו' (וזהו ע"י התבוננות בב"א בהט"ר שבחברו) אזי זה מבטל השנאה ומעורר האהבה לחברו (הנק' לעיל (הרע) שבהם, (הטוב) שבהם.

ורפ"ג: זו"ר (ט"ר) שופטן – שופט אותן) – בכללות. ומובן שזה ישיפע על יחסו גם כשיתבונן רק בהרע שבחברו. נוסף על העיקר – שההרגש לחברו, אפילו כשהוכיחו וכו' – הגה לכלותו – ה"ז אהבה. ונוגע לעשיית טובה לו (שזהו עושה – לכלותו) וכיו"ב, שאז – אהבה ותוצאותיו כו' וק"ל". על כל פנים, אמר כאן רבנו הזקן,

יום חמישי כ"ט אדר א'

בחיית שבין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים: בעולמות העליונים החיות גליה יותר מאשר בעולמות התחתונים, וְאִפְלֹ מְלֵא כָּל הָאָרֶץ חֵלֹז הוּא כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, – הכוונה לצורה אחרת של "חיות" – "חיות" המחזיה את העולמות בבחינת סובב כל עלמין ("כבוד" – הוא בחינת מקיף

וטובב, באופן שהוא מקיף את כל העולמות; "חיות" זו, אינה מצומצמת ומוגבלת בהתאם לנבראים, אלא היא משפיעה בנברא – בהיותה נעלית בהרבה מהנבראים, ולגבי חיות זו, אין שום הבדל בין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים, עד שגם בעולם הגשמי – "מלא כבוד" – וְכָלֵא קַמִּיהָ כְּלֵא חֲשִׁיב מִמֶּנָּה, – והכל לגבי – חשוב כלא כלום, והוא

לְבָדוֹ הוּא בְּעֲלִיּוֹנִים וְתַתְּחוֹנִים מִמֶּנָּה, כְּמוֹ שֶׁהָיָה לְבָדוֹ קִדְּם שֶׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית, – אז, לא היה קיים שום דבר מלבד הקב"ה, כך גם אחרי שנבראו העולמות והנבראים – קיים הוא בלבד, שכן – הכל לגביו כאילו אינו קיים, וְגַם בְּמִקּוֹם הָיָה שֶׁנִּבְרָא בּוֹ עוֹלָם הָיָה, הַשְּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָאָם, – צבא השמים וצבא הארץ, הָיָה הוּא לְבָדוֹ מִמֶּלֶא הַמִּקּוֹם הָיָה, – לפני שהם נבראו, וְגַם עֲתָה – אחרי שכל אלה נבראו, כֵּן הוּא לְבָדוֹ כְּלֵי שׁוֹם שְׁנֵי כָּלֵל, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַנִּבְרָאִים בְּטָלִים אֲצִלּוֹ בְּמִצִּיאוֹת מִמֶּנָּה, – ומאחר שלגבי הקב"ה הכל בטל במציאות ממש, הרי שהם לגביו כמו שהיו לפני

פֶּרֶק לֵג. בפרקים שלפני פרק ל"ב, הסביר רבנו הזקן, שבשעה שיהודי בא לידי מרידות בגלל מצבו הרוחני שאינו כמו שצריך להיות, יעורר מיד בתוכו שמחה אמיתית, בעשותו חשבון שעל-ידי שיקים מצוות ומעשים טובים יוציא את נפשו האלקית מגלות הגוף והנפש הבהמית, וגם יגביה את נפשו הבהמית ולבושיה: מחשבה, דיבור ומעשה, לקדושה, כשישתמש במחשבתו, דיבורו והמעשה שלו, לחשוב ולדבר דברי תורה ולקיים מצוות במעשה.

עוד זאת תהיה שמחת הנפש האמיתית, וּבְפֶרֶק בְּשִׁרְוֹאָה בְּנַפְשׁוֹ בְּעֵתִים מְזֻמָּנִים שֶׁצָּרִיד לְזַכְּרָהּ וּלְהֵאֲדִיחָה בְּשִׁמְחַת לֵבָב, אֲזִי יַעֲמִיק מִחֲשַׁבְתּוֹ וַיִּצְרֵד בְּשִׁכְלֹ וּבִינָתוֹ – כלומר, שההבנה – בענין שידובר בו להלן – תתקבל בשכלו

בבהירות, כאילו הוא מתבונן בציור המונח לפניו – עֲנִינִי יְחִידוֹ יִתְבָּרַךְ הָאֱמִתִּי, – ענינה האמיתי של "אחדות ה'", אינו רק, שהקב"ה הוא אלקה יחיד, שברא את העולם, אלא שהוא ה"יש" היחיד, המציאות האמיתית היחידה, כי כלעזו – לא קיים שום דבר, וכפי שיוסבר להלן: אִיךָ הוּא – הקב"ה, מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין – מלא בכל העולמות, עֲלִיּוֹנִים וְתַתְּחוֹנִים, – כלומר: שבכל דבר קיימת חיות פנימית אלקית המחזיה אותו, כמו הנשמה המחזיה וממלאה את הגוף. חיות זו מוגבלת ומותאמת לכוח קיבולו של הנברא את החיות האלקית, שישאר בקימו ולא יתבטל במציאות; בענין זה קיים הבדל

שהוא השמש עצמה, ואילו זיו ואור השמש אינו ניכר כלל. לקרב יותר את הדברים לשכל, הרי זה למשל, מה שחכמינו ז"ל אומרים: "שרגא בטיהרא מאי אהני" (נר הדולק בצהרים – מה מועיל!), הרי אין הכוונה, שאין הנר מפיק אור, שהרי, אם היו מכסים חלונות

החדר, שאור השמש לא יחדור אליו, היו מרגישים אז באור הנר, אלא מאחר שקיים אור גדול יותר של השמש – לא נראה אור הנר ואין לו שום השפעה כלל – ומאחר שכל מציאותו של הנר היא להאיר, הרי כיון שאין הוא מאיר – אין הוא נחשב למציאות; כך, ויותר מכך, אין בזיו ואור השמש משום מציאות, בשעה שהוא נמצא במקורו, בשמש עצמה. וככה ממש ה"ך מְשָׁל, הוּא בְּטוֹל הָעוֹלָם וּמְלֹא בְּמִצִּיאוֹת לְגַבִּי מְקוֹרֵי שְׁהוּא אֹר-אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, – שהעולם וכל בראיו – בטלים במציאות, וכאילו אינם קיימים כלל, לגבי אור אין סוף ברוך הוא, וְכֵמו שְׁנֵתְבָאָר שָׁם

בְּאִרְיֻכּוֹת. – שזו משמעותו האמיתית של ענין "אחדות השם", שהקב"ה בלבד הוא ה"יש" האמיתי, ובלעדו – אין שום דבר קיים. וְהֵנָּה, בְּשִׁיעֻמִּיק בְּזוֹת הַרְבָּה, – להבין את ענין "אחדות ה'", יִשְׁמַח לְבֹו וְתִגַּל נִפְשׁוֹ אֶף גִּילָת וְרֵנָּה בְּכָל לֵב וְנֶפֶשׁ וּמֵאֵד בְּאִמּוּנָהּ זו, כִּי רַבָּה הִיא, כִּי הִיא קֶרֶבֶת אֱלֹהִים מְשָׁ. – בשעה שהאדם חש היטב את ענין "אחדות ה'" הוא קרוב להקב"ה ממש. וְזוֹת כָּל הָאֵדָם וְתַכְלִית בְּרִיאָתוֹ, וּבְרִיאָת כָּל הָעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים וְתַתְּחוֹנִים – לְהִיּוֹת לוֹ – להקב"ה, דִּירָה זוֹ בְּתַתְּחוֹנִים, – בנבראים התחתונים, כֵּמו שְׁנֵתְבָאָר לְקִמּוֹ בְּאִרְיֻכּוֹת. – שכל תכלית בריאת האדם וכל העולמות העליונים והתחתונים היא, כי נתאווה הקב"ה להיות לו "דירה" בנבראים התחתונים, שיתגלה בהם ענינו האמיתי של "אחדות ה'" – כמו למשל דירתו של אדם, בה דר ונמצא עצמותו של האדם, כך תתגלה אמיתות ענין "אחדות ה'" בנבראים התחתונים. וְהֵנָּה, בְּכַח גְּדוּלָּה שְׁמַחַת הָרִיוּט – ומה שגרוע ממנו – וְשִׁפְלָ אֲנָשִׁים, בְּהִתְקַרְבוֹתוֹ לְמֶלֶךְ בֶּשֶׁר וְדָם – ולא רק כשהוא מתקרב אליו, אלא יתירה מזו, הַמְתַּאכְכֵּן וְדָר אִתּוֹ-עַמּוֹ בְּבֵיתוֹ, – של שפל האנשים, – ולא יחד בהיכל המלך, הרי, אם התקרבותו למלך בשר ודם, מסיבה לאדם שמחה גדולה ביותר, וְקָל וְחֶמֶד לְאֵין קֵץ – שהשמחה גדולה במאד, לְקֶרֶבֶת

שנבראו. כדי להבין כיצד כל הנבראים בטלים במציאות לגבי הקב"ה – מסביר רבנו הזקן את הדבר במשל מהנפש: בְּבְטוֹל אוֹתִיּוֹת הַדְּבֹר וְהַמְחֻשָּׁה בְּמִקּוֹרֵן וְשִׁרְשָׁן, הוּא מְהוּת הַנֶּפֶשׁ וְעֲצָמוּתָהּ, שֶׁהֵן עֶשֶׂר בְּחִינוֹתֶיהָ: חֻכְמָה בִּינָה וְדַעַת כו', –

המדות: חסד, גבורה, תפארת וכו' שהן מקור ושורש אותיות הדיבור והמחשבה (שהרי, אדם חושב ומדבר ענינים של שכל או ענינים של מדות) והם, כוחות השכל והמדות, נקראים: מהות ועצמות הנפש, ביחס ללבושי הדיבור והמחשבה, שְׁאֵין בָּהֶם – בשכל ובמדות, בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת עֲדֵן קֶדֶם שְׁמַחַת לְפִשׁוֹת בְּלִבוֹשׁ הַמְחֻשָּׁה [כֵּמו שְׁנֵתְבָאָר בְּפָרֶק ב' וְכֵמו בְּאִרְיֻכּוֹת, עֵין שָׁם]. – שענין האותיות מתחיל במחשבה, כשאדם כבר חושב איך לבצע את השכל או את תאוות הלב, שבאן קיים ההבדל, שאדם אחד חושב ומדבר באותיות אלה, ואדם שני – באותיות

אחרות. ואילו, בשעה שהוא מתעמק ב"שכל" עצמו, או כשמורגש בו רגש התאוה לדבר מסויים – אין לומר, שהאחד מבין ומתאוה באותיות אלה, והשני – באותיות אחרות. שכן, אז לא מורגשות עדיין אותיות, כי אם גילוי השכל עצמו וגילוי המדה עצמה. הרי, כשם שאותיות הדיבור או המחשבה, אין להן שום ערך לגבי גילוי הנפש שלמעלה מאותיות; ולפני שהן התגלמו באותיות הדיבור או המחשבה, כשהן עדיין כלולות במקורן ושורשן – ה"שכל" או ה"מדות", הן בטלות, הרי, שם אינן במציאות לגמרי, שלא מורגשת שום מציאות של אותיות – כך, כל הנבראים (שנבראו מאותיות הדיבור והמחשבה שלמעלה) בטלים לגבי מקורם ושורשם – אור אין סוף ברוך הוא. האמור הוא משל מתחום הנפש. ולהלן יביא רבנו הזקן משל נוסף מענין גשמי: וְכֵמו שְׁנֵתְבָאָר גַּם בֵּן בְּמִקּוֹם אַחֵר² מְשָׁל נִשְׁמִי לִזוֹ, מַעֲנִין בְּטוֹל זִיו וְאֹר הַשֶּׁמֶשׁ בְּמִקּוֹרֵו, הוּא גוֹף כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁבְּרִיקָע, שֶׁגַם שָׁם – בגוף כדור השמש, מְאִיר וּמִתְפַּשֵּׁט וְדָאי זִיוו וְאֹרֵו, – של השמש, וּבִיתֵר שְׁאֵת מְהִתְפַּשְׁטוֹתוֹ וְהֶאֱרָתוֹ בְּחִלּל הָעוֹלָם, – שכן, ככל שזיו השמש קרוב יותר לשמש, הוא ודאי מאיר יותר, אֲלָא שֶׁשָּׁם – בגוף כדור השמש, הוּא – הזיו והאור, בְּטָל בְּמִצִּיאוֹת בְּמִקּוֹרֵו וּכְאִילוֹ אֵינוֹ בְּמִצִּיאוֹת, כִּלְלִ: – שכן, בגוף כדור השמש, מורגש המקור בלבד,

2. ב"שער היחוד והאמונה" פרק ג. 3. חולין ס, ב. ראה זוהר בראשית כ, א. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ער רופט עס אן אמונה - ווייל דאס איז מיוסד [הוא קורא לכך אמונה - מפני שזה מיוסד] על האמונה שבדבר ה' שמים נעשו גו' ועוד שאפילו הענין דאחדות השם האמיתי הוא באמונה אצל כאו"א (עיינן ס, ב. קמא, ב), ועוד י"ל שהוא וכו'". 5. פרק ל"ו.

נִפְשׁוֹ בְּשִׁמְחָה רַבָּה זֶה תִּתְעַלֶּה נִפְשׁוֹ לְמַעְלָה מַעְלָה, עַל כָּל הַמוֹנְעִים קִיּוֹם כָּל הַתְּרִי"ג מִצְוֹת מִפְּנֵי – הַפְּרֻעוֹת הַנוֹבְעוֹת מִגּוּפוֹ וּנְפִשׁוֹ הַבְּהִמִּית, וּמַחֲוִיץ. – הַפְּרֻעוֹת הַנוֹבְעוֹת מִדְּהוּבָה אֹתוֹ, וְהֵינּוּ: שְׂכַל הַמְּנִיעוֹת הַנוֹבְעוֹת מִגּוּפוֹ וּנְפִשׁוֹ הַבְּהִמִּית וּמַעֲנִינֵי

הָעוֹלָם, לֹא יִמְנְעוּ אוֹתוֹ מִלְּקִיּוֹם תְּרִי"ג הַמִּצְוֹת.

שְׁכֵן, מֵאַחֵר שֶׁהוּא חֹשׁ אֵת הָאֲמוּנָה בַּעֲנֵן "יְחִיד ה'", שֶׁאֵין שׁוֹם דְּבַר מִבְּלַעֲדֵי ה', הֵרִי שֶׁאֵין שׁוֹם דְּבַר שֶׁבִּידוֹ לְהַפְרִיעַ לוֹ לְקִיּוֹם תּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁהֵן רְצוֹנוֹ שֶׁל

הַקֶּב"ה, וְלִכֵּן – ה' "אֲמוּנָה" הֵיא יִסּוֹד כָּל הַמִּצְוֹת, וְזֶהוּ שְׁאֵמֶר "בְּאֲמוּנָתוֹ יִתְּחֶה" – כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְצִדִּיק בְּאֲמוּנָתוֹ יִחְיֶה", "וְיִתְּחֶה"

דִּיקָא, – דּוֹקָא, בְּתַתִּית הַפְּתִיחַ, דְּרִךְ מִשְׁלַל, כְּדֵי תִתְּחֶה נִפְשׁוֹ בְּשִׁמְחָה רַבָּה זֶה. וְהֵיא שְׁמִיחָה בְּפִלְאָה וּמִכְפָּלָה, כִּי מִלְּבַד שְׁמִיחָה הַנֶּפֶשׁ הַמְּשַׁכֶּלֶת –

הַנֶּפֶשׁ שֶׁמִּבְינָה, בְּקִרְבָּתָהּ ה' וְיִדְרָתוֹ אֶת-עַמּוֹ – אֵת קִרְבָּתָהּ ה', וְהֵינּוּ "דֶּרֶךְ"

בְּדִירָה אַחַת אֶתוֹ עִמּוֹ – שְׁזֵאת הֵיא שְׁמִיחָה עֲצוּמָה לְנֶפֶשׁ, הֵרִי נִסְפָּה עַל כֶּךָ, עוֹד זֹאת יִשְׁמַח בְּכַפְּלִים

בְּשִׁמְחָתָהּ ה' וְגִלָּה נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ בְּאֲמוּנָה זֶה, – שֶׁבִּנְשׁוֹ הָאָדָם, דְּאֵתְכַפֵּיא סִטְרָא אַחֲרָא מִמֶּשׁ

וְאֵתְהַפֵּךְ הַשּׁוֹכֵא לְנַחֲרָא, – מִמָּה שֶׁ"סִטְרָא אַחֲרָא"

נִכְפִּית מִמֶּשׁ, וְהַחוּשׁ נִהַפֵּךְ לְאוֹר, שֶׁהוּא חֲשָׁךְ תְּקַלְפוֹת שְׁבָעוֹלָם הֵנָּה הַקְּמָרִי הַמְּחַשְׁבִּים וּמִכְפִּים עַל אוֹרֵי יִתְבָּרַךְ "עַד עַתָּה קִיץ", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "קִיץ שֶׁם לְחֲשָׁךְ" – שֶׁיִּגִּיעַ זְמַן בּוֹ יִהְיֶה סוֹף לְחוּשׁ הַקְּלִיפּוֹת הַמִּכְסוֹת עַל אוֹר הַקְּדוּשָׁה. [דְּהֵינּוּ "קִיץ תִּימִינִי", – כִּשְׁתִּגְלֶה ה' "יָמִין" שֶׁלְמַעְלָה, שְׁיַעֲבִיר – הַקֶּב"ה, אֵת רוּחַ הַטְּמָאָה מִן הָאָרֶץ, "וְנִגְלָה כְּבוֹד ה', וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר וַיִּחְדּוּ", וְכִמּוֹ שְׁיִתְבָּאָר לְקַמְּן] – כֹּל זֶה יִהְיֶה כִּשְׁהַקְלִיפָה תִתְבַּטֵּל, וְאִילוּ עֵתָה, כִּשְׁהַקְלִיפָה עֵדִין מִכְסָה עַל הַקְּדוּשָׁה, הֵרִי, כִּשְׁהָאָדָם, בְּאֲמוּנָתוֹ בַּעֲנֵן "יְחִיד ה'", שׁוֹבֵר אֵת הַקְּלִיפָה, וְהוֹפֵךְ אֵת חוּשׁ הַקְּלִיפָה לְאוֹר, יֵשׁ בְּכֶךָ מִשׁוֹם גְּרִימַת נַחַת רוּחַ רַב לְהַקְבִּי"ה. וּבְפֶרֶט בְּחֻזֵּן לְאֶרֶץ, שְׁאֵוִיר אֶרֶץ הָעַמִּים טָמָא וּמְלָא קְלָפוֹת וְסִטְרָא אַחֲרָא,

וְדִירַת מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוּשִׁי-פְּרוּד־הוּא, – שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁהָאָדָם מִתְקָרֵב לְהַקֶּב"ה, וּבְאוֹפֶן שֶׁהַקֶּב"ה כְּבִיכּוֹל דֶּר וּמִתְאֲכָסֵן בְּדִירָתוֹ – וְדָא וְדָא שְׁדִּבֵּר זֶה צִרִּיק לְחַסֵּב לְאָדָם שְׁמִיחָה גְדוֹלָה בְּיוֹתֵר, וּבְדִכְתִּיב: "כִּי מִי הוּא אֲשֶׁר עָרֵב לָבוֹ לְגִשְׁתִּי אֵלַי, נָאִם

ה'": – וְעַל-יְדֵי אֲמוּנָה וְהִתְבַּטְלוֹת ל'יְחִיד ה'".

נַעֲשֶׂה הָאָדָם קְרוֹב לְהַקֶּב"ה, וּבְאוֹפֶן שֶׁהַקֶּב"ה דֶּר בְּדִירָתוֹ יְחִיד אֶתוֹ. וְעַל זֶה – עַל הַבִּיטוּל ל'יְחִיד ה'". תִּקְנֵנוּ

לְמֶן שְׂכַח וְהוֹדִיָּה לְשִׁמּוֹ 84 יִתְבָּרַךְ כָּכָל בְּקָרָה, וְלִימֹר: "אֲשֶׁרִינִי מִה שֶׁכָּל חֲלָקֵנוּ

וְכוֹ' וְמִה יִפָּה יִרְשָׁתֵנוּ", כְּלֹמֶר, כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם שֶׁשֵּׁ וְשִׁמְחָה בִּירוּשָׁה שְׁנִפְלָה לוֹ חוּץ עֵתָה שְׁלֹא עָמַל בּוֹ, בֵּן

וְיוֹתֵר מִכֵּן לְאֵין קוֹץ, יֵשׁ לָנוּ לְשִׁמְחָה עַל יִרְשָׁתֵנוּ שֶׁהִנְחִילָנוּ אֲבוֹתֵינוּ, הוּא יְחִיד ה' הָאֱמֵת, אֲשֶׁר

אֶפְלֹ בְּאֶרֶץ מִתְחַת – אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ, וְזֶה הֵיא דִּירָתוֹ בְּתַתִּיתוֹנִים. –

שֶׁהִנְבְּרָאִים הַתַּחֲתוֹנִים יִדְעוּ וְיִהְיוּ בְּטָלִים לַעֲנֵן "אֵין עוֹד

מִלְּבַדּוֹ", שֶׁאֵין שׁוֹם דְּבַר קִיּוֹם בְּלַעֲדֵי הַקֶּב"ה. עֲנִין זֶה

נִקְרָא "יְרוּשָׁה", שְׁכֵן, בַּעֲבוּדָתוֹ הַעֲצֻמִּית, לֹא

הֵינּוּ יִכּוֹלִים לְהַגִּיעַ לַעֲנֵן "יְחִיד ה'" הָאֱמֵתִי. אֲלֵא,

קִבְּלֵנוּ דְּבַר זֶה בִּירוּשָׁה מֵאֲבוֹתֵינוּ, שַׁעֲנִין "אַחֲדוּת

ה'" יוֹבֵן וְיִקְלֹט הֵיטֵב בְּנִשְׁמָתוֹ שֶׁל יְהוּדִי. וְזֶהוּ

שְׁאֵמֶר דִּין⁷: תְּרִי"ג מִצְוֹת נִתְּנוּ לְיִשְׂרָאֵל, בְּאֵת חֲבִקוּק וְהַעֲמִידוֹן עַל אַחַת, – הֵיא מִצְוֹת הָאֲמוּנָה. שְׁאֵמֶר⁸: "וְצִדִּיק בְּאֲמוּנָתוֹ יִתְּחֶה", כְּלֹמֶר, בְּאֵלּוֹ אֵינָה רַק מִצְוָה אַחַת, הֵיא הָאֲמוּנָה לְבָדָה, כִּי עַל יְדֵי הָאֲמוּנָה לְבָדָה – בַּעֲנֵן "יְחִיד ה'" הָאֱמֵתִי, כִּפִּי

שֶׁלְמַדְנוּ לַעֲלִיל, יָבֵא לְקִיּוֹם כָּל הַתְּרִי"ג מִצְוֹת. דְּהֵינּוּ, בְּשִׁיחִיָּה לָבוֹ שֶׁשֵּׁ וְשִׁמְחָה בְּאֲמוּנָתוֹ בְּיְחִיד ה' בְּתַכְלִית הַשְּׁמִיחָה, בְּאֵלּוֹ לֹא הִתָּה עָלָיו רַק מִצְוָה זֶה לְבָדָה, וְהֵיא לְבָדָה תַּכְלִית בְּרִיאָתוֹ

וּבְרִיאַת כָּל הָעוֹלָמוֹת – כְּמוֹ לְמַשֵּׁל, אִילוּ יָדַע הָאָדָם, שְׁקִימַת לַגְבִּי מִצְוָה אַחַת בְּלִבְדּוֹ, וְהֵיא תַכְלִית בְּרִיאָתוֹ וּבְרִיאַת כָּל הָעוֹלָמוֹת,

הֵרִי הֵיא מִתּוֹךְ שְׁמִיחָה רַבָּה בְּיוֹתֵר מִקִּיּוֹם אוֹתָהּ מִצְוָה – בְּאוֹתָהּ מִדָּה עַלִּי לְשִׁמּוֹחַ בְּמִצְוֹת הָאֲמוּנָה ב'יְחִיד ה'" הָאֱמֵתִי, תְּרִי כִכָּה וְחִיּוּת

ואין שמחה לפניו יתברך – כמו, פאורח ושמחה – בצירוף המעלה של בירור אור תבא מן החשך ויקא. – דוקא, מהפיכת החושך לאור. – וכשבוץ לארץ נקלט בו ענין "אחדות ה'", יש בכך מקום גרימת שמחה גדולה מיוחדת למעלה. בהתאם לכך, מובן

ממילא, שככל שגדול יותר החושך השורר במקום – כך גדולה יותר הנחת רוח למעלה הנובעת מהאמונה ב"אחדות ה'" שיהודי הנמצא באותו מקום מאמין. מן הרי, שהשמחה היא כפולה: שמחת הנפש על קרבתה להקב"ה, והשמחה על גרימת הנחת רוח והשמחה להקב"ה כביכול. וזהו

שכתוב¹²: "ישמח ישראל בעושיו", – "בעושיו" פרוש שכל מי שהוא מורע ישראל – יש לו לשמח בשמחת ה', אשר – הקב"ה, שש ושמח בידרתו בתחתונים, שהם – הנבראים שבעולם, בחינת עשיה גשמיית ממש. – ובהם קמה דירה להקב"ה. ולכן נאמר "בעושיו" – לשון עשיה, לאמר: שהשמחה היא גדולה ביותר

ממה שהדירה להקב"ה כביכול, מוקמת בתוך הנבראים שבעולם העשיה. וזהו שכתוב "בעושיו" לשון רבים, – אלה שעושים אותו (לכאורה היה צריך לומר "ישמח ישראל בעושו" – לשון יחיד) שהוא עולם הזה הגשמי המלא קלפות וסטרא אחרא, שנקרא "רשות הרבים" – ולא

רשות היחיד, יחידו של עולם, אלא רשות של קליפות, שהן רבות ו"מור"י פרוךא", – הרי הפירוד, שכל אחד לעצמו הוא הר נפרד גבוה, וכל אחד מהם יש מי שעשה אותו – הוא ה' (לכן נאמר "עושיו" לשון רבים). ואתהפכן לנהורא, – והם נהפכים לאור,

ונעשים "רשות היחיד" ליחודו יתברך, באמונה זו: – על-ידי אמונתו של יחיד ב"אחדות ה'" האמיתית – כל זה נעשה "רשות היחיד" ל"יחידו של עולם", ולכן נאמר "בעושיו" לשון רבים, שהשמחה למעלה היא במיוחד מכך שכל עניני העשיה הנפרדים נהפכים לאור הקדושה על-ידי האמונה בענין "אחדות ה'".

ליקוטי אמרים

ואין שמחה לפניו ית' כאורה ושמחה ביתרון אור הבא מן החשך דייקא. וז"ש ישמח ישראל בעושיו פי' שכל מי שהוא מורע ישראל יש לו לשמח בשמחת ה' אשר שש ושמח בידרתו בתחתוני' שהם בחי' עשיה גשמיית ממש. וז"ש בעושיו לשון רבים שהוא עו'הו הגשמי המלא קליפות וס"א שנק' רשות הרבים וטורי דפרודא ואתהפכן לנהורא ונעשים רשות היחיד ליחודו ית' באמונה זו:

יום שישי ל' אדר א'

היא העולה על כללנה, – על כל מדריגות הנביאים, שאמרו¹³ עליו: שכינה מדברת מתוך גרונו של משה, – משה רבנו היה בטל במציאות להקב"ה בצורה כזו, שדיבורו היה דיבור של משה וככהתבטלות גרונו של האדם לדיבורו, כך היה ביטול גרונו של משה

לשכינה, ומעין זה – במשהו מהתבטלות האבות והנביאים, זכו – כל, ישראל במעמד הר סיני, – באותו מעמד, עמדו כולם בהתבטלות במציאות להקב"ה, בדמיון כלשהו להתבטלות במציאות של האבות והנביאים. רק שלא יכלו לסבול, – ביטול רב כזה, במעמד רז"ל¹⁴ שעל כל דבור – של עשרת הדיברות, פרוחה נשמטן

כו', – אלא שהקב"ה החזיר להם את הנשמות ב"טל" של תחיית המתים¹⁵, שהוא – "פרחה נשמתן", ענין פטול במציאות הנזכר לעיל. – המוסבר לעיל. לכן – מפני שלא יכלו "לסבול" את גילוי האור האין-סופי, עד שהשפיע עליהם ה"ביטול" במציאות¹⁶, שהנשמה לא תוכל להישאר בגוף, מיד אמר להם לעשות לו

פרק לד. בפרק הקודם הסביר רבנו חזקן, שלעיתים מסוימות, על האדם לזכר את נפשו ולהאיר אותה בשמחת הלב, על-ידי התבוננותו בענין יחוד ה' האמיתי, איך שהקב"ה יחיד ומיוחד, וכל הבריאה בטלה במציאות לגביו, כאילו אינה קיימת כלל.

ליקוטי אמרים

פרק לד והנה מודעת זאת שהאבות הן הן המרכבה שכל ימיהם לעולם לא הפסיקו אפי' שעה אחת מלקשר דעתם ונשמתם לרבון העולמים בביטול הנ"ל ליחודו ית' ואחריהם כל הנביאים כל אחד לפי מדרגת נשמתו והשגתו ומדרגת משרע"ה היא העולה על כולנה שאמרו עליו שכינה מדברת מתוך גרונו של משה ומעין זה זכו ישראל במעמד הר סיני רק שלא יכלו לסבול כמאמר רז"ל¹⁷ שעל כל דיבור פרוחה נשמתן כו' שהוא ענין ביטול במציאות הנ"ל לכן מיד אמר להם לעשות לו משכן

כפסול הנזכר לעיל ליחודו יתברך. – האבות עמדו תמיד בביטול במציאות להקב"ה, בהרגשתם התמידית את ייחודו האמיתי; ואחריהם – היו אלה, כל הנביאים, כל אחד לפי מדרגת נשמתו והשגתו, – התבטלותו במציאות של כל נביא, היה בהתאם לרומ מדריגת נשמתו ולגודל השגתו, ומדרגת משה רבנו עליו השלום

והנה, מודעת זאת – ידוע הדבר, ש"האבות הן הן המרכבה"¹⁸, – כאמור, רומז המושג "מרכבה", לדבר שבטל לגמרי למישהו, ואין לו שום רצון אחר, מאשר רצונו של מי שהוא בטל אליו, כמו "מרכבה" שנתונה לגמרי לרצון הנוהג בה. שכל ימיהם לעולם לא הפסיקו אפילו שעה אחת מלקשר דעתם ונשמתם לרבון העולמים

12. תהלים קמט, ב. 1. ראה לעיל פרק כג. 2. ראה זהר פרשת פנחס דף רלב, א; רד"ל על שמות רבה סוף פרשה ג. 3. שבת פח, ב. 4. כפי שיוסבר להלן בפרק לו.

מלא כל הארץ כבודו? – בהתגלות יחוד ה' בהם, כלומר: ענין זה שהקב"ה אין עוד מלבדו, האיר שם בהתגלות, ולא בצורה מוסתרת כפי שהדבר הוא בעולם. הרי, שהתגלות "יחוד ה' האמיתי" לבני ישראל, היתה על-ידי המשכן והמקדש.

משכן וכו' – במשכן, – קדשי הקדשים – להשראת שכינתו, – שבקדשי הקדשים של המשכן, תשרה השכינה, שהוא – השראת השכינה היא: גלוי יחודו ותברך, – של הקב"ה, כמו שיתבאר לקמן⁸⁵. – שבמה התבטאה השראת השכינה במשכן ובמקדש – והרי

ליקוטי אמרים

ובו קדשי הקדשים להשראת שכינתו שהוא גילוי יחודו ית' כמ"ש לקמן

שבת קודש א' אדר ב'

היה בכוח האבות והנביאים להיות "מרכבה" ו"משכן" להתגלות יחוד ה'; ואילו אני, כשאין בי אפילו שמץ מהשגתם, אי אפשר לי להגיע, על-ידי השגתי, למציאות של "מרכבה" ו"משכן"; אי לואת – מכיון שכך, אעשה לו – להקב"ה, משכן ומכון לשבתו, – באותה צורה שהיא ביכלתי, הוא העסק בתלמוד תורה – שכאמור, תורה היא הרי "משכן ומכון לשבתו יתברך", כפי הפנאי שלי, בקביעות עתים – ללימוד התורה, ביום ובלילה, בדת הניתנה לכל אחד ואחד בתלמוד תורה, – עד כמה שכל אחד לפי השגתו ומצבו, מחוייב על פי ההלכה ללמוד תורה, וכמאמר רז"ל: "אפלו פרק אחד שחרית בו". – ופרק אחד ערבית, אם אין באפשרותו ללמוד יותר משני פרקים – הרי זו מצות תלמוד תורה שלו שנמשכת אצלו תמיד, והוא נעשה על

ומשחרב בית המקדש – אין להקדוש שפרוך הוא בעולמו משכן ומכון לשבתו, הוא יחודו ותברך, – מקום בו יבוא לידי התבטאות והתגלות, יחודו של השם יתברך. אחרי חורבן בית המקדש, אין מקום כזה בנמצא, אלא ארבע אמות של הלכה,

– בתורה בלבד מתגלה יחוד ה', שהוא – ההלכה היא, רצונו ותברך ותקמתו המלכיים הערוכות לפנינו. – ומאחר שבהלכות התורה מלוכשים רצונו וחכמתו של הקב"ה – זהו רצונו של הקב"ה שכך וכך יהיה פסק הדין, וחכמתו של הקב"ה היא ה"שכל" של ההלכה – ורצונו וחכמתו של הקב"ה, הם דבר אחד אתו; הרי שבתורה ישנו הגילוי של יחוד ה'.⁸⁶ ולכן, אחד שיעמיק האדם מחשבתו פענץ פטול הנזכר לעיל כפי יבולתו, זאת ישיב אל לבו: – יתבונן בדברים הבאים: כי

מהיות קמן שכלי ושרש נשמתי מהביל, – אינני מסוגל, בגלל קטנות שכלי ושרש נשמתי, להיות מרבה ומשכן ליחודו ותברך באמת לאמתו, מאחר דלית מחשבה דלי תפיסא ומשגת בו ותברך כלל וכלל – אין בכוח שכלי ומחשבתי כלל וכלל, "לתפוס" ולהשיג את הקב"ה, שום השגה בעולם, ולא שמץ מנהו – ולא משהו, מהשגת האבות והנביאים, – על-ידי השגתם באלקות,

ידי כך משכן ומכון לשבתו יתברך. ובהו ישמח לבו ויגיל, ויתן הודאה על חלקו בשמחה ובטוב לבב, על שזכה להיות אשפוזין – מארח, לגבורה – להקב"ה, על-ידי התורה ש"ניתנה" מפי הגבורה, פעמים בכל יום, כפי העת והפנאי שלו, – שיש לו ללמוד תורה, במסת ידו – כפי האפשרות שניתנה לו, אשר הרחיב ה' לו: – את הזמן ללמוד תורה.

יום שלישי	כה אדר א	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ויקהל, שלישי עם פירש"י. תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד. תניא: וז"ש הלל . . . מאד באריכות. הושיענו אחר שיר של יום, אומרים הן בחול הן בשבת, יו"ט, ר"ה ויהכ"פ.		

יום ראשון
תהלים:

מפרק קיט
עד פסוק צו
מצותך מאד

יום רביעי	כו אדר א	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ויקהל, רביעי. תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. תניא: ומ"ש בגמרא . . . 82 חרדים. בשלשה כלי שרת – אהבת ה', אהבת התורה, אהבת ישראל – צריכים צעירים בני תורה לגשת לעבוד בכרם ה' צבאות, לקרב לב אחיהם לקיום מצות מעשיות וקביעות עתים לתורה – מבלי התחשב עם מחלת המפלגות. והאמת הגמור הוא, אשר לב ישראל הוא מעין מקור מים חיים, וברית כרותה לעבודה ותעמולה שאינן חוזרות ריקם.		

יום שני
תהלים:

מפסוק צו
מה אהבתי
עד פסוק קעו
לא שכחתי

יום חמישי	כז אדר א	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ויקהל, חמישי עם פירש"י. תהלים: קכ"קלד. תניא: אבל מי . . . 82 אהבת ריעים. אאמו"ר אמר: אמת איז דער דרך המיצוע, א נטי' לימין אויף מחמיר זיין אויף זיך און געפינען אין זיך חסרונות, אָדער עניני עבירות, וואָס ניט ווי דער אמת איז, אָדער א נטי' לשמאל, מקיל זיין זיך, מכסה זיין אייגענע חסרונות, אָדער מקיל זיין אין עניני עבודה מצד אהבת עצמו, זיינען ביידע פאַלשע דרכים.		

יום שלישי
תהלים:

מפרק קכ
עד פרק קלד

תרגום חפשי

אאמו"ר אמר: אמת היא דרך המיצוע. נטי' לימין – להחמיר על עצמו ולמצוא בעצמו, חסרונות או עניני עבירות שאינם כפי שהאמת היא; או נטי' לשמאל – להקל על עצמו, לחפות על חסרונות עצמו או להקל בעניני 'עבודה' בגלל אהבת עצמו, שתיהן דרכים לא אמיתיות.

יום ששי	כח אדר א	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ויקהל, ששי. תהלים: קלה"קלט. תניא: וגם המקורבים . . . דשבת. בקריאת שמע שעל המטה: רבוש"ע הריני מוחל וכן למנצח גו' בבוא - א"א בשויו"ט, אבל צ"ל בשאר ימים שא"א בהם תחנון. בסיום הג' פרשיות אומרים תיבת "אמת". יעלזו חסידים - פעם אחת, הנה מטתו - ג"פ, יברכך - ג"פ. בתקון חצות א"א למנצח גו' בבוא בימים שא"א בהם תחנון.		

יום רביעי
תהלים:

מפרק קלה
עד פרק קלט

יום חמישי	שבת	כט אדר א, פרשת שקלים	ה'תש"ג
תהלים: מפרק קמ עד פרק קמד	הפטורה: ויכרות יהוידע גו', ומוסיפים פסוק ראשון ואחרון של הפטורת מ"ח. מברכים ר"ח אדר שני, אמירת כל התהלים בהשכמה, יום התועדות. שיעורים. חומש: ויקהל, שביעי עם פירש"י. תהלים: קמ-קמד. תניא: פרק לג. עוד . . . באמונה זו.	באמירת לחיים יש שתי נוסחאות: א) לחיים טובים ולשלום, וטעם הברכה – להיות כי בשתיית היין הנזכרת בפעם הראשונה בתורה היו תוצאות לא טובים – ויחל נח גו', ועץ הדעת – גפן ה', ולכן מברכים שיין זה יהי' לחיים טובים. ב) הרב המגיד ממעזריטש הי' עונה לחיים ולברכה. פעם בהתועדות שהי' נוכח רבינו הזקן, ענה רבינו הזקן: לחיים ולברכה. אחרי ההתועדות שוחחו החסידים בטעם נוסח זה, ששמעוהו אז פעם הראשונה. אחד החסידים אמר, אשר להיות כי נכנס יין יצא סוד, ובעבודה הוא התגלות המדות, לכן זקוקים לברכה. והנוסח הוא "לחיים ולברכה" – אותיות לברכה. הצ"צ אמר ע"ז: דאס קען זאגען א חסיד, וואס האָט געדאווענט און געטאַן אין עבודה דרייסיג יאָהר [זאת יכול לומר חסיד, שהתפלל ועסק בעבודת ה' שלושים שנה].	

יום שני	יום ראשון	ל אדר א, ר"ח	ה'תש"ג
תהלים: מפרק קמה עד פרק קנ	שיעורים. חומש: פקודי, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קמ"ה-קנ. תניא: פרק לד. והנה . . . "מג"ש לקמן.	אאמו"ר אמר: א חסיד מאכט א סביבה. אויב ניט, דארף ער גוט א טאַפּ טאָן בא זיך אין פעקל, וואס טוט זיך מיט איהם אליין. און דאָס אליין וואָס ער מאכט ניט קיין סביבה – דארף איהם צוברעכען ווי א קינעלע (קיסם). און ער דארף פרעגען בא זיך אליין: וואָס טו איך אויף דער וועלט?	
תרגום חפשי			
אאמו"ר אמר: חסיד יוצר סביבה. אם לא – עליו לפשפש בכליו, מה מצבו האישי. ועובדה זו כשלעצמה, שאינו יוצר סביבה – צריכה לשברו [את רוחו] כקיסם. ועליו לשאול את עצמו: מה אני עושה בעולם הזה?			

שבת קודש	יום שני	א אדר שני, ר"ח	ה'תש"ג
תהלים: מפרק א עד פרק ט	שיעורים. חומש: פקודי, שני עם פירש"י. תהלים: א-ט. תניא: ומשחרב . . . 86" ה' לו.	ביעלה ויבוא: זכרנו ה"א בו - בית דגושה - ופקדנו בו - בית רפוי'.	

יום ראשון

קשה לדייק, אם בכלל

חוששים אנו על כל חלק לעצמו שמא הוא רוב הכלי. לפי זה, דעת הרמב"ם להלכה ש"אי אפשר לצמצם".
ואם כן, צריך להבין מדוע "טבלה של חרס". שנחלקה לשנים – טהורה". אם להלכה "אי אפשר לצמצם", גם אותה טבלה לא יכולה להחלק לשני חלקים שווים, ועלינו לחשוש על כל חלק שמא הוא הגדול ונשאר בטומאתו (תו"ט כלים יב, ו) ?
התשובה טמונה במבנה התנור והטבלה:
שטחו של התנור אינו שווה, שהרי יש לו גם דפנות וגג, והדבר אינו מאפשר לחלקו לשני חלקים שווים; מה שאין כן טבלה הינה שטוחה וחלקה, ומסיבה זו ניתן לחלקה בצורה מדויקת (תפארת ישראל שם).

הלכות כלים פרק טז, הלכה ב: תנור שנתמא... חלקו לשנים בשוה - כל אחד מהן טמא, לפי שאין אפשר לבנו. אבל מבלה של חרש... שנחלקה לשנים, טהורה.
כאשר האדם עושה שני דברים השווים במידה, יש לדון האם ניתן לקבוע שהשניים הם באותה מידה בדיוק. ואכן, נחלקו ראשונים להלכה, האם "אפשר לצמצם" או "אי אפשר לצמצם" – האם אדם יכול לדייק ולכוין שיהיו שני דברים שווים במידתם (אנציק"ת ערך אי אפשר לצמצם).

ולענין תנור שנמא וחילקו לשני חלקים שווים – פוסק כאן הרמב"ם שכל אחד מהם טמא. שכן, שבר כלי אינו נטהר אם הוא עדיין מהווה את רוב הכלי, והיות ש"אי אפשר לכוין" –

יום שני

אם יש חור בספל...

מדברי הסמ"ג משתמע שאין ליטול בו ידיים כי הוא כבר לא מוגדר ככלי; אבל הרא"ש (חולין פ"ח סי' טו) כתב שמותר ליטול בו ידיים, כיון שהוא מחזיק רביעית עד הנקב. וזאת, בתנאי שהנטילה תהיה דרך הנקב ולא דרך פי הספל, כי למעלה מן הנקב אינו כלי כלל. וכן נפסק להלכה (טושו"ע קנט, ב).
אמנם, יש להיזהר ליטול מהמים שעד הנקב, ולא מהמים שמהנקב ולמעלה, כיון שהמים אכן באים דרך הנקב אבל אינם מכוח כלי. ויש עצה פשוטה, לשבור את החלק שמעל הנקב, ואז אפשר ליטול משפת הכלי (שוע"ר קנט, ז).

הלכות כלים פרק יט, הלכה א: במה שעור השבר שישבר בלי חרש ויטהר מטמאתו?... העשוי למשקו, משינקב במכנים משקין. מה לנטילת ידיים ולדיני טומאת כלים?
בהלכות ברכות (פ"ו ה"א) כתב הרמב"ם: "כלים שנשברו שבירה המטהרת אותן מידי טומאה – אין נותנין בהן לידיים, מפני שהן שברי כלים". מכאן ששיעור השבר האמור כאן נוגע למעשה לגבי נטילת ידיים.
נחלקו הפוסקים אודות ספל שניקב בדופנו, אבל מתחת לנקב נשאר עדיין מקום המחזיק רביעית מים:

יום שלישי

מהו גודל ה'סודר'?

בשיעור שלש על שלש אצבעות, כך הוא בכל סוגי הבדים, שהרי אין סיבה לחלק ביניהם. רק לגבי טומאה גזר הכתוב שבגד מבד אחר אינו מטמא בשיעור זה (באר יצחק ח"מ ה).
נקודה זו משמעותית אף ביחס לדיני ציצית: בטומאה נתפרשו בתורה צמר ופשתן, וייתור בפסוק מרבה אף שאר מינים. מכאן שבכל מקום שנאמר "בגד" סתם, הכוונה רק לצמר ופשתן. בהתאם לכך, יש הסוברים כי מאחר ובפרשת ציצית נאמר "בגדיהם", החיוב מהתורה הוא רק בצמר או פשתן; ויש הסוברים כי כל בגד במשמע. לכן מן הראוי ללבוש טלית מצמר, החייבת בציצית לכל הדעות (שוע"ר סט, ד. ובמהדו"ב סעי' ה).

הלכות כלים פרק כב, הלכה א: במה שעור הבגד להטמא?... שלש אצבעות... בבגדי צמר ופשתים. אבל בגדים של שאר מינים... שלשה טפחים.
כאשר ניגש לערוך מכירת חמץ אצל הרב, נתבקש להגביה בגד השייך לו, מה שמכונה 'קנין סודר'. מהו גודל אותו 'סודר'? ובכן, מדין הבגד האמור בטומאה לומדים חז"ל גם לגבי גודל הסודר, שדי בגודל שלוש על שלוש אצבעות (ב"מ ז, א). אמנם, בטומאה שיעור זה הוא רק בבגד העשוי מצמר או פשתן, ולכן יש שרצו לחדש שאם הסודר עשוי מחומר אחר, ניתן לעשות בו קנין רק אם הוא בגודל שלשה על שלשה טפחים.
ויש אומרים כי מאחר ומצינו בצמר ופשתן שבגד נחשב

יום רביעי

מטהרים את האוויר

רבותינו נשיאנו הרבו להפליא ולעורר בגודל ערך חזרת המשניות בעל-פה כאשר הולכים ברחוב ובכל מקום, דבר המטהר את האוויר. הרבי הרי"צ אף התבטא: "אל יהי דבר זה קל בעיניך, כל משנה בעל-פה מקיימת עולם ומלואו".
העובדה שהשפעת האדם על העולם אשר מסביב לו יכולה להעשות גם באמצעות דיבור או מחשבה, היא עובדה פלאית, שכן היה נראה לומר כי דווקא מעשה ממשי ישפיע על העולם. ובכל זאת אנו מוצאים בהלכה כמה וכמה ענינים בהם המחשבה

הלכות כלים פרק כה, הלכה יא: ראשי בלונסות... מצאן חקוקין - אם חשב עליהן, מקבלין טמאה מקאן ולהבא.
מדובר באדם שמצא כלונסאות עץ בהם היו חקוקים מקומות ישיבה. אולם היות ומדובר בקורות עץ, אין להחשיבן ככלים, עד שיעשו אותם בפועל לכלי. מחדש אפוא הרמב"ם, שאם הבעלים רק תכנן לשבת עליהם – מחשבתו הופכת את הכלונסאות לכלים!
ניתן ללמוד מכך לקח נפלא בעבודת ה':

נה הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

משפיעה אף בדבר שמחוץ לאדם החושב, וכמו בדין כלונסאות עץ הנידון בהלכה האמורה. ואם כך במחשבה, על אחת כמה וכמה

בנוגע לדיבור, שהרי הבל הדיבור מועבר באמצעות האוויר.

[אגרות קודש, חלק א, עמוד רל"ט]

יום חמישי

מעשים טובים כתרס

גם בעבודת ה' יש כמה סוגי הגנה:

תרס הכפוף: מי שמרגיש כי הוא שרוי במלחמה אמיתית מול עיני העולם. ההתעסקות המרובה בענינים נחותים שכאלו, נותנת מקום לכל מיני "טומאות" לחדור בו.

שמשחקין בו בקמפון: אדם שחש כי מצד עצמו הוא מופרש מן העולם, והתעסקותו בעניני חולין נובעת אך ורק כי ה' רוצה שנפעל בתוך העולם. היות שסוף סוף העולם תופס מקום כלשהו כלפיו, אין הוא מחוסן לגמרי מטומאה.

דיצת הערביין: זו הדרגה הגבוהה ביותר, המסמלת את עבודת פנימיות הנשמה. המלחמה היא, אפוא, בבחינת משחק בלבד, כך שאין כל חשש שעניני העולם יפגעו בקשר העצמי בינינו לה'.

[ספר השיחות תש"נ חלק א, עמוד 65]

הלכות כלים פרק כז, הלכה ד: שְׁלֹשָׁה תְּרִיסִין הֵן: תְּרִיס הַכְּפֹף, שְׁמַא מְדָרְס; וְשִׁמְשֻׁקִין בּוּ בְּקַמְפוֹן, שְׁמַא שְׁמַא מַת; וְדִיצַת הָעֶרְבִיִים, טְהוּרָה מְכֻלָּם.

מדובר כאן על שלושה סוגי מגן ("תרס"):

תרס הכפוף: מטרתו להגן במלחמה מכל הכיוונים, ולשם כך מכופפים אותו. היות שהוא משמש הן לשיבה והן לשכיבה, יכול הוא לקבל אפילו את טומאת מדרס;

שמשחקין בו בקמפון: כלי המיועד לשימוש בעת האימונים של המתלמדים להילחם, כדי שלא יפגעו בחבריהם. מגן זה אינו כפוף, ואין דרך לשבת או לשכב עליו. הלכך הוא רק נטמא בטומאת מת;

דיצת הערביין: מיועדת למשחק גרידא בעת האימונים, ואין לה ערך בשדה הקרב. מאחר שאין בה כל שימוש, היא טהורה.

יום שישי

אחיזת ידיים

מטבילים אדם או כלי באופן חד פעמי, יש לחשוש שמבלי משים יתפסם בחזקה, כאשר הם במים, מתוך בהלה שלא יישמטו מידיו.

בעל ה'גלות עליות' (פ"ח מ"ה, פסקא ג) עורך אבחנה אחרת: בדין שלפנינו, האוחז באדם או בכלים ומטבילם, הרי הם בטומאתם לא מדין חציצה בטבילה, אלא מפני שמקצת גוף האדם או הכלי לא טבל, כי החלק שהיה מכוסה ביד האוחז – כאילו לא טבל. ומכיון שבמקרה זה לא עלתה הטבילה מדין תורה – גזרו חכמים גם כאשר אחיזתו רפויה.

ואילו בדין הקודם – תכשיטים המהודקים על גוף האדם – הטבילה אינה מצד דין חציצה. היות שדין זה הוא מדרבנן, שהרי מן התורה לא עלתה טבילה רק "אם היה דבר החוצץ חופה את רוב האדם או רוב הכלי" (לעיל פ"א ה"ב), לכן לא גזרו "שמא לא ירפה".

הלכות מקוואות פרק ב, הלכה יא: האוחז באדם ובכלים, והמְכַלֵּן - הרי הן בְּטֻמְאָתָן, ואף על פי שְׂרָפָה יָדָיו. גְּזָרָה, שְׁמַא לֹא יִרְפָּה.

אחיזת הידיים באדם או בכלי בשעת הטבילה חוצצת בינם לבין המים, ולכן הם נשארים בטומאתם. ואף אם יאחזו ברפיון – שאז המים נכנסים במקום האחיזה – בכל זאת טמאים, מגזירת חכמים "שמא לא ירפה".

והנה, בהלכה קודמת (ה"ד) פסק הרמב"ם שתכשיטים המהודקים על גוף האדם חוצצים, אך כאשר מונחים ברפיון – אין הם חוצצים, ולא חוששים שמא יהיו מהודקים. ונשאלת השאלה: מדוע אצלנו כן חוששים שמא יהדק את אחיזתו?

ה'בית חדש' (י"ד קצח ד"ה לא) הסביר את ההבדל:

התכשיטים מונחים בקביעות על גוף האדם, ולכן אין כל סיבה לחשוש שיבואו להדקם בעת הטבילה. ואילו כאשר

שבת-קודש

מעין לא יכול להיפסל

שברגנשפורק – מעיין הוא.

בעקבות זאת היו שרצו להסיק, כי גם מעיין יכול להיפסל ממים שאובים אם אין בו ארבעים סאה. דעתם מתבססת על השיטה שגם מעיין צריך שיעור ארבעים סאה לטהרת אדם, ובפחות מזה עודנו 'מקוה חסר'.

כל האמור נוגע לפירוש ההלכה שלנו. מדובר כאן על בור מים שאובים, ולתוכו נכנסת תעלת מים ("אמה"), ובכל זאת הבור נשאר פסול. לכאורה, היות שלדעת הרמב"ם מעיין אינו נפסל בשאיבה, מדוע התעלה לא מכשירה את מי הבור?

אין לנו אלא להניח שלא מדובר במעיין, אלא בתעלת ניקוז של מי גשמים.

הלכות מקוואות פרק ה, הלכה ו: בור שֶׁהוּא מְלֵא מִים שְׂאוֹבִין, וְהָאִמָּה נִכְנָסָה לוֹ וְיוֹצֵאָה מִמֶּנּוּ - לְעוֹלָם הוּא בְּפִסּוּלוֹ, עַד שִׁיתְחַשֵּׁב שֶׁלֹּא נִשְׁאָר מִן הַשְּׂאוֹבִין שְׁהָיוּ בְּבוֹר שְׁלֹשֶׁת לָגִין.

בתחילת הפרק למדנו שנפילת שלוש לוגים מים שאובים יכולה לפסול מקוה שמידתו חסרה, אך לא מקוה שלם. האם גם מעיין יכול להיפסל ממים שאובים?

רוב הראשונים תמימי דעים שמעיין אינו נפסל על ידי מים שאובים. הרמב"ם יכול לנמק זאת בצורה פשוטה: לדעתו מעיין מטהר אדם ב'כל שהוא', ללא ארבעים סאה, והלכך בכל כמות הוא מוגדר כ'מקוה שלם'.

אלא שה'מרדכי' מביא סיפור שאירע בעיר רגנשפורק לפני כאלף שנה. לתוך המקוה המקומי נפלו מים שאובים, והרב משה ב"ר חסדאי פסלו, "ולא נודעה הראיה מנין, שהרי מקוה

[ע"פ כסף משנה כאן, ובית יוסף י"ד סימן ר"א, דף קא]

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ה אדר א' - אדר ב' ה'תשס"ח

יום ראשון

הלכות פלים פָּרָק טו

א. אין פלי חרש מקבלין טמאה, עד שתגמר מלאכתו. ומאימתי הוא גמר מלאכתו? משיצרפו [יבעירו] בכבשן. התנור, משיסיקנו כדי לאפות בו ספגנין. הכירה, משיסיקנה כדי לבשל עליה ביצת התרנגולין טרופה ונתונה באילפס. הכפח [כירה קטנה] - אם עשהו לאפיה, שעורו כתנור; עשהו לבשול, שעורו ככירה.

ב. תנור שהתחיל לבנותו - אם היה גדול - משייתחיל בו [גובה] ארבעה ספחים ויסיקנו, מקבל טמאה; ואם היה קטן - משייתחיל בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משייתחיל בה שלש אצבעות, ויסיקנה. הכפח - אם עשהו לאפיה, הרי הוא כתנור; ואם עשהו לבשל עליו, הרי הוא ככירה.

ג. תנור שהסך מאחוריו, או שהסך מבית האמן [שלא לצורך אפיה], או שהסך שלא לדעת - הואיל והסך מקל מקום, הרי זה מקבל טמאה. מעשה שנפלה דלקה בתנור כפר מן הכפרים; וכא מעשה לפני בית דין, ואמרו: 'מקבלין טמאה'.

ד. תנור שהסיקו להיות צולה בו, הרי זה מקבל טמאה; הסיקו להיות מלבן בו אונין [אגודות] של פשתן - טהור, שאין זה עושה מלאכה בגופו של תנור.

ה. תנור שחצצו לשנים, והסך אחד מחלקיו, ונטמא במשקין - הוא טמא, וחברו טהור; ונטמא בשרץ וכיוצא בו מטמאות של תורה, הכל טמא. ועבי החצץ שביניהן, טמא. הסקו שניהן, ונטמא אחד מהן במשקין באויר - חולקין את עביו: המשמש לטמא, טמא; ולטהור, טהור. כמה דברים אמורים? בזמן שחצצו ואחר כך הסיקו; אבל הסיקו ואחר כך חצצו, ונטמא אחד מהן, אפילו במשקין - נטמא הכל.

ו. תנור או כירה של אבן, טהורין לעולם. ושל מתכת, טהורין משום תנור וכירים - שנאמר: "יתץ", את שיש לו נתיצה; וטמאין משום כלי מתכות. ביצר? אין מטמאין מאורן, ולא במחבר לקרקע כתנור וכירים. ואם נגעה בהן טמאה, אפילו מאחוריהן - מטמאין כשאר כלי מתכות; ואם נטמאו במת, נעשין אב טמאה כשאר כלי מתכות. ויש להן טהרה במקנה.

ז. תנור של מתכת שנקב או נפגם או נסדק, וסתמו בטיט, או שעשה לו טפלה [שיכבה] של טיט, או מוסף של טיט [על כל התנור] - הרי זה מטמא משום תנור. וכמה יהיה בנקב? כדי שיצא בו האור. וכן בכירה. ואם עשה לכירה פטפוטין [בליטות] של טיט [להעמיד עליהם הקדירה], מטמאה משום כירה; מרחת בטיט, בין מבפנים בין מבחוץ - עדין אינה מקבלת טמאה.

ח. תנור שאינו מחבר בארץ, אפילו התלוי בצנאר הגמל - הרי זה טמא משום תנור, שנאמר: "טמאים הם", מקל מקום.

ט. כור [בור] של צורפי מתכות שיש בו בית שפיתה [מקום להנחת קדירה], מטמא בכירה. וכן של עושי זכוכית - אם יש בו בית שפיתה, מקבל טמאה.

י. כבשן של סדין ושל זגגין ושל יוצרין, טהורין. הפרנה [תנור שפתחו מצידו] - אם יש לה דפן, מטמאה.

יא. אבנים שחברן זו לזו, ועשאן תנור - אם עשה לו טפלה [שכבת טיט] מבפנים ומבחוץ - הרי זה כתנור לכל דבר, ומטמא מאורו; ואם טפלו מבחוץ בלבד - מטמא במגע, ואין מטמא באויר. חבר אבנים לתנור, ולא חברן זו לזו - מטמאות עם התנור; חברן זו לזו, ולא חברן לתנור - הרי הן ככירה [מקום רדיית הפת]. חפר בארץ, ועשה טירה - טהורה; וטירת הכירה, טהורה.

יב. שתי חביות, שני לפסין [קערות גדולות], שעשאן כירה - ביניהן מטמא באויר ובמגע, ותוכן של חביות טהור. ועבי החביות, חולקין אותן: המשמש הכירה, טמא; והמשמש את תוף החביות, טהור.

יג. העושה שלשה פטפוטין [רגליות] בארץ, וחברן בטיט להיות שופת [מניח] עליהן את הקדירה - הרי זה טמאה משום כירה. קבע שלשה מסמרין בארץ להיות שופת עליהן הקדירה - אף על פי שעשה בראשן מקום בטיט תהיה הקדירה יושבת עליו, הרי זה טהורה ככירה של מתכת. וכן אבנים שלא מרחן בטיט שהוא שופת עליהן - אינן מקבלות טמאה, כאלו היא כירה של אבן.

יד. העושה שתי אבנים כירה, וחברן [לקרקע] בטיט - מטמאין; חבר האחת בטיט, והשנייה לא חברה - אינה מקבלת טמאה.

טו. האבן שהוא שופת עליה ועל התנור, עליה ועל הכירה, עליה ועל הכפח - טמאה. עליה ועל הכתל, עליה ועל הסלע - אינה מקבלת טמאה.

טז. פירת הטפחים שהוא נותן אבן בצד אבן, וכלן מחברין בטיט - נטמאת אחת מהן, לא נטמאו כלן.

יז. שלש אבנים שחברן בטיט, ועשאן שתי פירות, בין שחברן זו לזו ולא חברן בקרקע, בין שחברן בקרקע ולא חברן זו לזו - אם נטמאת אחת מהן - האבן האמצעית המשמש ממנה לכירה הטמאה, טמא; והמשמש ממנה לכירה הטהורה, טהור. נטלה האבן החיצונה של כירה הטהורה, החלטה האמצעית פלה לטמאה; נטלה האבן החיצונה של כירה הטמאה, טהרה האבן האמצעית פלה. נטמאו שתי הפירות - אם הייתה האמצעית גדולה - נותן [מטמא] ממנה לכירה זו כדי שפיתה מכאן, ולכירה זו כדי שפיתה מכאן, והשאר טהור; ואם הייתה קטנה, הכל טמא.

בו חליה אחת שיש בה ארבעה טפחים - היא מטמאה במגע, ואין מטמאה באויר; ושאר כל החליות, טהורות. ד. תנור שבא מחתך מבית האמן, ועשה לו סמוכין [חישוקים] שמקבצין אותו להיות באחד, ונתנן עליו והוא טהור, ונטמא - כשסיר את הסומכין אותו, וטהר; ואפלו החזירן, הרי הוא טהור. מרחו בטיט, מקבל טמאה להבא; ואינו צריך להסיר, שכבר הסק.

ה. תנור שחתכו חליות, ונתן חול בין חליה לחליה, וטח בטיט על הכל מבחוץ - הרי זה מקבל טמאה.

ו. יורת הערביים, שהוא חופר בארץ וטח בטיט - אם יכול הטט לעמד בפני עצמו, מקבל טמאה; ואם לאו, טהור.

ז. המביא שכרי כלי חרש, ודבקן זה בזה ועשן תנור, ועשה לו טפלה מבפנים ומבחוץ, והסיקו - הרי זה מקבל טמאה, אף על פי שאין בכל חרש מהם כשעור.

ח. פיטס [חבית חרס גדולה] שקרולו [חתך גגו ותחתיתו], ועשהו תנור, ועשה לו טפלה מבחוץ - אף על פי שמקבל [משקים] על דפנותיו כשעור [- של בית קיבול משקים], הרי זה טהור; שכלי חרש שטהר, אין לו טמאה לעולם, אלא אם כן עשהו תנור, ועשה לו טפלה מבפנים ומבחוץ.

ט. תנור של סדקין [- בניי מחתיכות חרס], שעשה טפלה לכל אחד ואחד, ומקום הסדקין מגלה - הרי זה אינו מקבל טמאה. נתן טיט או סיד או גבסין [גבס] על גבי הסדקין, הרי זה מתטמא; נתן עליהן חרסית או זפת וגפרית שעוה ושמים בצק או גללים, טהור. זה הכלל: דבר שאין עושין ממנו תנורים, אינו מחבר את הסדקין. י. סדק תנור שנתנו כלפי זוית [צמוד לקיר], ומרח בטיט מן הצדדין [חיבר התנור לקיר] - טהור.

יא. דף של תנור שנתנו בנזית [צמוד לקיר], להיות אופה בו - טהור; ואם יש בו רב תנור, מקבל טמאה.

יב. תנור שנתן בו עפר עד חציו - אם נטמא מאוירו בלבד, אינו מטמא אלא מעפר ולמעלה; ואם נטמא במגע, ונגעה טמאה בו מתוכו - נטמא בלו, אף מעפר ולמעלה.

יג. כבד בארנו בהלכות שבת, שהפירה - מקום שפיתת שתי קדרות; והפפח - מקום שפיתת קדרה אחת. לפיכך, פירה שנתלקה לארפה, טהורה; ולרחפה, עדין מקבל טמאה. כפח שנתלקה, בין לארכו בין לרחבו - טהור.

יד. הקלתות [בסיס הכירה] של בצלי בתים שנתפתה קרקעיתה - אם היה עמק הפחת פחות משלשה טפחים, הרי זה מקבל טמאה; שאם יסק בפחת מלמעלה, תתבשל הקדרה מלמעלה.

טו. היה הפחת עמק שלשה או יתר - אינה מקבלת טמאה, שהרי האש רחוקה מן הקדרה ואינה בשלה. נתן אבן או צרור על פי הפחת, עדין היא בטהרה; מרחו בטיט - נעשית האבן קרקע הפירה, מקבלת טמאה מבאן ולהבא.

הלכות פלים פרק יז

א. כל ידות הפלים [דברים המחוברים לכלי ומשמשין אותו], הרי הן כפלים. ואם נטמא הפלי, נטמאת ידו הצריף

נטלה האמצעית - אם יכול לשפות על שתיים חיצונות יורה גדולה, הרי היא טמאה; ואם היו מרחקין יתר מזה, טהורה. החזיר את האמצעית, הרי הכל טהור כשהיה. מרחק בטיט - מקבלין טמאה מבאן ולהבא; והוא שיסיקנה לכל אחת מהן כדי לבשל עליה את הביצה.

יח. שתי אבנים שעשאן פירה, ונטמאת, וסמך לאבן זו ממנה אבן אחת מבאן ולזו אבן אחת מבאן - הרי חצי כל אבן משתי אבני הפירה הראשונה טמא, וחצי האבן טהור. נטלו השתיים הטהורות שסמך, חזרו השתיים של פירה לטמאתן.

יט. דוכן [חלול שמונח ליד התנור] של חרש שיש לו בית קבול קדרות, והרמץ [אפר וגחלים] נתון בתוכו - טהור משום פירה, וטמא משום פלי קבול. לפיכך, אם היה מחבר בארץ, טהור כשאר הפלים. ואם נקב - אינו מקבל טמאה, ככלי קבול; מה שאין כן בפירה. הצדדין שלו - הנוגע בהן, אינו טמא משום פירה. [חלק -] הרחב שלו [שמחובר לכירה] שיושבין עליו בשעת תבשיל - מטמא, אם נטמא הדוכן. וכן הכופה את הסל, ובנה פירה על גביה - הרי זו טמאה משום פלי עץ, לא משום פירה; לפיכך, אינה מקבלת טמאה מאוירה בפירה.

הלכות פלים פרק טז

א. תנור גדול, שריו ארבעה טפחים; והקטן, שריו רבו. כיצד? שאם נשאר בגדול ארבעה טפחים, ובקטן רבו - מקבל טמאה; פחות מבאן, אינו מקבל טמאה. וכן אם נטמא, ונתצו עד ששיר בו פחות מארבעה טפחים בגדול, או פחות מרב הקטן - טהור; ונשאר בו ארבעה, או רב הקטן - עדין הוא בטמאתו. והפירה, שריה שלש אצבעות. הכפח [כירה קטנה] אם עשהו לאפיה, שעורו כתנור; לבשול, שעורו כפירה.

ב. תנור שנטמא, ולא רצה לכתתו [לשברו] - כיצד מטהרין אותו? חולקו לשלשה חלקים, וגזר את הטפלה [שיכבת טיט] שעל החרשים, עד שנמצא כל חרש מהן עומד על הארץ בלא טיט על גביו. חלקו לשנים, אחד גדול ואחד קטן - הגדול טמא, והקטן טהור. חלקו לשנים בשוה - כל אחד מהן טמא, לפי שאין אפשר לבנו. אבל טבלה של חרש שיש לה דפן שנתלקה לשנים, טהורה; ואם היה אחד גדול ואחד קטן - הגדול טמא.

ג. תנור שנתלקה לשלשה, ואחד גדול בשנים - הגדול טמא, והשנים הקטנים טהורין. חתכו חליות לרחבו - אם היה גבה כל חליה וחליה פחות מארבעה טפחים, טהור. חזר וסדר את החליות זו על גבי זו, ומרח עליהן בטיט, והחזירו תנור כשהיה - הרי זה כמי שעשה תנור אחר, ואינו מקבל טמאה אלא מבאן ולהבא; והוא שיסיקנו כדי לאפות בו ספגנין, אחר שמרחו. הרחיק ממנו את הטפלה [- לא הידקה לתנור], ונתן חול או צרורות בין החליות ובין הטפלה - אינו מקבל טמאה לעולם; וזה הוא שאמרו: [חכמים:] 'הנדה והטהורה אופות בו, והוא טהור'. היתה

הפירה במגע; אבל אם נטמאת מאוירה בלבד, אין מטמאין עמה. היו הפטופוטין משוכין מן השפה [כלפי חוץ] בתוך שלש אצבעות - מטמאין עמה, בין שנטמאת במגע בין באויר. חוץ לשלש אצבעות - מטמאין עמה, אם נטמאת במגע. ואם נטמאת באויר בלבד, אין מטמאין עמה. ואין מדקדקין בכל השעורין האלו, שפלו מדברי סופרים הן.

יום שני

הלכות פלים פרק יח

א. כלי חרש אינו מקבל טמאה עד שיהיה מקבל, ועשוי לקבלה; אבל אם לא היה בו בית קבול, או שהיה מקבל ולא נעשה לקבלה - אינו מקבל טמאה כלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. לפיכך, הפסא והספסל והמטה והשלחן והמנוחה של חרש, וכל פיוצא בהן מכלים שאין להן תוף - אינן מקבלין טמאה. וכן הסילונות שהמים מהלכין בהן - ואף על פי שהן כפופין, ואף על פי שהן מקבלין - הרי הן טהורין, מפני שלא נעשו לקבלה אלא כדי שיצאו מהן המים. וכן חבית של שיטין, וחבית הדפונה [משמשת דופן] בשולי המחץ [כלי חרש גדול ולו בתי יד] - הואיל ונעשית כמו בית יד שנושאים בה המחץ, ולא נעשית לקבלה - אינה מקבלת טמאה. וכן כל פיוצא בהן.

ב. פנס שיש בו בית קבול שמן, מקבל טמאה; ושואין בו, טהור. וכן מגופת היוצרין [עליה מייצרים כלים] שיש לה תוף, טמאה.

ג. משפף של בעלי בתים, טהור; ושל רוכלין, מטמא, מפני שהוא מטהו על צדו [וממלא בו טיפה שמן], ומריח בו ללוקח.

ד. כסוי כדי יין וכדי שמן, וכסויי החביות - טהורות, שלא נעשו לקבלה; ואם התקינו לתשמיש [ללקבל בהם], מטמאין.

ה. כסוי הלפס [קערה גדולה] - בזמן שהוא נקוב, ויש לו חדוד [בליטה] - טהור; ואם אינו נקוב, ואין לו חדוד - מטמא, מפני שהאשה מצננת לתוכו את הירק. זה הכלל: כל המשמש בכלי חרש כשהוא כפוי, טהור.

ו. טיטרוס [כלי השקיה מחורר] - אף על פי שהוא נקוב ומוציא פרוטות [טיפות], מטמא; שהרי המים מתבנסין בצדדין, והן עשויין לקבלה.

ז. הלפיד של חרש שמניחין מטליות הבגדים והשמן בתוכו, והוא דולק - מטמא. וכן כל כלי שמניחין תחת הנרות לקבל השמן, מטמא.

ח. גסטרך [כלי לקבלת טפופי כלים אחרים] שמניחין תחת הכלים לקבל משקין הנוזלין מן הכלי, מקבלת טמאה.

ט. ספינה של חרש - אף על פי שהיא מקבלת, אינה מקבלת טמאה; שאין הספינה בכלל הכלים האמורים בתורה - בין שהיתה של חרש בין של עץ, בין גדולה בין קטנה.

י. כל הכלים שנושברו, ונפסדה צורתן - אין שבריהן מקבלין טמאה, אף על פי שאותן השברים ראויין

לו בתשמישו; ושואין צריך לו - טהור, כמו שיתבאר. לפיכך, האבן היוצאת מן התנור טפח, ומן הפירה שלש אצבעות - חבור; ואם נטמא התנור והפירה, נטמאו האבנים האלו. ואכלין ומשקין הנוגעים באבנים אלו, נטמאו; ואם נגעו בחוץ לטפח של תנור, או חוץ לשלש אצבעות של פירה - טהורין.

ב. הכפח [כירה קטנה] - עשהו לאפיה, שעורו פתנור; עשהו לבשול, שעורו כפירה.

ג. מוסף התנור [תוספת טיט בפתח התנור] של בעלי בתים, טהור; ושל נחתומין - טמא בטמאת התנור, מפני שהוא סומך עליו את השפוד. פיוצא בו, מוסף יורה של שולקי זיתים, טמא; ושל צבעים, טהור.

ד. עטרת הפירה [מקום הנחת הקדירה הרוחתת], טהורה. וטירת התנור, והוא המקום הבנוי בצדו שמניחין בו את הפת בעת רדתה - בזמן שהיא גבוהה ארבעה טפחים, טמאה בטמאת התנור; פחותה מכאן - טהורה, לפי שאינה חבור לו. ואם חברה לתנור, אפלו על [גבי] שלש אבנים - טמאה.

ה. בית הפך [מקום הנחת השמן] ובית התבלין [מקום הנחת התבלינים] ובית הנר שבפירה - אם נטמאת הפירה במגע, נטמאו כלן; ואם נטמאת באויר, לא נטמאו, לפי שאינן חבור לה אלא מדברי סופרים, ולפיכך עשו להן הכר זה כדי שלא ישרפו עליהן תרומה וקדשים. וכן כל שאנו אומרים בענין זה שהוא מטמא במגע ואינו מטמא באויר - אינו חבור אלא מדברי סופרים, ועשו לו הכר זה כדי שלא ישרפו עליו קדשים אלא תולין [לא אוכלים ולא שורפים].

ו. חצר הפירה - בזמן שהיא גבוהה שלש אצבעות, הרי זו חבור; ואם נטמאת הפירה או החצר שלה, בין במגע בין באויר - נטמאת השנייה [החצר, או הכירה]. היתה החצר פחותה מכאן, ונטמאת אחת מהן במגע - נטמאת השנייה; אבל אם נטמאת אחת מהן מאוירה בלבד - אין חברתה טמאה, לפי שאינה חבור לה אלא מדברי סופרים. היתה חצר הפירה מפרשת מן הפירה - בזמן שהיא גבוהה שלש אצבעות - הרי זו חבור לה, בין לטמאת מגע בין לטמאת אויר. היתה פחותה מכאן, או שהיתה חצר חלקה ואין לה שפה - אינה חבור לה; ואם נטמאת הפירה, בין מאוירה בין במגע - החצר טהורה; וכן אם נטמאת החצר, הפירה טהורה.

ז. פטופטי פירה [בליטות להנחת הקדירה], שלשה: הנה גבה כל אחד מהן שלש אצבעות או פחות - אם נטמאת הפירה בין במגע בין באויר, נטמאו שלשתן. וכן אם היו ארבעה. נטל אחד מהן - אם נטמאת הפירה במגע, נטמאו שני הפטופוטין שנושארין; ואם נטמאת באויר, לא נטמאו עמה. עשה לה [מן] שני פטופוטין זה כנגד זה - אם נטמאת הפירה במגע, נטמאו; ואם נטמאת באויר, לא נטמאו. היו הפטופוטין גבוהין משלש אצבעות - משלש ולמטה מטמאין עם הפירה, בין שנטמאת במגע בין באויר. ומשלש ולמעלה מטמאין עם הפירה, אם נטמאת

דליפת כלים אחרים] בלבד, לפי שהיא עשויה לקבל המשקין הנוזלים מן הפלים; ואם הוציאה משקין, הרי בטל תשמישה.

ב. חמש מדות בכלי חרש: נקב במוציא משקה - טהר מלהטמא משום גסטרטה, ועדין כלי הוא חשוב לקדש בו מי חטאת. נקב בכונס משקה - אינו ראוי לקדש בו מי חטאת, ועדין כלי הוא חשוב להכשיר בו הנרעים במשקין התלושין בו, כמו שבארנו. נקב כשרש קטן - אין המים שבתוכו מכשירין את הנרעים, והרי הן כמי שאינן בפלי; ועדין כלי הוא לקבל בו זיתים, ומקבל טמאה. נקב במוציא זיתים - טהר, והרי הוא ככלי גללים וכלי אבנים שאין מקבלין טמאה; ועדין כלי הוא חשוב להציל בצמיד פתיל (כיסוי מהודק), עד שיפחת רבו, כמו שבארנו בטמאת מת.

ג. החבית, שעורה באגוזין. הלפס [קדירה גדולה] והקדירה, שעורן בזיתים. וכן ערכה של חרש, שעורה בזיתים; אפלו היתה גדולה ומחזקת ארבעים סאה בלח, ונפתחה במוציא זיתים - אף על פי שהוא מטה על צדה ולש בה, טהרה; שמתחלתה, לא לכך נעשית.

ד. הפך והטני [כלי שמוציא טיפין טיפין], שעורן בשמן. והצרצור [כלי שתית מים], שעורו במים.

ה. גר שנטל פיו [מקום הפתילה], טהור; ושל אדמה שהסך פיו בפתילה [ולא בכבשן], אינו מקבל טמאה, ואינו בכלל כלי חרש, עד שישק בלו בכבשן ככלי חרש.

ו. חבית שנפתחה [נחסרה], וכשמשטין אותה על דפנה מקבלת, או שנחלקה כמין שתי ערבות - עדין היא מקבלת טמאה. נתרעצה [- נהייתה רעועה], ואינה יכולה להטיל בתצי קב גורגרות - טהורה.

ז. חבית שנטלו אוניה - הרי היא [- דינה] כגסטרטה [כלי המקבל דליפת כלים אחרים], אפלו אין אחת; נסדקה למטה מאוניה - אפלו אוניה קטנות, היא כגסטרטה. ואם מתחלה עשאה שלא באוננים, נדונת כחבית.

ח. חבית שנסדקה בכבשן, ונמצאת שהיא כשתי גסטריות - אם משוגמרה מלאכתה נסדקה, מקבלת טמאה כל גסטרטה מהן; ואם קדם שתגמר מלאכתה נסדקה, ואחר כך נשרפה בכבשן - טהורה. והיאף יודע דבר זה? אם היו שבריה שוין [- מקום השבר חלק], ותוכה מאדים - עד שלא נגמרה מלאכתה נסדקה; אין שבריה שוין, ואין תוכה מאדים - בידיע שאחר שנגמרה מלאכתה נשברה, ומקבלת טמאה כשאר שכרי כלי חרש הראויין לתשמיש.

ט. גסטרטה שנתרעצה, ואינה מקבלת משקין - אף על פי שמקבלת אכלין, טהורה; שאינה עשויה אלא לקבל משקין הדולפין, כמו שבארנו. ואם היתה דולפת, אין עושין גסטרטה לגסטרטה. וכן גסטרטה שנפתחה או שנחלקה לשתיים, טהורה; שלא אמרו שירים של שירים מטמאין, אלא שירי כלי חרש בלבד הן שמשמאין.

י. גסטרטה שהיו חדודין [בליטות] יוצאין ממנה, בין שהיתה יושבת בין שהיתה מטה על צדה - כל המקבל

לתשמיש; חוץ משכרי כלי חרש - שאם היה חרש הראוי לקבל - הרי זה מקבל טמאה, שנאמר: "וכל כלי חרש"; מפי השמועה למדו, שזה לא בא, אלא לרבות שכרי כלי חרש. במה דברים אמורים? בשהיה לחרש זה תוף לקבל בו המשקין פשהיה החרש יושב לא סמוך [על משהו]; אבל אם אינו יכול לקבל אלא אם כן סומכין אותו, אינו מקבל טמאה.

יא. החרש שאינו יכול לישוב כדי שיקבל מפני אגוז [אחור הכלי], או שהיה בו חדוד [בליטה] והחדוד מכריעו לצד אחד - הרי זה טהור; אף על פי שנטלה האגוז או נשבר החדוד - הרי זה טהור; שכל כלי חרש שטהר שעה אחת, אין לו טמאה לעולם.

יב. כלי חרש ששוליהן [תחתיתן] חדין במזרקות, שנשברו, והרי שוליהן מקבלין - אף על פי שאינן מקבלין אלא אם כן נסמכו, כגון שולי הקרפיות [ממקום ששמו קורפן] ושולי הכוסות, הרי אלו מקבלין טמאה; שלכך נעשו מתחלתן, שיהיו מקבלין בסמיכה או באחיזה.

יג. במה יקבל החרש, ויהיה מקבל טמאה? אם היה הפלי פשהיה שלם מכיל כדי סיכת אדם קטן, עד חביות שהן מקבלות כסאה או קרוב לה, ונשברו, ונשאר בחרשים - בין מקרעיתיהן בין מדפניהן - חרש שהוא מקבל כשהוא יושב רביעית - הרי זה מקבל טמאה.

יד. היה הפלי מחבית המכילה כסאה עד חבית המכילה סאתים או יתר, ונשברה - אם היה בחרש הנשאר כדי לקבל חצי לג, הרי זה מקבל טמאה. היה הפלי מחבית המכילה סאתים עד חצבים גדולים, ונשברו - אם בחרש הנשאר חרש המקבל לג, הרי זה מקבל טמאה. היו החרשים מקבלין פחות משעורין אלו, אינן מקבלין טמאה. טו. כלי חרש קטן, כגון הפך וכיוצא בו, שנשבר, ונשאר מקרעיתו חרש המקבל כל שהוא כשהוא יושב, והיה חד ביותר שנמצא בכלי קטן - הרי זה מקבל טמאה. ואם נשאר מדפנותיהן חרש המקבל, אינו מקבל טמאה; לפי שדפנות כלים אלו וכיוצא בהן כשוין הן [כאילו הם ישרים], ואין להן תוף [- בית קיבול] הנפר; ונמצאו כפשוטי כלי חרש.

טז. חוקת חרשים הנמצאין בכל מקום, טהורין; חוץ מן הנמצאים בבית היוצר, מפני שרפן גסטריות הן לכלים [מקבלים טפסופי כלים אחרים], והגסטרטה מקבלת טמאה אף על פי שהיא משכרי כלים.

הלכות כלים פרק יט

א. במה שעור השבר שישבר כלי חרש ויטהר מטמאתו, אם היה טמא, או לא יקבל טמאה, אם היה טהור? העשוי לאכלין, משינקב במוציא זיתים. והעשוי למשקין, משינקב במכנס משקין - כשמיניחין אותו על המשקה, יכנס המשקה לכלי מן הנקב. העשוי לכך ולכך, מטילין אותו לחמרו, והרי הוא מקבל טמאה, עד שישנקב במוציא זית. ולא אמרו במוציא משקה אלא בגסטרטה [כלי לקבלת

חשובה כגוף הפלי. וכן מההדק [- מחזק] את הקדירה של חרש שדולין בה את המים - אם חפה אותה בעור או בקלף וכיוצא בהן - אם היתה רעועה, הרי הן כגופה.

ב. הטופל פלי חרש להיות מבשל בו, אינו חבור; טפל פלים להיות זופת בהן [- מכין בהם זפת לזפת כלים אחרים], חבור.

ג. חבית שנקבה, ועשאה בעבץ בזפת ובגפרית בסיד ובגבסים [גבס] - אינן חבור; ושאר כל הדברים, חבור.

ד. דברים הלחין המשוכין [- סמיכים], שטופלין בהן הפיטטין [כלי חרס גדול] של מים כדי שלא ידלף הפלי - הרי הן כגופו של פלי; אפלו נטמא הפלי מאוירו, אכלין ומשקין הנוגעים בטפלה טמאין. וכן טפלו של תנור, הרי הוא כחרשו; והוא - שיהיה בעבי הטפלה עד טפח, שהוא צרכו של תנור; ואכל יתר על טפח - אינו מצרף התנור, והנוגעים ביה על טפח מעביו טהורין. וטפלת הפירה, עביו שלש אצבעות.

ה. חבית שנקבה, וסתמה בזפת יותר מצרפה - הנוגע בצרפה, טמא; וביתר מצרפה, טהור. זפת שנטפה על החבית, הנוגע בה טהור.

ו. מחם שטפלו בחמר או בחרסית, ונטמא - הנוגע בחמר, טמא; והנוגע בחרסית - טהור, שאין החרסית מתחבר לפלי.

ז. מגופת [מכסה] החבית שטפל בטיט עליה ועל החבית - אינה חבור לה. ואם נגעו משקין טמאין בחבית, לא נטמאת המגופה; ואם נגעו במגופה, לא נטמאו אחרי החבית.

ח. פלי נחשת שזפתם, אין הזפת חבור; ואם לזין, הזפת חבור כגוף הפלי.

ט. הפצק שבסדקי הערבה שנגע בו שרץ - אם בפסח - הואיל ואסורו חשוב, חוצץ [נחשב כדבר בפני עצמו] ולא נטמאת הערבה. ואם בשאר ימות השנה - אם היה מקפיד עליו, הערבה טהורה; ואם רוצה בקיומו, הרי הוא כערבה, ונטמאת הערבה.

י. המשיחות [- חבליים] והרצועות שבמטפחות הספרים ובמטפחות התינוקות - תפורות, חבור; וקשורות, אינן חבור. וכן שבמעדר ולשבשק ושבקפה; אבל שבאזני פלי חרש - אפלו תפורות אינן חבור, שאין חבורין לכלי חרש.

יא. יד קרדם [- גרזן] היוצא מאחוריו [מאחורי אגרופו כשמוחקו] - שלש אצבעות, חבור; והיתר על שלש, הנוגע בו טהור. יד הקרדם מלפניו [- בין כף ידו לברזל] - טפח הסמוך לברזל, חבור; יתר על כן, הנוגע בו טהור.

יב. שירי הפרגל [- מחוגה], טפח. ויד מקבת [פטיש] של מפתחי [מסתחי] אבנים, טפח. יד קרנם [פטיש קטן] של זבבים, טפחים. ושל חרשים [נגרים], שלשה טפחים. שירי מלמד [מוט ההכוונה של החרשה] הקקר, ארבעה טפחים סמוך לדרכן [- ברזל החרשה]. יד קרדם שחופרין בו בדידן של מים [סביב האילנות], ארבעה טפחים. ויד קרדם של נכש [- נכוש], חמשה. ויד בן פטיש [פטיש קטן], חמשה; ושל פטיש, ששה. וכן יד הקרדם של בקוע

מן החודרין זיתים [- כל החידודים שמקבלים זיתים] כשיחמלא הגסטרה זיתים - מטמא במגע, וכנגדו מטמא באויר; וכל שאין מקבל עמה בזיתים - מטמא במגע, ואין כנגדו מטמא באויר.

יא. כיצד מטמא במגע, ואין כנגדו מטמא באויר? שאם נגעה הטמאה בגסטרה מתוכה, מטמא החודר; וכנסה הטמאה באויר הגסטרה - אפלו היתה כנגד החודר, לא נטמא החודר.

יב. וכיצד כנגדו מטמא באויר? שאם היתה הטמאה באויר הגסטרה כנגד החודר, נטמא החודר עם הגסטרה. ועל דרך זו, היא בכל מקום שנגמר בכלי חרש ובתנור ובכירים, 'מטמא במגע וכנגדו באויר', או 'אין מטמא כנגדו באויר'. וכן כל טמאת מגע האמורה בענין טמאת פלי חרש או תנור וכירים, הוא שתגע הטמאה בהם מתוכם; וכל טמאת אויר, הוא שלא תגע הטמאה בהן מתוכן כלל, אלא תפגס לאויר בלבד.

יג. חבית שנתרעעה, וטפלה [תיקנה] בגללים - אף על פי שהוא נוטל את הגללים, והחרשים נופלים - הרי זו מקבלת טמאה, מפני שלא בטל שם פלי מעליה. נשברה, ודבק חרשיה אחר שפרשו, או שהביא חרשים ממקום אחר, וטפלים בגללים - אף על פי שהוא נוטל את הגללים, וחרשים עומדין - הרי זו טהורה, מפני שבטל שם פלי מעליה. היה בהן [- בין החרסים שהוסיף] חרש מחזיק רביעית - כנגד אותו החרש בלבד מטמא באויר, מפני שהוא פלי בפני עצמו; ושאר החבית אינו מטמא עד שתגע בה הטמאה מתוכה, מפני שאינה פלי שלם.

יד. חבית שנקבה, וסתם את הנקב בזפת, ואחר כך נשברה - אם יש בחרש הסתום בזפת כדי להחזיק רביעית, הרי זה מקבל טמאה; מפני שהוא משכרי החבית, ולא בטל שם פלי מעל החבית. אבל חרש שנקב אחר שפרש מן הפלי, וסתם הנקב בזפת - אף על פי שהוא מחזיק רביעית, טהור; שהחרש שנקב, בטל שם פלי שעליו וטהר; וכל שטהר בכלי חרש שעה אחת, אין לו טמאה לעולם.

טו. קמקומוס שנקב, ועשהו [תיקנו] בזפת - טהור, שאינו יכול לקבל את החמין כצונן. וכן פלי הזפת והשענה וכיוצא בהן - טהורין, ואינן בכלל הפלים.

טז. משפף של חרש שפקקו [סתמו] בזפת - אינו מקבל טמאה, שאין הזפת משים אותו פלי קבול; אבל משפף של עץ שסתמו - הרי זה פלי קבול, ומתטמא.

הלכות פלים פרק כ

א. כבר בארנו, שכל ידות הפלים [דברים המחוברים אליהם ומשמשים אותם] שהפלי צריך לה בשעת תשמישו, הרי היא חשובה כגופו של פלי להטמא ולטמא. לפיכך, הטופל [ממרח] פלי חרש הכריא [- חזק] - אם נטמא הפלי, הרי אכלין ומשקין הנוגעים בטפלה טהורין; שאין הפלי צריך לטפלה זו. אבל הטופל פלי חרש הרעוע, הרי הטפלה

על גבי ארגמן, וכעירה [חוטם היוצאים בשפת הבגד] שהוא עתיד להחזירה - טמא, שכל אלו חבורין לבגד.

טז. הנוגע בצמר שעל העימה ובאשונה [סוגי מוטות שעליהם כרוכים חוטי הצמר], טהור. הנוגע בפקא [אביזר שכורכים עליו חוטי צמר] - עד שלא פרעה, טמא; משפרעה, טהור.

יז. החוט שהשילו [השחילו] למחט - אפלו קשור משני צדדין [ומונעין את המחט מלצאת], אינו חבור. הכניסו לבגד - החוט חבור לבגד, ואין המחט חבור לבגד. ואין החוט כלו חבור לבגד, אלא כל שהוא לצרף התפירה חבור; וכל שאינו לצרף התפירה, אינו חבור. החוט שפרש [- נפרס] מן הבגד, אפלו מאה אמה - כלו חבור. חבל שקשור בחרם [- חרט], אפלו מאה אמה - כלו חבור. קשר בו חבל אחר - מן הקשר ולפנים, חבור; מן הקשר ולחוץ, אינו חבור. החבל שהוא קשור בקפה - אינו חבור, אלא אם תפר.

יום שלישי

הלכות כלים פרק כא

א. [שאריות -] החוטין היוצאין מן האריג, והחוטין שבתחלת היריעה ושכסופה, והן הנקראין 'נימין' - כמה שעורן [ליחשוב כחלק מהבגד]? של סדין, ושל סודרין [מספחות גדולות], ושל סעיף [צעיף], ושל פליון [כובע] של ראש - שש אצבעות. ושל חלוק שהוא קרוע מתחלתו ועד סופו [פתוח לאורכו], ואחר שלובשין אותו מקבצין אותו בלולאות - שעור חוטיו עשר אצבעות. הסגוס [בגד עבה] והרדיד [צעיף דק] והטלית, שלש אצבעות. וכל היותר על השעורין האלו - הנוגע בו טהור, אף על פי שהבגד טמא במדרס [הזב] או בשאר טמאות; ואין צריך לומר, שאם נגעה טמאה ביה, שהבגד טהור.

ב. נימי הפפח של ראש [של אשה], והמסכה שמניחין הערבים על פניהם, והקלקין [חגורות צמר] השזורין מן השער, והפנדה [גופיה] שלובש האדם על בשרו, והשמלה, והפגוד שמניחין על הפתחים כמו פרקת - נימיהן כל שהן.

ג. משקלת [חוט המשמש לבדיקת יושר הכתלים] שנטמאת, הרי שנים עשר טפח מן החוט שלה חבור לה; וכל הנוגע בחוץ לשנים עשר טפח, טהור. ומשקלת של חרשים [נגרים], שמונה עשר טפח; ושל בנאין, חמשים אמה. והיתר על מדות אלו - אף על פי שהוא רוצה בקיומו, טהור. ומשקלת של צידין ושל צירין - אפלו ארפין כל שהן, טמאין.

ה. חוט מאוננים של זהבים [מוכרי זהב], ושל פלס, ושל שוקלי ארגמן טוב, שאוחז השוקל בו ותולה המאוננים מידו - שלש אצבעות. קנה שלה וחוטין שלה - כל שהן. חוט מאוננים של מוכרי עששיות [גושים] של מתכות וכיוצא בהן, שלשה טפחים; קנה שלה וחוטין שלה, שנים עשר טפח. חוט מאוננים של חנונים ושל בעלי בתים

[עצים] ושל עדר [עידור טרום חרישה], ששה. יד מקבת של סתתין, ששה. שירי המרדע [דורבן ההכוונה של המחורשה] - הסמוך לחרחור של מתכת שבראש [בקצה של] המרדע, שבעה טפחים. יד מגרפה של בעלי בתים, שמונה טפחים; ושל סדין, עשרה. וכל היותר על זה - אם רצה בקיומו, טמא. ויד כל משמשי האור [כלים שנכנסים לאש], כגון השפודין והאסקלאות [ברזלי צליה] - אפלו ארפין כל שהן, טמאין.

יג. מקל שעשהו יד לקרדם, הרי זה חבור לטמאה בשעת מלאכה. ואם נגעה טמאה במקל כשהוא חורש או מבקע בו, נטמא הקרדם; ואם נגעה בקרדם, נטמא המקל. וכן הדיוסטר [כלי המורכב משני חלקים] שהן בשני כלים, והמסמר מחבר אותן להיות מסך [להתחבר כ'מסכת', השתי של האריגה] עליהן - הרי הן [- הדיוסטר, לא מתבטל לקורה] חבור בשעת מלאכה. קבע הדיוסטר בקורה - הרי זה מקבל טמאה, ואין הקורה חבור לו [אינה מקבלת טמאה לדיוסטר]. עשה מקצת הקורה [חלק מה-] דיוסטר - כל שהוא מן הקורה לצרף הדיוסטר, חבור לדיוסטר; והנוגע בשאר הקורה - טהור, שאין כל הקורה חבור.

יד. עגלה [של חרישה] שנטמאת - הנוגע בעל [מוט היוצא מהעגלה לבין שתי הבהמות] ובקטרכ [עץ המונח על הבהמות המושכות] ובצעין [טבעת שסביב צוואר הבהמה] ובצעבות [קורה המחברת בין המחרישה לעגלה] אפלו בשעת מלאכה, טהור; והנוגע בחרב [העץ שאוחז החורש] ובכרף [עץ עקום] ובציול [הגה המחרישה] ובצעין [טבעת] של מתכת ובחליים [שני עצים התחובין בעול] ובעיראין [עצים המסייעים למחרישה מצידיה], טמא. וכן מגרה [משור] שנטמאת - הנוגע בידה מכאן ומכאן [בשני ידותיו שבשתי קצותיו], טמא. והנוגע בחוט ובמשיתיה [חבל] ובאמה [עץ של המסור] ובסניפין [המותחין את הברזל] שלה - טהור, שאין אלו חבור לה. אבל הנוגע במלפן [מסגרת עץ] של מסר הגדול, טמא.

טו. מכבש של חרש שנטמא הרמח [ברזל] שבו - הנוגע במכבש, טהור. מקדח שנטמא - הנוגע בקשטנית שהיא לפופה עליו - טהור, שאינה חבור. קשת שהיתה מתוחה, והחץ משוף עמה, ונטמא החץ - הנוגע ביה - החבל המתוח על קצות הקשת ובקשת - טהור, ואפלו כשהיא מתוחה. וכן מצודת האישות [מין עכבר] שנטמא החץ שלה - לא נטמאת המצודה, אפלו כשהיא מתוחה. וכן מסכת נסוכה [כלי אריגה שכורכים עליהם חוטי האריגה] שנטמאת בשעת האריג - הנוגע בכבד [חלק] העליון [של כלי האריגה], ובכבד התחתון, ובנירים [החוטים הארוגים על הקנים], ובקרוס [מסרק], ובחוט שהעבירו על גבי ארגמן [לשומרו בעת האריגה], וכעירה [חוטים היוצאים משפת הבגד] שאינו עתיד להחזירה [אינו עתיד להשתמש בהן] - טהור; שכל אלו אינן חבור לבגד. אבל הנוגע בנפש המסכת [חוטי הערב שהוכנסו לשתי ולא הודקו], ובשתי העומד [בין העליון לתחתון], ובכפול [חוט כפול] שהעבירו

הזה על המטה, טהרה הפרע בכללה. ואם פרשה קדם הוזה - הפרע טמאה טמאת שבעה כשהיתה, והמטה טמאה טמאת ערב. היתה הפרע טמאה טמאת ערב, וחברה למטה - הכל טמא טמאת ערב. פרשה - היא טמאה טמאת ערב, והמטה טהרה; שאין הטמא טמאת ערב מן המת מטמא אדם, ולא כלים - מפני שהוא ולד, כמו שבארנו. וכן הדין בשן של מעדר שנטמא במת ואחר כך חברו למעדר.

הלכות פלים פרק כב

א. כמה שיעור הבגד להטמא? שלשה טפחים על שלשה טפחים למדרס [טומאת הזב], ושלש אצבעות על שלש אצבעות מכונות עם המלל לטמאת המת או לשאר טמאות. במה דברים אמורים? בבגדי צמר ופשתים. אבל בגדים של שאר מינין, אין מקבלין טמאה מכל הטמאות, אלא אם היה בהן שלשה טפחים על שלשה טפחים או יתר, שנאמר: "או בגד" - מפי השמועה למדו, שבא הכתוב לרבות שלשה טפחים על שלשה טפחים בשאר בגדים. במה דברים אמורים? בקרעים הבאים מן הבגדים. אבל האורג בגד בפני עצמו כל שהוא, הרי זה מקבל שאר טמאות - חוץ מטמאת מדרס, שאין מקבל אותה אלא הראוי למדרס.

ב. הבגדים העבים ביותר, כגון הלכדין והנמטין הקשין, או הבגדים הרפין ביותר, כגון בגדי פשתן של מצרים שהבשר נראה מתחתן - אינן מקבלין טמאה, עד שיהיה בקרע שלשה טפחים על שלשה טפחים, בין למדרס, בין לשאר טמאות.

ג. כל הקליעות, מקבלות טמאה כבגדים - אחד הקולע חוטין ועשה אותן פיף [חגורה צרה], או האורג אותן ועשה אותן אבגט [חגורה רחבה] וכיוצא בו; חוץ מקליעה שעושין אותן הצמרין [מוכרי צמר] לקשר בה הצמר, שהיא טהרה. הקלע [כלי ירית אבנים] שבית קבול אכן שבה אריג או עור, מקבלת טמאה. נפסק בית אצבע שלה [מקום הנחת האצבע], טהרה; נפסק בית הפקיע שלה בלבד [מקום אחיזת היד השניה], עדין היא בטמאתה. המכמוצאות [מלכודות] והרשתות, מקבלין טמאה. והחרס [רשת לצידת דגים] מקבל, מפני הוטי [כיס מזון לדגים], מפני שעניי אותה השבכה [- הרווח שבין החוטין] דקין ביותר, והרי הוא כבגד. העושה בגד מן החרס, טהור; מן הוטי, מטמא.

ד. עשה חלוק מן המשמרת [מסנת] - אם יש בו שלשה על שלשה, מקבל טמאה.

ה. משמרת של יין שכלת [- בלטה] - אם משמשת מעין מלאכתה ראשונה, טמאה; ואם לאו, טהורה.

ו. מטפחות הספרים המצירות - אינן מקבלות טמאה, מפני שאינן משמשי אדם; שהרי ציורן מעיד עליהן, שלספר נעשו. ושאיןן מצירות - מטמאות בשאר טמאות, חוץ מטמאת מדרס, מפני שאומרין לו: [כביכול, לזב

- טפח; קנה המאוננים והחוטין שלה, ששה טפחים. חוט מאוננים של צמרים [מוכרי צמר] ושל שוקלי זכוכית - טפחים; קנה מאוננים והחוטין שלה, תשעה טפחים. והיתר על השעורין האלו, אינו חבור.

ז. החבל שמסרגין [קושרים] בו המטות, מאימתי הוא חבור למטה? משיסרג בו שלשה בתים [- ריבועים]. והנוגע בחבל מן הקשר ולפנים, טמא; מן הקשר ולחוץ עד שלש אצבעות, טמא - מפני שהן צרכו של קשר, הרי הן מקבל המטה. וחוץ לשלש אצבעות, טהור - שאינו מצרף הכלי; שאפלו פסקו, אין הקשר נתר.

ח. חבל היוצא מן המטה שהיא טמאה - עד סוף ארבעה טפחים, הנוגע בו טהור; שאינו מצרף המטה, לפי שאינו ראוי לכלום. מתחלת חמשה ועד סוף עשרה - טמא, מפני שתולין בו את המטות; מעשרה ולחוץ - טהור, מפני שהוא יתר על צרף המטה.

ט. אבגט של אריג שמקיפין אותו על המטה כדי לקבץ אבריה [להדק חלקיה], והוא הנקרא 'מזרן', שהיתה קצתו יוצאה מן המטה - עד עשרה טפחים, הרי הוא מצרף המטה; יתר על כן, אינו מצרף המטה. ומזרן שכלה - אם נשאר ממנו שבעה טפחים כדי לעשות ממנו חבק [שמיניו על המרדעת] לחמור, הרי זה מקבל טמאה.

י. מטה שהיתה טמאה מדרס [מזב], ומזרן יוצא ממנה - עד עשרה טפחים, הרי הוא אב טמאה כמטה, והכל מדרס; מעשרה ולחוץ, הרי הוא כמגע מדרס. דרס הזב על המזרן היוצא - מעשרה ולפנים, הרי המטה פלה מדרס; מעשרה ולחוץ, טהורה. במה דברים אמורים? למדרס; אבל לשאר טמאות - אפלו מאה אמה, פלו חבור. כיצד? מזרן שהיה ברוף על המטה, והכניס קצתו לאהל המת, או שנגע שרץ בקצתו, או שנפלו משקין טמאין על קצתו - נטמאת המטה, ואפלו היה הקצה שנטמא יוצא מן המטה מאה אמה.

יא. מטה שהיא טמאה מדרס, וכרף לה מזרן [רצועת הידוק] - הכל טמא מדרס; הפרישו - המטה מדרס כשהיתה, והמזרן מגע מדרס. היתה טמאה טמאת שבעה, וכרף לה מזרן - פלה טמאה טמאת שבעה; הפרישו - היא טמאה טמאת שבעה כשהיתה, והמזרן טמא טמאת ערב. היתה טמאה טמאת ערב, וכרף לה מזרן - הכל טמא טמאת ערב; הפרישו - היא טמאה טמאת ערב כשהיתה, והמזרן טהור.

יב. מטה שברף לה מזרן, ונגע בהן המת - הכל טמא טמאת שבעה; פרשו, טמאין טמאת שבעה. נגע בהן שרץ וכיוצא בו, טמאין טמאת ערב; פרשו, טמאין טמאת ערב. פרע [- רגל המיטה] שהיתה טמאה מדרס, וחברה למטה - המטה פלה מדרס; פרשה - הפרע טמאה מדרס כשהיתה, והמטה מגע מדרס. וכן אם היתה הפרע טמאה טמאת שבעה, וחברה למטה - המטה פלה טמאה טמאת שבעה, כאלו נגע המת בפרע שלה [כשהוא מחובר]; ואם

על שלש חזק ובריא, מקבלת טמאה; ואם לאו, אינה מקבלת טמאה. וכן שאר בגדי עניים.

כא. מטליות שאין בהן שלשה טפחים על שלשה טפחים, אינן מקבלות טמאה. ואם חשב עליהן והכנין [לשימוש] - מקבלות טמאה, עד שהיו פחות משלש על שלש; שכל פחות משלש אצבעות על שלש אצבעות אינו מקבל טמאה כלל, ואף על פי שהכנינו.

כב. [בגד] פחות משלשה טפחים על שלשה טפחים שהתקינו לפקק בו את [החור שבקיר] המרחץ, וילגער [לערבב] בו את הקדירה, ולקנח [לנקות] בו את הרחים, וכיוצא באלו - אם השליכו באשפה, אינו מקבל טמאה. תלחו בבגדו או הניחו אחריו הדלת - הרי זה כמי שהניחו בתוף בגדיו, וצדין הוא חשוב אצלו, ומקבל שאר טמאות חוץ מטמאת מדרס, שהרי הוא פחות משלשה טפחים.

כג. שלשה טפחים על שלשה טפחים שהיה משלף באשפה - אם היה בריא כדי לצרר בו רבע הקב מלח גס, ולא יקרע - הרי זה מטמא במדרס; ואם לאו, אינו מטמא. אבל אם היה בפית - אם היה בריא, אף על פי שאינו יכול לצרר בו מלח, או שהיה צורך מלח, ולא היה בריא - הרי זה טמא מדרס.

כד. שלשה על שלשה שנקרע, ולא הבדילו הקרעים - אם נותנו על הפסא, וכשילבב עליו יגע בשרו בפסא - הרי זה טהור; ואם לא יגע, הרי זה מטמא במדרס.

כה. שלש אצבעות על שלש אצבעות שנמקה [נחלש] ממנו אפלו חוט אחד, או שנמצא בו קשר, או שני חוטין מתאימין [- ואינם שתי וערב] - הרי זו טהורה.

כו. שלש אצבעות על שלש אצבעות שהשליכה על האשפה, טהורה; ההזירה, מקבלת טמאה. לעולם השלכתה מטהרתה, והחזרתה מטמאתה; חוץ משל ארגמן ושל זהרית טובה, שאפלו היתה על האשפה - הרי היא מקבלת טמאה, מפני שהיא חשובה.

כז. שלש אצבעות על שלש אצבעות שנתנה בפדור, או שעשה פדור בפני עצמה - טהורה; אבל שלשה טפחים על שלשה טפחים שנתנו בפדור - הרי הוא כמות שהיה, ומטמא במדרס. עשהו פדור בפני עצמו - אינו מטמא במדרס, שהרי התפר ממעטו משלשה על שלשה.

הלכות פלים פרק כג

א. המפץ - הוא המחצלת שאורגין אותה מן החבליים ומן [קנה] הסוף והגמא [מיו עשב] וכיוצא בהן. ואין המפץ בכלל הפלים האמורים בתורה, ואף על פי כן מטמא הוא במדרס דין תורה - שהרי רבה הפתוב "כל המשכב", וזה ראוי למשכב ועשוי לו. וכן מטמא במת ובשאר טמאות מדבריהם, ככל פשוטי כלי עץ, כמו שבארנו; וזה כלל גדול, שכל המטמא במדרס - מטמא בשאר טמאות.

ב. כבר בארנו, שהבגד מטמא בשלש על שלש בשאר טמאות, ובשלשה טפחים על שלשה טפחים למדרס.

שעליה: [עמד, ונעשה מלאכתנו] - היא מיועדת למלאכה אחרת, כמו שבארנו בענין משכב ומושב.

ז. וכסת הסבלין שמניחין על פתפיהם מפני המוט, מטמאה במדרס. ומשמרת של זין, אינה מטמאה במדרס. **ח.** בגד שחשב עליו לצורות [לצייר עליו], אינו מקבל טמאה; בטל מחשבתו, הרי זה מקבל טמאה. בעל הבית שעשה מטפחות לתפות [לכסות] בהן כתלים ועמודים, אינן מקבלות טמאה.

ט. חלוק שהוא עשוי בסבכה [כרשת] כדי לשחק בו לשוטי שר נכר היה דרכם של שתיינים, אינו מקבל טמאה.

י. כפת [כובע נשים] שנתנו על הספר [כיסה בו הספר], טהר מלקבל טמאת מדרס; אבל מטמא במת ובשאר טמאות.

יא. העושה אספלונית [תחבושת], בין על הבגד בין על העור - אף על פי שיש בהן כשעור, טהורה. עשה להן מלגמא [תחבושת מתאנים] - על הבגד - אינו מקבל טמאה, שהרי נתלכלך ואינו ראוי; ועל העור - מקבל טמאה, מפני שהוא מתקנח וראוי למשכב.

יב. מאימתי יקבל הבגד טמאה? משיארג בו שלש אצבעות על שלש אצבעות. וכל הפלים הנארגין במחט, כגון כיס ואנפליא [סוג נעל] - אין מקבלין טמאה, עד שתגמר מלאכתן.

יג. וכל הפלים הנעשין על גבי מחט, כגון מצודה - כיון שעשה בהן בית קבול מלאכתן, מקבלין טמאה.

יד. שבכה שמניחין הבנות בראשיהן - אם התחיל לעשות אותה מפיה [- משפתה] - אינה מקבלת טמאה, עד שיגמר קרקעיתה; ואם התחיל בה מקרקעיתה - אינה מקבלת טמאה, עד שיגמר את פיה. ושכים שלה [בד שעל השבכה] מקבל טמאה בפני עצמו, והחוטין שלה חבור להטמא ולטמא.

טו. ושבכה שנקרעה - אם אינה מקבלת רב השער של ראש, טהורה.

טז. חלוק של בגד, או של לבד, או של גיר - מאימתי הוא גמר מלאכתו? משיפתח את פיו [מקום הצוואר] - הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו. ואם נטמא החלוק, מאימתי היא טהרתו? משיכלה, ואינו משמש מעין מלאכתו ראשונה. נשתיר בו רבו למעלה, צדין הוא בטמאתו; רבו מלמטה, טהור. ואם נקרע מבית פיו, טהור. **יז.** העושה חגור מצדו של בגד, [או] - ומצדו של סדין - אינו מקבל טמאה, עד שימלל [יתפור] שפתותיו; עשהו מאמצע הבגד, ומאמצע הסדין - אינו מקבל טמאה, עד שימלל [גם] - מצדו השני.

יח. חגור שכלו צדדי, ואמצעיתו קימת - טמא. **יט.** שפה שפרשה מן הבגד, והתקינה לחגר בה את מתניו - מקבלת טמאה, מפני שהיא כאבנט.

כ. טלית של עני שכלת - אם היו רב שפתותיה קימות - אף על פי שאין בה שלש על שלש בריא [חזק], הרי זו מקבלת טמאה. אין שפתותיה קימות - אם יש בה שלש

והרי הכל אב טמאה. הפרישה - הרי הבגד או השק ראשון, שהרי נגע במדרס; והמטלית אב טמאה כשהיתה, שאינה בטלה על האריג. תפר המטלית על הבגד - כשטליה מרוח אחת או משתי רוחות כמין גם [ג' יונית] - אינה חבור, ולא נעשה הכל אב אלא מצע מדרס בלבד; תפרה משתי רוחות זו כנגד זו - הרי היא חבור, ונעשה הכל אב.

ט. שלשה על שלשה שנטמא במדרס, ואחר כך נחלק - טהר מן המדרס; ואין בקרעים אלו טמאה כלל, והרי הן כשברי כלי שנטמא. אבל בגד שנטמא במדרס, וקרע ממנו שלש אצבעות על שלש אצבעות - אותו הקרע טהר מן המדרס, אבל טמא במצע מדרס; שבעת פרישתו מן הבגד הגדול, נטמא במצעו.

י. סדין שנטמא במדרס, ואחר כך עשה פרכת - טהר מן המדרס. ומאימתי היא טהרתו מן המדרס? משניקשר בו הלולאות שהוא נחלה בהן כשאר הפרוכות.

יא. טלית שהיא מדרס, והטבילה, וקדם שיצריב שמשה התחיל לקרע ממנה קרע - פיון שנקרע בה רפה, שוב אינה חבור וטהרה בלה, אף על פי שעדיין נשתיר בה כדי מעפרת [סודר קטן] שלא נקרע, שהרי הוא נקרע והולך [סופו ליקרע כולו]. במה דברים אמורים? בטבולת יום [שהוטבלה היום]; פיון שלא חס עליה [שמא תתקלקל] להטבילה, כך לא יחוס לקרע את בלה, ולפיכך טהרה בלה.

יום רביעי

הלכות פלים פרק כד

א. אלו עורות מטמאין במדרס: עור שחשב עליו לשטחו [לשבת עליו], ועור שמניחין על המטות מלמעלה לישן עליו, ועור שמניחין על החמור תחת המשאוי, ועור שמניחין בערס תחת הקטן, ועור הפר, ועור הכסת. וכן עור שמניחין תחת השלחן בעת האכילה כדי שיפלו עליו הפרורין, מפני שהוא נשען עליו ברגלו; ועור שחוגר החמר עליו, ועור שחוגר נופץ [חובט] הפשתן עליו בעת שנופץ, ועור שמניח הספל על כתפו בעת שסובל, ועור שמניח הרופא על ברקיו בעת שמפס השחין [פותח מוגלה]; מפני שכל אלו העורות, יושב עליהן. וכן עור הלב של קטן, שרירו יורד עליו כדי שלא יפסיד [יקלקל] בגדיו; ועור שעשהו להיות נותנו על לבו בעת הקציר מפני השרב, ועור שלופפין [כורכים] בו הכסות; ועור התפור כמו תכה שמניחין בו הבגדים - שכל אלו מתהפכין עליהן [הופכים ויושבים על צידם השני] ונשענין עליהן.

ב. וכל העורות המטמאות במדרס, אינן מטמאות עד שיהיו כשעור חמשה טפחים. ואלו עורות שאין מטמאין במדרס: עור שחוגר סורק הצמר בעת שסורק, ועור שלופף בו הצמר הסרוק, ועור שלופף בו הארגמן ועור התפור שמניחין בו הארגמן. וכלן מטמאות כשאר טמאות.

ג. עור שעשהו חפוי לכלים, טהור מכלום. עשהו חפוי למשקלת [חוט שבקצהו עופרת המשמש למדידת כתלים] -

ג. השק, שעורו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים; העור, חמשה על חמשה; המפץ, ששה על ששה - בין למדרס, בין לשאר טמאות. ופחות מכל השעורין האלו, טהורין מכלום. במה דברים אמורים? בקרע אחד מהם שנקרע בלא פונה. אבל הקוצץ כפונה וקוצץ אפלו טפח על טפח למושב, או שלשה טפחים על שלשה טפחים למשכב - הרי זה מטמא במדרס, בין שהיה הטפח על טפח שהקציע או השלשה על שלשה, בגד או שק או עור או מפץ. וכן המקצע מאחד מהם לאחיזה [כפונה] כדי שיאחז בו בידו, כדרך שעושין קוצצי תאנים שלא יקו אצבעותיהן - הרי זה טמא בכל שהוא; והוא, שלא יהיה פחות משלש אצבעות - שכל פחות משלש, טהור מכלום. ד. המחבר שני טפחים מן הבגד וטפח מן השק, שלשה מן השק ואחד מן העור, ארבעה מן העור ואחד מן המפץ - הרי זה טהור מן המדרס; אבל אם חבר חמשה טפחים מן המפץ ואחד מן העור, ארבעה מן העור ואחד מן השק, שלשה מן השק ואחד מן הבגד - הרי זה טמא מדרס. זה הפלל: כל שהשלים שעורו בחמור ממנו, טמא; השלימו מן הקל, טהור.

ה. בלוי נפה ובכרה שהקנין לשיבה, טהורין; ואין מקבלין טמאה עד שיקצע [יסיר] אותם [את הרשת ממסגרתה], ואחר כך יהיו כמפץ.

ו. חלוק של קטן אינו מטמא במדרס, עד שיהיה בו כשעור שלשה טפחים על שלשה טפחים; ונמדד כפול כבירתו [כמו שהוא בעת תשמישו]. ואלו נמדדין כפולין: בגדים שמלבישין בהן על הרגלים, ועל השוקים, ואת הראש, והמכנסים, והכובע, וכיס של פגדה [חגורה]. ומטלית שטליה [תפרה] על השפה [שפת הבגד] - אם פשוטה, נמדדת פשוטה; ואם כפולה, נמדדת כפולה.

ז. הבגד שארג בו שלשה על שלשה, ונטמא במדרס, ואחר כך השלים את כל הבגד - הבגד בלו מדרס; נטל חוט אחד מתחתו [ממה שנשטמא בתחילה], טהור מן המדרס, אבל טמא מצע מדרס, והרי הוא ראשון בכלי שנגע במדרס. נטל חוט אחד מתחתו, ואחר כך השלים את כל הבגד - כל הבגד טמא מצע מדרס. וכן בגד שארג בו שלש אצבעות על שלש, ונטמא במת, ואחר כך השלים עליו את כל הבגד - הבגד בלו טמא מת; נטל חוט אחד מתחתו - טהור מטמא מת, אבל טמא מצע טמא מת. נטל חוט אחד מתחתו, ואחר כך השלים את כל הבגד - הכל טהור. ולמה יהיה הכל טהור? מפני שאמרו: שלש על שלש [אצבעות] שנתמעטה, טהורה מכלום. אבל שלשה על שלשה [טפחים] שנתמעטה - אף על פי שטהרה מן המדרס, הרי היא טמאה בכל הטמאות.

ח. מטלית שהיא מדרס, וטלאה [עשאה טלאי] על הקפה [סל] או על העור - נעשה הכל ראשון לטמאה; הפריש את המטלית - הרי הקפה או העור ראשון, מפני שנגעו במדרס. והמטלית טהורה - שפיון שטליה והפרישה, בטלה. טליה על הבגד או על השק - נעשה הכל מדרס,

מקבל שֶׁאֵר טִמְאוֹת, שֶׁהֵרִי נֶעֱשֶׂה לְקִבְלָהּ; וְאִינוּ מִטְמֵא בְּמִדְרָס.
 ד. עוֹר שֶׁעָשָׂהוּ לַעֲקֹבוֹ וּלְפָרְסוֹ [לְחַלֵּק הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הָרֶגֶל] - אִם חוֹפֶה אֶת רֹב הָרֶגֶל, מִטְמֵא; וְאִם לֹא, טָהוֹר.
 ה. מְנַעַל שֶׁעַל הָאֵמּוֹם [מְקוֹם הַנְּחִת הַנֶּעֱלֵל בְּשַׁעַת מִלְּאֻכָּה] - אִם עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא לְבָשׁוֹ אָדָם, הֵרִי זֶה מִטְמֵא בְּמִדְרָס;
 שֶׁכָּכֵר נִגְמְרָה מְלֻאכְתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
 ו. כָּל עוֹר הָרֹאֵי לְהִטְמֵא בְּמִדְרָס, וְאִינוּ חֹסֵר מְלֻאכָה - הַמְחֻשְׁבָּה מִטְמֵאָתָּהּ; וְאִם חָשֵׁב עָלָיו לְהִיֹּת עוֹר שֶׁלֹּתָן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, הֵרִי זֶה מִטְמֵא בְּמִדְרָס. וְאִם חֹסֵר מְלֻאכָה - אֵין הַמְחֻשְׁבָּה מוֹעֵלֶת בּוֹ, עַד שֶׁתִּגְמַר מְלֻאכְתּוֹ; חוּץ מִהָעוֹר שֶׁמִּחְפִּין בּוֹ הַמְרַכֵּב [- מִרְכָּבָה] מִפְּנֵי הָאֶבֶק - שֶׁמִּחְשְׁבָה מוֹעֵלֶת בּוֹ, אִם עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֻאכְתּוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּעוֹרוֹת בַּעַל הַבַּיִת; אֲבָל עוֹרוֹת הַעֲבָדִין [מַעֲבָדֵי עוֹרוֹת לַמִּכִּירָה], שֶׁסֶּתֶמֶן לְמִכִּירָה - אֵין הַמְחֻשְׁבָּה מִטְמֵאָתָּהּ, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהֶן מַעֲשֶׂה וְיָכִין אוֹתָן לְמִדְרָס.
 ז. אֵין אָדָם מִטְמֵא בְּמִדְרָס מִשְׁכָּב אוֹ מִרְכָּב שֶׁאִינוּ שְׁלוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהִנּוּגָע בְּמִשְׁכָּבוֹ". גִּזְלָה מִשְׁכָּב וְדָרְס עָלָיו בְּלֹא נִגְיָעָה, הֵרִי זֶה טָהוֹר; וְאִם נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, טָמֵא. גִּזְלָה מִשְׁכָּב, וְיָשָׁב עָלָיו - הֵרִי זֶה טָמֵא; שֶׁחֲזָקָתוֹ שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, שֶׁאֵינָן יוֹדְעִין מִי גִזְלָה. וְאִם יָדוּעַ שְׁעָדִין לֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, הֵרִי זֶה טָהוֹר. לְפִיכָּךְ, גִּזְלָה שֶׁגִּזְלָה עוֹר, וְחָשֵׁב עָלָיו לְשִׁכְיָהּ - הַמְחֻשְׁבָּה מוֹעֵלֶת לוֹ, וּמִטְמֵא בְּמִדְרָס; אֲבָל הַגִּזְלָן - אֵין מִחְשְׁבָתוֹ מוֹעֵלֶת, אֲלֹא אִם נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים.

ח. עוֹר שֶׁנִּטְמֵא בְּמִדְרָס, וְהִתְחִיל לְקַרְעוֹ רְצוּעוֹת - הֵרִי הוּא בְּטִמְאָתוֹ, עַד שֶׁיַּמְעֻטְנוּ פָחוֹת פָּחוֹת מִחֻשְׁבָּה טְפָחִים.

ט. כָּל כְּלִי עוֹר שֶׁנִּטְמֵא בְּמִדְרָס הִזָּב, וְשָׁנְהוּ לְכָלִי אַחֵר - אִם שָׁנְהוּ מִן הַפָּשׁוּט [- כְּלִי לֹא בֵּית קִיבוּל] לְפָשׁוּט, הֵרִי הוּא בְּטִמְאָתוֹ; שָׁנְהוּ מִן הַפָּשׁוּט לְמִקְבֵּל, וּמִן הַמִּקְבֵּל לְפָשׁוּט - טָהוֹר. וּבִכְבֹּד, הַכָּל טָמֵא. בִּיצֵד? חֲמַת [וְדוּד] שֶׁעָשִׂיהָ שְׂטִיחַ, וְשִׂטִּיחַ שֶׁעָשָׂהוּ חֲמַת - טָהוֹר; אֲבָל חֲמַת שֶׁנִּטְמָאָה בְּמִדְרָס, וְעָשִׂיהָ תְּרַמֵּל [יִלְקוּט], אוֹ תְּרַמֵּל שֶׁעָשָׂהוּ חֲמַת - הֵרִי הֵן מִדְרָס כְּשֶׁהִי.

י. כֹּר שֶׁל בְּגָד [- בֵּד] שֶׁנִּטְמֵא בְּמִדְרָס, וְעָשָׂהוּ סָדִין, אוֹ סָדִין שֶׁעָשָׂהוּ כֹר אוֹ כֶּסֶת, בְּגָד שֶׁעָשָׂהוּ מִטְפַּחַת, אוֹ מִטְפַּחַת שֶׁעָשָׂהוּ כֶּסֶת - הֵרִי הֵן מִדְרָס כְּשֶׁהִי.

יא. כְּלִים שֶׁעָקַר עֲשִׂיתָן לְקִבְלָהּ וּלְמִשְׁכָּב כְּאֶחָד, כְּגוֹן כָּרִים וְכִסְתוֹת וְהַשְׁקִין וְהַמְרַצוּפִין [שִׁקִּים גְּדוּלִים] - אִם נִפְחָתוּ - אִם עַל פִּי שֶׁשִּׁהָרוּ מִלְּהִטְמֵא בְּמִתָּהּ וּבִשְׁאָר טִמְאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן יְכוּלִין לְקַבֵּל, הֵרִי הֵן מִטְמֵאִין בְּמִדְרָס, שְׁעָדִין הֵן רְאוּיִין לְמִדְרָס. אֲבָל כְּלִים שֶׁעָקַר עֲשִׂיתָן לְקִבְלָהּ בְּלִבָּהּ, כְּגוֹן הַחֲמַת וְהַתְּרַמֵּל - אִם הָיוּ גְדוּלִים כְּדִי שֶׁיִּהְיוּ רְאוּיִין לִישֵׁב עָלֵיהֶן - הוּאִיל וְיוֹשְׁבֵינָם עָלֵיהֶן מִפְּנֵי גְדֻלָּתָן, הֵרִי הֵם מִטְמֵאִין בְּמִדְרָס כָּל זְמַן שֶׁהֵן שְׁלֵמִין. נִפְחָתוּ, וְאִם עַל פִּי שֶׁאֵפְשָׁר עָדִין לִישֵׁב עָלֵיהֶן - הֵרִי אֵלּוּ אֵין מִטְמֵאִין בְּמִדְרָס; שֶׁעָקַר עֲשִׂיתָן לְקִבְלָהּ בְּלִבָּהּ, וְהוּאִיל וּבִטְלוּ

הַלְכוֹת כְּלִים פָּרָק כה

א. כָּל פָּשׁוּטִי כְּלִי עֵץ [- כְּלִים לֹא בֵּית קִיבוּל] הַעֲשׂוּיִין לִישְׁכִּיָּה אוֹ לְשִׁכְיָה אוֹ לְרִכְיָה - מִטְמֵאִין בְּמִדְרָס, כְּגוֹן הַמִּטָּה וְהַכֶּסֶף וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן.

ב. הַמִּטָּה וְהַכֶּסֶף שֶׁל מֵת, וְכֶסֶף שֶׁל כְּלָה, וּמִשְׁבֵּר שֶׁל חֲזִיה, וְכֶסֶף שֶׁל כּוֹכֵס שֶׁהוּא כּוֹרֵס עָלָיו אֶת הַכְּלִים [עוֹשֶׂה עֲרִימָה], וְכֶסֶף שֶׁל [יֵלֵד] קָטָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ רִגְלִים אִם עַל פִּי שֶׁאֵינָן בּוֹ גְּבִיהַ טֶפַח - כָּל אֵלּוּ מִטְמֵאִין בְּמִדְרָס.

ג. כֶּסֶף שֶׁל כְּרוֹל שֶׁעוֹשִׂין בְּבֵית הַכֶּסֶף, וְהָעוֹר נִתָּן עָלָיו - הֵרִי הוּא מִטְמֵא בְּמִדְרָס וּבִשְׁאָר טִמְאוֹת. הַפְּרִישׁ הָעוֹר הַמְחֻפָּה עַל הַכְּרוֹל - הָעוֹר מִטְמֵא בְּמִדְרָס, וְהַכְּרוֹל מִטְמֵא בִשְׁאָר טִמְאוֹת, אֲבָל לֹא בְּמִדְרָס.

ד. טְרַסְקָל [סֵל קִטוּן] שֶׁל גָּמִי וְכִיּוֹצֵא בּוֹ הַמְחֻפָּה בְּעוֹר, מִטְמֵא בְּמִדְרָס וּבִשְׁאָר טִמְאוֹת; הַפְּרִישׁ הָעוֹר מְעָלָיו - הָעוֹר מִטְמֵא בְּמִדְרָס, אֲבָל הַטְּרַסְקָל טָהוֹר מִכְּלָמִם, שֶׁהֵרִי נֶעֱשֶׂה כְּשִׁכְרֵי כְּלִים.

ה. סִפְסָלִין שֶׁבְּמִרְחָץ, שֶׁשִּׁתִּי רִגְלָיו שֶׁל סִפְסָל שֶׁל עֵץ - מִטְמֵא בְּמִדְרָס. הִתְהָה אַחַת שֶׁל עֵץ, וְאַחַת שֶׁל שִׁישׁ טָהוֹר.

ו. נִסְרִים שֶׁל מִרְחָץ שֶׁשָּׁגְמָן [הַחֲלִיקָס] - טָהוֹרִין; שֶׁאֵינָן עֲשׂוּיִין לִישְׁכָּה, אֲלֹא כְּדִי שֶׁיִּהְיוּ הַמַּיִם מִהֲלָכִין תַּחְתֵּיהֶן.

ז. הַסֵּל וְהַכְּלָפָלָה שֶׁמִּלְּאָן תָּכֵן אוֹ מוֹכִין [אֲגוּדוֹת צִמָּר] - אִם עַל פִּי שֶׁהִתְקִינָן לִישְׁכָּתוֹ - אֵינָן מְקַבְּלִין טִמְאָת מִדְרָס; שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לִישְׁכָּה. וְאִם סָרְגָן [תַּפְרֵס] בְּגָמִי אוֹ בְּמִשְׁכָּה עַל פִּיהֶן [שֶׁלֹּא יִצְאוּ הַמּוֹכִין], הֵרִי אֵלּוּ מִטְמֵאִין בְּמִדְרָס.

ח. קוֹרֶת בֵּית הַבַּד [שֶׁבָּה טוּחִין הַיִּתִּים] שֶׁעָשָׂה רֹאשָׁה הָאֶחָד כֶּסֶף [- חֲקֵק מְקוֹם יִשְׁבֵּיהָ] - אֵינוּ מִטְמֵא בְּמִדְרָס, מִפְּנֵי שֶׁאֲמָרִין לוֹ: [כְּבִיכּוּל, לִזְבִּי שִׁוּשֵׁב עֲלֶיהָ:] 'עֲמֹה, וְנֶעֱשֶׂה מְלֻאכְתָּנוּ' [- אֵין תְּכִלִּיתָה לְשִׁבְתָּהּ עֲלֶיהָ]. אֲבָל אִם קָבַע אֶת הַכֶּסֶף [הַמּוֹכֵן] בְּקוֹרֶת בֵּית הַבַּד, הַכֶּסֶף מִטְמֵא בְּמִדְרָס; וְאִם דָּרַס הַזָּב עַל הַקּוֹרָה, לֹא נִטְמָא הַכֶּסֶף. וְכֵן אִם קָבַע הַכֶּסֶף בְּקוֹרָה גְּדוּלָּה. עָשָׂה רֹאשׁ הַקּוֹרָה הַגְּדוּלָּה כֶּסֶף - אֵין טָמֵא אֲלֹא מְקוֹם הַכֶּסֶף בְּלִבָּהּ, וּשְׁאָר הַקּוֹרָה טָהוֹרָה. וְכֵן הַדִּין בְּכֶסֶף שֶׁקָּבַעוּ בְּעֶרְכָּה, שֶׁהוּא טָהוֹר.

ט. קָצֵת [- קִצָּה] הַקּוֹרָה שֶׁמִּתְקַן אוֹתוֹ הַמִּסְתַּת אֶת הָאֶבֶן לְהִיֹּת יוֹשֵׁב עָלָיו, הֵרִי מְקוֹם יִשְׁכָּתוֹ מִטְמֵא בְּמִדְרָס. מְקוֹם יִשְׁכָּה שֶׁאֲחֻרֵּי הַקְּרוֹן - טָהוֹר, שֶׁאֵינָהּ אֲלֹא לִישְׁכָּה צֶעֶר.

הבנין - קבעו ולא בנה על גביו, או בנה על גביו ולא קבעו - עדין הוא מטמא במדרס כשהיה; קבעו במסמרים ובנה עליו - טהור. וכן מפץ [מחצלת] שנתנו על גבי הקורות [מקום יציקת המעובה] - קבעו ולא נתן עליו את המעזיבה [שכבת הטיט], או שנתן עליו את המעזיבה ולא קבעו - עדין הוא מטמא במדרס; קבעו ונתן עליו את המעזיבה - טהור.

ב. ספסל שנטל אחד מראשיו [רגליו] - עדין הוא ראוי למדרס; ונטל השני, טהור. ואם יש בו גבה טפח, מטמא במדרס.

ג. כסא של כלה שנטלו חפוייו [כיסוייו], טהור; ואם לא היו חפוייו יוצאין [בולטים], ונטלו - עדין הוא ראוי למדרס, שכן דרכו להיות מטהו על צדו ויושב עליו.

ד. כסא שנטלו חפוייו, ועדין הוא ראוי לשיבה - מטמא; ונטלו שנים מחפוייו זה בצד זה, טהור.

ה. שדה [קרון בו שני מפלסי ישיבה] שנטל העליון שלה - טמאה, מפני התחתון שהוא ראוי למדרס; ונטל התחתון - טמאה, מפני העליון שהוא ראוי. ונטלו העליון והתחתון - הרי הדפנים טהורין.

ו. תבה שנפתחה מצדה [בדופנה] - מטמאה במדרס כשאר טמאות, מפני שהיא ראויה אף לשיבה והכל יושבין עליה. נפתחה מלמעלה - טהורה מן המדרס, שהרי אינה ראויה לשיבה; ומתטמאה בשאר טמאות, שעדין היא מקבלת. נפתחה מלמטה - טהורה מכל טמאה, אף על פי שאפשר לישב עליה ככסא, מפני שעקר מעשיה לקבלה, וכבר בטל העקר; והגורות [מגירות] של טמאות, ואינן חבור לה. וכן משפלת [סל אשפה] שנפתחה מלקבל רמונים - אף על פי שהיא ראויה למדרס, הרי היא טהורה מכלום; מפני שעקר מעשיה לקבלה, והואיל ובטל העקר, בטלה הטפלה.

ז. ערבה של עץ שמגבלין [מערבבים] בה הבנאין את הגביסין [גבס] - אף על פי שמקבלת שאר טמאות, אינה מטמאה במדרס. ערבה של עץ שלשין בה הבצק, שהיא מחזקת משגי לגין ועד תשעת קבין, שנסדקה עד שאינו יכול לרחץ בה רגלו אחת מפני הסדק - הרי זו מטמאה במדרס; שסתמה שהוא כופה אותה ויושב עליה [מיועדת גם לכר], לפי גדולה וסדק שלה. הניחה בגשמים עד שנתפחה, ונסתם הסדק - אינה מטמאה במדרס, שהרי היא ראויה ללוש בה, ותחלת מעשיה ללוש בה; ומקבלת שאר טמאות. חור והניחה בקדים [רוח מזרחית לייבשה], ונפתח הסדק - חזרה לקבל טמאת מדרס, וטהורה משאר טמאות.

ח. ערבה גדולה שהיא מחזקת יתר על תשעה קבין, שנפתחה מלקבל רמונים, והכינה [התכוון שתשמש] לשיבה - הרי זו טהורה אף מטמאת מדרס עד שיקציע [יחתוך הקצוות]; שאין המחשבה מועלת בערבה גדולה שנפתחה, עד שיעשה בה מעשה. עשיה אכוס לבהמה - אף על פי שנקבעה בכתל, טמאה בכל הטמאות.

י. ראשי פלונסות [קורות גדולות] שהאמנין יושבין עליהם, ושפין את האבנים וכיוצא בהן - טהורין. וכן כפת [חתיכת עץ עבה] של תמרה שהוא יושב עליו - אפלו גבה טפח - טהור, שאין זה כלי. וכן בול של עץ - אף על פי שסרקו [צייר ציורים] וכרכמו [צבעו] ועשהו פנים [חזית לנוי] לשער וכיוצא בו, אינו כלי; ולא מקבל טמאה, עד שיחק [יחקק] בו.

יא. ראשי פלונסות שהן חקוקין [מקום ישיבה] - אם חקקו לדעת, מקבלין טמאה. מצאן חקוקין - אם חשב עליהן, מקבלין טמאה מכאן ולהבא; אם חשב עליהן חרש שוטף וקטן, או אדם שאינן שלו - טהורות. וכן כל כיוצא בהן מדברים שאינן מקבלין טמאה אלא במחשבה; שאין לה מחשבה מועלת, אלא מחשבת בעלים שהן בני דעה. יב. העושה כפה [גוש] מן השאור, ויבשה ויחדה לשיבה - הרי בטלה מתורת אכל, ומטמאה במדרס; שהרי היא משמשת תשמישי העץ.

יג. מחצלת הקש, מטמאה במדרס; ומחצלת הקנים ושל חלף [מין עשב] - טהורה, מפני שאינה ראויה למדרס. ושאר המחצלאות - אם עשאה לשיבה, מקבלת טמאה; עשאה לסכוד, טהורה. עשאה סתם - אם היתה גדולה, סתמה לסכוד; והקטנה, סתמה לשיבה.

יד. ומחצלת שעשה לה קנים לארפה - טמאה מדרס, שעדין ראויה לשיבה; עשאה כמין גם [ג' יוונית], טהורה. עשה קנים לרחפה - אם אין בין קנה לקנה ארבעה טפחים, טהורה. ונחלקה לרחפה, עדין מקבלת טמאה. ונחלקה לארפה, ונשתירו בה שלשה מצדנים [קשרים] של ששה טפחים - עדין היא ראויה למדרס, ומטמאה; פחות מכאן, טהורה. וכן אם התיר ראשי מצדנים, טהורה. ואף טמאת מדרס לא תקבל המחצלת, עד שתגמר מלאכתה ותתקנב [יחתוך הבולט בקצוות], כמו שבארנו.

טו. תבה שפתחה מלמעלה - טהורה מן המדרס, שאינה ראויה לישב עליה; ומקבלת שאר טמאות. ושפתחה מצדה - טמאה במדרס ובשאר טמאות.

טז. ענלה של קטן - מטמאה במדרס, שהרי נשען עליה. יז. מקל של זקנים - טהור מכלום, שאינו אלא לסיע.

יח. סנדל של סדין, והוא סנדל של עץ - מטמא במדרס, מפני שהסיד פועמים מטייל בו עד שמגיע לביתו.

יט. קב [רגל תותבת] של קטע [חיגר] שיש בו בית קבול כתייתן [שארית רגלו] - מטמא בשאר טמאות, מפני בית קבולו, ומטמא במדרס, שהרי נשען עליו.

כ. ואלו טמאין משום מרפב: מרדעת של חמור, וטפיטן של סוס [מקום הנחת רגלי הרוכב], וכר הגמל, ואפף של נאקה [גמל לבן], וכל כיוצא בהן. הלוחות שמניחין על גבי החמור, ואחר כך נותנין עליו המשוי - טהורות; ואם היתה ראויה למרפב, טמאה.

הלכות פלים פרק כו

א. פלי עץ הראוי למדרס שקבעו [במסמרים] בפתל בתוף

ו. שלש בסיסות הן: שלפני [- לרגלי] המטה ושלפני הסופרים, טמא מדרס; ושל שלחן, טמא טמא מת; ושל מגדל [- מתחתיו], טהור מכלום - לפי שהוא כמו קצת המגדל, וצורתו מוכחת עליו.

ז. שלש מטות הן: העשויה לשכיבה, טמא מדרס; ושל זגגין שנותנין בה כלי זכוכית, טמא טמא מת; ושל סרגין [אורגים] שמסרגין עליה את הסבכות, טהורה מכלום - לפי שאינה ממשימי אדם.

ח. שלש משפלות [סלים גדולים] הן: של זבל, טמא מדרס; של תבן, טמא טמא מת; והפחלץ [רשת מחבלים עבים] של גמלים, טהור מכלום - לפי שהחבלים שלו קשים ביותר ועבים ואינו ראוי לישיב עליו, ועיני שבכים [החלל שבין חבל לחבל] רחבים הרבה ואינו ראוי לקבל תבן וכיוצא בו, ונמצא שאין עליו תורת כלי, אלא חבלים בלבד.

ט. שלשה מפצין [מחצלאות] הן: העשוי לשיבה, טמא מדרס; ושל צבעין שמניחין בו הכלים, טמא טמא מת; ושל גתות שנותנין עליו ענבים ומחפין [מכסים] בו, טהור מכלום - שאינן ממשימי אדם.

י. שלש חממות [נודות עור] הן, ושלשה תרמלין [ילקוטים] הן: המקבלין פשעור, טמאין מדרס; וכמה שעורן? החמת ארבעת קבין, והתרמל חמשת קבין. ושאין מקבלין פשעור, טמאין טמא מת; ושל עור הדג, טהורות מכלום.

יא. שלשה עורות הן: העשוי לשיטח, טמא מדרס; והעשוי לתכריך [לכרוך בו כלים], טמא טמא מת; ושל רצועות ושל סנדלין, טהור מכלום - לפי שאין עליו צורת כלי.

יב. שלשה סדינין הן: העשוי לשכיבה, טמא מדרס; והעשוי לפרכת, טמא טמא מת; ושל צורות [ציורים] שעושין אותו כדי שיתלמד ממנו הרוקם, טהור מכלום - לפי שאינו ממשימי אדם.

יג. שלש מטפחות הן: של ידים, טמא מדרס; ושל ספרים, טמא טמא מת; ושל תכריכי המט ושל נבלי בני לוי, טהורה מכלום - לפי שאינן ממשימי אדם.

יד. עור העשוי כמו יד, שמכניסין בו היד והאצבעות מפני הצנה [- כפפות] וההזק וכיוצא בהן, והוא הנקרא 'פרקלים'; ושלשה פרקלימין הן: של צידי חיה ועוף, טמא מדרס - שהרי נשען עליו; ושל חגבים, טמא טמא מת - מפני שנותנין בו את החגבים; ושל קניצין [קוטפי פירות] שמקניצין בו הפירות, טהור מכלום - לפי שאינו ממשימי אדם.

טו. שלש סבכות [בגד עבה] הן: של זלדה [שמורידה אותה לפעמים ויושבת עליה], טמא מדרס; ושל זקנה [אינה מורידה אותה], טמא טמא מת; ושל שושן לצחק בה לשותי שכר [שתיינים], טהורה מכלום - לפי שאינה ממשימי אדם.

טז. שלשה סנדלין הן: של אדם, טמא מדרס; של מתכת ושל בהמה, טמא טמא מת; של שעם [עזר] ושל צפירה

ט. מטה שנטלו ארכות [דפנות האורך] שלה אחר שנטמאת, ועשה לה חדשות, ולא שנה את הנקבים [חריצים שבהם מונחים הארכות], ונשתפרו החדשות - עדין היא בטמאתה; נשתפרו הישנות - טהורה, שהכל הולך אחר הישנות.

י. מטה שהיתה טמא מדרס, ונטלה קצרה [דופן הרוחב] ושתי פרעים [רגלי המיטה] - עדין היא בטמאתה, שעדין צורת המטה עומדת; נטלה ארפה ושתי פרעים, טהורה.

יא. קצץ שתי לשונות של מטה [- קרשים שבהם תחובים דפנות המיטה] באלכסון [כגון מזרחית דרומית ומערבית צפונית], או שקצץ שתי פרעים טפח על טפח באלכסון, או שמעטן [קצץ כל רגליה] פחות מטפח - הרי זו נשברה וטהורה. נשברה ארפה, ותקנה - עדין היא אב טמא כשהיתה; נשברה הארפה השניה, ותקנה - טהורה מן המדרס, אבל טמא מגע מדרס. לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנשברה השניה - טהורה.

יב. מטה שהיתה טמא מדרס, או בשאר טמאות, ונגנב חציה או אבר, או שחלקיה אחין או שתפין - הרי זו טהורה, שהרי זו ככלי שנשבר. החזירה, מקבלת טמא מכלן ולהבא. למה זה דומה? לעושה כלי אחד משברי כלי שנטמא - שהוא טהור, ומקבל טמא להבא.

יג. מטה שנתפרקו אבריה - אם נשארה ארפה ושתי פרעים, או קצרה ושתי פרעים - הרי אלו מטמאין, מפני שראויין לסמכן לפתל ולישן עליהן.

יד. ומטה שנטמאת בלה - אם הטבילה אברים אברים, טהורה.

טו. המפרק את המטה להטבילה - הנוגע בחבליה, טהור.

יום חמישי

הלכות כלים פרק כז

א. שלש תבות הן: תבה שפתחה מצדה, טמא מדרס; פתחה מלמעלה, טמא טמא מת; והבאה במדה [מחזיקה מ' טאה], טהורה מכלום.

ב. שלש ערכות [קערות] הן: ערכה משני לגין ועד תשעת קבין שנסדקה, טמא מדרס; ושלמה, טמא טמא מת; והבאה במדה, טהורה מכלום.

ג. שלש עגלות הן: העשויה כפתורה [- כסא], טמא מדרס; והעשויה כמטה, טמא טמא מת; ושל אבנים, טהורה מכלום.

ד. שלשה תריסין [מגיני מלחמה] הן: תריס הכפוף, טמא מדרס; ושמשיקין בו כקמפון [- שדה אימונים], טמא טמא מת; ודיצת הערביים [שמשחקין בו הילדים], טהורה מכלום - לפי שהיא עשויה לצורה בלבד, ואינה ממשימי אדם, וכל כלי שאינו ממשימי אדם, אינו מקבל טמא כל עקר.

ה. שלשה תרבוסיין [- משטחים] של עור הן: של ספרים, טמא מדרס; ושל אכלין שאוכלין עליו, טמא טמא מת; וששוטחין עליו הזיתים, טהור מכלום - לפי שאינו ממשימי אדם.

לשכבה וחיוץ לארבעה - הרי זה ככלי קבול שנגעו משקין באחוריו, ולא נטמא אלא ממקום מגעו ולחיוץ.

ה. כיס בתוך כיס, שנטמא אחד מהן במשקין - לא נטמא חבירו. במה דברים אמורים? בשיהיו שפתותיהן שוין. אבל אם היה החיצון עורף, ונטמא הפנימי - נטמא החיצון; נטמא החיצון, לא נטמא הפנימי. ובשרץ - בין כף ובין כף - אם נטמא אחד מהן, לא נטמא חבירו.

ו. החוקק רכב [הקב] וחצי רכב בעץ אחד, ונטמא אחד מהן במשקין - לא נטמא השני, אף על פי שהן עץ אחד. כיצד? נגעו משקין טמאין בתוך הרכב - הרכב ואחוריו טמא, וחצי הרכב ואחוריו טהור; נגע בחצי הרכב מתוכו - חצי הרכב ואחוריו טמאים, והרכב ואחוריו טהורין. וכשהוא מטביל, מטביל את הכל. נטמאו אחורי הרכב, או אחורי חצי הרכב במשקין - הרי אחורי הכל טמא; שאין חולקין את האחורים.

ז. קמקומוס [קומקום] שהיו אחוריו טמאין, והיה מרתית - אין חוששין שמא יצאו משקין מתוכו ונגעו באחוריו וחרו לתוכו, אלא הרי המשקין שבתוכו טהורין לתרומה.

בריה רחמנא דסייען

הלכות מקוות

מצות עשה אחת, והיא שיתבטל כל טמא במי מקוה ואחר כך יטהר. ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

הלכות מקוות פָּרָק א

א. כל הטמאין - בין אדם, בין בהמה, בין שנטמאו בטמאה חמורה של תורה, בין שנטמאו בטמאה של דבריהם [מדברבן] - אין להם טהרה, אלא בטבילה במים הנזקין בקרקע.

ב. כל מקום שנאמר בתורה רחיצת בשר וכבוס בגדים מן הטמאות, אינן אלא טבילת כל הגוף במקוה; וזה שנאמר בַּב "וידי לא שטף במים", כלומר שיתבטל גופו. והוא הדין לשאר הטמאות, שאם טבל כלו חוץ מראש אצבעו הקטנה, עדין הוא בטמאות. וכל הדברים האלה - אף על פי שהם מפי השמועה [ממשה רבינו], הרי נאמר "במים יובא וטמא עד הערב"; בנין אב [לימוד] לכל הטמאים, שיבואו במים.

ג. כל הפלים שנטמאו - יש להן טהרה במקוה, חוץ מכלי חרש וכלי זכוכית; וכן המפץ [מחצלת]. וכלי חרש, נאמר בו "ואתו תשברו" - אין לו טהרה אלא שבינה. אפלו חבירו בקרקע, ואפלו קבעו במסמר, ואפלו מלאהו סיד או גבסים [גבס] - הרי הוא כמות שהיה, עד שישבר. וכלי זכוכית, ככלי חרש עשויים בדבר זה.

ד. המפץ אינו בכלל הפלים המקבילים שאר כל הטמאות; לפי שאינו כלי קבול, אינו בכלל כלי עץ האמורים בתורה; והואיל והוא ראוי למשכב, נתרבה לטמאת מדרס [הזב] בלבד דין תורה; וכיון שאין לו

[גומי], טהור מכלום. כלל של דבר: כל כלי שאינו ראוי למשכב או למרכב, או שהוא ראוי ולא נעשה לכך אלא למלאכה אחרת - הרי הוא טהור מן המדרס. נעשה למלאכה אחרת ומשמש עמה [גם] את הישיבה, כגון הטלית והרדד - מטמא במדרס; וכל המטמא במדרס, מטמא במת. ויש שמטמא במת ואינו מטמא במדרס, כמו שבארנו. וכל המטמא במת - מטמא בשאר אבות הטמאות, בין אבות של תורה בין של דבריהם; ומטמא במשקין.

יז. שלש קפות [שקים] הן: מהוהה [בלויה] שטלחה [עשאה טלאי] על הבריאה, הולכין אחר הבריאה [לענין טומאה]; קטנה על הגדולה, הולכין אחר הגדולה. היו שתיהן שוות, הולכין אחר הפנימית; כיצד הולכין אחריה? שאם נקבה במוציא רמון, שתיקה טהורות.

יח. שלש פנקסיות [לוחות] הן: האפיפירין [לוחות כתיבה] שפניחין עליו הספרים, טמא מדרס; וישש בו בית קבול שעה, טמא טמא מת; וחלקה, טהורה מכלום - לפי שאין עליו צורת כלי, ואינו ראוי למדרס.

הלכות פלים פָּרָק כח

א. כל הפלים שיש להן בית קבול, שנטמאו אחריהן במשקין - לא נטמא תוכן לתרומה, ולא הגניהם [שפתיהם], ולא אונגיהם [בית יד שלהם], ולא ידיהם [כגון יד מחבת], ולא מקום האצבע השוקע בשפת הכלי; נטמא תוכו של כלי, נטמאו כלן. נפלו משקין טמאין על פני הפלים, או על הגניהם, או על אונגיהם, או על ידות הפלים המקבלין - הרי זה מנגבן, וטהורין; ואפלו אחורי הכלי פלו, לא נטמאו.

ב. אחד כלי השק, כגון השקין והמקצופין [שקים גדולים], או כלי העור, כגון הברים והפסותות, ואחד כלי העץ, אפלו קפות ומשפלות [סלים גדולים] - אם נטמאו אחריהן במשקין, לא נטמא תוכן.

ג. פשוטי [ללא בית קיבול] כלי שטף [המיטהרים במקוה] שאינן ראויין למדרס, כגון השלחן והטבילה שאין לה דפן [מסגרת] - הואיל ואין מקבלין טמאה מן התורה - אם נטמאו אחריהן במשקין, לא נטמא תוכן. אבל פשוטי כלי שטף הראויין למדרס - כגון המטה, והעור שישנים עליו, והפסא, וכיוצא בהן - אין להן אחורים ותוף; אלא בין שנגעו משקין בהן מתוכן, או מאחורייהן - נטמא הכלי פלו. וכן מדות זין ושמן, וזומי ליסטרס [חלוקה צליחה], ומסננת של חרדל, ומשמרת של זין - אין להן אחורים ותוף; אלא אם נפלו משקין על מקצתן, נטמאו כלן כמו הבגדים.

ד. המרדע, והוא המלמד [מוט הכוונת החרושה] - יש לשני קצותיו אחורים ותוף. כיצד? נפלו משקין על התרחור [החלק שנכנס לעומק האדמה] - לא נטמא מן העץ הסמוך לתרחור אלא שבועה טפחים בלבד, ושאר העץ טהור; וכן אם נפלו משקין על הדרך [הברזל החורש], לא נטמא אלא ארבעה טפחים הסמוכין לדרך. נפלו חוץ

חוצץ, ואף על פי שהוא חופה את רבו. וכן אם היה חופה מעוט - אינו חוצץ, אף על פי שהוא מקפיד עליו.

יד. מדברי סופרים, שכל דבר שהוא חוצץ - אם היה מקפיד עליו - לא עלתה לו טבילה, אף על פי שהוא על מעוט; גזרה, משום רבו. וכל דבר החוצץ - אם היה חופה את רבו - לא עלתה לו טבילה, אף על פי שאינו מקפיד עליו; גזרה, משום רבו המקפיד עליו.

טו. נמצאת אומר, שאם היה על פשר האדם או על גוף הפלי דבר מדברים החוצצין, כגון בצק וזפת וכיוצא בהן - אפלו טפה כחרדל, והוא מקפיד עליה - לא עלתה לו טבילה; ואם אינו מקפיד עליה - עלתה לו טבילה, אלא אם כן היה חופה את רב הפלי או רב האדם, כמו שבאנו.

יום שישי

הלכות מקוות פָּרָק ב

א. אלו חוצצין באדם: לפלוף [ליחת העין] שחוצץ לעין [שנבדקת מחוץ לעין], וגלד [ליחת פצע] שעל גבי המכה, וסם [חומר רפואי] יבש שעל גבי המכה, והרטיה שעליה, וגלדי צואה שעל פשו, ובצק או טיט שפתחת הצפרן, והמלמולין [שיירי בצק] שעל הגוף, וטיט הינן [- עבה], וטיט היוצין [יוצרי כלי חרס], וטיט של דרכים הנמצא שם תמיד אפלו בימות החמה - כל אלו חוצצין. ושאר כל הטיט - כשהוא לח - אינו חוצץ, שהרי נמחה במים; וכשהוא יבש, חוצץ.

ב. הדיו, והדבש, והחלב, והדם, ושרף התות, ושרף התאנה, ושרף השקמה, ושרף החרוב - יבשין, חוצצין; לחין, אינן חוצצין. ושאר כל השרפין - בין לחין בין יבשין, חוצצין. והדם שנסרף [נדבק] בכשר - אפלו לח, חוצץ. האבר והבשר המדלדלים [נחלשו מהגוף אך לא נפרדו], חוצצין.

ג. בית הסתרים באשה - חוצץ, עד שתדיח תחלה; שחוצה שם תמיד, והאבק מתקבץ וחוצץ. במה דברים אמורים? בנשואה; אבל בפנויה - הואיל ואינה מקפדת, אינו חוצץ.

ד. האגד [תחבושת] שעל גבי המכה, והקשקשין [מתכות] שעל גבי השכר, והשירים [שרשראות] והנזמים והקטליות [מחרוזות] והטבעות - בזמן שהן חזקין ודבוקין בכשר, חוצצין; ובזמן שהן רפין, אינן חוצצין.

ה. חוטי הצמר, וחוטי פשתן, והרצועות שקושרות הנשים על ראשיהן לנואי - חוצצין, מפני שהן מכדילין בין המים ובין הגוף. אבל חוטי שער - אין חוצצין, מפני שהמים באין בהם אף על פי שאינן רפין.

ו. חוטין שבצואר - אין חוצצין, אפלו של פשתן; לפי שאין אשה חונקת עצמה בהן. אבל חבקין [תכשיטים] שבצואר, כגון קטליות וענקים - חוצצין; לפי שהיא חונקת עצמה בהן, כדי שתראה בעלת פשר.

ז. שער שעל הלב שנתקשר ונעשה קלקין [- סבר], וכן קלקי הזנן - חוצצין.

טמאה ולא טהרה בפרוש, ונתרבה לטמאה - לא יתרבה לטהר במקוה, שאין מטהר במקוה אלא הכלים האמורין בתורה. ואין למפץ טהרה אלא קריעתו, עד שישאר פחות מששה טפחים על ששה טפחים.

ה. הזב - אין לו טהרה אלא במעצן [שממיו וזרמיו], שהרי נאמר בו "במים חיים"; אבל הזבה ושאר הטמאין, בין אדם בין בלים - טובלין אף במקוה.

ו. כל חיבי טבילות, טבילתן ביום - חוץ מנדה ויולדת, שטבילתן בלילה, כמו שבארנו בענין נדה. ובעל קרי טובל והולך כל היום בלו, מתחלת הלילה - שנאמר: "והיה לפנות ערב, ירחץ במים", מלמד שטובל והולך מתחלת הלילה עד הערב שמש.

ז. כל הטובל, צריך שיתבטל כל גופו כשהוא ערם, בבת אחת. ואם היה בעל שער, יטביל כל שער ראשו; והרי הוא כגופו, דין תורה. וכל הטמאין שנטבילו בבגדיהן, עלתה להן טבילה - מפני שהמים באין בהם [עוברים דרכם], אינן חוצצין. וכן הנדה שטבלה בבגדיה, מתרת לבעלה.

ח. כל הטובל צריך להתכונן לטבילה; ואם לא נתכונן, עלתה לו טבילה לחלין [ולא לקדשים]. אפלו נדה שטבלה בלא פנוה, כגון שנפלה לתוך המים או ירדה להקר - הרי זו מתרת לבעלה; אבל לתרומה וקדשים - אינה טהורה, עד שתטבול בכונה.

ט. הכופת ידיו ורגליו, וישב לו באמת המים - אם נכנסו מים דרך בלו, טהור. הקופץ לתוך המקוה, הרי זה מגנה [- לא נראה שטובל לשם מצווה]. והטובל פעמים במקוה, הרי זה מגנה [כנ"ל]. והאומר לחברו: 'כבש ידך עלי במקוה', הרי זה מגנה [כנ"ל].

י. בית הסתרים [מקומות בגוף שאינם נראים] ובית הקמטים, אינן צריכין שיבואו בהן המים, שנאמר: "וידי לא שטף במים", אברים הנראין בלבד. ואף על פי כן צריכין להיות ראויין שיבואו בהן המים, ולא יהיה דבר חוצץ. לפיכך אמרו חכמים: 'לעולם ילמד אדם בתוך ביתו, שתהיה אשה מדיתה קמטיה במים ואחר כך תטבול'. האשה טובלת בדרך גדילתה כאורגת, וכמניקה את בנה [כעמידתה בעת אריגה או הנקה].

יא. אשה אינה טובלת בנמל, מפני שמתבישת מבני אדם ואינה טובלת פהגן; ואם הקיף לה מפץ [מחצלת] וכיוצא בו כדי להצניעה, טובלת בנמל. ולא תטבול על גבי כלי חרש או סל וכיוצא בהן, מפני שהיא מפחדת ולא תעלה לה טבילה.

יב. אחד האדם ואחד הכלים, לא יהיה דבר חוצץ בינם לבין המים; כגון שהיה בצק או טיט מדבק על בשר האדם או על גוף הפלי - הרי זה טמא כשהיה, ולא עלתה להם טבילה.

יג. דבר תורה, אם היה דבר החוצץ חופה [מכסה] את רב האדם או רב הפלי - לא עלתה להם טבילה. והוא שיהיה האדם מקפיד עליו, ורוצה להעבירו; אבל אם אינו מקפיד עליו, ולא שם אותו על לב בין עבר בין לא עבר - אינו

היום שחפפה טבלה, אינה צריכה לחף פעם שניה, אלא חוזרת וטובלת בלבד. ואם לאו, צריכה לחף פעם שניה ולטבל.

יח. לא תחף אשה בנדה [אבן חפיה], מפני שהוא מקטר [מנתק] את השער, ולא באהלה [אלו], מפני שהוא מסרף [- מסבך] את השער; אלא בחמין, ואפלו בחמי חמה [- שמש] - מפני שהחמין משרין את השער ומסלסלין [מפרידים] אותו. אבל הצונן מקבצין את השער, ומבבלין אותו ומתקשר.

יט. נדה שנתנה תבשיל לבנה, וטבלה - לא עלתה לה טבילה, מפני השמנונית שעל גדה.

כ. שרטה בשרה והוציאה דם, וטבלה - בתוך שלשה ימים, אין מקום השריטות חוצץ; לאחר שלשה ימים, הרי מקום השריטות חוצץ, מפני שהדם קופה שם, בגלל שעל גבי המכה. וכן לפלוף שבעין - אינו חוצץ. אם היה יבש, והוא שהתחיל להוריק [- צבע ירוק], חוצץ בנדה.

כא. פחל שבעין [צבע כחול שנותנת בעין], אינו חוצץ; שעל גבי העין, חוצץ. ואם היו עיניה פורחות [עוצמת ופוחתת תמיד], אף על גבי העין אינו חוצץ.

כב. פתחה עיניה ביותר, או ששעמה עיניה ביותר - לא עלתה לה טבילה. במה דברים אמורים? לענין טהרות; אבל להתיירה לבצלה, מתרת. אף על פי שנתנה תבשיל לבנה, או שהיה בה שרט ישן, או שהיה על גבי עיניה פחל, ובין פתחה עיניה או עצמה אותן - הרי זו מתרת לבצלה; שכל הדברים האלו וכיוצא בהן אינן אלא מדבריהם, ולענין טהרות גזרו, לענין בעילה לא גזרו. וכל החוצץ בנדה לטהרות - חוצץ בשאר טמאות לענין טהרות, וחוצץ בכגד בשעת טבילה.

כג. מי שטבל, ועלה, ונמצא עליו דבר חוצץ - אף על פי שנתעסק באותו המין כל היום, הרי הוא בטמאתו, עד שיאמר: 'יודע אני בודאי שלא היה זה עלי קדם טבילה'; הואיל והחזק טמא, העמד טמא על טמאתו, עד שתדע בודאי שטהר.

הלכות מקוות פָּרָק ג

א. ואלו חוצצין בכלים: הזפת, והחמר, וכיוצא בהן. הזפת שבוס ושבצלוחית - מתוכן [- בתוכן], חוצצין; ומאחוריהן, אינן חוצצין. במה דברים אמורים? מבית האמן; אבל מבצל הבית - בין מתוכן בין מאחוריהן, חוצצין. הזפת שבתמחוי [קערה גדולה] ושבקערה - בין פה ובין פה, בין מבצל הבית בין מבית האמן - חוצצין. **ב.** המר [מיו בושם] והקומוס [אחד ממרכיבי דיו] - בין בכוס וצלוחית בין בתמחוי וקערה, בין מבצל הבית בין מבית האמן, בין פה ובין פה - חוצצין. היה זפת או חמר וכיוצא בהן על הטבלה, ועל השלחן, ועל הדרגש [כסא קטן] - אם היו נקיים - חוצצין, מפני שהוא מקפיד עליהן; ועל הבלוסין [מלוכלכים] - אינן חוצצין, מפני שאינו מקפיד עליהן.

ח. חץ שהוא תחוב באדם - בזמן שהוא נראה, חוצץ; ובזמן שאינו נראה - טובל ואוכל בתרומתו לערב, אף על פי שהוא חץ טמא. וכן מי שכלע טבעת טמאה, וטבל - הרי זה טהור; ואם הקיאה אחר שטבל, נטמא במצעה; שפכר בארנו, שכל הבלועים בגוף החי, אינן מטמאין ולא מטמאין. נכנסו צורות [רגבי אדמה] וקיסמין בסדקי רגליו מלמטה, חוצצין.

ט. אספלונית, מלוגמא, ורטיה [מיני תחבושות] שעל בית הסתרים - חוצצין; אף על פי שאינו צריך שיכנסו המים, צריכין שהיו ראויין ולא יהיה עליהן דבר חוצץ, כמו שבארנו. היתה בו שצרה או שתי שערות חוץ למכה וראשן מדבק למכה, או שהיו מדבקין בטיט או בצואה, או שהיו בו שתי שערות בריסי עיניו מלמעלה - הרי אלו חוצצין. **י.** לא טבל אדם בעפר שעל רגליו; ואם טבל, אינו חוצץ. **יא.** האוחז באדם ובכלים, והטבילן - הרי הן בטמאתן, ואף על פי שרפה ידיו עד שכאבו בהן המים; גזרה, שמה לא ירפה. ואם הדיח ידיו במים תחלה, עלתה להן טבילה. **יב.** המפשלת בנה לאחוריה, וטבלה - לא עלתה לה טבילה; שמה טיט היה ברגלי התינוק או בידו, ונדבק באשה בשעת טבילה, וחצץ, ואחר שעלתה נפל.

יג. נדה שנתנה שצרה בפיה, או שקפצה [הידקה] ידה, או שקרצה בשפתותיה [הדביקס זו לזו בחוזק], או שנמצא בצק בשפתותיה, או שנמצא עצם בין שניה - כאלו לא טבלה. וכן שאר הטמאים. נתנה מעות בפיה, וירדה וטבלה - טהרה מטמאת נדה, והרי היא טמאה על גב [- מחמת] רגלה; ונמצאת ראשון לטמאה, כמי שנגע ברק הנדה. וכן הדין בזב.

יד. ואלו שאין חוצצין באדם: קלקי [סבר שערות] הראש ובית השחי ובית הסתרים שבאיש, ולפלוג [ליחה] שבעין, וגלד שהעלת המכה, ולכלוכי צואה שעל בשרו, וצואה שתחת הצפרן, וצפרן המדלדלת, וכשות הקטן, והוא השער הדק שעל בשרו [של ילד קטן] - כל אלו אין חוצצין. **טו.** שתי שערות או יתר שהיו קשורין כאחת קשר אחד - אינן חוצצין, מפני שהמים באין בהן. ושצרה אחת שנקשרה, חוצצת; והוא, שהיה מקפיד עליה; אבל אם אינו מקפיד עליה, עלתה לו טבילה, עד שהיה רב שעריו קשור, נימא נימא בפני עצמה. כזה הורו הגאונים. ויראה לי, ששעריו של אדם כגופו הוא חשוב לענין טבילה, ואינו כגוף בפני עצמו כדו שנאמר 'רב השער'; אלא אף על פי שכל שער ראשו קשור נימא נימא - אם אינו מקפיד עליו, עלתה לו טבילה, אלא אם כן נצטרף לחוצץ אחר על גופו, כמו שבארנו. ואחד הנדה, ואחד שאר הטמאין שיש בראשם שער.

טז. תקנת עזרא היא, שתהיה האשה חופפת שצרה, ואחר כך תטבל; ואם אפשר לה לחף בלילה ותטבל מיד, תכף לתפיפה - הרי זה משבח. ובשעת הדחק, או מפני החלי - חופפת אפלו בערב שבת, וטובלת למוצאי שבת. **יז.** טבלה ועלתה, ונמצא עליה דבר חוצץ - אם באותו

יז. ולא יטביל את הקמקמוס [קומקום] בפחמין שבו, אלא אם בן שפשו.

יח. כלי שהוא מלא משקין, והטבילו - כאלו לא טבל. הנה מלא מים, והטבילו - הרי המים והפלי טהורין כמאח, מפני שהמים יש להן טהרה, כמו שבארנו בטמאת אכלין ומשקין. הנה הפלי מלא מי רגלים, רואין אותו כאלו הן מים. הנה בו מי חטאת [פרה אדומה] - אם הנה רב הפלי פנוי, כדי שירבו מי מקוה על מי חטאת שבתוכו - הרי זה טהור; ואם לאו - עדן הוא בטמאתו, וכאלו הן שאר משקין שחוצצין בין גוף הפלי ובין מי המקוה.

יט. כלי שתוכו טהור וגבו טמא, והנה מלא זין לכן או חלב, והטבילו - הולכין אחר הרב: אם הנה רב הפלי פנוי, כדי שירבו המים בתוכו - טהור, מפני שטמאתו מדבריהם [מדברבן]. אבל אם הנה בו זין אדם או שאר משקין, לא עלתה לו טבילה.

כ. לגין [כד] שהוא מלא מים טמאין, ונתן על פיו טיט טופח [לח], והנה הטיט שוקע במים, והטבילו - טהור; ואם הנה טיט הניח [עבה] וכיוצא בו, כאלו לא טבל. וכן טבעת שנתנה בלבנה של טיט טופח, והטבילה - טהורה; ואם הנה טיט זין, כאלו לא טבילה.

כא. אלו שאין צריכין שיבואו המים בהן: סתם קשרי בגדי צננים; ואם הקפיד עליהן, חוצצין. וקשרי בגדי בעלי בתים, סתמן חוצצין; ואם אינו מקפיד על הקשרים, אינן חוצצין. וקשרי נימי הבגדים [בשפת הבגד] שנקשרו מאליהן, וחבט [נ-לולאה] הסנדל, ותפלה [תפילין] של ראש בזמן שהקציצה דבוקה עם הרצועה בבית הרצועה שלה ויורדת, ותפלה של זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת [רצועתו אינה זחה], ואזני חממת [נוד] ואזני התרמל [ילקוט], וכל פיוצא באלו מקשרים ותפרים שאינם עתיד להתירן.

כב. ואלו שהן צריכין שיבואו המים בהן: הקשרים שבפתחי החלוק שהם עשויין בלולאות, וכן קשרי לולאות שבפתח, ושפה של סדין צריך למתח, ותפלה של ראש בזמן שאינה ברצועה, ושל זרוע בזמן שהיא עולה ויורדת, ושנץ [רצועה] של סנדל, וקשרי נימי הבגדים שקשר אותן, וכן כל פיוצא באלו מקומות שהוא עתיד לגלותן ולמתחן. הסלין של גת [בית היין] ושל בד [בית השמן] - אם היו חזקים, צריך לחטט [לנקותם]; ואם היו רפים, צריך לנער. הכר והפסת של עור, צריכים שיבואו המים בהן.

כג. פסת עגלה, והפדור, והאמום [עוד ממולא בדים], והקמיע, והתפלה - אינן צריכין שיבואו בהן המים לחללן. זה הכלל: כל שאין דרכו להכניס ולהוציא, טובל סתום. **כד.** המטביל בגדים כשהן מכבסין [ועדיין רטובים], צריכין שיכנסו בהן המים עד שיבעבעו; הטבילן נגובין, עד שיבעבעו ויגורחו מבעבוען.

כה. כל ידות הפלים שהן ארפין יתר מצרפן, ועתיד לקוצן - מטבילן עד מקום המדה [נ-שצריך לה]. כיצד? שלשלת

ג. היו על מטות בעל הבית, חוצצין; ועל של עני, אינן חוצצין. ועל אפך בעל הבית, חוצצין; ועל של זקקין [נודות עור], אינן חוצצין. על המרדעת [נ-של חמור] משני צדדין [נ-החציצה היא לכל אורכה], חוצצין.

ד. הנה זפת או חמר וכיוצא בהן על בגדי תלמידים חכמים - אפלו מצד אחד חוצצין, מפני שהן מקפידין על מלבושן להיות נקי. על בגדי עמי הארץ - משני צדדין, חוצצין; מצד אחד, אינו חוצצין.

ה. היו על מטפחות של זפתין, ושל יוצרין, ושל מפסלי אילנות [כורתי ענפים] - אינן חוצצין.

ו. טבח שהנה דם על בגדו - אינו חוצצין, מפני שאינו מקפיד.

ז. מוכר רכב [נ-כל דבר שנבלע בבגד] שהנה רכב על בגדו, אינו חוצצין; וכן כל פיוצא בזה. הנה הטבח מוכר רכב, והנה על בגדו דם ורכב - הרי זה ספק אם חוצצין, מפני שהם שנים מקפיד, או אינו חוצצין, שהרי מלאכתו היא ואינו מקפיד.

ח. הנה הזפת או החמר וכיוצא בהן על הסנדל מתוכו - מלמעלה, חוצצין; ומלמטה, אינו חוצצין. על הספסל - מלמעלה או מן הצדדין, חוצצין; מלמטה, אינו חוצצין.

ט. לכלוכי צואה שבכסא ושבתדרה המכבשין [יבשים] - בין מתוכן בין מאחוריהן, בין מלמטן בין מן הצדדין - אינן חוצצין, מפני שהמים מעבירין אותם. אבל לכלוכי שמרים שבכוס ושפזלוחית, והמוף שבשיר [תכשיט] ושפזוג [פעמון], והטיט והבצק שעל יד [נ-קת] הקרדס ושעל יד המגרפה - חוצצין.

י. דבר ברור הוא, שכל מקום שאמרנו בזפת ובחמר וכיוצא בהן שאינן חוצצין בכלים, מפני שאינם מקפיד עליהן. לפיכך, אם הנה רב הפלי חפוי בזפת או בחמר וכיוצא בהן - לא עלתה לו טבילה, כמו שבארנו, אף על פי שאינם מקפיד. ואין בדבר זה הפרש בכלי מן הפלים, אלא כל הפלים שוין בדבר זה.

יא. כל ידות הפלים שהן חלולין שהכניסן שלא בדרך [נ-והמים לא נכנסים לתוכן], או שהכניסן בדרך ולא מרען [לא הכניס לגמרי], או שהיו של מתכת ונשברו - לא עלתה להן טבילה.

יב. כלי שהפך פיו למטה, והטבילו - כאלו לא טבל, מפני שאין המים נכנסין בכלו. הנה בו מקום שאינן נכנסין בו עד שיטנו - לא עלתה לו טבילה, עד שיטנו על צדו. **יג.** כלי שהוא צר מכאן ומכאן, ורחב מן האמצע - אינו טהור, עד שיטנו על צדו.

יד. צלוחית שפיה שוקע - אינה טהורה, עד שיטנה על צדה.

טו. קלמרין [כלי לדין] - אינה טהורה, עד שיקבנה מצדה כדי שיכנסו המים לעקמומית שבה.

טז. בהמה שהנה השיר [תכשיט] עליה רפוי ונטמא, מטבילין אותו במקומו [בצווארה].

ונתקשרו, ונתמלאו - הרי אלו כשרין. ואם שברן או כפין, המים הנקוין מהם כשרין.

ה. הסיד ששכח עציץ במקוה, ונתמלא מים - אף על פי שלא נשאר במקוה אלא מעט, והרי העציץ יש בו רב המקוה - הרי זה ישבר את העציץ במקומו, ונמצא המקוה פלו כשר. וכן המסדר את הקנקנים בתוך המקוה, כדי לחסמן [- למלאותם], ונתמלאו מים - אף על פי שבלע המקוה את מימיו, ולא נשאר שם מים כלל אלא מים שבתוך הקנקנים - הרי זה ישבר הקנקנים, והמים הנקוין מהם מקוה כשר.

ו. כיצד פוסלין המים השואבין את המקוה בשלשית לגין? שאלם היה במקוה פחות מארבעים סאה, ונפלו לו שלשית לגין והשלימוהו לארבעים - הרי הכל פסול. אבל מקוה שיש בו ארבעים סאה מים שאינן שואבין, ושואב בכד, ושפף לתוכו כל היום פלו - הרי זה כשר. ולא עוד, אלא מקוה עליון שיש בו ארבעים סאה מים כשרין, והיה ממלא בכלי ונותן לתוכו עד שרבו המים, וירדו למקוה תחתון ארבעים סאה - הרי התחתון כשר.

ז. מקוה שיש בו ארבעים סאה מכונות [- בדיוק], ונתן לתוכו סאה מים שואבין, ונטל אחר כך ממנו סאה - הרי זה כשר; וכן נותן סאה ונטל סאה, והוא כשר - עד רבו.

ח. אין המים השואבין פוסלין את המקוה בשלשית לגין, עד שיפלו לתוך המקוה מן הפלי; אבל אם נגרו [- על הקרקע] המים השואבין חוץ למקוה, ונמשכו וירדו למקוה - אינן פוסלין המקוה, אלא עד שיהיו מחצה למחצה; אבל אם היה רב מן הכשרים, המקוה כשר. כיצד? מקוה שיש בו עשרים סאה ומשהו מים כשרין, והיה ממלא ושואב חוץ למקוה, והמים נמשכין וירדו למקוה - בין שהיו נמשכין על הקרקע, או בתוך הסילון וכיוצא בו מדברים שאינן פוסלין את המקוה - כשר, ואפלו השלימו לאליף סאה; שהשואבה שהמשיכה [- שואבין שנגררו למקוה] - כשרה, אם היה שם רב ארבעים סאה מן הכשר. וכן גג שהיה בראשו עשרים סאה ומשהו מי גשמים, ומלא בכתפו ונתן לתוכו פחות מעשרים, שנמצא הכל פסול, ופתח הצנור ומשכו הכל למקום אחד - הרי זה מקוה כשר; שהשואבה שהמשיכה פלה - כשרה, הואיל והיה שם רב כשר. וכיוצא בזה.

ט. הורו מקצת חכמי מערב ואמרו: הואיל ואמרו חכמים 'שואבה שהמשיכה פלה טהורה', אין אנו צריכין שיהיו שם רב מים כשרין; וזה שהצריך רב והמשיכה, דברי יחיד הן, וכבר נדחו, שהרי אמרו בסוף 'שואבה שהמשיכה פלה טהורה'. ולפי דבר זה - אם היה ממלא בכלי ושופף, והמים נזחלין והולכין למקום אחד, הרי זה מקוה כשר. וכן כל אמבטי שבמרחצאות שלנו מקוה כשרין, שהרי כל המים שבהן שואב שנמשך הוא. ומעולם לא ראינו מי שעשה מעשה בדבר זה.

י. מי גשמים ומים שואבין שהיו מתערבין בחדר,

דלי גדול [- מידתה] - ארבעה טפחים, וקטן - עשרה; מטביל מן השלשלת עד מדה זו בלבד, והשאר טהור.

כו. כלי טמא שנתן בתוכו פלים אחרים, והטביל הכל - עלתה להן טבילה, אף על פי שפי הפלי צר ביותר; שהרי המים נכנסין לו, ומתוך שעלתה טבילה לפלי הגדול, עלתה טבילה לפלים שבתוכו. ואם הטהו על צדו, והטביל - לא עלתה להן טבילה, עד שיהיה פיו רחב כשפופרת הנוד. וכן אם היה הפלי טהור, ונתן לתוכו פלים טמאים, והטבילן - לא עלתה להן טבילה, עד שיהיה פיו רחב כשפופרת הנוד. במה דברים אמורים? לתרומה. אבל לקדשים - אין מטבילין פלים בתוך פלים טהורין כלל, ואפלו היו בסל או בקפה [שק גדול] כמו שבארנו.

הלכות מקוות פרק ד

א. דין תורה, שכל מים מכנסין, טובלין בהן - שנאמר: "מקוה מים", מפל מקום. והוא, שיהיה בהן כדי להעלות טבילה בהן לכל גוף האדם בבת אחת; שערו חכמים, אמה על אמה ברום שלש אמות; ושעור זה הוא מחזיק ארבעים סאה מים, בין שואבין בין שאינן שואבין.

ב. ומדברי סופרים, שהמים השואבין פוסלין לטבילה; ולא עוד, אלא מקוה מים שאינן שואבין, שנפל לתוכן שלשית לגין מים שואבין - פסול הכל. אף על פי שפסול מים שואבין מדברי סופרים, למדוהו בהקש; שהרי הוא אומר: "אף מעין ובור מקוה מים, יהיה טהור" - המעין אין בו תפוסת [- התערבות] יד אדם כלל, והבור פלו בידי אדם, שהרי פלן מים שואבין; אמרו חכמים: המקוה לא יהיה פלו שואב כבור, ואינו צריך להיות פלו בידי שמים כמעין, אלא אם יש בו תפוסת יד אדם, כשר.

ג. כיצד? המניח קנקנים בראש הגג לנגבן, וירדו להן גשמים ונתמלאו - אף על פי שהיא עונת הגשמים, הרי זה ישבר הקנקנים או יכפה [יהפוך] אותן, והמים הנקוין כשרים לטבילה, ואף על פי שכל המים האלו היו בכלים, שהרי לא מלאן בידו. לפיכך, אם הגביה הקנקנים, והערה אותן - הרי כל המים שבהן שואבין.

ד. המניח פלים תחת הצנור תמיד בכל עת ויכל זמן, אחד פלים גדולים ואחד פלים קטנים, אפלו פלי אכנים וכיוצא בהן מפלים שאינן מקבלין טמאה, ונתמלאו מי גשמים - הרי אלו פסולין. ואם כפין על פיהן, או שברן - המים הנקוין מהם כשואבין לכל דבר, שהרי לדעתו נתמלאו; שחזקת הצנור קלח מים. ואפלו שכח הפלים תחת הצנור, פסולין - גזרו על השוכח, מפני המניח. וכן המניח את הפלים בחדר בעת קשור עבים [התאסף העננים לקראת גשמים], ונתמלאו - המים שבהן פסולין, שהרי לדעתו נתמלאו. וכן גזרו על השוכח בחדר בשעת קשור עבים, משום מניח. הניח בחדר בשעת קשור עבים, וקאו עבים, ונתמלאו - הרי אלו כשרין, כמו שהניח בראש הגג לנגבן. וכן אם הניח בשעת קשור עבים, ונתפזרו, וחדרו

מי גשמים, ונפל לתוכו סאה מים שאובים, ואחר כך הרבה עליו מים פשרים - הרי זה בפסולו, עד שיגיע שיצאו ממנו פשרים סאה שהיו בו וחמשת קבין ויותר מרביע הקב, ולא ישאר מן הכל שנפסל חוץ מפחות משלשת לגין. וכן אם עשה מקנה שיש בו ארבעים סאה מים פשרים, וצרב אותו עם המקנה הזה הפסול - טהרו אלו את אלו.

ז. המסנן [- מסלק] את הטיט לצדין, ונמשכו ממנו שלשת לגין למקנה - הרי זה פשר; היה תולש הטיט ומגביהו בידי, והבדילו מן המקנה לצדה, ונמשכו ממנו שלשת לגין - הרי אלו פסולין.

ח. גיס [- צבא] העובר ממקום למקום, וכן בהמה העוברת ממקום למקום, וזלפו בידיהם וברגליהם שלשת לגין למקנה - הרי זה פשר. ולא עוד, אלא אפלו עשו מקנה בתחלה [- כל המ' טאה מרגליהם] - הרי זה פשר.

ט. מקנה שאין בו ארבעים סאה, ונפל לתוכו פחות משלשת לגין מים טמאין שאובין - הרי זה פשר לחלה ולתרומה ולטל מהן לידים, ופסולין להקות עליהן [- למקוה]. ירדו עליהן גשמים, ורבו עליהן - הרי אלו פשרים להקות עליהן. נפלו לתוכו שלשת לגין מים שאובין טמאים - הרי זה פסול לחלה ולתרומה ולטל ממנו לידים, ופסול להקות עליו. ירדו גשמים ורבו עליהן - פשרין לחלה ולתרומה ולידים, ופסולין להקות עליהן, עד שיצאו כל המים הראשונים שנעשו פלן פשראובין, ולא ישאר מהן אלא פחות משלשה לגין. וכן מקנה שיש בו ארבעים סאה חסר דינר [- כמות מים קטנה], ונפלו לתוכו שלשת לגין מים שאובין טמאין - הרי זה פסול לחלה ולתרומה ולטל ממנו לידים, ופסולין להקות עליהן. נפל לתוכו פחות משלשת לגין, אפלו פלן טמאין, ואחר כך נפל לתוכו משקל דינר מי גשמים להשלימו - כשם שטהר לטבילה, כך טהר לכל דבר.

הלכות מקוות פרק ו

א. כל הפלים המקבלין שהלכו המים עליהן, או שנפלו לתוכן - הרי אלו שאובין, ופסולין את המקנה; והוא, שיעשו לקבלה. אפלו היו פלים שאין מקבלין טמאה, כגון כלי אבנים וכלי אדמה - הרי אלו פסולין.

ב. כל כלי שלא נעשה לקבלה [- אין זה תשימושו] - אף על פי שהוא מקבל, אינו פוסל את המקנה; כגון הסילונות [- צינורות] שהמים נמשכין בהן - אף על פי שהן רחבין באמצע ומקבלין - אין פוסלין את המקנה, בין שהיו של מתכת או של חרש.

ג. השקת [חקיקת מים] שבפסלע - אינה פוסלת את המקנה, לפי שאינה כלי. אבל כלי שחברו בסלע - פוסל את המקנה, אף על פי שחברו בסיד. נקבה מלמטה, או מן הצד כשפופרת הנוד - כשרה, ואינה פוסלת את המקנה.

ד. הלוקח כלי גדול, כגון חבית גדולה או ערבה גדולה, ונקבו נקב המטהר אותו, וקבעו בארץ, ועשהו מקנה - הרי זה פשר. וכן אם פסק [- סתם] את הנקב בסיד ובבנן,

ונמשכין ויורדין לעוקה [גומא] שבחצר, או שהיו מתערבין על מעלות [מדריגות] המערה, ויורדין למערה - אם רב מן הפשר, כשר; ואם רב מן הפסול, פסול; מחצה למחצה, פסול. אימתי? בזמן שמתערבין עד שלא גיעו למקנה, ונמשכין ויורדין. אבל אם היו הפשרין והפסולין מקלחין לתוך המקנה - אם ידוע שנפל לתוכו ארבעים סאה מים פשרין עד שלא ירדו לתוכו שלשת לגין מים שאובין, כשר; ואם לאו, פסול.

שבת קודש

הלכות מקוות פרק ה

א. מקנה שנפלו לו שלשה לגין מים שאובין מקלי אחר, או משנים או משלשה פלים - מצטרפין; והוא, שיתחיל השני עד שלא פסק הראשון. מארבעה פלים, אין מצטרפין. במה דברים אמורים? בזמן שלא נתבונן לרבות; אבל אם נתבונן לרבות את מי המקנה - אפלו נפל משקל דינר בכל שנה, מצטרף לשלשת לגין. ובין שקדמו השאובין את הפשרים, בין שקדמו פשרים את הפסולין, או שהיו השאובין והפשרין נופלין למקנה כאחת - בין שנפלו שלשת לגין שאובין לתוך ארבעים סאה או לפחות - נפסל הכל ונעשה שאוב.

ב. שנים הפילו זה לג ומחצה, וזה לג ומחצה, והסוחט פסותו והגביהה [מעל המים], והרי המים שבה נופלין ממקומות הרבה, וכן המערה מן הצרצור [- כוס שבשפתה רשת], שמטיל ממקומות הרבה - הרי אלו פסולין.

ג. המטביל פה או פסת של עור במקנה שיש בו ארבעים סאה מכוונות - בין שהגביה שפוחיתיה מן המים, נמצאו המים שבתוכן שאובין. כיצד יעשה? מטביל, ומעלה אותן דרך שוליהן [כשהם הפוכים]. אבל השק והקפה - מטבילן ומעלה אותן בדרך, ואינו חושש.

ד. מקנה שיש בו שלש גמות של מים שאובין, לג בכל גמה, ונפל לתוכו מים פשרים - אם ידוע שנפלו לתוכו ארבעים סאה מים פשרים עד שלא גיעו לגמה השלישית, כשר; ואם לאו, פסול.

ה. שני מקוות, אין בכל אחד מהן ארבעים סאה, ונפל לזה לג ומחצה, ולזה לג ומחצה, ונתערבו שני המקוות - פשרין; מפני שלא נקרא על אחד מהן שם פסול. אבל מקנה שאין בו ארבעים סאה, שנפל לתוכו שלשת לגין מים שאובין, ואחר כך נחלק לשנים, ורבה מים פשרים על פל אחד מהן - הרי אלו פסולין; שכל המקנה כלו שנפסל כמים שאובין הוא חשוב, וכאלו כל מימיו שאבו בכלי.

ו. בור שהוא מלא מים שאובין, והאמה [תעלת מי גשמים] נכנסת לו ויוצאה ממנו - לעולם הוא בפסולו, עד שיתחשב שלא נשאר מן השאובין שהיו בבור שלשת לגין. מקנה שנפל לתוכו מים שאובין ונפסל, ואחר כך רבה עליו מים פשרים עד שנמצאו הפשרים ארבעים סאה - הוא בפסולו, עד שיצאו כל המים שהיו בו, ויפתחו השאובין משלשת לגין. כיצד? מקנה שיש בו עשרים סאה

מים שאובין, נפסלה העליונה; מפני שהנזקב כאלו הוא באמצע העליונה, לא בצדה.

יג. כמה יהיה הנזקב, ויהיה בו שלשת לגין? הכל לפי הברכה: אם היתה הברכה התחתונה ארבעים סאה, צריך שהיה הנזקב אחד משלש מאות ועשרים לברכה. היתה עשרים סאה, צריך להיות הנזקב אחד ממאה וששים לברכה. וצא וחסב לפי חשבון זה - שהסאה ששת קבין, והנזקב ארבעת לגין.

יד. שלש מקוות זה בצד זה, בכל אחד מהם עשרים סאה מכונות, ואחד מהם שאוב מן הצד, וירדו שלשה וטבלו בשלשתן ונערכו המים (עלו על גדוניהם) מפלן ונתערבו למזעלה - המקוות כשרים, והטובלים טהורים; שהרי נעשה הכל ששים סאה, מהן ארבעים כשרים זה בצד זה, ואין המים השאובים פוסלין מקנה שיש בו ארבעים סאה, כמו שבארנו. היתה השאוב באמצע, וירדו וטבלו בהן, ונערכו המים ונתערבו המקוות - המקוות כמות שהיו, והטובלין טמאין כשהיו; שהרי לא נתערבו ארבעים סאה הכשרים - לפי שאין זה בצד זה, שהשאוב מבדיל ביניהן.

הלכות מקוות פרק ז

א. אין המקנה נפסל לא בשנוי הרים ולא בשנוי השטח, אלא בשנוי המראה בלבד. וכל דבר שאין עושין בו מקנה לכתחלה, פוסל את המקנה בשנוי מראה. כיצד? היין או החלב והדם וכיוצא בהם ממי כל הפרות - אינן פוסלין את המקנה בשלשת לגין, שלא אמרו אלא מים שאובין; ופוסלין בשנוי מראה. אפלו מקנה שיש בו מאה סאה, ונפלו לו לג יין או מי פרות, ושנה מראיו - פסול. וכן מקנה שיש בו עשרים סאה מים כשרים או פחות מזה, ונפל לתוכו סאה יין או מי פרות, ולא שנו את מראיו - הרי אלו כשרים כשהיו, ואין הסאה שנפלה עולה למדת המקנה. ואם נוסף על העשרים, עשרים אחרים מים כשרים - הרי זה מקנה כשר.

ב. יש מעלין [- משלימים למ' סאה] את המקנה ולא פוסלין, פוסלין ולא מעלין, לא מעלין ולא פוסלין.

ג. ואלו מעלין ולא פוסלין: השלג, והברד, והכפור [שלג דק], והגליד [קרח], והמלח, וטיט שגורק [ור]. כיצד? מקנה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת, ונפל לתוכו סאה מאחד מאלו - הרי זה עולה למדתו, והרי המקנה כשר ושלם; נמצאו מעלין ולא פוסלין. אפלו הביא ארבעים סאה שלג פתחלה, והניחן בעוקה [- גומא], ורסקו שם - הרי זה כשר.

ד. ואלו פוסלין ולא מעלין: מים שאובין בין טהורין בין טמאים, ומי כבשים [שימשו לבישול קל], ומי שלקות [כבש בהם מיני מאכל], והתמך [מים עם שמרים] שלא התמיץ, והשכר. כיצד? מקנה שיש בו ארבעים סאה חסר משקל דינר, ונפל מאחד מאלו משקל דינר לתוכו - אינו עולה למידת המקנה, ולא השלימו; ואם נפל מהן שלשת לגין, פוסל את המקנה.

אינו פוסל; והמים הנקוין בתוכו, מקנה כשר. סתם הנזקב בסיר ובגבסים - עדן פוסל הוא את המקנה, עד שיקבענו בארץ או יבנה. ואם הוליכו על גבי הארץ ועל גב הסיר, ומרח בטיט מן הצדדין - הרי זה כשר.

ה. המניח טבלה תחת הצנור, והרי המים נמשכין על הטבלה ויורדין למקנה - אם היה לטבלה דפן [מארבע צדדיה], הרי זו פוסלת המקנה; ואם לאו, אינה פוסלת. וקפה תחת הצנור כדי להדיחה - אף על פי שיש לה דפן - אינה פוסלת, שהרי לא עשיה לקבל.

ו. החוטט [חוקק] בצנור מקום לקבל בו הצורות [אבנים קטנות] המתגלגלין במים, כדי שלא ירדו עם המים - אם היה הצנור של עץ וחסר בו כל שהוא, פוסל המקנה; שהרי כל המים שיורדין באין מתוך כלי שנעשה לקבלה - והוא שיקבעו אחר שחקק בו, הואיל והיה עליו תורת כלי כשהיה תלוש. אבל אם קבעו בקרקע, ואחר כך חקק בו בית קבול - אינו פוסל. ואם היה צנור של חרש, אינו פוסל עד שהיה בחקק כדי לקבל רביעית. אף על פי שנתמלא המקום החקוק שבצנור צורות המתחלחלין בתוכו - הרי הוא בפסולו, ואינו כסתום. ירד לתוך המקום שחקק עפר, וסתמו - הרי זה כשר.

ז. הספוג והדלי שהיו בהן שלשת לגין מים, ונפלו למקנה - לא פסלוהו; שלא אמרו אלא שלשת לגין שנפלו, לא כלי שנפל ובו מים שאובין.

ח. השדה והתבה שבים - אין מטבילין בהן, אלא אם כן היו נקובים בשפופרת הנוד; ואם היו שק או קפה, מטבילין בהן. וכן המניח שק או קפה תחת הצנור, אין המים הנמשכין מהן פוסלין את המקנה.

ט. גסטרנה [כלי חרס שבור] טמאה שהיא בתוך המקנה, ושפתה למעלה מן המים, והטביל בה בלים - טהור מטמאתו. אבל כשיגביה אותו מן המים עד שהן באויר הגסטרנה, מטמא המים שעל גבן מאויר הגסטרנה, וחוזר ומטמא אותו. וכן מעין שהוא יוצא מתחת התנור הטמא, וירד וטבל לתוכו - הוא טהור, וידי טמאות מאויר התנור, אלא אם כן היו המים למעלה מן התנור כרום ידי, שנמצא כשטבל - ידי למעלה מן התנור; שאין כלי חרש מטהרין במקנה, כמו שבארנו.

י. חבית מלאה מים שנפלה לים, אפלו לים הגדול - הטובל שם [בחבית], לא עלתה לו טבילה; אי אפשר לשלשת לגין שלא יהיו במקום אחד. וכבר של תרומה שנפלה לשם - נטמא במים השאובין, שהרי המים עומדין שם. אבל הנזהרות וכיוצא בהם - הואיל והן נמשכין, הרי זה טובל שם.

יא. מים שאובין שהיו בצד המקנה - אף על פי שהמים נוגעין במי המקנה, לא פסלוהו; מפני שהן במקנה כמון למקנה. הרי השאובין באמצע, פוסלין את המקנה.

יב. שתי ברכות זו למעלה מזו, וכתל ביניהן, והעליונה מלאה מים כשרים, והתחתונה מלאה שאובין, ונזקב בכתל שבין העליונה לתחתונה - אם יש כנגד הנזקב שלשת לגין

עד שִׁיחֲזָרוּ מִרְאֵיו לְמִרְאָה מִיָּם. נָפַל לְתוֹכוֹ יֵין אוֹ מִחַל וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וְנִשְׁתַּנָּה מִרְאָה מְקַצְתּוֹ - אִם אֵין בּוֹ מִרְאָה מִיָּם שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנָּה כְּדִי אַרְבָּעִים סָאָה, הֲרִי זֶה לֹא יִטְבַּל בּוֹ; וְהַטּוֹבֵל בְּמָקוֹם שֶׁנִּשְׁנָה, לֹא עָלְתָה לוֹ טְבִילָה. אֲפִלּוּ חֲבִית שֶׁל יֵין שֶׁנִּשְׁכַּרְהָ בֵּינָם הַגָּדוֹל, וּמִרְאָה אוֹתוֹ מָקוֹם כְּמִרְאָה יֵין - הַטּוֹבֵל בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, לֹא עָלְתָה לוֹ טְבִילָה.

י. שְׁלֹשֶׁת לִגִּין מִיָּם שְׁאוּבִין, שֶׁנִּפְּל לְתוֹכָן אֲפִלּוּ מִשְׁקַל דִּינָר יֵין וְשִׁנָּה מִרְאֵיהֶן, וְהֲרִי מִרְאָה הַכֹּל מִרְאָה יֵין, וְנִפְּלו לְמִקְוֵה - לֹא פְסֻלוּהוּ, אֲלָא אִם שָׁנוּ מִרְאֵיו.

יא. שְׁלֹשֶׁת לִגִּין חֹסֵר דִּינָר מִיָּם שְׁאוּבִין, שֶׁנִּפְּל לְתוֹכָן מִשְׁקַל דִּינָר חֶלֶב אוֹ מִי פְרוֹת, וְהֲרִי מִרְאָה הַכֹּל מִרְאָה מִיָּם, נִפְּלו לְמִקְוֵה - לֹא פְסֻלוּהוּ; עַד שִׁיפְּלוּ עֲלֵיהֶם שְׁלֹשֶׁת לִגִּין מִיָּם שְׁאוּבִין שְׁאֵין בָּהֶן תַּעֲרֻכַת מִשְׁקָה אַחֵר, וְלֹא מִי פְרוֹת. יב. מִקְוֵה שֶׁנִּשְׁתַּנָּה מִרְאָה מִיָּמָיו מִחֲמַת עֲצָמוֹ, וְלֹא נָפַל לוֹ דָּבָר - הֲרִי זֶה כָּשֵׁר; וְלֹא אָמְרוּ אֲלָא שֶׁנִּשְׁתַּנָּה מִחֲמַת מִשְׁקָה אַחֵר.

ה. וְאֵלּוֹ לֹא פוֹסְלִין וְלֹא מַעְלִין: שְׁאָר הַמִּשְׁקִין, וּמִי פְרוֹת, וְהַצִּיר [- שֶׁל דְּגִים], וְהַמּוֹרִקִים [שׁוּמֵן דֶּג מְלוּחַ], וְהַתְּמִד מִשְׁתַּחֲמִיץ. בֵּיצֵד? מִקְוֵה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה חֹסֵר אַחַת, וְנָפַל מֵאֶחָד מֵאֵלּוֹ סָאָה לְתוֹכָן - לֹא הִעֲלָהוּ, וְהֲרִי הַמִּיָּם כְּשֵׁרִים כְּשֶׁהָיוּ; שְׁאֵין אֵלּוֹ פוֹסְלִין, אֲלָא בְּשָׁנוּי מִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ו. וּפְעָמִים שְׁאֵלּוֹ מַעְלִין אֶת הַמִּקְוֵה. בֵּיצֵד? מִקְוֵה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה, וְנָפַל לְתוֹכוֹ סָאָה מֵאֶחָד מֵאֵלּוֹ, וְחֹזֵר וְלִקַּח סָאָה מִמֶּנּוּ - הֲרִי הָאֲרָבָעִים שֶׁנִּשְׁאָרוּ, מִקְוֵה כָּשֵׁר. ז. מִקְוֵה שֶׁהָיָה בּוֹ סֵלִי וְיִתִּים וְעִנְבִּים, וְשָׁנוּ מִרְאֵיו - כָּשֵׁר. ח. מִי הַצֵּבַע - פוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוֵה בְּשֹׁלֶשֶׁת לִגִּין, וְאֵין פוֹסְלִין אוֹתוֹ בְּשָׁנוּי מִרְאֵיו.

ט. מִקְוֵה שֶׁנִּפְּל לְתוֹכוֹ יֵין אוֹ מִחַל [- זִיעַת זִיתִּים] אוֹ שְׁאָר מִי פְרוֹת, וְשָׁנוּ אֶת מִרְאֵיו נִפְסֵל - בֵּיצֵד תַּקְנָתוֹ? יִמְתִּין עַד שִׁיִּדְרוּ גִשְׁמִים, וְיִחֲזָרוּ מִרְאֵיו לְמִרְאָה מִיָּם. וְאִם הָיָה בְּמִקְוֵה אַרְבָּעִים סָאָה מִיָּם כְּשֵׁרִים - מִמֶּלֶא וְשׁוֹאֵב לְתוֹכוֹ,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ה אדר א' - אדר ב' ה'תשס"ח

יום ראשון

הַלְכוֹת מְחֻסְרֵי כְּפָרָה פֶּרֶק ב

א. הַזֵּב הָאֲמֹר בַּתּוֹרָה, הִיא שְׂכֶבֶת זָרַע הַבָּאָה מִחֻלִּי הַחֲלָלִים [הַמְקוּמוֹת הַחֲלוּלִים בַּגּוֹף] שֶׁהִיא מִתְקַבֶּצֶת בָּהֶם. וְכִשְׁיוֹצֵא הַזֵּב, אֵינּוּ יוֹצֵא בְּקִשּׁוֹי כְּשֶׁכֶּבֶת זָרַע, וְאֵין בִּיצִיאָתוֹ תַּאֲוָה וְלֹא תִנְיָה; אֲלָא נִגְרַר וְיֹרֵד כְּמוֹ בִּצָק שֶׁל שְׁעוּרִים, דִּיהָ כָּלֶכֶן בִּיצָה הַמּוֹזַרְת [שֶׁלֹּא נִוְלַדָה מִזְכָּר]. אֲכָל שְׂכֶבֶת זָרַע - לִכְנָה, קְשׁוּרָה כָּלֶכֶן בִּיצָה שְׁאֵינָה מוֹזַרְת.

ב. הַרְוָאָה רְאִיּוֹת הַזֵּב הַגּוֹרְמוֹת לוֹ לְהִיּוֹת זָב [- רֹאִיהָ שְׁנִיָּה], מִחֲמַת חֲלִי [הַגּוֹף] אוֹ אֲנֵס וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵינּוּ זָב, שְׁנֵאֲמַר: "זָב מִבְּשָׂרוֹ" - מִחֲמַת בְּשָׂרוֹ [מִפְּנֵי חוֹלַשֶׁת אַבְרֵי הַזֶּרֶם] הִיא שִׁיְהִיָּה טָמֵא, לֹא מִחֲמַת דָּבָר אַחֵר. מִכָּאֵן אָמְרוּ, בְּשֶׁכָּעָה דְּרָכִים בּוֹדֵקִין אֶת הַזֵּב - בְּמֵאֲכָל, וּבְמִשְׁתָּה, בְּמִשְׁאָה, וּבְקִפְצָה, בְּחֲלִי, וּבְמִרְאָה, וּבְהִרְהוּר. בֵּיצֵד? אֲכָל אֲכִילָה גִּסָּה [מְרֻבָּחָה], אוֹ שֶׁתָּה הִרְבָּה, אוֹ שְׁאָכַל אוֹ שֶׁתָּה אוֹכְלִין אוֹ מִשְׁקִין הַמְּבִיאִין לִידֵי שְׂכֶבֶת זָרַע, אוֹ שֶׁנִּשְׁאָ מִשְׁוִי כְּבֵד, אוֹ שֶׁקֶפֶץ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וּבִכְלָל דָּבָר זֶה אִם הִפָּה עַל גִּבּוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה חוּלָה, אוֹ שֶׁרָאָה אִשָּׁה וְהִתְאַוָּה שְׂכִיבָתָהּ, אוֹ שֶׁהִרְהוּר בְּעִסְקֵי בְּעִילָה, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִרְהוּר בְּכַעֲבִילַת אִשָּׁה שֶׁהוּא מְכִירָה - אִם קָדַם אֶחָד מִכָּל אֵלּוֹ, וְרָאָה רְאִיָּה שֶׁל זָב - תּוֹלִין בּוֹ, וְאֵינּוּ טָמֵא.

ג. הַרְוָאָה קָרִי - אֵינּוּ מִטְּמֵא בְּזָב מֵעַת לַעַת, שֶׁרְאִיָּה זוֹ שֶׁל זָב מִחֲמַת שְׂכֶבֶת זָרַע [- הַקָּרִי] הִיא; וְכֵן לְמִרְאָה וְלִהְרָהוּר, תּוֹלִין בָּהֶן מֵעַת לַעַת. אֲכָל לְמֵאֲכָל וְלִמִּשְׁתָּה וְלִמִּשְׁאָ וְלִקְפִיצָה, תּוֹלִין בָּהֶן כָּל זָמַן שֶׁמִּצְטָעֵר [נִשְׁחַשׁ עַדִּין חוֹלְשָׁה מִהֶן].

ד. מִי שֶׁפָּל, וְאַחֵר כֶּף רָאָה זָב, בֵּין גּוֹי בֵּין יִשְׂרָאֵל - תּוֹלִין לוֹ בְּמִילָה כָּל זָמַן שֶׁמִּצְטָעֵר. גּוֹי שֶׁרָאָה קָרִי, וְנִתְגַּיֵּר - מִטְּמֵא בְּזִיכָה מִיָּד, וְאֵין תּוֹלִין לוֹ מֵעַת לַעַת. קָטָן - אֵין תּוֹלִין לוֹ לֹא בְּמִרְאָה וְלֹא בְּהִרְהוּר, שְׁאֵין לְקַטָּן מִרְאָה וְהִרְהוּר הַמְּבִיא לִידֵי זָב; לְפִיכָף, בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ בְּחִמּוּשָׁה דְּרָכִים בְּלִבָּד. וְכִשֶּׁם שֶׁתּוֹלִין לְקַטָּן בְּחֲלִיו, כֶּף תּוֹלִין לוֹ בְּחֲלִי אִמּוֹ - אִם הָיָה יוֹגֵק מִמֶּנָּה, אוֹ צָרִיף לְאִמּוֹ.

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים, שְׁבוֹדֵקִין אֶת הַזֵּב בְּדָרָכִים אֵלּוֹ? בְּרֹאִיָּה שְׁנִיָּה שֶׁל זָב, שְׂכָה יַעֲשֶׂה זָב, כְּמוֹ שִׁיְתַּבְּאֵר; אֲכָל רְאִיָּה רְאִיּוֹנָה, אֲפִלּוּ רָאָה אוֹתָהּ בְּאֲנֵס, וְרֹאִיָּה הַשְּׁנִיָּה מִחֲמַת בְּשָׂרוֹ [מִחוֹלַשֶׁת אַבְרֵי הַזֶּרֶם] - הֲרִי זֶה טָמֵא טָמֵאת יִיבֹת. וְאֵף עַל פִּי כֵן בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ בְּרֹאִיּוֹנָה, כְּדִי לְמַנּוֹת בָּהּ שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת לְחִיבּוֹ קֶרֶבֶן. רְאִיָּה שְׁלִישִׁית - אֵין בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ בָּהּ, אֲלָא אֲפִלּוּ רָאָה אוֹתָהּ מִחֲמַת אֲנֵס, הוּאִיל וְנִזְקַק לְטָמֵאָה, שֶׁהֲרִי רְאִיּוֹת שֶׁנַּעֲשֶׂה בָּהֶן זָב מִחֲמַת בְּשָׂרוֹ הָיָה; וְלְפִיכָף יִתְחַיֵּב בְּקֶרֶבֶן.

ו. הַרְוָאָה רְאִיָּה אַחַת שֶׁל זָב, הֲרִי הוּא כְּבַעַל קָרִי. רָאָה שְׁתֵּים - הֲרִי זֶה זָב, צָרִיף סְפִירַת שְׂכָעָה, וּבִיאַת מִיָּם חֲיִים [טְבִילָה בַּמַּעֲיִין דּוּקָא]; וְאֵינּוּ חֲזֵב בְּקֶרֶבֶן. רָאָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת - הֲרִי זֶה זָב גָּמוּר, וְחֲזֵב בְּקֶרֶבֶן. וְאֵין בֵּין זָב שֶׁרָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת לְרֹאִיָּה שְׁלֹשׁ, אֲלָא קֶרֶבֶן בְּלִבָּד. וְדְּבָרִים אֵלּוֹ, כָּל דְּבָרֵי קַבְלָה מִפִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ מְסִינֵי.

ז. אֶחָד הַרְוָאָה שְׁתֵּי הַרְוָאִיּוֹת אוֹ שְׁלֹשׁ, בְּשָׁעָה אַחַת זוֹ אַחֵר זוֹ, אוֹ שֶׁרָאָה רְאִיָּה בְּכָל יוֹם, זֶה אַחֵר זֶה - הֲרִי זֶה זָב; לְפִי שֶׁתִּלְּהָ הַכְּתוּב אֶת הַזֵּב בְּיָמִים, שְׁנֵאֲמַר: "כִּי זָוֵב זָוֵב דְּמָה יָמִים רַבִּים"; וְהַזֵּב, לֹא תִלְּהָ אוֹתוֹ בְּיָמִים.

פיצד? ראה קרי ביום החמישי - סופר אחריו שלשה ימים, וטובל בשלישי, ומביא קרבנו ברכיעי.

ג. זב שבדק ביום ראשון מימי הספירה, ומצא טהור, ולא בדק כל שבועה, וביום השביעי בדק ומצא טהור - הרי זה בחזקת טהור. אפלו בדק ביום הטמאה עצמו [לאחר שנטמא], ומצא טהור, ופסק הזוב, ולא בדק למחר בתחלת ימי הספירה, ובדק בשביעי או בשמיני, ומצא טהור - עלו לו ימי הספירה, והרי זה בחזקת טהרה.

ד. כל ראיה שהיא סותרת, אינה מביאה לידי קרבן. פיצד? ראה שתי ראיות בלבד, והפסיק יום או יומים, והרי הוא מונה שבועת ימי נקיים, ובתוף השבועה ראה ראיה של זוב - אינה מצטרפת לשנים, אלא סותרת; ומתחיל למנות, כמו שבאנו. אפלו ראה בתוף ימי הספירה שלש ראיות זו אחר זו, אפלו ראה אותן ביום אחד, אפלו ראה שלש ראיות בסוף יום שביעי של שבועת ימי נקיים - אינו מביא קרבן; שראיות אלו, לסתירה הן. ראה שלש ראיות בליל שמיני - מביא קרבן, שאין ראיות אלו סותרין. במה דברים אמורים? בזב בעל שתי ראיות אכל זב בעל שלש שראה שלש ראיות בליל שמיני שאחר שבועת ימי נקיים - אינו מביא קרבן שני על שלש ראיות אלו, אלא קרבן אחד על השלש הראשונות; שאף על פי שאין שלש אחרונות סותרות, הרי לא יצא לזמן שראוי לקרבן; והלילה מחסר זמן הוא לכל - חוץ מילדות שהפילה בליל אחד ושמונים, שהיא מביאה קרבן שני, כמו שבאנו. ודבר זה, מפי הקבלה [מסורת ביד החכמים].

ה. ראה ראיה אחת בליל שמיני, ושתי ראיות ביום שמיני - הרי אלו מצטרפין, ומביא קרבן שני על זיבות זו האחרונה; שהרי ראיה ראשונה של כל זב, כשבכת זרע היא חשוכה, ואם ראה אחריה שנים, מצטרפת עמה לקרבן. אכל אם ראה שנים בליל שמיני, ואחת ביום שמיני - אין מצטרפות, ואינו מביא קרבן על זיבות זו האחרונה. ו. הכל מתמאין בזיבה - אפלו קטן בן יומו, והגרים, והעבדים, וחרש ושוטה. ויראה לי שמביאין עליהן פרה כדי להאכילן בקדשים; וחסאתן נאכלת, שהרי הן קטן שאינו בן דעת. וסריס [שנסתרט ע"י] אדם וסריס חמה [מלידה], מתמאין בזיבה ככל האנשים.

ז. הטמטום [סתום ואין מינו ניכר] והאנדורגינוס [יש בו סימני זכר ונקבה] - נותנין עליהן חמרי האיש וחמרי האשה: מתמאין בדם בנשים, ובלבן באנשים; וטמאתן בספק. לפיכך, אם היה אחד מהן זב בעל שלש ראיות, או זכה שראת דם שלשה ימים זה אחר זה - מביאין קרבן, ואינו נאכל. היה מונה שבועת ימי נקיים ללבן, ויראה אדם, או לאדם, ויראה לבן - הרי זה אינו סותר.

יום שלישי

הלכות מחסרי פרה פרק ד

א. כשיתרפא הצרוע מצרעתו, אחר שמטהרין אותו בעץ ארז ואזוב ושני תולעת ושתי צפרים, ומגלחין את כל

ח. ואם הפסיק הזב בין ראיה לראיה יום גמור - אין מצטרפות. פיצד? ראה ראיה בשבת, וראיה שניה בשני בשבת - אין מצטרפות, ואינו זב. וכן אם ראה ראיה שניה באחד בשבת, וראה ראיה שלישית בשלישי בשבת - אינו חייב בקרבן; שאין זו מצטרפת לשנים, שהרי הפסיק ביניהן יום אחד. אכל אם ראה אחת היום, ואחת בלילה שלאחריו - הרי אלו מצטרפות; ואין צריך לומר, שאם ראה אחת בלילה, ושניה ביום - שהן מצטרפות. וכן אם ראה שלש ראיות בשלש לילות, זה אחר זה - הרי אלו מצטרפות.

ט. ראית הזוב - אין לה שעור, אלא הרואה כל שהוא טמא, שנאמר: "החתים בשרו" - כל שהוא נכר בכשרו, מטמא. י. היה הזוב נגרר ויוצא, ולא פסק - אם יש מתחלת הראיה עד סופה, כדי טבילה וספוג [ניגוב] או יתר - הרי זו נחשבת כשתי ראיות, הואיל והיא ארפה בשנים; ואם לא הארפה כשעור הזה - אפלו פסק הזוב ביניהם, הרי זו ראיה אחת. וכן אם היתה ראיה אחת ארפה בשלש ראיות, שנמצא מתחלתה ועד סופה כשתי טבילות ושני ספוגין - הרי זו נחשבת כשלש ראיות, ויביא קרבן.

יא. ראה ראיה אחת, והפסיק כדי טבילה וספוג, ואחר כך ראה שנים, או אחת ארפה בשנים; או שראה שנים או אחת מרבה בשנים, והפסיק כדי טבילה וספוג, ואחר כך ראה אחת - הרי זה זב גמור.

יב. ראה ראיה אחת, מקצתה בסוף היום ומקצתה בתחלת הלילה - אף על פי שאינה ארפה בשנים - הרי אלו שתי ראיות, שהימים מחלקין הראיה. לפיכך, הרואה ראיה אחת בין השמשות, שהוא ספק מן היום ומן הלילה - הרי זה ספק לטמאה.

יג. ראה ראיה אחת ביום, ואחת בין השמשות - הרי זה זב ודאי לטמאה, וספק לקרבן; ומביא קרבן, ואינו נאכל. יד. ראה ראיה אחת בין השמשות של שבת, וראיה שניה בין השמשות של מוצאי שבת - הרי זה ספק לטמאה, וספק לקרבן: ספק לטמאה - שמא ראיה ראשונה היתה בערב שבת, והשניה במוצאי שבת, והרי הפסיק שבת ביניהן, ואין כאן זיבות כלל. והרי הוא ספק לקרבן - שמא אחת מהן היה מקצתה ביום ומקצתה בלילה, שהיא חשוכה בשנים, והרי ראה שלש ראיות, שהוא חייב בקרבן; ולפיכך, מביא קרבן, ואינו נאכל.

יום שני

הלכות מחסרי פרה פרק ג

א. כל הימים שהזב רואה בהם זיבות, הרי הוא טמא. וכשיפסק הזיבות, מונה שבועת ימי נקיים בזה, וטובל בשביעי, ומעריב שמשו [נסהר כשתשקע השמש]; ובשמיני מביא קרבנו, אם היה בעל שלש ראיות. ואם ראה ראיה של זוב, אפלו בסוף יום שביעי אחר ששכל - סותר הכל, ומתחיל למנות שבועת ימי נקיים מאחר יום ראיה האחרונה. ב. זב שראה קרי באחד משבועת ימי הספירה - אינו סותר אלא יומו בלבד, ומשלים שבועת ימים ומביא קרבנו.

שבפנים האוזן. נתן על צדי הבהונות [בצידי הציפורן], פשר; נתן על צדי צדיהן [בצד שכנגד הציפורן], פסול. בין שנתן השמן על דם האשם עצמו מלמעלה [כשר, ואין הדם חוצץ], בין שנתן בצד הדם - אפלו נתקנח הדם קדם שיתן השמן - נותן השמן על הבהונות, שגאמר: "על מקום דם האשם". אין לו בהן יד ימנית, או בהן רגל ימנית, או שאין לו און ימנית - אין לו טהרה עולמית.

ב. אשם מצרע ששחטו שלא לשמו [כגון לשם עולה], או שלא נתן מדמו על גבי בהונות - הרי זה עולה למזבח, וטעון נסכים כנסכי אשם מצרע; וצריך המצרע אשם אחר להכשירו.

ג. הקדים [שחיתת] חטאתו לאשמו - לא יהיה אחד ממרס [מערבב] בדמה [שלא ייקרש, ובינתיים ישחטו האשם], אלא תעבר צורתה [תתעפש או תיפסל בלינה], ותצא לבית השרפה.

ד. יש לאדם להביא אשמו היום, ולגז [לוג השמן] אחר עשרה ימים; ואם רצה לשנות הלג לאשם מצרע אחר - משנה, אף על פי שקדש בכלי. חסר הלג עד שלא יצק [לכף הכהן], ימלאנו; חסר מאחר שיצק, יביא אחר בתחלה.

ה. יצק מן השמן לכפו, והתחיל להזות, ונשפף הלג - אם עד שלא גמר מתן שבע [הזיות] נשפף הלג - יביא אחר, ויתחיל במתן שבע; גמר מתן שבע ונשפף הלג - יביא אחר, ויתחיל לכתחלה בבהונות; התחיל בבהונות, ונשפף הלג קדם שיגמר - יביא אחר, ויתחיל לכתחלה בבהונות. גמר בבהונות, ואחר כך נשפף הלג, קדם שיתן שאר השמן שבכפו על ראש המטהר - אינו צריך להביא לג אחר; שמתנת הראש אינה מעבכת - שגאמר: "והנותר בשמן", "וימיתר השמן".

ו. הקדים מתן השמן למתן הדם - ימלא הלג שמן, ויחזור ויתן השמן אחר הדם; הקדים מתן השמן על הבהונות למתן שבע [נהזיות כנגד קודש הקדשים] - ימלא הלג, ויחזור ויתן על הבהונות אחר מתן שבע, שגאמר: "זאת תהיה תורת המצרע", שתהיה כל תורתו על הסדר.

ז. נתן שבע המתנות שלא לשמן [לא לשם מצורע זה] - לא הרצה, והכשר המצרע.

ח. מצרע שנתנע אחר שהביא אשמו, צריך קרבן אחר לצרעת שניה; וכן אם הביא אשמו, ונתנע, והביא אשמו, ונתנע - צריך קרבן על כל אחת ואחת. אבל אם נתנע, ונתרפא, והביא צפרים, וחזר ונתנע, ונתרפא, והביא צפרים - קרבן אחד לכלן.

ט. מצרע שהביא קרבן עני, והעשיר, או עשיר והעני, קדם שיקריב קרבנותיו - הכל הולך אחר האשם: אם היה בשעת שחיתת האשם עשיר, ישלים קרבן עשיר; ואם היה עני, ישלים קרבן עני.

י. שני מצרעין שנתערכו קרבנותיהן, ונזרק דם אחת משתי החטאות שלהן, ואחר כך מת אחד מן המצרעים - כיצד עושה זה המצרע החי? להביא חטאת בהמה, אינו יכול - שגאמר: "שנזרק דמה חטאתו היא, ואין מביאין

בשרו, ומטבילין אותו - אחר כל זאת, יכנס לירושלם, ומונה שבעת ימים, וביום השביעי מגלח תגלחת שניה בתגלחת הראשונה, וטובל; והרי הוא טבול יום, ומעריך שמשו [נסתה כשתשקע השמש]. ולמחר בשמיני טובל פעם שניה, ואחר כך מקריבין קרבנותיו. ומפני מה טובל בשמיני, אחר שטבל מאמש? מפני שהיה רגיל [לגעת] בטמאה בימי חלוטו [בידודו כמצורע], ואינו נזהר משום טמאה, ושמא נטמא אחר שטבל, לפיכך טובל בשמיני בעזרת הנשים בלשפת המצרעים ששם, אף על פי שלא הסיח דעתו [ונזהר מטומאה].

ב. נתאחר ולא גלח בשביעי, וגלח בשמיני או אחר כמה ימים - ביום שיגלח יטבל ויעריב שמשו, ולמחר יביא קרבנותיו אחר שישטבל פעם שניה, כמו שבארנו. כיצד עושין לו? המצרע עומד חוץ לעזרת ישראל כנגד פתח מזרחי, ופניו למערב; ושם עומדין כל מחסרי כפרה בעת שמתהרין אותם, ושם משקין את השוטות. והלכה לוקח האשם של מצרע כשהוא חי, ומניף אותו עם לג השמן במזרח, כדרך כל התנופות; ואם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו - יצא. ואחר כך מביא את האשם למצרע עד הפתח, ומכניס [המצורע] שתי ידיו לעזרה, וסומך עליו, ושוחטין אותו מיד. ומקבלין שני כהנים את דמו - אחד מקבל בכלי, וזרקו על גבי המזבח, ואחד בידו הימנית ומערה לידו השמאלית, ומזה [על המצורע] באצבעו הימנית; ואם שנה וקבל בשמאל תחלה, פסל. הלכה שקבל מקצת הדם בכלי - מוליכו, וזרקו על המזבח תחלה. ואחר כך יבוא הכהן שקבל הדם בכפו אצל המצרע, הכהן מכפניו והמצרע מבחוץ; ומכניס המצרע ראשו [לתוך השער], ונותן הכהן מן הדם שבכפו על תנוף אונו הימנית [הבשר הקשה שבתוך האוזן], ואחר כך יכניס ידו הימנית, ויתן על בהן ידו, ואחר כך יכניס רגלו הימנית, ויתן על בהן רגלו. ואם נתן על השמאל, לא יצא. ואחר כך מקריב חטאתו ועולתו. ואחר שיתן הדם על הבהונות, נוטל הכהן מלג השמן, ויוצק לתוך כפו של חברו השמאלית; ואם יצק לתוך כף עצמו, יצא. וטובל אצבעו הימנית בשמן שבכפו, ומזה שבע פעמים כנגד בית קדש הקדשים - על כל הזיה, טבילת אצבע בשמן; ואם הזה, ולא כון כנגד בית קדש הקדשים - כשרות. ואחר כך יבוא אצל המצרע, ויתן מן השמן על מקום דם האשם, בתנוף און ובהן יד ובהן רגל; והנותר מן השמן שבכפו, יתנונו על ראש המטהר. ואם לא נתן, לא כפר. ושאר הלג, מתחלק לכהנים.

ג. שירי הלג - אינו נאכל אלא בעזרה לזכרי כהנה, כשאר קדשי קדשים; שהרי הקש לאשם. ואסור לאכל מלג השמן, עד שיתן ממנו מתן שבע ומתן בהונות; ואם אכל - לוקה, כאוכל קדשים קדם זריקה.

יום רביעי

הלכות מחסרי כפרה פרק ה

א. איזה הוא תנוף און? זה גדר האמצעי [הבשר הקשה

ד. המתכפר - הוא שעושה תמורה, אבל לא המקדיש. כיצד? הקדיש בהמה שיתכפר בה חבירו, כגון שהקדיש קרבנות וזיר שיתכפר בהם פלוני הנזיר - אותו הנזיר, הוא שעושה בהן תמורה; אבל לא זה שהקדיש, לפי שאינן שלו.

ה. היורש ממיר. הניח בהמה לשני בנים, ומת - הרי זו קרבה; ואין ממירין בה, שהרי הן בה שתפין, והשתפין אין עושין תמורה, כמו שבארנו.

ו. אין קדשים גוים עושין תמורה, מן התורה; אבל מדבריו סופרים, שהגוי שהמיר, הרי זו תמורה. הקדיש הגוי בהמה שיתכפר בה ישראל, והמיר בה הגוי - הרי זו ספק תמורה. ז. אחד אנשים ואחד נשים - אם המירו, עושין תמורה.

ח. קטן שהגיע לעונת נדרים [בב"ב] שהמיר - אף על פי שאינו לוקה, יש בו ספק אם עושה תמורה או אינו עושה.

ט. אין הפהנים ממירין בחטאת ובאשם [שקילו להקריב] - שאף על פי שהן שלחן [לאכילה], אין זוכין בהן מחיים; שאין להן בפשר, עד שינרק הדם. ואין הפהנים ממירין בכור - שאף על פי שהוא זוכה בו מחיים, אינו זוכה בו מתחלה; שהרי תחלתו, בבית ישראל הוא. אבל הפעלים שהמירו בכור כל זמן שהוא בביתם - עושין תמורה; וכן כהן שהמיר בכור שנולד לו, לא בכור שלקח מישראל - הרי זו תמורה.

י. אילו של כהן גדול [שמקריבו ביום כיפור] עושה תמורה; אבל פרו אינו עושה תמורה, אף על פי שהוא משלו - הואיל ואחיו הפהנים מתכפרין בו, הרי הן בשתפין בו.

יא. העופות והמנחות - אינן עושין תמורה, שלא נאמר אלא "בהמה".

יב. קרבנות בדיק הבית [שנותרו על מנת שימכרו ודמיהם יהיו להחזקת המקדש] - אינן עושין תמורה, שנאמר במעשר: "לא יבקר בין טוב לרע, ולא ימירנו". והלא המעשר בכלל כל הקדשים היה, ולמה יצא? ללמד על הכלל [לשאר הקרבנות]: מה מעשר קרבן יחיד - יצאו קרבנות צבור, וכן השתפין. מה מעשר קרבן מזבח - יצאו קדשי בדיק הבית. מה מעשר בהמה הקש למעשר דגן, שאין חביבין בו אלא ישראל ולא גוים - יצאו קרבנות גוים, שאין עושין תמורה, כמו שבארנו.

יג. המקדיש בעלת מום קבוע, אינה עושה תמורה - מפני שלא נתקדש גופה קדוש גמור, ואינה אלא קדשת דמים; אבל המקדיש בעלת מום עובר, או שהקדיש תמימה ואחר כך נולד [נחיה] לה מום קבוע - הרי זו עושה תמורה.

יד. אחד הממיר תמים בבעל מום, או בעל מום בתמים, או שהמיר בקר בצאן, או צאן בכקר, או כבשים בעזים, או עזים בכבשים, או נקבות בזכרים, או זכרים בנקבות, או שהמיר אחד במאה, או מאה באחד, בין בבת אחת, בין בזה אחר זה - הרי אלו תמורה, ולוקה כמנזן בהמה שהמיר. טו. אין התמורה עושה תמורה, ולא ולד בהמת ההקדש עושה תמורה, שנאמר: "והיה הוא ויתמורתו" - "הוא",

חטאת בהמה על הספק; ולהביא חטאת העוף, אינו יכול - שעשיר שהביא קרבן עני, לא יצא. וכיצד יעשה? יכתב כל נכסיו לאחר, ונמצא עני, ויביא חטאת העוף מספק, ולא תאכל, כמו שבארנו; ונמצא אוכל בקדשים.

יא. עשיר שאמר: 'קרבנו של מצרע זה עלי', והיה המצרע עני - הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי יד הנודר משגת. ועני שאמר: 'קרבנו של מצרע זה עלי', והיה המצרע עשיר - הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי זה הנודר חביב בקרבנות עשיר.

ברוך רחמנא דסייען

יום חמישי

הלכות תמורה

יש בכללן שלש מצוות - אחת מצות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא ימיר; (ב) שתהיה התמורה קדש, אם המיר; (ג) שלא ישגה הקדשים מקדשה לקדשה. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות תמורה פרק א

א. כל הממיר [החליף בהמת חולין בבהמת קודש] - לוקה על כל בהמה ובהמה שמייר, שנאמר: "לא יחליפנו, ולא ימיר אתו"; ואף על פי שלא עשה מעשה. מפי השמועה [מסורת ממשנה רבינו] למדו, שכל מצות לא תעשה שאין בה מעשה, אין לוקין עליה - חוץ מנשבע, וממיר, ומקלל את חברו בשם [ה']; שלשה לאוין אלו - אי אפשר שיהיה בהן מעשה כלל, ולוקין עליהן. ולמה לוקין על התמורה, והרי לאו שבה נתק [נסמך] לעשה [ואין לוקין עליו], שהרי נאמר: "ואם המיר ימיר... והיה הוא ותמורתו יהיה קדש"? מפני שיש בה עשה, ושני לאוין; ועוד, שאין לאו שבה שוה לעשה [הכל המקורים], שהצבור והשתפין אין עושין תמורה, אם המירו - אף על פי שהן מזהרין שלא ימירו. נמצאת אומר, שהיחיד שהמיר - הרי התמורה קדש, ואפילו המיר בשבת [למדות שאין מקדישים בשבת]; ולוקה ארבעים. ואחד מן השתפין שהמיר, או מי שהמיר בקרבן מקרבנות הצבור - הואיל ויש לו בהם שתפות, הרי זה לוקה; ואין התמורה קדש.

ב. אחד הממיר בידון או שהמיר בשגגה - הרי זה עושה תמורה [שגם החולין נהיה קדוש], ולוקה. כיצד? המתפנן לומר: 'הרי זו תמורת עולה שיש לי', ואמר: 'הרי זו תמורת שלמים שיש לי' - הרי זו תמורה, ולוקה. אבל אם דמה שמתר להמיר, והמיר, או שאמר: 'אכנס לבית זה ואמיר מדעתי' [במזיד], ונכנס ושבח והמיר שלא מדעתו - הרי זו תמורה, ואינו לוקה עליה.

ג. אין אדם ממיר בהמתו [לא חלים דיני תמורה] בקרבן שאינו שלו; ואם אמר בעל הקרבן: 'כל הרוצה להמיר בבהמתי יבוא וימיר' - הרי זה ממיר בה. המיר קרבנו בבהמה שאינה שלו - אינה תמורה; שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו.

ג. היו לפניו שלש בהמות קדשי מזבח, ואחת מהן בעלת מום שהרי היא עומדת לפדיון, ושלש בהמות תמימות חלין, ואמר: 'הרי אלו תחת אלו' - הרי שנים מן החלין תחת שנים התמימות, ותמורתן תמורה, ולוקה עליהן שנים. והבהמה השלישית - היא תחת בעלת מום שנתחללה עליה, ולחללה נתפנו ולא להמיר בה; שפיון שיש לפניו דרך אסור, והיא התמורה, ודרך הותר, והוא החלול - חזקה היא, שאין אדם מניח הותר ועושה האסור; ולפיכך אינו לוקה שלש מלקיות. וכן אם אמר: 'עשר בהמות אלו תחת עשר בהמות אלו', ואחת מהן בעלת מום - אינו לוקה אלא תשע מלקיות; שהבהמה העשירית - לחללה נתפנו, ולא להמיר בה; שאף על פי שהחזק זה במלקיות הרבה, הואיל ויש שם דרך הותר, אינו מניח דבר ההותר, ועושה האסור. שתי בהמות של הקדש, ואחת מהן בעלת מום, ושתי בהמות של חלין, ואחת מהן בעלת מום, ואמר: 'הרי אלו תחת אלו' - הרי התמימה תמורת התמימה, ולוקה אחת, ובעלת המום מחללת על בעלת המום; שאינו מניח ההותר, ועושה האסור.

ד. האומר: 'הרי זו תמורת עולה ושלמים' - דבריו קיימין, ותמכר, ויביא בחצי דמיה תמורת עולה, ובחצי דמיה תמורת שלמים. אמר: 'הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים' - אם לקח נתפנו מתחלה, דבריו קיימין; ואם לא נתפנו בתחלה אלא לתמורת עולה, וחזר ואמר: 'ותמורת שלמים' - אף על פי שחזר בתוך כדי דבור - אין תופשין אלא לשון ראשון, והרי היא תמורת עולה בלבד.

שבת קודש

הלכות תמורה פרק ג

א. כיצד דין התמורה לקרב? תמורת העולה, תקרב עולה; ואם הייתה תמורתה נקבה, או בעלת מום - תרעה הנקבה עד שיפיל בה מום, ותמכר, ויביא בדמיה עולה. תמורת החטאת, תמות כמו שבארנו בפסולי המקדשין. תמורת האשם - תרעה עד שיפיל בה מום, ויפלו דמיה לנדבה. תמורת השלמים, בשלמים לכל דבר - טעונה סמיכה [סמיכת ידים לפני השחיטה], ונסכים, ותנופת קזה ושוק. תמורת התודה, כתודה, אלא שאינה טעונה לחם [שמביאים עס התודה], כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין. תמורת הפסח - אם המיר בו קדש חצות יום ארבעה עשר, אין תמורתו קרבה, אלא תרעה עד שיפיל בה מום, ויביא בדמיה שלמים; ואם המיר בו אחר חצות, הרי התמורה עצמה תקרב שלמים. תמורת הבכור והמעשר - אינן קרבין לעולם, שנאמר בבכור: 'לה' הוא'; מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, הוא קרב, ואין תמורתו קרבה; ודין המעשר, בבכור. תמורתן תרעה עד שיפיל בה מום, ותאכל.

ב. תמורת הבכור, לכהנים; ותמורת המעשר, לבעלים. וכשם שאין פודין בכור ומעשר שנפל בהן מום, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח - כך אין פודין תמורתן.

ולא ולדו; 'ותמורתו', ולא תמורת תמורתו. אבל הממיר בבהמה, וחזר והמיר בה, וחזר והמיר - אפילו אלה, כלין תמורה; ולוקה על כל אחד ואחד, כמו שבארנו.

טז. אין ממירין אברים או עפרים בשלמים, ולא שלמים בהן. כיצד? האומר: 'רגלה של בהמה זו', או 'ידה, תחת עולה זו', או שאמר: 'עבר בהמה זו תחת עולה זו' - אינה תמורה. וכן האומר: 'בהמה זו תחת ידה' או 'רגלה של עולה זו', או שאמר: 'בהמה זו תחת עברה של חטאת זו' - אינה תמורה.

יז. הממיר בכלאים [נולד מגדי וכבשה], או בטורפה [חולה בחולי הממית], ויוצא דפן [נולד בניתוח קיסרי], או בטמטום [נסתום ואין מינו ניכר] ואנדרגינס [יש בו סימני זכר ונקבה] - אין הקדשה חלה עליהן, והרי זה כמו שהמיר בגמל או בחמור, לפי שאין במינן קרבן; ולפיכך אינו לוקה. מה בין אלו לבעל מום? בעל מום, יש במינו קרבן; אלו, אין במינן קרבן.

יח. הרובע [שור שבא על אשה] והנרבע [בהמה שבא עליה אדם] - הרי הן כבעל מום, ועושין תמורה; וכן כל פיוצא בהן. יט. בהמה שחציה קדש וחציה חל [כגון של שותפים ואחד הקדיש חלקו] - לא עושה תמורה, ולא נעשית תמורה.

כ. כל החטאות שדינן שימותרו [כגון שמתו בעלי הקרבן], אינן עושין תמורה; וכל חטאת שדינה שתרעה עד שיפיל בה מום ותמכר, עושה תמורה.

כא. המפריש נקבה לפסחו או לעולתו או לאשמו - עושה תמורה, ואף על פי שאינן ראויין לקרב; הואיל ויורדו לקדשת דמים, והרי הן תמימין - ירדו לקדשת הגוף. אבל המפריש שעיר לחטאתו, ונשיא שהפריש שעירה לחטאתו, וכהן גדול שהפריש פרה לחטאתו [שכל אלו לא הפרישו קרבן הראוי להם] - אינן עושין תמורה; שכל המשנה בחטאת - לא נתקדשה כלל, ואפילו קדשת דמים, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין.

יום שישי

הלכות תמורה פרק ב

א. התמורה - היא שיאמר בעל הקרבן על בהמת חלין שיש לו: 'הרי זו תחת זו', או 'הרי זו חליפת זו'; ואין צריך לומר, אם אמר: 'הרי זו תחת חטאת זו', או 'תחת עולה זו' - שהיא תמורה. וכן אם אמר: 'הרי זו תחת חטאת שיש לי בתוך הבית', או 'תחת עולה שיש לי במקום פלוני' - הרי זו תמורה; והוא שיש לו. אבל אם אמר על בהמת חלין: 'הרי זו תחת עולה', או 'הרי זו תחת חטאת' - לא אמר כלום; וכן אם אמר: 'הרי זו מחללת על זו', אינה תמורה.

ב. היו לפניו שתי בהמות, אחת חלין ואחת הקדש שנפל בה מום, הניח ידו על בהמת חלין ואמר: 'הרי זו תחת זו' - הרי זו תמורה, ולוקה; הניח ידו על בהמת הקדש ואמר: 'הרי זו תחת זו' - הרי זה חללה על בהמת החלין, ואין זו תמורה אלא כפודה בעלת מום כזו בהמה.

ו"רע" האמור כאן, הוא בעל מום וכיוצא בו שאינו ראוי לקרבן, ואף על פי כן כתוב בו: "יהיה קדש".

ו. עולה שנתערכה בזכחים [שלמים], והמיר באחד מן התערכות - הרי זה מביא בהמה אחרת, ואומר: 'אם תמורת עולה היא זו, הרי בהמה זו שלמים; ואם תמורת שלמים היא זו, הרי בהמה זו עולה'; ונמצאת בהמה שהביא עם התמורה, כעולה ושלמים שנתערכו זה בזה [ותרעה עד שיפול בה מום]. חזר והמיר באחת משתייהן, ואין ידוע באיזה מהן המיר - מביא זבח [בהמת חולין] אחר מתוך ביתו, ואומר על התמורה השניה: 'אם תמורת תמורה היא זו, הרי זה שהביא חלין; ואם תמורת עולה או שלמים היא, הרי זה שהביא עולה או שלמים'; והרי זה שהביא עם התמורה השניה, כזבח ותמורה שנתערכו זה בזה. ויכבד בארנו דין התערכות בהלכות פסולי המקדשין.

ז. שלמים שנתערכו בכבד או כמערער, והמיר באחד מהן - הרי זה לא יקרב; אלא ירעה עד שיפיל בו מום, ויגאל כבכור או כמערער, כמו שבארנו.

ג. בהמה שהקדישה חציה עולה וחציה שלמים, תמורתה כמוה; וכן כל בהמת הקדש שאינה קרבה מפני תחלת הקדשה, הרי תמורתה כמוה. אומר: 'חצי בהמה זו תמורה וחציה עולה', הרי זו תקרב עולה; 'חציה עולה וחציה מעשר', תקרב עולה; 'חציה תמורה וחציה מעשר' - הרי זו ספק, ואינה קרבה.

ד. המקדיש בעלת מום עובר, ואין צריך לומר תמימה, ואחר כך נולד בה מום קבוע ונפדית, והמיר בה אחר שנפדית [בהמת חולין] - הרי זו [החולין] תמורה. ואינה קרבה ואינה נפדית, אלא מניחה עד שתמות; אינה קרבה, מפני שבאה מכל קדשה דחיה [שהראשונה נפדתה כבר]; ואינה נפדית, שאין בכח קדשה להפיש פדיונה [לקדש את המעות].

ה. כל התמורות שהיו בעלי מומין קבועין מתחלתן - הרי אלו יפדו; ואינן יוצאין לחלין לכל דבר, כדי שיהיו מתרין בגזה ועבודה אחר פדיון - שהקדשה חלה בתמורה על בעלת מום קבוע, שנאמר: "או רע בטוב" -

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - כ"ה אדר א' - אדר ב' ה'תשס"ח

יום ראשון

מצות עשה ק.

המצוה המשלמת מאה — הצווי שנוצטוינו להיות היוולדת טמאה. ומצוה זו כוללת כל-דיני היוולדת.

יום שני

מצות עשה קו.

המצוה הק"ו — הצווי שנוצטוינו להיות זכה מטמאה, ומצוה זו כוללת הלכות הדברים שבהם היא נעשית זכה, ואיך מטמאה זולתה אחר שנעשתה זכה.

יום שלישי

מצות עשה קד.

המצוה הק"ד — הצווי שנוצטוינו להיות הזב מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני הדברים שבהם הוא נעשה זב, ובאיזה אופן הוא מטמא לזולתו.

יום רביעי

מצות עשה צו.

המצוה הצ"ו — הצווי שנוצטוינו להיות הנבלה

מטמאה, ומצוה זו כוללת טמאת נבלה וכל-דיניה. והנני מזכיר לך עתה הקדמה, אשר ראוי שתזכרנה בכל מה-שיזכר לקמן ממני הטמאות, והוא: זה שאנו מונים כל-מין ומין מן-הטמאות כמצות עשה, אין ענינו שאנו חייבים להטמא בטמאה זו, וגם לא שאנו מזוהרים מלהטמא בה, עד שיהיו (או בכלל) מצות לא-תעשה, אלא זה שהתורה אמרה כי הנוגע במין זה נטמא, או שדבר זה מטמא באפן כזה, למי שנוגע בו — מצות עשה, כלומר: דין זה שנוצטוינו בו הוא מצוה, הינו שאנו אומרים שהנוגע בדבר פלוני באפן כזה נטמא; ואם הוא במצב אחר, אינו נטמא. אף עצם ההטמאות הוא דבר של רשות: אם רוצה מטמא ואם לאו אינו מטמא. וילשון ספרא (פרשת שמיני): "ובגבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח) — "יכול אם נגע אדם בגבלה ילקה אך בעים? תלמוד לומר: "ולא לה טמאו" (שם יא, כד); יכול אם ראה אדם גבלה ילף ויטמא לה? תלמוד לומר: "ובגבלתם לא תגעו", הא כיצד? הוי אומר: רשות". אם כן המצוה היא — הדין אשר נצטוינו בדינים אלו ונאמר לנו שהנוגע בזה

נצטוינו שפֿל־הרוֹצֶה לְהַטְהֵר מִטְּמֵאָתוֹ לֹא יִתְכַּן דְּבַר זֶה אֲלֵא בְּטְבִילָה בְּמִים, וְאִזּוּ יִטְהַר. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת אחרי מות): "וְרַחֵץ בְּמִים, יָכוֹל גִּזְרֵת מֶלֶךְ (הקדוש ברוך הוא, ללא טעם) תִּלְמֹד לֹמֵר: וְאַחַר יָבֹא אֶל הַמִּחְנָה — מִפְּנֵי הַטְּמֵאָה". הָרִיחוּ רוֹמִזוּ לְכָל הַזֶּה שֶׁבְּאַרְתִּי לָךְ: שֶׁזֶּה דִין בְּלֶבֶד לְמִי שֶׁרוֹצֶה לְהַטְהֵר שְׂעֵשֶׂה-כָּךְ — וְדִין זֶה הוּא הַמִּצְוָה; אָבֵל לֹא שֶׁנִּחְיָבָהּ טְבִילָה דְּוָקָא, אֲלֵא הַרוֹצֶה לְהִשָּׁאֵר בְּטְמֵאָתוֹ וְלֹא יִכְנֹס לְמִחְנָה שְׂכִינָה (מעזרת ישראל שבבית המקדש ולפנים) אֵינָה זְמַן — רִשְׁאִי. וּכְכֹר בְּאֵר סִפְרָא הָאֵמֶת ("ספר התורה") שְׂכַל-מִי שֶׁנִּטְמָא וְטָבֵל שֶׁהוּא טָהוֹר, אֲלֵא שְׂאִין טָהָרְתוֹ שְׁלֵמָה עַד שְׂעֵרִיב שְׁמִשׁוֹ (שתשקע השמש ביום הטבילה). וְכֵן בֹּא גַם בְּפִירוּשׁ הַמֶּקְבֵּל, שְׂעֵרִיב לְטָבֵל וְגוֹפּוֹ עָרוֹם נוֹגֵעַ בְּשִׁטַּח הַמִּים. אָמְרוּ (עירובין ד:): "כָּל-בְּשָׂרוֹ — שֶׁלֹּא יִהְיֶה דְּבַר חוּצָא בֵּינוּ וּבֵין הַמִּים". הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ, שֶׁמִּצְוָה זֹאת — וְהִיא מִצְוַת טְבִילָה — כּוֹלֶלֶת דִּינֵי הַמִּקְוָה וְדִינֵי הַחֲצִיצָה וְדִינֵי טָבִיל יוֹם (זוה שטבל ועדיין לא העריב — שקעה — שמשו). וּמִצְוָה זֹאת מְבַאֶרֶת בְּמַסְכֵּת מְקֵאוֹת וּבְמַסְכֵּת טָבִיל יוֹם.

נִטְמָא וְנַעֲשֶׂה טָמֵא וְחַיֵּב בְּכָל-חַיּוּבֵי הַטְּמָאִים: לְצֵאת חוּץ לְמִחְנָה שְׂכִינָה (מ'עזרת ישראל' שבמקדש ופנימה) וְשֶׁלֹּא לְאָכֹל קֹדֶשׁ וְלֹא לְנַגֵּעַ בּוֹ וּכְיוּצָא בָּזֶה — וְזֶהוּ הַצְּוִי, כְּלוּמֵר: שְׂעֵשֶׂה טָמֵא אִם נֹגֵעַ בְּדְבַר זֶה, אוֹ אִם הִיָּה בְּקִרְבּוֹ בְּאַפֵּן כָּךְ. וְזָכוֹר עֲנִין זֶה בְּכָל-מִין מִמִּינֵי הַטְּמָאָה.

יום חמישי, יום שישי, שבת קודש

מצות עשה קט.

הַמִּצְוָה הַק"ט — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְטָבִיל בְּמִי מִקְוָה וְאִזּוּ נִטְהַר מִכָּל-מִין מִמִּינֵי הַטְּמָאָה שֶׁנִּטְמָאנוּ בּוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְרַחֵץ בְּמִים אֶת-כָּל-בְּשָׂרוֹ" (ויקרא טו, טז), וְכֹא בְּקִבְלָהּ (ספרא פרשת מצורע): "מִים שֶׁכָּל-בְּשָׂרוֹ עוֹלָה בָּהֶם וְהוּא שְׁעוֹר מִקְוָה", אֲלֵא אִם הָיוּ מִים נוֹבְעִים (ממעין), שְׁלֵקֶהם אֵין שְׁעוֹר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת מִצְוָה זֹאת (הלכות מקוואות). וּמִתְנַאֲיָהּ, שֶׁהַזֵּב בְּלֶבֶד יִהְיוּ הַמִּים שְׂיִטְהַר בָּהֶם נוֹבְעִים, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בּוֹ הַפְּתוּב: "בְּמִים חַיִּים" (שם, יג). וְאֵין הַפְּתוּבָה בְּאִמְרָנוּ שֶׁהַטְבִּילָה מִצְוַת עֲשֵׂה, שְׂכַל-טָמֵא חַיֵּב לְטָבִיל בְּהַכְרַח, כְּדֹרֶךְ שְׂכַל-הַמִּתְעַטֵּף בְּטִלִית חַיֵּב לַעֲשׂוֹת צִיצִית, אוֹ שְׂכַל-מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּית חַיֵּב לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה — אֲלֵא כּוֹנְנֵי בְּכָךְ לְדִין טְבִילָה שְׂאָנוּ

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט אדר, תשט"ז

ברוקלין.

הווי"ח איי"א נר"נ עוסק בצ"צ

מו"ה יהודא ליב שי' הלוי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מטו"ב אדר והמוסגר בו, ולפלא שגם הוא אינו מזכיר אודות הפצת המעינות חוצה ובפרט בימי הסגולה וכמו יום ההילולא, ימי הפורים דאזלינן מנייהו (וידוע הפירוש דאזלינן לשון הילוך, שנעשים בבחי' מהלך ולא כמדריגת הנשמה קודם ירידתה למטה שהיתה בבחי' עומד), ויה"ר שיתעסק בזה במרץ הכי גדול ובמילא יצליח וכידוע פסק בי"ד של מעלה, אשר בגלל המסירות נפש הלוי (של כ"ק רבנו הזקן), על תורת החסידות פסקו בבי"ד של מעלה אשר בכל ענין של תורה יראת שמים ומדות טובות תהיי יד מקושריו והולכי בעקבותיו על העליונה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך

רמח דין המפליג בספינה והחולך בשירתא בשבת. ובו י"ד סעיפים:

א אין מפליגים בספינה בימים המלוחים* פחות מג' ימים מעת לעת קדם השבת, דהיינו מיום ד' ואילך, ויום ד' בכלל האסור*; לפי שכל המפליגים בימים המלוחים יש להם בכל ג' ימים הראשונים צער ובלבול ושנוי וסת*, וגופם משתבר מנגענוע הספינה, ואין רוחם חוזרת עד לאחר שלשה ימים מעת לעת, ואם מפליג פחות מג' ימים קדם השבת לא יהיה לו ענג בשבת*.

במה דברים אמורים, בשמפליג לדבר הרשות. אבל לדבר מצוה* מתר להפליג אפלו בערב שבת, אע"פ שלא יהיה לו ענג בשבת, לפי שהעוסק במצוה* פטור ממצוה אחרת*.

ומכל מקום לכתחילה יפסק עם הנכרי המוליך הספינה שישבת ולא יוליכנה בשבת, ואם אחר כך אינו שוכח אין בכך כלום. ואם אי אפשר לו לפסק עמו, שגם עכשו אומר שלא ישבת בשבת, יש אומרים שאסור לו להפליג עד לאחר השבת. (ומכל מקום אם יש חשש שתתבטל המצוה שהולך אליה מחמת אחר דרכו, יש להקל. וכן אם אי אפשר בקל למצא ספינה לאחר השבת להפליג בה, יש להקל בשעת הדחק):

ב ואם הוא דרך מועט, כגון מצור לצידון* שאין שם אלא מהלך יום אחד בשהרוח טוב, מתר להפליג אפלו לדבר הרשות בערב שבת בבקר*, לפי שאפשר שיהיה רוח טוב ויגיעו לשם קדם הלילה. ובמקום שנהגו שלא להפליג בערב שבת כלל אפלו דרך מועט, אסור להם לשנות מהנהגה, על דרך שיתבאר בסימן תס"ח¹³ וביו"ד סימן רי"ד¹⁴:

ביאורים

שאינם מלוחים – היינו כל הימים הגדולים, שמצויים בהם רוחות וגלים, שלא כבנהרות (אפילו נהרות גדולים)¹. ויום ד' בכלל האסור – מועד תחילת האיסור מליל יום רביעי ואילך². צער ובלבול ושנוי וסת – בכלל שינוי הוסת נחשב כל שינוי קיצוני באורח החיים, ולכן אין לקבוע ניתוח תוך ג' ימים קודם השבת כשבעקבות הניתוח יצטרך לשהות במשך כמה ימים בבית הרפואה, כיון שכשנכנס לבית הרפואה בלבד מיוחד, סדרי אכילה, שינה, וקימה מיוחדים, נגרם צער ובלבול גדול, לו ולמשפחתו³. (וראה להלן אות ל עוד באיסור זה).

ושינוי וסת – שינוי קיצוני בהרגלי הגוף. ושינוי וסת – מי שהורגל לילך באניה בלב ים, וכן הספנים

ובתיקוניה⁹. פטור ממצוה אחרת – אפילו בידו לקיים שניהם¹⁰. מצור לצידון – שני ערי נמל סמוכות¹¹. בבוקר – אבל אם שהה שעה או שתיים על היום, אסור לו להפליג, שהרי אי אפשר שיגיע קודם הלילה – ויתעכב שעה או שתיים על הספינה בצער, ויתבטל בהם מעונג שבת¹².

מקורות

- (9) סי' תר"מ סי"ח.
- (10) סי' לח ס"ז, למעט אם המצוה השניה אינה מוסיפה לו טורח כלל, ושאר התנאים המפורטים שם.
- (11) שוכנות כיום בלבנון סמוך לצפון ארץ ישראל.
- (12) לבוש סעיף א.
- (13) סעיף ט: [לגבי תוקפו של מנהג המקום] ואף בניהם אחריהם עד סוף כל הדורות הדרים בעיר הזאת אינן רשאין לשנות ממנהג אבותיהן משום שנאמר ואל תטוש תורת אמן. (וראה שם ובסעיף י אימתי נחשב כבן המקום).
- (14) סימן זה לא הגיע לידינו בשו"ע (ציונים לשו"ע מהדורה החדשה) ובשו"ע המחבר נתבאר שם בסעיף ב דין קבלת ומנהג הרבים שמחייב את זרעם אחריהם, וכן את כל הבא להתיישב בעיר.

- (1) ולכאורה אגמים כמו הכנרת (ים טבריה) מותרים אף הם.
- (2) להלן סעיף ג.
- (3) לקו"ש חט"ז ע' 518.
- (4) פתח הדביר סי' רמח אות ו' בשם המאירי שבת דף י"ט ע"א.
- (5) לעיל ריש סימן רמב.
- (6) סי' תרמ סי"ח.
- (7) משא"כ בסעיף יג שיודע ודאי שיצטרך לחלל שבת, שיש למחות.
- (8) הובא ונתבאר גם: סי' לח סעיפים ו-ט (פטור מתפילין), להלן סי' תמד סי"ח (ביעור חמץ), סי' תרלט ס"ט, סי' תר"מ ס"ז, שם סי"ח (ישיבה בסוכה), הלכות ת"ת פ"ד ה"ו. שם פ"ג קו"א סק"א (לימוד התורה). וראה כאן קו"א סק"א.

שולחן ערוך – הלכות תפילין

עד הלכה למשה מסיני שיהיו התפלין נתפרין בגידי בהמה או חיה הטהורים (לוקחים הגידין שיש בעקב בהמה או חיה שהן גידים לבנים, ואם הם קשים — מרפכן באבנים עד שיהא עשוי כפשתן, וטווין ושוזרין אותן).

ויש מי שאומר שקבלה בידו מן הגאונים שמצוה לתפור בגידי שור — לכתחלה. וטוב לחוש לדבריו:

עה אין לילף לבתי הנקרים לקנות מהם גידים, אם ידוע שמקצתן נוטלין אותן מבהמה טמאה, אף על פי שהרב נוטלין מבהמה טהורה, לפי שבין שהיא הולך אצל נכרי בשעה שהם קבועין בביתיהן — אין הולכין בזה אחר הרב, שכל הקבוע כמקצת על מקצת.

אבל אם הנכרי הביא לשוק מתר לקנות ממנו, שבין שפרש ממקום קביעותו — אנו אומרים כל הפורש מן הרב הוא פורש. ואם אין ידוע שמקצתן נוטלין אותן מבהמה טמאה — מתר לקנות מהם בכל ענין, שרב בהמות הנאכלים הם טהורים, ומאותן שאינן נאכלין אין נוטלין מהם גידים, שבודאי אין הנכרי נותר בהמתו בשביל גידיה.

וכל זה בגידים שאינן טוויין, אבל גידים טוויין — אסור לקנות מהם בכל ענין, שבין שהלכה למשה מסיני הן — צריך שתהיה עשייתן לשמן, כמו שצריך לעשות הרצועות שחרות לשמן, מפני שהשחרות היא הלכה למשה מסיני, כמו שיתבאר בסימן לג. וטוית הגידים — זו היא עשייתן, וצריך להיות לשמה (כמו שחוטגי הציצית, טויתן — זו היא עשייתן, וצריך להיות לשמה), ונקרים לאו בני לשמה הן:

עו יש מי שאומר שחוטין הנעשין מן הקלף הן בגידים עצמן, וכשרין לתפור בהן ספר תורה ותפלין. ויש לסמוך על דבריו במקום שאין גידים מצויים לתפור בחוטין אלו עד שינדמנו להם גידים, שלא להתבטל ממצות תפלין:

עז קבלה ביד הגאונים לתפור שתיים עשרה תפירות כנגד שנים עשר שבטים, שלש תפירות בכל צד. וחוט התפירה יהיה סובב משתי רוחות בכל תפירה ותפירה. ואם פחת משתיים עשרה תפירות, או הוסיף — לא פסל. ואין צריך שתהיה

התפירה בתוך הבית אלא סמוך לבית.

ומכל מקום, צריך שיהיה עור הבית מתפשט ונכפל בין שני הכפלים של התתורה במקום התפירה, כדי שתהיה התפירה גם בעור המתפשט מהבית (שהוא נחשב מגוף הבית), ונמצא גוף הבית תפור בתתורה. ואם לאו — פסול, שהרי הלכה למשה מסיני שתפלין יהיו תפורין, והביתם הם הנקראים תפלין ולא התתורה, שמפני זה צריך לרבע גם גוף הביתם, ולא די ברבוע התתורה, מפני שאמרו: תפלין מרבעות הלכה למשה מסיני, והביתם הם הנקראים תפלין, והתתורה נקראת — תתורה של תפלין:

עח יש מחמירין שאם נפסק חוט התפירה באמצע התפירה — יטלנו כלו משם ויחזור ויתפור מחדש בחוט אחר, שבין שנפסק בשעת התפירה — בודאי אינו חזק וסופו לפסק, וכל העומד לפסק — כפסוק הוא, ואינו כלום. אבל אם החוט קצר מתחלתו ולא נפסק — יכול לגמור בחוט אחר, ואין צריך שתהיה כל התפירה בחוט אחד:

עט קשר של תפלין — הלכה למשה מסיני, שלאחר שהכניס הרצועה לתוך המעברתא — יעשה קשר כמין דלי"ת בשל ראש וכמין יו"ד בשל יד, להשלים אותיות שד"י עם השוין שבשל ראש.

וטוב לזהר להשלים השם כסדרו, שמתחלה יעשה השוין ואחר-כך הקשר של ראש, וקשר של יד אחר-כך, כסדר אותיות השם.

והקשר של ראש — אין צריך שיהיה נראה כמין דלי"ת אלא מצד חוץ, ולא מצד פנים שכלפי הראש, ויש נוהגין לעשותו בענין שיהיה נראה כמין דלי"ת משני צדדין:

פ ונוהגין להעביר עור על הבית של יד לרחב הירוע, לפי שהתפלין של יד הם גבוהים וקצרים, ומשימין אותן תחת הבגדים ומתקלקלין תחת הבגדים, לכך נהגו להעביר עליהן רצועה זו לחזקן. ובמקצת מקומות אין נוהגין להעבירה:

חלק א, סימן לב דין כתיבת התפילין טעמים עד-9

תורה אור

שבא לידי ביטוי באמירת "נעשה ונשמע" וכן בכך ש"פרחה נשמתך".

וזהו עומק הקשר בין פורים למתן תורה, כי קבלת התורה ענינה שבני נעשו "כלים" לגילוי "קדמונו של עולם" (ע"י ביטולם המוחלט להקב"ה) - וכן ה' בפורים, שע"י מסירת נפשם וביטולם המוחלט למהותו ועצמותו ית', זכו לגילוי אור אין סוף ב"ה "קדמונו של עולם".

וזהו שהולך ומבאר:

והנה בחינת מסירת נפש נמשך מחמת אהבה המסותרת שהיא למעלה מן הדעת.

תוכן הפרק: ההבדל בין אהבת ה' "כי הוא חייך" וכח המסירת נפש על קידוש השם

[בפרק זה ימשיך לבאר בעומק יותר ענין הביטול שה' אצל בני' בזמן גזירת המן, שבא לידי ביטוי בכך שהיו מוכנים למסור נפשם על קדושת השם.

ונקודת הענין, דמסירת נפש מורה על ביטול מוחלט להקב"ה בכבודו ובעצמו. ונמצא שהביטול דבני ישראל בימי הפורים ה' מדריגה גבוהה ביותר בביטול, היינו לא סתם ביטול המתבטא בקיום רצונו ית' בלימוד התורה וקיום המצוות, אלא ביטול כזה שאינו משאיר שום מקום למציאות האדם. והוא על דרך הביטול בעת מתן תורה

- ענין זה, שמסירת נפש היא למעלה מן הדעת, רואים גם בחוש, דהרי "אפילו קל שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם על קדושת ה' על הרוב כו' ואף אם הם בורים ועמי הארץ ואין יודעים גדולת ה' וגם במעט שיודעים אין מתבוננים בה' כלל [בגדולת ה'] ואין מוסרים נפשם מחמת דעת והתבוננות בה' כלל.. רק כאילו הוא דבר שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד בלי שום טעם וטענה ומענה כלל".

[והנה, על פי זה, דזה שהקב"ה "הוא חייך" אינה סיבה מספקת שהאדם ימסור נפשו וישליך חייו מנגד עבודו ית', מובן מזה, שהקשר בין בני ישראל והקב"ה שממנו בא כח המסירת נפש, הוא קשר עמוק יותר מהקשר עם הקב"ה בגלל זה ש"הוא חייך".

[וזהו שהולך ומבאר:]

כי הנה פירוש כי הוא חייך חיינו מה שהוא ית' ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין שעי"ו מחיה ומחיה כל עלמין, וכבר נת' לעיל דבחינת ממלא וסובב הוא רק הארה לבד ממנו ית', אבל מהותו ועצמותו ית' אינו בגדר עלמין כלל אפילו להיות סובב וממלא לעלמין.

"כי הוא חייך" קאי על השפעת החיות מאתו יתברך לברוא ולהחיות את העולמות, ובשתי המדריגות שנזכרו לעיל (פרק שני), אור הממלא כל עלמין ואור הסובב כל עלמין, דשניהם הם רק הארה לבד ממנו יתברך, משא"כ מהותו ועצמותו יתברך אינו בגדר עלמין כלל ולא שייך לומר עליו ית' שהוא אפילו "סובב כל עלמין".

כי לא זה היא עיקר האלקות מה שהעולמות מתהווים ממנו ומקבלים חיותם ממנו ית'.

אע"פ שרק הוא יתברך בכוחו ויכולתו לברוא יש מאין, מכל מקום גדלות זו של הקב"ה שיכולתו לברוא יש מאין אינה מבטאת את גדלותו העיקרית, דאין זה "עיקר האלקות" - חיינו מעלתו ושלמותו העיקרית, אלא רק ענין טפל לגמרי אצלו יתברך.

שהרי אתה הוא עד שלא נברא העולם ולאחר שנברא בשוה ממש, וגם אילו לא היה בורא העולמות היה הכל שוה לפניו ית'.

ענין בריאת העולמות אינו תופס מקום כלל אצלו ית', שגם אילו לא הי' הקב"ה בורא את העולמות הי' הכל שווה לפניו יתברך, וכפי שאומרים "אתה הוא עד שלא נברא העולם, אתה הוא משנברא העולם",

ביטול ומסירת נפש הנ"ל שישנו בכח בכל אחד ואחד מישראל כנ"ל, נמשך מן ה"אהבה המסותרת" שבכל נפש מישראל, כמבואר בספר התניא שכל נפש מישראל יש לה בירושה מאברהם אבינו אהבה טבעית להקב"ה שהיא מסותרת בלב.

ואהבה זו היא "למעלה מן הדעת". פירוש: סתם אהבה להשם נולדת בליבו של אדם ע"י התבוננות, שזוהי אהבה שעל פי טעם, כפי שיבואר להלן, אך אהבה זו שבאה בירושה היא אהבה שלמעלה מן הדעת, כלומר, אין אהבה זו תולדת השכל אלא היא נטועה בעצם בנפש כל ישראל (ולכן נקראת "אהבה מסותרת").

ומאהבה זו בא הכח של מסירת נפש על קידוש השם, דמסירת נפש ואיבוד חייו למען קדושת שמו ית' אינו ענין שכלי אלא למעלה מן הדעת, כפי שיבואר לקמן.

ולכן לא נזכר בתורה טעם על מסירת נפש, רק על אהבה נאמר טעם כמ"ש לאהבה את הוי' אלקיך כי הוא חייך, ואין זה טעם על מסירת נפש, כיון שהטעם הוא כי הוא חייך, והרי מסירת נפש הוא להשליך חייו מנגד.

מאחר שמסירת נפש היא למעלה מן השכל והדעת, לכן לא מצינו בתורה טעם על מסירת נפש, דרק על אהבת השם מתאים לומר שיש טעם שכלי שהיא סיבת האהבה, וכמ"ש "לאהבה את הוי' אלקיך כי הוא חייך", דכשארדם מבין ומשיג שהקב"ה הוא מקור חייו, מתעורר בדרך ממילא באהבה ותשוקה להתקרב אליו יתברך מאחר שזהו מקור חיי נפשו.

אולם הסברה זו ד"כי הוא חייך" אינה סיבה שהאדם ימסור נפשו עבודו יתברך, שהרי מסירת נפש שענינה להשליך חייו מנגד עבודו יתברך הוא ההיפך של "כי הוא חייך".

וכן כל ה"טעמים המעוררים לאהבה הנז' בכל ספרי החכמים . . אין זה טעם על מסירת נפש".

אלא הענין שאין שייך טעם ושכל על מסירת נפש כי המסירת נפש נלקח מבחינה שלמעלה מן הדעת.

ובאמת לא שייך שום טעם בשכל על מסירת נפש, שהרי השכל יכול להסכים רק על ענין המחזק את מציאות האדם אבל לא על דבר המאבד את מציאותו, ולפיכך כל ענין המסירת נפש מקורו מבחינה שלמעלה מן הדעת.

אותיות א"ת בתוספת אות ה"א, והוא רמז על כ"ב אותיות, כי א"ת - הן האותיות עצמן מאל"ף ועד תי"ו, והה' רומזת על חמש מוצאות הפה שמהן נוצרות האותיות. ועל ידי אותיות אלו, שהן דיבורו יתברך, נתהוו כל הנבראים, כמ"ש "בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם" (וכן שנינו בעשרה מאמדות נברא העולם).

והאותיות הם רק הארה לבד, כמו האותיות באדם הן רק לבושי הנפש בו'.

וזהו גם מה שנתבאר שהכח האלקי הבורא ומחיה את הנבראים (בחינת "אתה", הרומז על כ"ב אותיות) הוא רק הארה לבד, שהרי "אותיות" הן רק הארה לבד, וכמו האותיות הדיבור שבאדם, שנקראות בשם "לבוש" להנפש.

ולדוגמא: "כשנפלת איזו אהבה וחמדה בלבו של אדם קודם שעולה מהלב אל המוח לחשב ולהרהר בה אין בה אותיות עדיין רק חפץ פשוט וחשיקה בלב אל הדבר ההוא הנחמד אצלו", דרך כשחזור ועולה מהלב למוח "לחשב ולהרהר בה איך להוציא תאוותו מכח אל הפועל להשיג המאכל . . . הרי בכאן נולדה אותיות במוח שהן אותיות כלשון עם ועם המדברים והמהרהרים בהם כל ענייני העולם". נמצא שאותיות הן רק "לבוש" לחמדה שבלב.

וכן הוא בחכמה ושכל, שהאותיות שעל ידן מסבירים סברא שכלית אינן חלק מגוף השכל עצמו אלא רק לבוש חיצוני להשכל, שאין להם שום ערך להשכל עצמו. שלכן אפשר לילד קטן היודע כבר לכתוב, להעתיק פלפול עמוק ואפילו לקרוא את כל האותיות והתיבות בדיוק, מבלי להבין מאומה מהשכל המלוכש באותיות ותיבות אלו, ונמצא ש"תפס" את כל הלבוש ואין לו מאומה מהדבר (השכל) המלוכש בתוך הלבוש. כי האותיות הן רק הארה בעלמא לגבי השכל עצמו (מעין אור השמש שהוא הארה לבד מגוף כדור השמש).

וא"כ מהותו ועצמותו ית' הוא למעלה גם מבחינת ומדרגה זו הנוכח "כי הוא חייד".

כי זהו רק היותו ממלא וסובב, ומוזה נמשך לאהבה כי הוא חייד, וכמ"ש נפשי אויטיך כמ"ש בתניא.

זה שהקב"ה הוא מקור החיים לכל הנבראים ("הוא חייד") הוא רק אורו של הקב"ה הנקרא "ממלא" ו"סובב", ועל ידי ההתבוננות במדרגה זו של אלקות

פירוש, שאצלו יתברך הכל בשווה ממש קודם שנברא העולם ולאחר שנברא העולם, דבריא עוה"ז (וכן בריאת כל העולמות העליונים) אינה פועלת שום שינוי בו יתברך בהבראם מאין ליש (וכמ"ש אני ה' לא שנית), והיינו לפי שכל ענין הבריאה אינו תופס מקום בעצמותו ומהותו יתברך.

אלא מה שמחיה ומחיה העולמות זהו רק הארה ממנו ית'. וכמ"ש במ"א דלכך נק' הבריאה יש מאין, שבחינת התחוות היש הוא רק ע"י הארה לבד, שנק' אין לגבי מהותו ועצמותו יתברך.

הכח האלקי המהווה ובורא את העולמות הוא רק הארה ממנו יתברך (ולא מהותו ועצמותו יתברך), וכמבואר במקום אחר שזהו אחד הפירושים בהביטוי "בריאה יש מאין", דלכאורה אינו מובן, הלא הבריאה היא ממנו יתברך, וכמ"ש "כי ממך הכל", וא"כ מדוע אומרים שנבראו "מאין", והלא הוא יתברך הוא ה"יש" וה"מצוי" האמיתי?

אלא התירוץ הוא, שהכח האלקי הבורא המחיה את העולמות נקרא "אין", לפי שאינו אלא הארה לבד, שאין לה שום ערך וחשיבות לגבי מהותו ועצמותו יתברך.

וע"ד אור השמש לגבי גוף כדור השמש שאינו אלא הארה לבד מן השמש שאינה פועלת שום שינוי בהשמש, דאין שום נפק"מ ושינוי בהשמש בין אם הוא יום המעונן שאין אורו מגיע אל הארץ בכל תוקפו או הוא יום בהיר באמצע הקיץ כשיש שרב וחום עצום בעולם - דכל שינויים אלו בהאור אינם עושים שום שינוי בגוף כדור השמש, מקורו של האור, כי "הארה לבד" אינה עושה שום שינוי בה"מאור", להיות ש'הארה' אינו חלק מגופו ועצמותו של גוף כדור השמש רק הארה בעלמא ("אפשין").

וכך הכח האלקי הבורא ומחיה את העולמות הוא רק הארה לבד מאתו יתברך שאינה פועלת שום שינוי בו יתברך, ולפיכך "אתה הוא עד שלא נברא העולם ולאחר שנברא בשווה ממש".

וכמ"ש ואתה מחיה את כולם, פירוש, ואתה היינו כ"ב אותיות דבר ה' מא' ועד תי"ו וה' מוצאות, שעל ידי האותיות מחיה את כולם.

ענין זה שחיות העולמות אינה אלא הארה לבד, נרמז בלשון הכתוב "ואתה מחי את כולם", דחיות כל הנבראים היא מ"אתה", פירוש: 'אתה' היינו

וזהו גם הטעם שבמגילה מודגש "ואת מאמר מרדכי גוי", שהציוויים וההוראות בימים ההם היו של מרדכי, שאין זה רק משום שהוא הי' ראש בני דבור ההוא שחייבים לשמוע בדבריו, אלא משום שענין המסירת נפש שנדרש בימים ההם בא מכוחו של מרדכי הצדיק, שנקרא "איש יהודי" להיותו "מקור הביטול".

וזהו וקבל היהודים את אשר החלו לעשות, שבמתן תורה שהקדימו נעשה לנשמע, ועל כל דבור פרח נשמתם, שהוא בחינת בטול ומסירת נפש, שלבך זכו למתן תורה, התגלות אלקות. וכך היה בימי אחשורוש הבטול הזה ביתר שאת.

על פי כל הנ"ל מובן גם הקשר והשייכות בין ימי הפורים לזמן מתן תורה, שבשניהם נתעוררו כל ישראל ממש בתנועה של ביטול ומסירת נפש אליו יתברך: במתן תורה - בזה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע שהוא ענין הביטול לרצון העליון, וכן על כל דבור ודבור פרח נשמתו, שהוא ע"ד ענין המסירת נפש (מסירת חייו עבורו יתברך), שנשמתו פרח מהן כדי ליבטל ולהכלל באורו יתברך שנתגלה להם במעמד הר סיני. ועל ידי ביטול זה זכו בני ישראל להתגלות האלקות דמתן תורה.

וכך הי' בימי אחשורוש, שכל ישראל נתעוררו בבחינת ביטול ומסירת נפש, ועוד ביתר שאת לגבי זמן מתן תורה.

כי במתן תורה היה בטול זה מחמת כח האתערותא דלעילא שכפה עליהם הר בו', וכמים הפנים בו', אבל בימי אחשורוש היה הבטול מצד עצמם, בחינת אתערותא דלתתא תחלה.

טעם היתרון בימי הפורים לגבי זמן מתן תורה הוא, כי במתן תורה הי' ביטול זה מחמת כח האתערותא דלעילא, וכמשנת"ל בפירוש "כפה עליהם הר כגיגית", שבנ"י נתעוררו באהבה להשם מחמת גילוי האהבה מלמעלה, בבחינת "כמים הפנים לפנים", ולא הי' ביטול זה פרי עבודתם ויגיעתם;

משא"כ בימי אחשורוש, בא להם הביטול מצד עצמם, על ידי עבודתם ובחירתם, בחינת אתערותא דלתתא תחלה (שהרי לא הי' אז זמן של התגלות אהבה העליונה, אדרבה, הי' שורר אז הסתר פנים נורא).

ולכן גם ההמשכה שנמשך עי"ז הוא ממקום עליון יותר.

נולדת באדם אהבה, "לאהבה את ה' אלקיך כי הוא חיין", ועל זה נאמר "נפשי אויתך", וכמבואר בספר התניא, ד"נפשי" קאי על הקב"ה, ופירוש "נפשי אויתך" הוא, ד"מפני שאתה ה' נפשי וחיי האמתיים, לכך אויתך, פירוש שאני מתאוה ותאב לך כאדם המתאוה לחיי נפשו".

אבל המסירת נפש להשליך חייו מנגד נמשך שלא ליפרד ממהותו ועצמותו ית', שהוא למעלה מחיי החיים, וקמיה כלא ממש חשיבי ואתה הוא קודם שנברא בו'.

אבל המסירת נפש, שענינה להשליך חייו מנגד (היינו איבוד וביטול חייו), נמשך מהביטול למהותו ועצמותו יתברך כפי שהוא למעלה לגמרי מכל ענין הבריאה (כנ"ל), והיינו שהוא למעלה לגמרי מן ההארה האלקית שהיא מקורה של כל ענין החיים ("חיי החיים").

כלומר:

מצד עצמותו ומהותו ית' (שהוא למעלה מגדר הבריאה) אין שום מקום לאיזו מציאות בלעדו יתברך, דכולא קמ"י כלא ממש חשיבי, מאחר שאתה הוא קודם שנברא ומשנברא בווה ממש, הרי כשם שקודם שנברא העולם לא היתה שום מציאות כלל מלבדו, כך עתה משנברא העולם, הרי לגבי מהותו ועצמותו יתברך ("שהוא למעלה מחיי החיים") אין שום מציאות כלל.

ולכן, מצד הקשר של בני"י עם מהותו ועצמותו ית' ה"ה מוכן למסור את נפשו על קדושת שמו ית', דלהיות שאינו רוצה להיות נפרד ממהותו ועצמותו יתברך, ששם אין למציאותו וחיייו שום תפיסת מקום, על כן מוכן לאבד את חייו עבורו יתברך.

והנה כל זה הוא שיש בכח כל א' מישראל, ולכן היה אז מסירת נפש בפועל ממש אצל כל ישראל שלא ליפרד מאחודותו יתברך.

כח זה של מסירת נפש ישנו בכח אצל כל אחד ואחד מישראל. ובימי מרדכי ואסתר נתגלה כח המסירת נפש בפועל ממש אצל כל ישראל שלא ליפרד מאחודותו יתברך (כנ"ל ש"אם היו כופרים ח"ו לא היו עושים להם כלום").

וזהו ואת מאמר מרדכי, כי מרדכי היה מקור הבטול, איש יהודי כנ"ל.

וקבל שזהו הנמר.

ובזה יובן בעומק יותר הטעם שמתן תורה נקרא בשם "החלו" לגבי ימי הפורים, שאז נחשב גמר קבלת התורה. דנוסף להמעלה במצבם של ישראל, שבמתן תורה בא הביטול רק מחמת כח האתערותא דלעילא ובימי הפורים הי' הביטול מצד עצמם - הנה גם מצד מדריגת האור האלקי שנגלה מלמעלה נקרא מתן תורה בשם "החלו" ו"תחילה" לבד לגבי ימי הפורים, כי "גמר" ותכלית ההמשכה (שנקרא "וקבל") הי' רק בימי הפורים, שרק אז נמשך לישראל ממהותו ועצמותו יתברך ממש.

וזהו וקבל היהודים כו'.

כשם שיש מעלה בימי הפורים לגבי זמן מתן תורתנו מצד בנ"י, שרק בימי הפורים היתה ההתעוררות מצד עבודתם ויגיעתם, כך יש מעלה גם מצד מדריגת האור האלקי שנמשך בימי הפורים לגבי זמן מתן תורתנו, וכמבואר בהגהת הצמח צדק כאן דה"א אתערותא דלעילא" (ההתעוררות מלמעלה) הבאה לאחרית וכתוצאה מ"אתערותא דלתתא" (עבודת האדם), היא ממדריגה עליונה יותר מה"אתערותא דלעילא" שבאה בתור חסד חנם בלי הקדמת עבודת האדם (כבמתן תורה, שהתחיל בגילוי אהבה העליונה כנ"ל).

עד שהגילוי שבמתן תורה נק' רק החלו, התחלה לגבי אור ההמשכה שנמשך להם בפורים, שנקרא

ד"ה חייב איניש פרק ו

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

ולהבין כ"ז באר היטב, גם להבין איך בהצער שמצער א"ע נחשב לו כאלו עשה, צ"ל תחלה מ"ש אאע"ה להקב"ה אם בני חוטאים במה יתכפרו [א"ל] בעולה וקרבות התניח בזמן שביהמ"ק קיים, בזמן שאין ביהמ"ק קיים מה תהא עליהם, א"ל הקב"ה כבר כתבתי זאת תורת העולה כו' כשיעסקו ישראל בתורת עולה מעלה אני עליהם כאלו הקריבו עולה כו', ולכאורה תמוה כי אם יש כח בתורה לכפר כאלו הקריב כו' הלא התורה היא נצחית וא"כ למה לא יועיל לימוד התורה כקרבת גם כשביהמ"ק קיים, ולמה הוצרך אז דוקא עולה וקרבת כו'. אך הענין הוא כנ"ל דתומ"צ בלא דו"ר שהוא רעו"ד לא פרחא לעילא, ולכן כשביהמ"ק קיים לא הועיל לימוד התורה כעולה וכקרבת שלא הי' יכול להתלבש באמת הרעו"ד בלימוד התורה בלי עולה וקרבת, כי רעו"ד היא שרוצה לעשות רצונו ית' באמת ורצונו הוא להביא קרבן. [ו]לכן לא [הי'] יכולים [להתלבש [אז] הרעו"ד כ"א בהקריב את קרבניהם [דבידו הי' לקיים לימודו], אבל לאחר חורבן הבית בעוה"ר יכול להתלבש הרעו"ד בלימוד התורה ממש, והוא ע"י הצער מזה שאינו יכול [לעשות ו]לקיים מצותיו ית' שלבו רוצה לעשות [רצונו ית'], אך מאת ה' היתה זאת מחמת עוה"ר, והוא מצטער מזה [ב]מאד [על העדר המצוה], כי רוצה מאד לקיים מצותיו ית' שיהי' לו ית' נח"ר מעבודתו, והנה לפי ערך הצער כ"ה ערך התענוג (למשל אדם שמתענג מאיזה דבר ואם אין לו אותו דבר הרי הוא מצטער, אבל אם לא הי' מתענג מאין לו צער בהעדר

אותו הדבר ומה איכפת לו) ומהצער ניכר שאם הי' לו הדבר ההוא הי' מתענג, ולכן נחשב הצער כמו התענוג ומתלבש [בתוך] לימוד התורה להיות גדפין לפרחא לעילא ולהיות כאלו הקריב כו', כאלו הכ' מרמוז לבחי' כתר, פי' דודאי לא זהו הקרבן ממש, רק כמו שעיקר הקרבן עצמו כשמקריבו ברעו"ד הרי הוא עולה לשרשו שרש המצות בחי' כתר שהוא בחי' עונג שהקב"ה מתענג נח"ר לפני כו', כן בלימוד התורה ברעו"ד והצער ההוא עולה [ל]שרשו שרש הקרבן בחי' כתר (ואף דאורייתא מחכ' נפקת, פי' שלימוד התורה ברעו"ד היינו שרוצה לקיים מצות התורה שגם זה הוא מצוה אז עיקר עלייתו לשרשו בשרש המצות הוא בבחי' חכמה דאצי', אבל ברעו"ד היינו הצער כנ"ל הוא עולה לשרשו בחי' כתר שבמקום שהגדפין יכולין להעלות לשם עיקר עלייתו וד"ל). אך הרעו"ד הוא כמו גדפין וצריך להתלבש בתוך איזה גוף להעלותו ולימוד התורה הוא הגוף וד"ל. ומעתה יובן היטב שבהצער שבישראל אנשי חייל מצטער כו' והוא רעו"ד עולה עד בחי' כתר שרש המצות ומעורר שם שלא יסתלק כל רצונו בחי' כתר הנ"ל וד"ל. ועפ"י כל הדברים הנ"ל מובן מ"ש בסידור האריז"ל [לאחר סדר קרבן פסח] שמי שהוא יר"ש והוא מיצר ודואג על חורבן ביהמ"ק כו' כי הרעו"ד שיהי' כאילו הקריב א"א כ"א בהצער כנ"ל. (ומ"ש במ"א שלימוד התורה צ"ל בשמחה ובטוב לבב שלכן נתקן לומר קפיטל ג"א [למנצח בבוא כו'] אחר [סדר] תיקון חצות כפי סדר האריז"ל משום ד[ב]תיקון חצות הוא מתמרמר על עונותיו

[כל] דת ודין שאינו נוהג לאחר החורבן צריך להצטער כנ"ל וד"ל. ולכן נתקן לומר קודם התפלה פ' קטורת ופ' איזהו מקומן הלכות שאינן נוהגות עתה בכדי שיתמרמר ע"ז ר"ל שהוא בחי' הכנעה שצ"ל קודם התפלה. ולכן [לא] כת' מי שהוא ירא שמים הוא מיצר כו' שהוא מלתא דפשיטא שצ"ל הכנעה וביטול קודם התפלה, ואח"כ יבקש יה"ר שיכנה ביהמ"ק ב"ב מלב ונפש חפצה אמן.

ד"ה להבין ענין לקיחת אנשי חז"ל

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

האלקי ממדת מלכותו ית' ולא יומשך בנבראים כ"א ע"י אמצעות הפרסא כי אילו היה המשכת ההארה בהדרגה מעילה לעילה לא היה כלל התהוות מלאכים ומכש"כ גופים גשמיים כי אין ערוך בין בורא לנברא וגם לא היה ענין ההתחלקות לרבבות מדרגות שונות לזאת יש פרסא המעלמת האור ואור האצ"י הבוקעה נק' אור של תולדה שאינו ערוך לעצם האור שלפני הפרסא, והיינו ענין בחי' החשמל שהוא מחיצונית אימא שנעשה מלבוש לזו"נ מצדדיהם ומתחת רגליהם הוא נעשה כמו מנעל: וביאור זה מודעת זאת ענין זו"נ שהם מדותיו ית' גדולתו וגבורתו וכו' שמהם חיות העולמות והם נמשכים מחכמתו ובינתו ית' עד"מ באדם, והנה מחיצוני' אימא שהוא בחי' אחרונה שבשכל נעשה מלבוש למדות והרי הלבוש טפל להאדם הלוּבוּש וכו' איך יהי' מחשמל דאי' לבוש למדות, אלא הענין כמו למטה בהשפעת שכל מרב לתלמיד קט השכל שיצטרך הרב למצוא משל שע"י אותו המשל שהוא מענינים גשמיים המושגים לתלמיד יבין התלמיד אח"כ את הנמשל בהיות כי המשל הוא דוגמת אותו הנמשל והרי הוא בחי' לבוש אליו כי בהמשל מלוּבוּש הנמשל עד שהתלמיד מבין על ידו את הנמשל וכנודע בענין החירות וא"כ המשל הוא כמו כלי שעל ידו נלקח הנמשל מה שלא הי' באפשרי זולתו, ועכ"ז אנו רואים שהחכם המופלג בלבד הוא שיכול להמשיל משלים כידוע בענין משלי שלמה וגם על ר"מ (עירובין י"ג ב') שלא עמדו חביריו על סוף דעתו אמרו משמת ר"מ בטלו מושלי משלים (סוטה מ"ט א'), לפי שבאמת צריך חכמה רבה ויתירה לכוין את המשל דהיינו שימצא כוונת המושכל העמוק בענינים זרים אשר זהו דוקא בהיותו מופלא בחכמתו ומכיר המושכל לאמתתו עד שימצאנו בכמה אופנים מה שאין זה בכח החכם שאינו מופלא כ"כ הגם שמבין את השכל כמו שהוא וא"כ גם שהמשל עצמו גרוע מהנמשל אבל שרשו נעלה

וגלות השכינה ואחר ת"ח שצריך ללמוד [תו'] עד אור הבוקר לתקן מה שפגם כידוע וד"ת צ"ל בשמחה ובמזמור זה כתי' תשמיעני ששון ושמחה תגלנה עצמות כו' שהוא בחי' [כתר] יתרון האור כו' זה לא נאמר רק על התורה ועל העבודה בהלכות שנוהגות גם בזה"ז שיכול לעבוד ה' במצותיו שלומד, ולכן צ"ל שש"מ ששמח בזה שיכול לעבוד את ה' באלו המצות ובהתורה שלומד, אבל לימוד

(ד) **וביאור** הדבר להבין ענין שם אלקים שהוא הכלי המלבשת להאור רק שבקדושה כולא חד והוי' הוא האלקים ובקליפה נעשה העלם והסתר גמור: הנה כתיב והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים (שמות כ"ו ל"ג), ובגמ' דכתובות (דף ק"ה ב') שי"ג פרוכות היו במקדש ופרש"י לצניעותא בעלמא (כי בלילה היו דלתות סגורות כדאי' בפ"ג דתמיד ובמדות וביום שהיו פתוחים היו פרוכות לצניעותא וכדאי' בפ"ז דתמיד הגביה לו את הפרכת כו') ונודע בזהר פ' שלח שכל פרטי הלשכות והעזרות ושאר דברים שבבהמ"ק שלמטה הם מכוונים לכמו שהוא בבהמ"ק שלמעלה בבחי' מל' דאצ"י שיש שם ג"כ הר הבית ת"ק אמה עד"מ ועזרת ישראל כו' ויש שם ג"כ שערים ודלתות ובלילה בעת נעילת שערים הוא ענין תרעי' דג"ע אסתיומו והוא ענין מניעת הגילוי אלקות ממלכות דאצ"י לבי"ע ואע"פ שנאמר ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה (משלי ל"א ט"ו) היינו השפעות חיצוניות כי מניעת גילוי הפנימי' הוא הגורם התחלקות החיצוני' כמשל באדם בשעת השינה שמסתלקים השכל והמדות אזי כח המעכל מתפשט ביותר ולכן העיכול בשינה בטוב יותר משא"כ בעת שהכחות פנימי' מאירים אזי החיצוני' נכללים בהם כנר בפני אבוקה וכנראה בעליל בטרדת המחשבה ימנע כח הדוחה והמרעיב, וכך למעלה ענין נתינת טרף מבירורי רפ"ח הוא בחי' חיצוני' המל' וע"ז נאמר וכל קרבי (תלים ק"ג א') שהם המלאכים הנק' קרביים המבררים את השפע והמובחר נמשך בעליונים והפסולת לתחתונים וזהו דוקא בלילה מחמת שמסתלק פנימי' הארת מדת מלכותו ית' להאיר בעולמות ותרעי' דג"ע אסתיומו ובעלות השחר חסד אל כל היום נפתחים השערים וגילוי הפנימי' וכן למטה עוסקים העולם בצרכיהם מארי תורה בתורה ובעלי עסקים בעסקם כמו"מ ואז יש פרסא לצניעותא ר"ל שיצנע האור

כשאין הגילוי כ"כ שאז שואגים ואומרים קדוש כו' והיינו כמשנת' בענין החשמל שנק' ח"ש ומ"ל מצד שרשו נק' ח"ש ואח"כ מ"ל ולכך גם בנבראים המקבלים מהם ימצא ג"כ כזה, (וכן יש מלאך הנק' סנדל ובל' המקרא נעל שחופה את רוב הרגל היא מדת מלכותו ית' שנאמר בה והארץ הדום רגלי (ישעי' ס"ו א') שהמלאך הזה מלבישה ודרך בו עוברת שפעה כי הוא בבחי' ביטול ואינו נפרד כלל ולכן ארז"ל (חגיגה י"ג ב') שהוא קושר כתרים לקונו מתפללותיהן של ישראל שע"ז נאמר מה יפו פעמיך בנעלים (שה"ש ז' ב') בשעה שהיו עולים לרגל לראות פני ה' בפסח שבועות סוכות ועתה משחרכ בהמ"ק הוא בג' תפלות שהיופי הזה הוא ג"כ בנעלים היא בחי' התהפכות הנפש הבהמית הנמשכת משמרי האופנים המקבלים ממלאך סנדל' כידוע, והוא שיש כמה מסכים בין אצי' לבריאה הוא מנעל דחשמל, ויש בין בריאה ליצי' ובין יצי' לעשי' והם מט"ט וסנדל ומ"מ מכולם מאיר הארה דרך הלבוש להיות עי"ז ביטול היש: וז"ס הפרכת המבדלת בין קדש לקה"ק ויש כמה פרוכת כנ"ל זו אחר זו ומ"מ גם אחר הפרכת נק' קדש כי דרך כולם זורחת ומאירה ההארה, אמנם יש עוד מסך המעלים ומסתיר לגמרי והוא מכלל הקליפות אחר סיום השתל' דקדושה שהוא בחי' לבוש גס ועב שמונע מבלי תתפשט גילוי האלהות על ידו ור"ל אף שנמשך דרך בו חיות אלהית להחיותם ולקיימם אבל חיות זה מתעלם בו כ"כ עד שלא נגלה ונראה כלל וז"ס אל מסתתר (ישעי' מ"ה ט"ו) וכמארז"ל ע"פ מי כמכה באלים מי כמכה באלמים שגוים מרקדים בהיכלו והוא שותק (גיטין נ"ז א' ועי' יומא ס"ט ב') ור"ל שמניח להיות ההסתר כ"כ ע"י לבוש גס הנ"ל וז"ס אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם (ישעי' נ' ג') והנה הע' שרים הם מכלל הקליפות המקבלים ע"י לבוש זה שהוא מערכם ולכן הם יש גמור באמרו לי יאורי כו' (יחזקאל כ"ט ג') רק דקרו ל' אלקא דאלקיא, ואומות העולם שנפשותם נמשכות משם אומרים עוב ה' את הארץ ועושים חומר הגלגלים ליש ודבר כנ"ל וע"ז נאמר ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור (ויקרא י"א מ"ז) ואינו מערך הפרסא הנ"ל המבדלת בין קדש לקדש שגם חוצה לה נק' קדש מטעם שדרך בה זורח הארה אלקית להמקבלים משא"כ בזו המסתרת לגמרי והמקבלים ממנה הם יש גמור ונק' טמא, וז"ס הערלה כי כל הגוים ערלים (ירמי' ט' כ"ה) וכדאי' ספ"ג דנדרים (דף ל"א ב') מאוסה היא הערלה שנתגנו בה רשעי' שהיא הגורמת בחי' היש:

יותר. כמ"כ יוכן ענין החשמל המלביש לזו"נ שהם מדותיו ית' שבכדי שיאירו ויתפשטו להחיות נבראים בעלי גבול א"א שיאירו כמו שהן כי אין בכח הנבראים להכיל ולקבל הארה זו והיו מתבטלים ממציאותם לגמרי זולתי כי המאציל ית' הבכע"ג ובכע"ת המציא להן בחי' לבוש דחשמל ר"ל כח רוחני אשר בדילוג הערך מהם כפי אשר יוכלו הנבראים שאת ובו יתעלם שפע המדות הנ"ל כהלכשת הנמשל במשל ועל ידו יקבלו הנבראים שפע מדותיו ית' ממש כמו שהתלמיד משיג מקצת הנמשל אחרי עברו דרך המשל ומתגשם, וענין הלבוש דחשמל הוא בחי' צירופי אותיות העליונים שמלבישים לשפע המדות והם הכלים כמשנ"ת למעלה ואמנם באמת שרשם גבוה מאד נעלה שנמשכים מאימא שלמעלה מזו"נ כי היכולת לעצור ולצמצם השפע להתהוות בע"ג זהו דוקא מכחו ית' הבכע"ג ובכע"ת הכל יכול וכמ"ש במ"א באריכות. וזהו פ"י ח"ש מ"ל מצד שרשו למעלה נק' ח"ש ל' שתיקה כי או"א תרין ריעי' וסייג לחכמה שתיקה (אבות פ"ג מ"ג) מחמת השראת אא"ס שבה שלפניו מתבטלי' הכל, ומצד ירידתו למטה נק' מ"ל ל' רוח ממלא כי הוא בחי' האותיות שעל ידם יורדת שפע המדות ומתגלית למקבלים. ואמנם היותו נק' מלבוש לגופם ולמטה נעשה כמו מנעל הענין כי באמת אין כל ההעלמים שוים וכמו בענין צירופי אותיות המשל שיש משל דק שאינו מעלים הנמשל כ"כ ויש שמעלימו יותר כמו חידה וכה"ג וכמ"כ למעלה בחי' הלבושים המעלימי' לאור ושפע מדותיו ית' יש כמה מיני לבושים זה מעלים יותר מזה ובכלל נת' למעלה דש' אלקים הוא הנק' מגן ונרתק לש' הוי' ע"י בחי' צירופי אותיות דבר מלך שלטון (קהלת ח' ד') להיות בחי' עם ונפרדים כי אין מלך בלא עם, ומ"מ בכדי שיהי' התהוות בבחי' גבול מהלך ת"ק שנה יש עוד בחי' לבוש המעלים עוד יותר ונק' מנעל שהמנעל חופה על הרגל ומסתירו אמנם הנה הגם שהמנעל והלבוש דחשמל הנ"ל הם מסתירים קצת לגילוי אור מדותיו ית' מ"מ אינן מעלימים לגמרי אלא ההארה מאירה על ידם וא"כ צמצום והעלם זה הוא לטובת המקבלים ולכן נמצא הביטול בנבראים וז"ש רז"ל מאי חשמל חיות הקודש עתים חשות עתים ממללות (חגיגה י"ג ב') ר"ל שהמלאכים המקבלים חיות מחשמל הנ"ל הם עתים חשות בבחי' הביטול הגמור ע"ד מ"ש תרפינה כנפיהן (יחזקאל א' כ"ד) והיינו בשעה שהדיבור יוצא מפי הקב"ה בבחי' גילוי אלקות עליהם בהיות ההארה מאירה דרך החשמל כנ"ל, ועתים ממללות

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל

ה' הגדולה שיומשך בבחי' גדולה, כי במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו. ולפי' שפי' ים הוא בחי' מל', ענין כל הנחלים זהו ע"י התורה בחי' נחל איתן והאיתנים מוסדי ארץ כנ"ל, והים איננו מלא כי נקיט ויהיב. אך לפי מ"ש אל מקום משמע שהולכים המים חזרה, וא"כ קאי זה על העלאת מ"ן דמל' ע"י בחי' בירור התורה, ונמצא שעולה חזרה בבחי' מ"ן לז"א דאצי'. ולפי' הזהר שנמשך בבי"ע, כן י"ל דנקיט ע"י התורה מאצי' ויהיב בבי"ע המשכת אלקות ע"י התורה. אך מ"ש וצדקה כנחל איתן י"ל דקאי על בעלי עסקים, כי פי' כל הנחלים זהו ע"י התורה ותפלה כנ"ל, אמנם הבעלי עסקים שאינם פנוים כלל ללמוד, ובתפלה הגם שמתעורר מ"מ אחר התפלה חולפת ועוברת והי' כלא הי', לכן אמר וצדקה כנחל איתן שע"י הצדקה שנותן לעני ממה שהרויח והניח נפשו עלי' ה"ז כנחל איתן, כי שיעור צדקה הוא חומש מהרויח כמאמר המבזבז אל יבזבו יותר מחומש, וע"י החומש עי"ז מגיע לבחי' והחמישית לפרעה, בחי' קוצו של יו"ד כמ"ש במ"א⁸⁷, וזהו אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים ללכת ע"י הצדקה שהיא כנחל איתן לפי ב' הפירושים, וזהו תחת אשר לא עבדת כו' מרוב כל, נשמע שעבודה בשמחה היא יותר מבחי' כל היינו בחי' כל הנחלים, כל אותיות לך לפי ב' הפי', והעבודה בשמחה היא יותר מבחי' כל הנחלים שהולכים אל הים, וא"כ מ"ש אח"כ הם שבים ללכת זהו בחי' עליונה יותר כו', ונמצא כל הנחלים הולכים אל הים זהו תפלה ותורה מלמטה למעלה ומלמעלה למטה, אל מקום וגו' שם הם שבים ללכת זהו ע"י הצדקה שהיא כנחל איתן כו'.

המשך והזורים תר"ל

ד"ה כל הנחלים הולכים אל הים

[[מו]] אך הענין הוא דהנה כתי' וצדקה כנחל איתן, פי' איתן הוא מל' והאיתנים מוסדי ארץ⁸¹, איתנים אותיות תנאים שהם מוסדי ארץ בחי' תושבע"פ, שנק' ארץ ה"א אחרונה בחי' מל', והתנאים הם המייסדים אותה כו', וזה"ע נחל איתן, ונק' איתן ע"ש משכיל לאיתן מלשון איתן מושבך, ובחי' זו באה בבחי' נחל כמ"ש בלק"ת בד"ה ראה אנכי נותן⁸², וזהו ג"כ בחי' התנאים שהיו סמוכין איש מפי איש משה בחי' מ"ה דחכ' כו', שזהו בחי' איתן, ע' בלק"ת בד"ה ראה הנ"ל ובהגהות לשם בספר תר"ב⁸³, שז"ע בחי' שם ע"ב. ונמצא שז"ע מ"ש כל הנחלים הולכים אל הים, ים הוא בחי' מל' תושבע"פ הוא בחי' סופא דכל דרגין שמקבלת מאצי' ז"ע התנאים שהיו סמוכין איש מפי איש עד משה בחי' נחל איתן כו'. **אמנם** לפי' הים הוא בחי' חכ' דאצי' ים הקדמוני, מה"ע הנחלים שהולכים אל הים, צ"ל שזהו ע"ד לך הוי' הגדולה ביטול המדות לבחי' לאו מכל אינון מדות, כמשנ"ת מזה באורך בד"ה א"ר יוסי יהא חלקי⁸⁴ מגומרי הלל בכ"י, והוא בבחי' חכ' כי השראת אוא"ס הוא בחכ' שלכן נק' אחד האמת כמ"ש בסש"ב פל"ה בהג"ה. וענין מה שאיננו מלא⁸⁵ לפי שאל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים ללכת, היינו לפי' שהים הוא חכמה, זהו כפי' הב' כפי' הפסוק לך הוי' הגדולה שיש לך תלוי ראש על כל באי עולם כמ"ש ברבות, וכמשארז"ל לך הוי' הגדולה זו מע"ב, א"כ פי' לך ה' הגדולה הוא היפך מה שפי"ה⁸⁶ לך הוי' הגדולה ביטול המדות לבחי' לאו מכל אינון מדות, וזהו ענין ההילוך בים החכמה וההחזרה משם. וגם י"ל שע"י לך ה' הגדולה בבחי' ביטול בתפלה עי"ז נמשך לך

(81) אך הענין הוא. וצדקה כנחל איתן. והאיתנים מוסדי ארץ: בהבא לקמן בפיסקא זו ראה תו"א שמות מט, סע"ב [הובא באוה"ת נ"ך שם].

(82) בלק"ת בד"ה ראה אנכי נותן: פ' ראה יח, ב.
(83) בד"ה ראה הנ"ל ובהגהות לשם בספר תרכ"ב: נדפס באוה"ת ראה ע' תרלו. וראה גם סה"מ תרכ"ו ע' רח. הובא לקמן בד"ה משכיל לאיתן.

(84) כמשנ"ת מזה באורך בד"ה א"ר יוסי יהא חלקי: סה"מ תרכ"ט ע' לב. וע' לד ואילך.

(85) וענין מה שאיננו מלא: בשולי הגליון נרשם בגוכי"ק: צ"ע ענין והים איננו מלא, וי"ל לפי שצ"ל תמיד והגית בה יומם ולילה, אך באמת י"ל שהים איננו מלא לפי שאל מקום כו' שבים היינו פי' הב' בלך ה' הגדולה. ולפי' הא' שקאי על המל' לפי דנקיט ויהיב, כן

בתורה עי"ז נמשך המשכות אלקות בבי"ע.
(86) כפ"ה הב' בפי'. לך ה' הגדולה שיש לך תלוי ראש. היפך מה שפי': ראה במדבר פ"א, ט: שאז את ראש, אמר הקב"ה לישראל כו' כשם שיש לי תלוי ראש (זקיפת ונשיאת ראש) על כל באי עולם שנא' לך ה' הגדולה, כך עשיתי להיות לכם תלוי ראש. וראה סה"מ תרכ"ז (הוצאת תש"ס) ע' רא: יש ב' פי' בפי' לך ה' הגדולה, הא' (מלמטלמ"ע) הוא כי מדת הגדולה בטל וטפל לך לעצמותו ית', והב' (מלמעלמ"ט) לך ה' הגדולה שנמשך בבחי' הגדולה וכמ"ש במד"ר כשם שיש לי תלוי ראש על כל העולם שנא' לך ה' הגדולה. וראה גם אוה"ת מסעי ע' אששו. ואתחנן ע' נדה. סה"מ תרכ"ז שם ע' שעב. ועוד.

(87) לבחי' והחמישית לפרעה. כמ"ש במ"א: ראה לקו"ת שה"ש ו, ד, כד, רע"ד. אוה"ת ויגש (כך ו) תתשיד, א. ובכ"מ.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס ומעין

וְהַעֲנִין הוא דְּהִנָּה כְּתִיב (דְּכָרִים טו. ח) וּבִרְכָּהּ ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה, וְצִרְיָךְ לְהִבִּין לְמַה צִּרְיָכִים הַעֲשִׂיָה וְהַעֲסֵק כָּל מַאֲחֹר שֶׁהִבְרָכָה מֵאֵת ה' תְּבֵא, אִם כֵּן גַּם כָּלִי עֵסֶק וְהַשְׁתַּדְּלוּת כָּלִל תְּבֵא בְּרַכְתָּ ה', וּמִמָּה שְׁאוּמֵר בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה מִשְׁמַע שְׁצִרְיָךְ לְהִיּוֹת עֲשִׂיָה וְעֵסֶק, וּבִיחֻד אֵינוֹ מוֹכֵן לְפִי מַה שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָה (בִּינְיָה טז. א) כָּל מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם קְצוּבִים לוֹ מֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים, וְאִם כֵּן מֵהוּ הַצִּרְיָךְ לְעִסּוֹק בְּאִיזָה מִשְׁא וּמִתֵּן אוֹ אוֹמְנוֹת שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִתְפַּרְּס, הֲלֹא וְדָאִי מַה שְׁנִקְצָבָה לוֹ פִּרְנֶסָה בְּחֶסֶד עֲלִיוֹן יוֹמִשֵּׁף לוֹ וְלְמַה צִּרְיָךְ עֵסֶק וְהַשְׁתַּדְּלוּת בָּזָה, גַּם צִרְיָךְ לְהִבִּין מַה שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָה (רֵאשׁ הַשָּׁנָה טז. א) אָדָם נִידוֹן בְּכָל יוֹם וְאִיךָ יִתְנוּף זֶה עִם מֵאֲמָר הַנִּלְמָד מְזוֹנוֹתָיו קְצוּבִים לוֹ מֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה כו', דְּוָדָאִי גַּם רַבִּי יוֹסִי שְׁאוּמֵר דָּאָדָם נִידוֹן בְּכָל יוֹם מוֹדָה דְּהֵדִין וּמִשְׁפָּט הוּא בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה וְאִזּוֹ נִקְצָב לוֹ כָּל הַצִּטְרוֹתוֹ בְּכַיִּי וּמְזוּנִי, וְאִם כֵּן מֵהוּ עֲנִין הֵדִין וּמִשְׁפָּט שֶׁבְּכָל יוֹם.

וְגַם צִרְיָךְ לְהִבִּין מַה שְׁאֲנוּ מִבְּקָשִׁים בְּכָל יוֹם בְּשִׁמּוֹנָה עֶשְׂרֵה עַל פִּרְנֶסָה וּרְפוּאָה וכו' הֲלֹא כָּל זֶה נִקְצָב מֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה כו'. וּבִזְהָר (חֻלָּק ב סב. ב) אֵימָת דְּרַב יִיבָא סָבָא הֵיךְ מִתְפַּלֵּל בְּכָל יוֹם קוֹדֵם הַאֲכִילָה עַל מְזוּנוֹ שִׁנְתָּן לוֹ, גַּם אִף שֶׁהֵיךְ מְזוּנוֹ כָּבֵד מוֹכֵן לְפָנָיו. דְּאִף עַל גַּב דְּהִנָּה לִיָּה לְמִיכָלָא לֹא הָיוּ מִתְקֵן לִיָּה עַד דְּשִׁאֵל לִיָּה מִבִּי מִלְּכָא בְּצִלוֹתָא, וְצִרְיָךְ לְהִבִּין מֵהוּ עֲנִין תְּפִלָּה זוֹ. **קִיצוּר**. שְׁטוּתִי בַּעֲלֵי הַעֲסָקִים שְׁאֵינָם קוֹבְעִים עִתִּים לַתּוֹרָה וּמֵהֶם שְׁבִלְתִּי מִתְפַּלְלִים בְּצַבּוּר, שׁוֹכְחִים עַל הַעֲיָקָר דְּבִרְכַּת ה' הִיא תַּעֲשִׂיר, סְתִירַת הַמֵּאָמְרִים דְּמְזוֹנוֹת קְצוּבִים מֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה וְאָדָם נִידוֹן בְּכָל יוֹם.

מאמר יז פרק א

וְהִנָּה הַבְּעָלִי עֲסָקִים שְׁעוֹסָקִים כָּל יְמֵיהֶם בְּעֵסֶק מִשְׁא וּמִתֵּן וְאֵינָם שְׁיִיכִים לְעִנְיָנִים אַחֲרִים, כְּמוֹ לְהַתְאָוֹת תַּאֲוָה וְלַהֲתַעֲנֵג בְּתַעֲנוּגִים גְּשָׁמִים, אֲשֶׁר הַעֲסֵק בְּמִשְׁא וּמִתֵּן מִצַּד עֲצָמוֹ הוּא הִיתָר, וְיֵשׁ בּוֹ צוּרָה, וְכִמְאָמֵר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָה בְּמִשְׁנָה (אָבוֹת פָּרָק ב) יִפָּה תִּלְמוּד תּוֹרָה עִם דֶּרֶךְ אֶרֶץ כו', אֲמָנָם יֵשׁ בָּזָה כְּמַה שְׁטוּתִים מִצַּד הַיָּצֵר הַמַּעֲבִירִים אֶת הָאָדָם עַל דַּעְתּוֹ וְעַל דַּעַת קוֹנוֹ, וְהֵינּוּ עֲנִין רִיבּוֹי הַטְּרָדָא בְּעֵסֶק, שְׁמוּטָרְד בָּזָה יוֹמָם וְלַיְלָה עַד שְׁמוֹנֵעַ אוֹתוֹ מִלְּמוּד הַתּוֹרָה וּמִלְּהַתְפַּלֵּל בְּצַבּוּר וּלְכוּיִן פִּירוּשׁ הַמִּלּוֹת עַל פִּי פְשׁוּט עַל כָּל פָּנִים, מִפְּנֵי שְׁמִדְמָה בְּנַפְשׁוֹ שֶׁעַל יְדֵי זֶה שִׁתְּעַפֵּב בְּתַפְלָה לְשִׁמּוּעַ בְּאִזְנוֹ מַה שֶּׁהוּא מוֹצִיא בְּפִי בְּכוּנוֹהָ פְשׁוּטָה כְּנִל וְלַהֲתַפַּלֵּל בְּצַבּוּר וְלַהֲתַעֲכָב זְמַן בְּלִימוּד הַתּוֹרָה עַל יְדֵי זֶה יִפְסִיד שְׁלֵאל קִנְיָה וְיִמְכּוֹר בַּעַת הַהִיא, וּבְאֵמֶת זוֹהִי שְׁטוּת נִפְלָא, דְּכָאֲשֶׁר הָאָדָם יֵשִׁים לְבּוֹ וְדַעְתּוֹ לְרֵאוּת אֶת הַנַּעֲשֶׂה אִתּוֹ וּבְכִלְלוֹת הָעוֹלָם, הֲלֹא יִרְאֶה לְעִינָיו אֲשֶׁר כְּמַה פְּעָמִים יִלֵּךְ בְּדֶרֶכִי הַמִּסְחָר וְיִשְׁמֹר הַדְּכָרִים בַּעֲתָם וּבְזִמְנָם וְיִתְעַסֵּק הִרְבָּה וְלֹא יִרְוִיחַ מֵאוּמָה אוֹ גַּם יִפְסִיד, וּבְמַעַט זְמַן וּבְמִיעוּט עֵסֶק יִרְוִיחַ, וְאִם כֵּן מִי יֵאמֵר אֲשֶׁר בְּהַעֲפָכָה יִפְסִיד, אוֹלִי יוֹתֵר טוֹב לְפָנָיו שְׁלֵאל יִרְבָּה בְּהַתְעַסְקוֹת וּבְעִזְרוֹת הַשֵּׁם יִתְבַּרֵּךְ יִרְוִיחַ בְּמַעַט זְמַן, וְכִאֲשֶׁר עוֹד יִתְבַּאֵר לְקִמָּן.

וּבְפִרְט אִם לֹא הֵיךְ שׁוֹכֵחַ עַל ה' אֲשֶׁר הוּא הַנּוֹתֵן לוֹ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל וּבִרְכַּת ה' דּוֹקָא הִיא תַּעֲשִׂיר, וְעֵצָם הַעֲסֵק הוּא רַק בְּדֶרֶךְ עֲשִׂיָּת כָּלִי כְּמַה שֶׁתַּשְׁרֶה הַבְּרָכָה, אֲבָל הַעֲיָקָר הוּא בְּרַכְתָּ ה', אִם כֵּן הֲלֹא צִרְיָךְ לְהִיּוֹת מְסוּר לָהּ (דִּאֲרָף עַר דָּאָר וְיִין אִיבְעֵרְגֵּנְעֵבְעֵן דְּעַר עֵיָקָר צוֹ אֱלֻקוֹת) שֶׁהוּא הֵזֵן וּמִפְּנֵס אוֹתוֹ, וְרַק צִרְיָכִים כָּלִי לָזֶה וְהוּא הַעֲסֵק, אֲבָל דִּי בְּמִיעוּט הַתְּעַסְקוֹת גַּם כֵּן.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים תרצ"ב

שאז ה' לא זו אף זו. אך הענין הוא דכסף וזהב הם אהוי"ר דכסף הוא אהבה וכמ"ש¹⁸ כי נכסוף נכספת שהו"ע האהבה והתשוקה. וזהב יראה כמ"ש¹⁹ מצפון זהב יאתה. וידוע דדרום חסד וצפון גבורה²⁰ דמשם הזהב שהו"ע

וזהו דכתיב¹⁶ טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף¹⁷. דלכאורה אינו מובן הסמיכות וההפלאה. דהלא תורה היא חכמה ושכל והיא מופלא בעצם מאלפי זהב וכסף שהוא גשמי. ובוזה גופא הוה ל' להקדים כסף לזהב,

(18) ויצא לא, ל (ושם: נכספתה).

(19) איוב לו, כב.

(20) מאורי אור ד, כ. צ, כו. ובכ"מ.

(16) תהלים קיט, עב.

(17) ראה תו"א וישב כו, ד ואילך. אוה"ת שם ח"ב רנ"ג, ב ואילך.

ח"ה תתפט, ב ואילך.

למעלה מהן, נרתעות³² מפני השכינה שלמעלה מן הרקיע וממהרות להשיב את ראשן) כמראה הבזק (כגון אש היוצא מבין החרסין), דרצוא ענינו ידוע שהוא תוקף הכוסף התשווקה והצמאון להכלל באו"ס ב"ה וכמו הניצוץ שעולה ונכלל בהאבוקה. ועיקר ענין רו"ש הוא במדר' סוכ"ע שהרצוא הוא בבחי' יציאה לגמרי מגדר הכלים ומגדר ההגבלה. וכמו בעבודת הצדיקים למטה שהרצוא הוא בתוקף הצמאון בבחי' כליון הנפש וכמו נכספה וגם כלתה נפשי³³. וכתבי³⁴ כלה שארי ולבבי, אשר כמו"כ הוא בהמלאכים בעת אמירת שירה ה"ה בבחי' כליון ממש באו"ס ב"ה. ואח"כ הם בבחי' שוב ע"י הגילוי אור מלמעלה שמאיר עליהם. דע"ז הם בבחי' יראה וביטול עוד יותר מכמו בהרצוא שקודם לזה. וע"ד שהי' במ"ת דכתיב³⁵ וירא העם וינעו ויעמדו מרחוק. דהשוב והביטול הבא בסבת גילוי אור הוא ביראה גדולה ביותר דזהו דכתיב³⁶ בעמדם תרפינה כנפיהם שזהו ביטול עליון עוד ביותר והוא שא"ל להיות כלל בבחי' רצוא. וכמו שהוא במלאכים הנה כן ויתר מכן הוא בעבודת הנשמות כמו שהן למעלה. וכידוע שהנשמות גבוהים במעלה ובמדר' לגבי המלאכים³⁷. ומ"מ הנה כ"ז נקרא עמידה, ורק דוקא בירידת הנשמה למטה אז נעשית בבחי' מהלך. אך הענין הוא. דהנה כל המדר' שלמעלה הכל נמדד ע"פ מאמר קו המדה. והוא בחי' הקו הנמשך מאו"ס ב"ה שהוא מקור האורות ומקור הכלים והוא המודד מידת האורות והכלים במדה ושעור מוגבל. ומהלך הוא ההילוך בבחי' א"ס ממש שלא ע"פ מאמר קו המדה כלל. דזהו דוקא בבחי' עצמות או"ס שלמעלה מכל הגילויים, הנה המשכה זו היא ע"י תומ"צ ועבודה שכלל הבאה בעבודת האדם ובבחי' רצוא ושוב תורת פ'ך, דחיים הם למוציאיהם³⁸ בפה גשמי³⁹, מאלפי זהב וכסף דאהוי"ר של הנשמה קודם ירידתה למטה.

ד"ה ויתן לך האלוקים וגו'

היראה. ואלפי הוא ל' אילוף ולימוד. ואלפי זהב וכסף הם האהוי"ר שהנשמה למודה ורגילה בהם בהיותה עוד למעלה קודם ירידתה למטה. הנה טוב יותר הנשמה שיורדת למטה ועוסקת בתומ"צ ובעבודה שכלל מכמו כל ענין עבודתה בהיותה למעלה קודם ירידתה. ומקדים הזהב לכסף להורות על המעלות שיש באהבה ודביקות על היראה, וכידוע דדוקא למטה נעשה הנשמה בבחי' מהלך וכמ"ש⁴¹ ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה דהנשמות כמו שהן למעלה ה"ה במדר' עומדים וכמו המלאכים שנקראים עומדים וכמ"ש⁴² שרפים עומדים ממעל לו. וכתבי⁴³ ויעמידם לעד לעולם. והיינו שעומדים תמיד במדר' אחת וכמו מיכאל וגבריאל עומדים משי"ב תמיד במדר' א' זה באהבה וזה ביראה⁴⁴. והגם דמחנה מיכאל קפ"ו אלף מחנות⁴⁵ וכן מחנה גבריאל הוא בריבוי עצום מאד. אמנם כ"ז הוא חלוקי מדר' במדר' האהוי"ר גופא. אבל במהותם העצמי הרי מיכאל באהבה וגבריאל ביראה ורק שבזה גופא הוא ריבוי עצום במדר' שונות, אבל בכל הריבוי הזה הנה לא יעברו גבול מדתם ועומדים תמיד במדרגה אחת לא יוסיף ולא יגרע. וכמו"כ הנה הנשמות למעלה הן בבחי' עומדים וכמ"ש⁴⁶ גבי אלי⁴⁷ חי הוי' אלקי ישראל אשר עמדתי לפניו וגו' שהנשמה כמו שהיא למעלה נקראת בשם עומדים. ובהר"ה⁴⁸ א' כל נשמתא ונשמתא הוה קיימא בדיוקנא קמ' מלכא קדישא, דמלכא קדישא הוא בחי' ז"א דאצי⁴⁹. והיינו הן נשמות והן מלאכים כמו שהם למעלה נק' בשם עומדים. דלכא' אינו מובן מפני מה המלאכים ונשמות למע' נק' עומדים. והרי עבודתם שם הוא באהוי"ר שזהו"ע העמידה שלהם שעומדים באהוי"ר. ואהוי"ר הו"ע רצו"ש. וכתבי⁵⁰ והחיות רצוא ושוב (כלהבת⁵¹ הכבשן שיוצאה תמיד מפי הכבשן וממהרות לחזור וליכנס כך כשמוציאות ראשן מתחת הרקיע הנטוי

(29) ראה ספר המאמרים תרפ"ט ע' 81. וש"נ.

(30) יחזקאל א, יד.

(31) פרש"י עה"פ.

(32) בפרש"י שם: כמו שמפורש בענין נרתעות.

(33) תהלים פד, ג.

(34) שם עג, כו.

(35) יתרו כ, טו.

(36) יחזקאל א, כד"כ (ושם: כנפיהן).

(37) ראה לקו"ת ברכה צח, א. ובכ"מ. וראה לקמן ס"ע תיב ואילך.

(38) משלי ד, כב.

(39) עירובין נד, רע"א.

(21) זכרי' ג, ז.

(22) ישע"י ו, ב.

(23) תהלים קמח, ו.

(24) ראה לקו"ת במדבר ד"ה וספרתם וביאורו. ספר המאמרים תש"ג ע' 84.

(25) זח"ג קנד, א. קנה, א. וראה ספר המאמרים תש"ג שם. תרפ"ד ותש"ט שבהערה 1.

(26) מלכים-א יז, א. וראה הערה הבאה.

(27) ראה זח"ג סח, ב. ועיי"ג זח"א רלג, ב. וראה בארוכה לקו"ש

חכ"ה ע' 147 הערה 53.

(28) ראה זח"ג קד, ב. זח"א צ, סע"ב. רכז, ב. רלג, ב. זח"ב צו,

ב. זח"ג סא, ב. וראה ספר המאמרים תרצ"ו ע' 62.

כשהנשמה באה לגן עדן, רואה את נשמות הצדיקים כפי שהן בהיכלות שלהן, את התנאים והאמוראים, הגאונים והצדיקים ותלמידיהם - פעם דובר בביאור הלשון הידוע⁴ "עלמא עילאה כגוונא דעלמא תתאה", כשם שבעולם הזה מוקף כל רבי וכל צדיק בתלמידיו וחסידיו, כך הדבר גם בעלמא עילאה.

חובה ומצוה - מצד אהבת ישראל - לפרסם שכל בני ישראל בכל מרחבי תבל ידעו, שמי שלומד בישיבה בעולם הזה ומי שמקושר לצדיק בעולם הזה - יזכה לאחר אריכות ימים ושנים להיות בישיבתו ובמסיבתו של רבו בעולם הבא -

מגן העדן מובילים את הנשמות דרך מדורי הגהינום ומראים להן את עונש הרשעים, ומודיעים להן שאחרי שהן עצמן רואות שכר הצדיקים בגן עדן ועונש הרשעים בגהינום, קיימת בפני האדם הבחירה באיזו דרך ברצונו ללכת.

קל מאד לתאר את צער הנשמה בעזיבתה את אוצר הנשמות ובהיגלותה בעולם בשרי פרוע הנקרא עולם השקר.

כג. העולם הזה נקרא "עלמא דשקרא" - עולם השקר, שכן כל הנמצא בעולם הזה הבשרי - משקר. "עולם הזה - משקר".

גשמיית היא הרי שקר, שכן המציאות האמיתית היא החיות הרוחנית ולא המציאות הגשמית. המציאות הגשמית מכסה על החיות הרוחנית.

אנשים משקרים, אין אדם יודע מה בלבו של חברו, כל אחד מתהלך וסודו בקרבו, בחסרונותיו הפנימיים שרק הוא עצמו יודע אותם, ועושה כל אשר ביכולתו שהזולת לא ידע מהם.

כמה מר וקשה לנשמה, נסיעתה וירידתה מעלמא דקשוט לעלמא דשקרא (מעולם האמת לעולם השקר), ובבואה לעולם הזה היא נופלת בידי ה"חומץ ומעול", המשתמש בכל מיני התחכמויות לפתות את האדם ולמשוך אותו אל תוך הגשמיית והחומריות - באיזה מצב, איפוא, נמצאת אז הנשמה!

ניגון ההכנה של הרב מברדיצ'וב לפני ה"הוא רחום" של תפלת ערבית, צלצל כמרש אבל המלווה את הנשמה ברכבת היגון שלה מאוהלי הטוהר של אוצר הנשמות, לתהומות החושך המלוכלכים של עולם השקר הבשרי.

ברם, זה רק החלק הראשון של הניגון השייך למלים והוא רחום וכו' עד ולא יעיר כל חמתו. ואילו החלק השני של הניגון שהוא קול מבשר בהתלהבות של שמחה על המלים ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו - מבטא את חסד ה' הגדול העוזר לכל מי שרוצה להיות עובד ה'.

כא. בהיותי באמריקה - בשנות תרפ"ט-ת"ר - בבואי במגע עם אנשים שונים, צעירים ומבוגרים, עשה עלי רושם מיוחד מה שזרם החיים יצר קווי אופי שונים, טובים ולא טובים, וביטויים שונים, קצרים חריפים ומדויקים.

כשסוחרים או סתם אנשים מדברים אודות משהו, ורוצים לציין כמה רכוש והון יש לו, משתמשים בביטוי "כמה הוא שווה", זה שווה עשרת אלפים שקלים וזה שווה מאה אלף.

הביטוי "כמה הוא שווה", עד כמה שלא יהיה "קומי", הרי הוא מאפיין את חיי העולם הנוכחי, שלדאבון הלב מעריכים כל אדם לפי גודל הונו ורכושו.

ה"עצביהם כסף וזהב" גדל באלף אחוזים במשך מאה וחמשים השנים האחרונות. הדיעה הכוזבת שמעשה ידי אדם, הם המביאים את הכסף והזהב, הציף מדינות שלמות וסימא עיניהם של מאות אלפי אנשים.

אך במהומת החיים הגדול שבעולם קורים תופעות ואירועים כאלה המביאים למהפכה בחיים, מפכחים את כל השיכורים והמטושטשים ויוצרים אויר טוב.

ובנוסף לכך, הטל-ומטר של תורת החסידות שהתפתחה על ידי רבותינו הקדושים, ומאות אלפי חסידים, במשך מאה וחמשים השנים האחרונות, יש בכוחם לפתוח את סתירת המוח והעיניים ולפרוץ את הסתייגות של הלב והאוזניים, שיבינו וירגישו, יראו וישמעו את האמת הטהורה של חיי האדם בעולם.

כל אחד יודע שהוא אורח נוטה ללון בעולם בלבד, וכל אחד רוצה להעמיד לעצמו מצבת זכרון.

בטבע בן אדם שרוצה שיזכרו אותו, שלא ישכחו עליו. כולם מציבים לעצמם מצבות, אחד מציב מצבה בשדה בבית העלמין, ואחד מציב לעצמו מצבה בעיר, מקים בית מדרש, בית כנסת, ישיבה או מושב זקנים.

יש מי שמקים לעצמו מצבה מתה, שילדיו וקרוביו ידעו היכן נקבר העפר ואפר שלו, ויש מי שמקים לעצמו מצבה חיה - חדר, ישיבה, קיבוץ של תלמידי חכמים.

כולם רוצים שתהיינה להם מצבות, כולם רוצים שיהיה להם זכרון, שיזכרו אותם, ולכל הפחות שלא ישכחו עליהם, וחלק גדול של האנשים שוכחים שכל אחד מהם מקים לעצמו במו ידיו מצבת זכרון. בכל פועל רע - ישמרנו השם - נברא מלאך רע ובכל פועל טוב - נברא מלאך טוב.

כב. מלאכים יודעים מה שנעשה בעולם הזה ואילו נשמות אינן יודעות מה הוא העולם הזה, הן אינן יודעות לא את הרע ולא את הטוב של העולם הזה.

הסדר של ירידת הנשמה בגוף הוא שמאוצר הנשמות מובילים אותה דרך גן העדן, ושם נודע לה מהו העולם הזה.

התלמידים בשמעם כל הסיפורים, הבינו את הנעשה כאן, והיו מודאגים ביותר, הם הבינו שנערכת כאן מלחמה רוחנית, הרבי עוסק בפדיון שבויים של נשמה גבוהה, ומי יודע כיצד יסתיים הדבר.

בינתיים ניגש אחד התלמידים אל החדר בו שהה הרב מברדיצ'וב, כדי להאזין לתיקון חצות שעורך הרב, ומה נשתומם לראות את בעל הבית שוכב על הארץ, ראשו לעבר דלת החדר, פניו לעבר הריצפה ובוכה מעומק הלב. בראותו מחזה זה, נפל עליו אימה ופחד. יצא מיד וסיפר על כך לחבריו התלמידים. הם ניגשו כולם לעבר החדר, ובראש ובראשונה סגרו את הדלתות כדי שאנשי הבית ועובדי האחוזה לא יכנסו לשם.

הם חששו שמא יערכו הנכרים איזו רשעות. במיוחד פחדו שמא יודע לכומר – שלדברי היהודים היה מחבריו של בעל הבית – מכל הנעשה ויעליל עלילה.

כו. עברו כמה שעות, והנה בעל הבית נכנס אל החדר בו שהו התלמידים ועיניו נפוחות מרוב בכי. התלמידים בראותם את בעל הבית נפחדו מאד והתרחקו ממנו, הם פחדו שמא יארע כאן איזו עגמת נפש.

בעל הבית הבין שאנשי הרב מתרחקים ממנו, ובאידיש-גרמנית משובשת, מעורבת במלים פולניות, החל לספר להם על עצמו, שהוא יהודי מלידה, שירת בצבא והגיע להיות אחד משומרי הסף בחצר המלך, הוא כל כך התרחק עד ששכח על יהדותו, ולאחר מכן החל לשנוא יהודים, עד שעוגנו הגדול ביותר היה להרע ליהודים.

אתמול, כשראה את העגלה עם היהודים מתקרבים לביתו, התמלא שמחה גדולה, שכן יהיה בידו להרוג כמה יהודים, והחל לירות עליהם. משראה שהאקדח אינו יורה ובטעות הרג את כלב ההצלחה שלו, הבין שמתרחש כאן דבר פלאי.

קעת – אומר להם בעל הבית – החלטתי לחזור ליהדותי, ופרץ בבכי עמוק תוך בקשה ותחנון שהם ילמדו אותו מה לעשות ושיפעלו על הצדיק לעשותו יהודי.

כז. בתוך כך שמעו התלמידים שהרב מברדיצ'וב פתח דלת חדרו. אחד התלמידים ניגש ורבי לוי יצחק שאל אם ישנו בסביבה נחל לטבול בו. אחד מיהודי הכפר הסמוך אמר שבכפר שלהם ישנו בית טבילה. הרב מברדיצ'וב הורה להכין מיד את העגלה כדי לנסוע אל הכפר.

בעל הבית בשמעו שהצדיק עומד לנסוע, הורה לרתום את הכרכרה שלו בארבעה סוסים, אלא שהרב מברדיצ'וב מיאן לנסוע בכרכרת בעל הבית, ונסע בעגלה שלו.

יהודי הכפר מלאו רעש של שמחה. הרב מברדיצ'וב נסע אל המקוה שבכפרם, ומשם הלך לביתו של אחד מותיקי וזקני הכפר שם היה ה"מנץ" של יהודי הכפר.

כמנהגו של הרב מברדיצ'וב, שמע את המנץ מתפלל ותיקין, ולאחר מכן המשיך את תפלתו ביחידות. לאחר

קעת, אחרי שהבנו את הניגון שניגן הרב מברדיצ'וב, ואחרי שאנו מבינים פחות או יותר פירוש המלות של והוא רחום וגו' ה' הושיעה וגו' – יכולים אנו להמשיך בסיפור:

כד. אחרי שהרב מברדיצ'וב שר את כל הניגון בלי מלים, החל לומר המלים והוא רחום יכפר כו' בליווי הניגון. כל מלה התאימה לניגון האבל והחדירה את הלב, הריאות והכבד.

בעל הבית, שמהניגון בלי המלים היה כבר שבור כולו, לא יכל לסבול יותר. וכשהרב מברדיצ'וב סיים המלים ולא יעיר כל חמתו, בקול דממה דקה האחרונה של כלות הנפש – נפל על הארץ ביללה פראית שהחרידה את כל הנוכחים.

הרב מברדיצ'וב לא שם לבו לכך, והמשיך לומר ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו, עם החלק השני של הניגון, בקול שמחה ותקוה טובה. ולאחר מכן המשיך בתפלתו כדרכו בקודש.

יהודי הכפר וכן העובדים הגויים של האחוזה היו מבולבלים מכל מה שאירע ועל כל הנכרים נפלו אימה ופחד לפני הצדיק הגדול הרב מברדיצ'וב.

רק אז הבינו התלמידים שהצטרפו לנסיעתו של הרב מברדיצ'וב, שכל הנסיעה של רבם היתה בגלל בעל הדירה, הם הבינו שמתחולל כאן פדיון שבויים מהדרגות התחתונות ביותר, אלא שבשום אופן לא יכלו להבין כיצד מגיעים לנכרי – הם חשבו שבעל הבית הוא נכרי – ניצוצות כאלה שעל הרבי לפדות ולהעלות. הם החליטו שבודאי הוא גלגול של נשמה גדולה והרבי מסר נפשו לפדותה.

כשסיימו להתפלל מעריב, והרב מברדיצ'וב הרי ישב בתענית, והשעה היתה כבר די מאוחרת, ובידעם מנהגו בתיקון חצות, העיזו התלמידים להיכנס אל הרבי ולבקשו לטעום משהו.

יהודי הכפר הסמוך רצו להיכנס אל הרב מברדיצ'וב ב"יחידות", ברם, הרב אמר שאין הוא יכול לקבל אותם היום. בינתיים נהיה אחרי חצות הלילה, והרב מברדיצ'וב הסגיר עצמו בחדרו.

בעל הדירה ביקש את היהודים ומשפחותיהם להתכבד במאכל ובמשתה שהגיש לפניהם, והיהודים ווחחו ביניהם על המהפכה שהתחוללה כאן, נפטרו מ"הקליפה השחורה" וצורר היהודים, ה"המן", הפך עורו לגמרי.

כה. התלמידים בשמעם דיבורי היהודים, החלו להתעניין במתרחש כאן, והיהודים סיפרו להם שזה מספר שנים מאז הגיע הרשע המרושע אל הפריץ בתור מנהל האחוזה, גירש את כל היהודים שהתפרנסו מסביב לאחוזה. הרשע הביא אתו מגרמניה כלב שחור שהיה מתנפל על כל יהודי שעבר דרך האחוזה, או גם מחוץ לאחוזה, והרבה יהודים נושכו על ידו.

כעבור זמן קצר, עזב המנהל את האחוזה. אף אחד לא ידע להיכן הלך. כפי שסיפרו קיבל מבבל האחוזה סכום כסף גדול תמורת נכסיו הרבים והלך למקום בלתי ידוע. לאמיתו של דבר הלך לברדיצ'וב, וחופז מאותו קומץ תלמידים שהשתתף בנסיעתו האמורה של הרב מברדיצ'וב, לא ידע אף אחד ממנו. במשך הזמן נעשה לאחד מהמקורבים ביותר אצל הרב מברדיצ'וב, והקים אחת המשפחות המכובדות ביותר בברדיצ'וב.

למדריגה גבוהה כזו בתשובה, יכול להביא חוש הציור. זה שבסיפורו ובדיבורו על האוימה והפחד הנופלים על החייל הפשוט כשעליו להיכנס אל הקיסר, חי מחדש את מה שהוא מספר ונופל מתעלף, זה שיש לו חוש ציור כזה, יכול להגיע לדרגות נעלות בעבודה.

כעת מבינים ביטוי של אבי:

"כשהוא מבין את הענין, הרי לאחריו שהוא מבין אותו, הוא מתעכב להעמיק דעתו בענין, ומסתכל בציור במוחו על ההשכלה כמי שמסתכל בציור נאה".

חג השבועות תרצ"ד

התפלה למד את שיעוריו עטור טלית ותפילין. גם בעל הבית של החווה הגיע לכפר, ובהיותו ידוע לאדם רע ומושחת המדות, עורר הדבר רעש גדול בין כל התושבים. בראותו שכל יהודי הכפר התאספו ביום חול רגיל ומתפללים בשמחה רבה כבחג הגדול ביותר - עשה הדבר עליו רושם כביר.

בהכירו זה כמה שעות את התלמידים, ביקש מאחד מהם להראות לו כיצד להניח טלית ותפילין, לווה מאחד התלמידים טלית ותפילין וסידור, והלך לביתו להתפלל.

כח. כשסיים הרב מברדיצ'וב להתפלל, קיבל את כל יהודי הכפר ב"יחידות". חשבו שתיערך גם סעודה, אלא שהרב מברדיצ'וב מיהר מאד. הוא טעם משהו והורה לבעל העגלה לרתום את הסוסים ומיהר לנסוע.

מנהל האחוזה נכנס אל הרב מברדיצ'וב ושהה בחדרו זמן ממושך. התלמידים השתוקקו לדעת ולשמוע את המדובר ביניהם, אבל הדלת היתה נעולה.

בדרך שובם לברדיצ'וב הזהיר הרב את התלמידים שלא לספר לאף אחד מכל מה שאירע.

אגרות קודש

ב"ה, א' לסדר דרך כוכב מיעקב וקס, י"א תמוז תרפ"א

אל תלמידינו היקרים חניכי המוסד הקדוש
תומכי תמימים יושבי עיה"ק ווארשא, ד'
עליהם יחיו

שלום וברכה

וברית כרותה עפ"י דת תורתנו הקדושה כי טוהר נשמת הוד אבותינו רבותינו הקדושים האצולה, חופפת לעולם על מפעליהם, תלמידיהם, לעורר רחמי שמים, כי יאר הוי' פניו אל התלמידים, המשפיעים המשגיחים, ראשי הישיבה, התומכים והעוזרים, להתברך בברכה כפולה, ובהצלחה מופלגת, בכל אשר להם בגו"ר, ואשר עין בעין נראה כי הוי' אלקי ישראל בקרבם שוכן.

וברוחא קדישא דטהירו עילאה אשר האציל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע עלי, וישמני למנהל פועל, (כמבואר בדברי קדשו בדיבורי ש"ת רס"ז, באולם הגדול, אשר הנותן תורה לעמו ישראל יתן לי כח ועוז לנהל את המוסד הקדוש ולכלכלו אל נקודת האמת) אבוא בעזה"י על הסדר לדבר אתם עמם על דברי סדר התיסדות המוסד הזה, וכלכלתו בהצלחה מופלגה.

והיו ברכה ושלום כאוות נפשם ונפש בן מורם ורבים, החי חי עמנו בכל מפעל טוב, ואין טוב אלא תורת ה' תמימה, המשיבת נפש, להאירה בכל אשר לנו, מנפש ועד בשר.

הדו"ש באהבה והמברככם בברכה כפולה

יוסף יצחק שניאורסאהן

[אג"ק מוהרי"צ, כרך א' עמ' קס]

ימי אור וימי שמחה לי הימים האלו, מני אז נודעתי מאת ידידינו התלמיד היקר והנעלה ווח"ס א"י"א מו"ה שניאור זלמן ב"ר דוב משה ש"י מאשר יסדו תומכי תמימים במחנם הטי'. ואשא כפי אל ה' צבאות להלל ולשבח כי זיכני לראות את אחיי בני (וכאמרז"ל דהתלמיד נק' בן) הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, עושים רצונו, להרביץ תורה ברבים על טהרת קודש הקדשים, בעבודה שבלב זו תפלה, לעורר את הלב לאהבה את ה' וליראה את שם הגדול והנורא. ואתחנן אליו ית' כי יהי הוי' אלקינו ואלקי אבותינו בעזרכם וישרה ברכתו במעשי ידיכם, ואור התורה תאיר במושבותיכם ותתרבה גבולכם בתלמידים בעלי תורה ועבודה.

והנה איך לסדר מוסד כזה, הלא ידוע לכם ת"ל בטוב, להיות כי לאשרכם בעצמכם זכיתם ללמוד בהמוסד הקדוש אשר יסדו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע,

כא אלה פקודי המשפן משפן העדת אשר
פקד על-פי משה עבדת הלוים ביד איתמר
בן-אהרן הכהן כס"י: כב ובצלאל בן-אורי בן
חור למטה יהודה עשה את כל-אשר-צוה
יהוה את-משה כס"י: כג ואתו אהליאב בן
אחיסמך למטה-דן חרש וחשב ורקם
בתכלת ובארגמן ובתולעת השני ובשש: ס
לד כד כל-הזהב העשוי למלאכה בכל מלאכת
הקדש ויהי זהב התנופה תשע ועשרים
כפר ושבע מאות ושלושים שקל בשקל

רש"י

כא אליו מניני משפנא משפנא
דסדודותא די אתמני על מימרא
דמשה פלחן ליואי בידא
דאיתמר בר אהרן כהנא:
כב ובצלאל בר אורי בר חור
לשכטא דיהודה עבד ית כל די
פקיד יי ית משה: כג ועמה
אהליאב בר אחיסמך לשכטא
דדן נגר ואמן וציר בתכלא
ובארגונא ובצבע זהורי ובבוצא:
כד כל דהבא דאתעבד לעבדא
בכל עבדת קודשא ויהוה דהב
אדמותא עסרין ותשע פקדין
ושבע מאה ותלתין סלעין בסלעי

ו'יקהל', תחלה המשפן ואהלו, ואחר-כך הכלים.
אלא מירי לענין צווי לפועל, איך יפעל פסדר,
ותמצא בפרשת 'כ"י-תשא': "ראה קראתי בשם
בצלאל וגו'", הזכיר מתחלה "את אהל מועד",
ואחר כך הכלים, אבל לענין להתנדב להקין מה
שיהיו צריכין מה לי מה שמתנדב תחלה, ועין
בתוספות פרק ה'רואה (ברכות נט). ואם תאמר, מנלן
שמשה רבינו עליו השלום צוה לבצלאל הפך
הענין? ויש לומר דכתיב בפרשת ו'יקהל': "ויקרא
משה אל בצלאל ואל אהליאב וגו'" וקצר מה
שדבר עמם, והאי קרא מדכתיב: "כל אשר צוה
ה' את משה" חזינן דהיה מצוה להם בהפך, ודוק
(היטב), אומר לו בצלאל: מנהג העולם לעשות
תחלה בית, ואחר כך משים כלים בתוכו. אומר לו:
כך שמעתי מפי הקדוש ברוך הוא. אומר לו משה:
בצל אל היית? כי בודאי כך צוה לי הקדוש ברוך
הוא, וכן עשה, המשפן תחלה ואחר כך עשה
כלים: (כד) כפר. ששים מנה, ומנה של קדש
כפול היה, הרי הכפר ק"כ מנה, והמנה כ"ה
סלעים, הרי כפר של קדש שלשת אלפים שקלים.
לפיכך, מנה בפרוטרוט כל השקלים שפחותין

(כא) אלה פקודי. בפרשה זו נמנו כל משקלי
נדבת המשפן לפסוף, ולזהב ולנחשת, ונמנו כל
כליו לכל עבודתו: המשפן משפן. שתי פעמים,
רמז למשפן שנתמשפן בשני חרפנין על עונותיהן
של ישראל: משפן העדת. עדות לישראל, שותר
להם הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל, שהרי
השירה שכינתו ביניהם: עבדת הלוים. פקודי
המשפן וכליו, הוא עבודה המסורה ללוים במדבר
לשאת ולהוריד ולהקים, איש איש למשאו המפקד
עליו כמו שנאמר בפרשת נשא: ביד איתמר. הוא
היה פקיד עליהם למסר לכל בית אב עבודה
שעליו: (כב) ובצלאל בן-אורי וגו' עשה את
כל-אשר-צוה ה' את-משה. אשר צוה אותו משה
אין כתיב כאן, אלא 'כל אשר צוה ה' את משה',
אפלו דברים שלא אמר לו רבו, הספימה דעתו
למה שנאמר למשה בסיני, כי משה צוה לבצלאל
לעשות תחלה כלים ואחר-כך משפן (לא לענין
צווי להתנדב קאמר, דהא אדרבה להפך צוה
הקדוש ברוך הוא בפרשת 'תרומה', מתחלה
הכלים: שלחן, מנורה, יריעות, ואחר-כך צווי
הקדשים. וצווי משה רבינו עליו השלום, ריש

קודשׁא: כה וכסף מניני כנשתא
מאה כפרין ואלף ושבע מאה
ושבעין וחמשה סלעין בסלעי
קודשׁא: כו תקלא לגלגלתא
פלגות סלעא בסלעי קודשׁא לכל
דעבר על מניניא מבר עסרין
שנין ולעלא לשית מאה ותלתא
אלפין וחמש מאה וחמשין:
כו וזהו מאה כפרין דכסף
לאתכא ית סמכי קודשׁא וית
סמכי דפרכתא מאה סמכין
למאה כפרין ככרא לסמכא:
כח וית אלפא ושבע מאה
ושבעין וחמשה עבר ווין
לעמודיא וחפא רישיהון וכבש
יתהון: כט ונחשׁא דארמותא
שבעין כפרין ותריין אלפין וארבע
מאה סלעין: ל ועבר בה ית
סמכי תרע משפן זמנא וית
מדבחא דנחשׁא וית סרדא
דנחשׁא די לה וית כל מני
מדבחא: לא וית סמכי דדרתא
סחור סחור וית סמכי תרע דרתא
וית כל ספי משפנא וית כל ספי
דרתא סחור סחור: א ומן תכלא
וארגונא וצבע זהורי עבדו

הקדשׁ כס״י: כה וכסף פקודי העדה מאת כפר
ואלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל
בשקל הקדשׁ: כו בקע לגלגלת מחצית השקל
בשקל הקדשׁ לכל העבר על־הפקודים מִן
עשרים שנה ומעלה לשש־מאות אלף
ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים כס״י:
כו ויהי מאת כפר הכסף לצקת את אדני
הקדשׁ ואת אדני הפרכת מאת אדנים למאת
הכפר כפר לאדן כס״י: ישראל כח ואת־האלף ושבע
המאות וחמשה ושבעים עשה ווים לעמודים
וצפה ראשיהם וחשק אתם כס״י: כט ונחשת
התנופה שבעים כפר ואלפים וארבע־מאות
שקל: ל ויעש בה את־אדני פתח אהל מועד
ואת מזבח הנחשת ואת־מכפר הנחשת
אשר־לו ואת כל־כלי המזבח: לא ואת־אדני
החצר סביב ואת־אדני שער החצר ואת
כל־יתדת המשכן ואת־כל־יתדת החצר
סביב: לו ומן־התכלת והארגמן ותולעת

רש״י

חצאין, עולין אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים
שקלים: (כו) לצקת. פתגומו: 'לאתכא: את
אדני הקדשׁ. של קרשי המשפן שהם מ"ח קרשים
ולקם צ"ו אדנים ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה,
וכל שאר האדנים "נחשת" כתיב בהם:
(כח) וצפה ראשיהם. של עמודים, מהן, שבכלן
כתיב: "וצפה ראשיהם וחשוקיהם כסף":
(א) ומן התכלת והארגמן וגו'. שש לא נאמר
באן, ומכאן אני אומר שאין בגדי שרד הללו בגדי

במנינם משלשת אלפים, שאין מגיעין לכפר:
(כו) בקע. הוא שם משקל של מחצית השקל:
לשש מאות אלף וגו'. כך היו ישראל, וכך עלה
מנינם אחר שהוקם המשפן בספר 'במדבר', ואף
עתה בנדבת המשפן כך היו, ומנין חצאי השקלים
של שש מאות אלף עולה מאת כפר, כל אחד של
שלשת אלפים שקלים, כיצד? שש מאות אלף
חצאין הרי הן ג' מאות אלף שלמים, הרי מאת
כפר, והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים

לבושי שמושא לשמושא
 בקודשא ועבדו ית לבושי
 קודשא די לאהרן כמא די פקיד
 יי ית משה: ב ועבד ית אפודא
 דהבא תכלא וארגונא וצבע
 זהורי ובוץ שזיר: ג ורדדו ית
 טסי דהבא וקציצו חוטין למעבד
 בגו תכלא ובגו ארגונא ובגו צבע
 זהורי ובגו בוצא עובד אמן:
 ד כתפן עבדו לה מלפפן על
 תרין סטרוהי יתלפף: ה והמנן
 תקונה די עלוהי מנה הוא
 כעובדוהי דהבא תכלא וארגונא
 וצבע זהורי ובוץ שזיר כמא די
 פקיד יי ית משה: ו ועבדו ית
 אבני בורלא משקען מרמזן
 דהב גליפן כתב מפרש על
 שמיהן בני ישראל: ז ושוי יתהון
 על כתפא דאפודא אבני דוכרנא
 לבני ישראל כמא די פקיד יי ית
 משה: ח ועבד ית חושנא עובד
 אמן כעובדי אפודא דהבא תכלא
 וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר:
 ט מרבע הנה עיף עבדו ית
 חושנא זרתא ארפה וזרתא פתיה
 עיף: י ואשלימו בה ארבעא
 סדרי אבן טבא סדרא קדמאה
 סמקו ירקו וברקו סדרא קד:

רחבו כפול: וימלאו־בו ארבעה טורי אבן טור אדם פטדה וברקת

השני עשו בגדי־שרד לשרת בקדש ויעשו
 את־בגדי הקדש אשר לאהרן באשר צוה
 יהוה את־משה כס"י: פ ע"ב בחול שני ב ויעש את־
 האפד זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש
 משזר: ג וירקעו את־פתי הזהב וקצין פתילים
 לעשות בתוך התכלת ובתוך הארגמן ובתוך
 תולעת השני ובתוך השש מעשה חשב כס"י:
 ד כתפת עשו־לו חברת על־שני כתיב קצוותיו
 קרי קצותיו חבר: ה וחשב אפדתו אשר עליו
 ממנו הוא כמעשהו זהב תכלת וארגמן
 ותולעת שני ושש משזר באשר צוה יהוה
 את־משה: ס ויעשו את־אבני השם
 מסכת משבצת זהב מפתחת פתוחי חותם
 על־שמות בני ישראל: וישם אתם על
 כתפת האפד אבני זכרון לבני ישראל באשר
 צוה יהוה את־משה: פ ח ויעש את־החשן
 מעשה חשב כמעשה אפד זהב תכלת
 וארגמן ותולעת שני ושש משזר: ט רבוע
 היה כפול עשו את־החשן זרת ארכו וזרת
 רחבו כפול: וימלאו־בו ארבעה טורי אבן טור אדם פטדה וברקת

רע"י

הנהגה, שבבגדי כהנה היה שש, אלא הם בגדים
 שמכסים בהם כלי הקדש בשעת סלוק מסעות,
 שלא היה בהם שש: (ג) וירקעו. כמו (תהלים קלו):
 "לרקע הארץ". כתרגומו: 'ורדדו טסין', היו
 מרדדין מן הנהג, אשטנדר"א פלע"ז (אויזדעהנען),
 טסין דקות. כאן הוא מלמדך היאך היו טווין את
 הנהג עם החוטין, מרדדין טסין דקין וקוצצין מהן
 פתילים לארץ הטס, לעשות אותן פתילים מערבין
 עם כל מין ומין בחשן ואפוד, שנאמר בהן "זהב",
 חוט אחד של זהב עם ששה חוטין של תכלת, וכן
 עם כל מין ומין, שכל המינים חוטן כפול ששה,
 והנהג חוט שביעי עם כל אחד ואחד:

הנהג עם החוטין, מרדדין טסין דקין וקוצצין מהן
 פתילים לארץ הטס, לעשות אותן פתילים מערבין
 עם כל מין ומין בחשן ואפוד, שנאמר בהן "זהב",
 חוט אחד של זהב עם ששה חוטין של תכלת, וכן
 עם כל מין ומין, שכל המינים חוטן כפול ששה,
 והנהג חוט שביעי עם כל אחד ואחד:

יא וסדרא תנינא אזמרגדין
שבזיז וסבהלום: יב וסדרא
תליתאה קנברי טרקיא ועין
עגלא: יג וסדרא רביעאה פרום
זמא ובורלא ופנתרי משקען
מרמצן דדהב פאשלותהון:
יד ואבניא על שמחת בני ישראל
אנין תרתי עסרי על שמחתהון
כתב מפרש בגלוף דעזקא גבר
על שמה לתרין עסר שבטין:
טו ועבדו על חושנא תפין
מתחמן עובד גדילו דהב דכי:
טז ועבדו תרתין מרמצן דדהב
ותרתין עזקן דדהב ויהבו ית
תרתי עזקתא על תרין סטרי
חושנא: יז ויהבו תרתין גדילתא
דהב על תרתין עזקתא על סטרי
חושנא: יח וית תרתין גדילתא
דעל תרתין סטרוהי יהבו על
תרתי מרמצתא ויהבון על כתפי
אפודא לקבל אפיה: יט ועבדו
תרתי עזקן דדהב ושוואו על
תרין סטרי חושנא על ספתה די
לעברא דאפודא מלגיו: כ ועבדו
תרתי עזקן דדהב ויהבון על
תרתי כתפי אפודא מלרע
מלקבל אפיה לקבל בית לופי
מעלוי להמן אפודא: כא ויחדון
ית חושנא מעזקתה לעזקתא
דאפודא בחוטא דתכלתא למיהוי
על המן אפודא ולא יתפרק
חושנא מעלוי אפודא כמא די
פקיד יי ית משה: כב ועבד ית
מעילא דאפודא עובד מחי גמיר
תכלא: כג ופום מעילא כפיל
לגוה כפום שרנן תורא מקף
לפומה סחור סחור לא יתבוע:

הטור האחד: יא והטור השני נפך ספיר
ויהלם: יב והטור השלישי לשם שבו
ואחלמה: יג והטור הרביעי תרשיש שהם
וישפה מוספת משבצת זהב במלאהם:
יד והאבנים על שמחת בני ישראל הנה שתיים
עשרה על שמחתם פתוחי חתם איש על שמו
לשנים עשר שבט: טו ויעשו על החשן
שרשרת גבלת מעשה עבת זהב טהור:
טז ויעשו שתי משבצת זהב ושתי טבעת זהב
ויתנו את שתי הטבעת על שני קצות
החשן: יז ויתנו שתי העבתת הזהב על שתי
הטבעת על קצות החשן: יח ואת שתי קצות
שתי העבתת נתנו על שתי המשבצת ויתנם
על כתפת האפד אל מול פניו: יט ויעשו שתי
טבעת זהב וישומו על שני קצות החשן
על שפתו אשר אל עבר האפד ביתה:
כ ויעשו שתי טבעת זהב ויתנם על שתי
כתפת האפד מלמטה ממול פניו לעמת
מחברתו ממעל לחשב האפד: כא וירכסו
את החשן מטבעתיו אל טבעת האפד
בפתיל תכלת להיות על חשב האפד ולא
יזח החשן מעל האפד כאשר צוה יהוה
את משה: כב שלישי כב ויעש את מעיל האפד
מעשה ארג כליל תכלת: כג ופיה המעיל
בתוכו כפי תחרא שפה לפיו סביב לא יקרע:

כַּד וַיַּעֲשׂוּ עַל־שׁוּלֵי הַמַּעִיל רִמּוֹנֵי תְּכֵלֶת
וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מִשְׁזֹר: כה וַיַּעֲשׂוּ פַעֲמָנֵי
זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת־הַפַּעֲמָנִים בְּתוֹךְ
הָרִמּוֹנִים עַל־שׁוּלֵי הַמַּעִיל סָבִיב בְּתוֹךְ
הָרִמּוֹנִים: כו פַּעֲמָן וְרִמָּן פַּעֲמָן וְרִמָּן עַל־שׁוּלֵי
הַמַּעִיל סָבִיב לְשָׂרֵת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: ס כו וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּתַח שֶׁשׁ
מַעֲשֵׂה אֹרֶג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו: כח וְאֵת הַמִּצְנֶפֶת
שֶׁשׁ וְאֶת־פָּאֲרֵי הַמִּגְבָּעַת שֶׁשׁ וְאֶת־מִכְנָסֵי
הַבֶּד שֶׁשׁ מִשְׁזֹר כס"י: כט וְאֶת־הָאֲבֵט שֶׁשׁ
מִשְׁזֹר וְתְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשֵׂה
רָקָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס 5 וַיַּעֲשׂוּ
אֶת־צִיץ נֹזֵר־הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו
מִכְתָּב פְּתוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה: לא וַיִּתְּנוּ
עָלָיו פֶּתִיל תְּכֵלֶת לְתֵת עַל־הַמִּצְנֶפֶת
מִלְמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כס"י: ס

רש"י

כד ועבדו על שפולי מעילא
רמוני תכלא וארגונא וצבע זהורי
שזיר: כה ועבדו זגיא דהב דכי
ויהבו ית זגיא בגו רמוניא על
שפולי מעילא סחור סחור בגו
רמוניא: כו זגא ורמוניא זגא
ורמוניא על שפולי מעילא סחור
סחור לשמשא כמא די פקיד יי
ית משה: כז ועבדו ית פתונין
דבוצא עובד מחי לאהרן
ולבנוהי: כח וית מצנפתא
דבוצא וית שבח כובעיא דבוצא
וית מכנסי בוצא דבוץ שזיר:
כט וית המניא דבוץ שזיר
ותכלא וארגונא וצבע זהורי
עובד ציר כמא די פקיד יי ית
משה: ל ועבדו ית ציצא כלילא
דקודשא דהב דכי וכתבו עלוהי
גליפן כתב מפרש קדש ליי:
לא ויהבו עלוהי חוטא תכלתא
למתן על מצנפתא מלעלא כמא
די פקיד יי ית משה:

במצחו? והיו קבועין בו חוטי תכלת לשני ראשי
ובאמצעיתו, שבהן קושרו ותולהו במצנפת כשהוא
בראשו, ושני חוטין היו בכל קצה וקצה, אחת
ממעל ואחת מתחת לצד מצחו, וכן באמצעו, שפך
הוא נוח לקשר, ואין דרך קשירה בפחות משני
חוטין. לכך נאמר על פתיל תכלת: "ועליו פתיל
תכלת". וקושר ראשיהם השנים כלם יחד מאחוריו
למול ערפו, ומושיבו על המצנפת. ואל תתמה
שלא נאמר: 'פתילי תכלת', הואיל ומרבין הן,
שהרי מצנינו בחשן ואפוד "ויכסו את החשן וגו'",
ועל כרחוק, פחות משנים לא היו, שהרי בשני
קצות החשן היו ב' טבעות החשן, וכב' בתפות
האפוד היו ב' טבעות האפוד שפגגדן, ולפי דרך

(כח) וְאֶת־פָּאֲרֵי הַמִּגְבָּעַת. תפארת המגבעות,
המגבעות המפארות: (לא) לְתֵת עַל הַמִּצְנֶפֶת
מִלְמַעְלָה. ועל ידי הפתילים היה מושיבן על
המצנפת כמין פתר, ואי אפשר לומר הציץ על
המצנפת, שהרי בשחיטת קדשים שנינו: 'שערו
היה נראה בין ציץ למצנפת, ששם מניח תפלין,
והציץ היה נתון על המצח'. הרי המצנפת למעלה
והציץ למטה, ומהו "על המצנפת מלמעלה"?
ועוד הקשיתי בה: כאן הוא אומר "ויתנו עליו
פתיל תכלת", ובענין הצוואה הוא אומר (לעיל כח):
"ושמת אתו על־פתיל תכלת", ואומר אני: פתיל
תכלת זה, חוטין הן לקשרו בהן במצנפת, לפי
שהציץ אינו אלא מאזן לאזן, ובמה יקשרנו

לב ושלמים כל פלחן משפנא
משפן זמנא ועבדו בני ישראל
ככל די פקיד יי ית משה פן
עבדו: לג ואיתיאו ית משפנא
למשה ית משפנא וית כל מנוהי
פורפוהי דפוחי עברוהי
ועמודוהי וסמכוהי: לד וית
חופאה משכי דדכרי מסמקי וית
חופאה משכי דסגונא וית
פרכתא דפרסא: לה ית ארונא
דסהדותא וית אריחוהי וית
כפרתא: לו ית פתורא ית כל
מנוהי וית לחם אפיא: לז ית
מנרתא דכיתא ית בוצינהא
בוציני סדרא וית כל מנהא וית
משחא דאנהרותא: לח וית
מדבחא דדבבא וית משחא
דרבנותא וית קטרת בוסמיא וית
פרסא דתרע משפנא: לט ית
מדבחא דנחשא וית סדרא
דנחשא דילה ית אריחוהי וית כל
מנוהי ית פיורא וית בסיסה:
מ ית סרדי דדרתא ית עמודהא
וית סמכהא וית פרסא לתרע
דרתא ית אטונוהי וספהא וית כל
מני פלחן משפנא למשפן זמנא:
מא ית לבושי שמושא לשמשא
בקודשא ית לבושי קודשא
לאהרן כהנא וית לבושי כנוהי
לשמשא: מב ככל די פקיד יי ית
משה פן עבדו בני ישראל ית כל

לב ויתכל כל עבדת משפן אהל מועד ויעשו
בני ישראל ככל אשר צוה יהוה את משה
בן עשו כס"י: פ רביעי לג ויביאו את המשפן
אל משה את האהל ואת כלכליו קרסיו
קרשיו כתיב בריחו קרי בריחו ועמדיו ואדניו כס"י:
לד ואת מכסה עזרת האילם המאדמים ואת
מכסה עזרת התחשים ואת פרכת המסך:
לה את ארון העדת ואת כפדיו ואת הכפרת:
לו את השלחן את כלכליו ואת לחם הפנים:
לז את המנרה הטהרה את נרתיה נרת
המערכה ואת כלכליה ואת שמן המאור:
לח ואת מזבח הזהב ואת שמן המשחה ואת
קטרת הסמים ואת מסך פתח האהל:
לט את | מזבח הנחשת ואת מכפר הנחשת
אשר לו את כפדיו ואת כלכליו את הכיור
ואת כנו: מ את קלעי החצר את עמודיה
ואת אדניה ואת המסך לשער החצר את
מיתריו ויתדיתה ואת כלכלי עבדת המשפן
לאהל מועד: מא את בגדי השרד לשרת
בקדש את בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת
בגדי בניו לכהן: מב ככל אשר צוה יהוה

רש"י

הקדוש ברוך הוא הקמתו, שלא היה יכול להקימו
שום אדם מחמת כבוד הקדשים, שאין כח באדם
לזקפן, ומשה העמידו. אמר משה לפני הקדוש
ברוך הוא: איך אפשר הקמתו על ידי אדם? אמר
לו: עסק אתה בידך, נראה במקימו, והוא נזקק

קשירה ד' חוטין היו, ומכל מקום, פחות משנים
אי אפשר: (לב) ויעשו בני ישראל. את
המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו': (לג) ויביאו
את המשפן וגו'. שלא היו יכולין להקימו, ולפי
שלא עשה משה שום מלאכה במשפן הנית לו

אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־
הָעֲבֹדָה: ^{מג} וַיֹּרֶא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה
וְהֵנִיחַ עֲשׂוֹ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בֶּן עֲשׂוֹ
וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה כִּשְׁ"י: ^פ חֲמִישִׁי ^מ א וַיִּדְבֹּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^ב בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ
הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תָּקִים אֶת־מִשְׁכַּן אֹהֶל
מוֹעֵד: ^ג וְשִׁמַּת שֵׁם אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסִכַּת
עַל־הָאָרֶץ אֶת־הַפְּרֹכֶת כִּשְׁ"י: ^ד וְהֵבֵאתָ אֶת־
הַשְּׁלֶחָן וְעֵרַכְתָּ אֶת־עֲרֻכּוֹ וְהֵבֵאתָ אֶת־
הַמִּנְחָה וְהֵעַלִיתָ אֶת־נִרְתִּיהָ כִּשְׁ"י: ^ה וְנִתְּתָהּ
אֶת־מִזְבַּח הַזֹּהֵב לְקֹטֶרֶת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדוּת
וְשִׁמַּת אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לְמִשְׁכָּן: ^ו וְנִתְּתָה אֶת
מִזְבַּח הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד:
^ז וְנִתְּתָה אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ
וְנִתְּתָה שֵׁם מַיִם: ^ח וְשִׁמַּת אֶת־הַחֹצֵר סָבִיב
וְנִתְּתָה אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֹצֵר: ^ט וְלָקַחְתָּ אֶת־
שָׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־
אֲשֶׁר־בּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה
קֹדֶשׁ: ^י וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־
כֵּלָיו וּקְדַשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ
קְדָשִׁים: ^{יא} וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כֵּנּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ: ^{יב} וְהִקְרַבְתָּ

פְּלִחְנָא: ^{מג} וַחֲזָא מֹשֶׁה יְת כָּל
עֲבֹדָתָא וְהָא עֲבָדוּ יְתָה כְּמָא דִּי
פְּקִיד יִי בֶּן עֲבָדוּ וּבְרִיךְ יְתָהוֹן
מֹשֶׁה: ^א וּמְלִיל יִי עִם מֹשֶׁה
לְמִימַר: ^ב בְּיוֹמָא יִרְחָא קְדָמָא
בְּחַד לִירְחָא תָקִים יְת מִשְׁכָּנָא
מִשְׁכָּן זְמָנָא: ^ג וְתִשְׁוִי תָמָן יְת
אַרְוֹנָא דְסִהְדוּתָא וְתִשְׁל עַל אַרְוֹנָא
יְת פְּרֹכְתָא: ^ד וְתַעַל יְת פִּתּוּרָא
וְתִסְדֹּר יְת סִדְרָה וְתַעַל יְת מִנְרֵתָא
וְתִדְלַק יְת בּוֹצִינְיָהָא: ^ה וְתָתָן יְת
מִדְבָּחָא דְדִּהְבָא לְקֹטֶרֶת בּוֹסְמִיָא
קָדָם אַרְוֹנָא דְסִהְדוּתָא וְתִשְׁוִי יְת
פְּרָסָא דְתִרְעָא לְמִשְׁכָּנָא: ^ו וְתָתָן
יְת מִדְבָּחָא דְעֹלָתָא קָדָם תִּרְעָא
מִשְׁכָּנָא מִשְׁכָּן זְמָנָא: ^ז וְתָתָן יְת
כִּיֹּרָא בֵּין מִשְׁכָּן זְמָנָא וּבֵין
מִדְבָּחָא וְתָתָן תָּמָן מַיָא:
^ח וְתִשְׁוִי יְת דִּרְתָא סְחוּר סְחוּר
וְתָתָן יְת פְּרָסָא דְתִרְעָא דִּרְתָא:
^ט וְתַסֵּב יְת מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא
וְתִרְבִּי יְת מִשְׁכָּנָא וְיְת כָּל דִּי בִּיה
וְתִקְדֵּשׁ יְתָה וְיְת כָּל מְנוּהִי וְיִהִי
קוֹדֶשׁ: ^י וְתִרְבִּי יְת מִדְבָּחָא
דְעֹלָתָא וְיְת כָּל מְנוּהִי וְתִקְדֵּשׁ יְת
מִדְבָּחָא וְיִהִי מִדְבָּחָא קָדֵשׁ
קוֹדֶשִׁין: ^{יא} וְתִרְבִּי יְת כִּיֹּרָא וְיְת
בְּסִיסָה וְתִקְדֵּשׁ יְתָה: ^{יב} וְתִקְרַב
יְת אֹהֶרֶן וְיְת בְּנוֹהִי לְתִרְעָא מִשְׁכָּן

רש"י

עֲלִינוּ וְגו' ", והוא אֶחָד מִי"א מְזֻמְרִים שֶׁבְּתַפְלָה
לְמֹשֶׁה: (ג) וְסִכַּת עַל־הָאָרֶץ. לְשׁוֹן הֶגְנָה, שֶׁהָיָה
מִחֻצָּה הֵיטָה: (ד) וְעֵרַכְתָּ אֶת עֲרֻכּוֹ. שְׁתֵּי
מַעֲרָכוֹת שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים:

וְקָם מֵאֲלִיו, וְהָיָה שְׁנֵאֲמַר: "הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן", הוֹקֵם
מֵאֲלִיו, מְדַרְשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא: (מג) וַיְבָרֶךְ אֹתָם
מֹשֶׁה. אָמַר לָהֶם: יְהִי רָצוֹן שְׁתַּשְׁרָה שְׁכִינָה
בְּמַעֲשֶׂה יְדִיכֶם, (תהלים צ): "וְיִהִי נֶעֱם ה' אֱלֹהֵינוּ

זמנא ותסחי יתהון במינא: יג ותלבש ית אהרן ית לבושי קודשא ותרבי יתה ותקדש יתה וישמש קדמי: יד וית בנוהי תקרב ותלבש יתהון פתונין: טו ותרבי יתהון כמא די רבינא ית אבוהון וישמשון קדמי ויהי למיהוי להון רבותהון לכהנות עלם לדריהון: טז ועבד משה ככל די פקיד יי יתה פן עבד: יז והיה בירחא קדמא בשתא תנינא בחד לירחא אתקם משכנא: יח ואקם משה ית משכנא ויהב ית סמכוהי ושווי ית דפוהי ויהב ית עברוהי ואקם ית עמודוהי: יט ופרס ית פרסא על משכנא ושווי ית חופא דמשכנא עלוהי מלעלא כמא די פקיד יי ית משה: כ ונסיב ויהב ית סהדותא לארונא ושווי ית אריחא על ארונא ויהב ית כפרתא על ארונא מלעלא: כא ואעל ית ארונא למשכנא ושווי ית פרקתא דפרסא ואטל על ארונא דסהדותא כמא די פקיד יי ית משה: כב ויהב ית פתורא במשכן זמנא על צדא דמשכנא צפונא מברא לפרקתא: כג וסדר עלוהי סדור דלחם קדם יי כמא די פקיד יי ית משה: כד ושווי ית מנרתא במשכן זמנא לקבל פתורא על צדא דמשכנא את-משה: ס כד וישם

את-אהרן ואת-בניו אל-פתח אהל מועד ורחצת אתם במים: י והלבשת את-אהרן את בגדי הקדש ומשחת אתו וקדשת אתו וכתן לי: יד ואת-בניו תקריב והלבשת אתם כתנת: טו ומשחת אתם באשר משחת את-אביהם וכהנו לי והייתה להיות להם משחתם לכהנת עולם לדורתם: טז ויעש משה ככל אשר צוה יהוה אתו פן עשה: ס שיש יי ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוכם המשכן: יח ויקם משה את-המשכן ויתן את-אדניו וישם את-קרשיו ויתן את-בריחיו ויקם את-עמודיו: יט ויפרש את-האהל על-המשכן וישם את-מכסה האהל עליו מלמעלה באשר צוה יהוה את-משה כס"י: ס כ ויקח ויתן את-העדת אל-הארץ וישם את-הבדים על-הארץ ויתן את-הכפרת על-הארץ מלמעלה כס"י: כא ויבא את-הארץ אל-המשכן וישם את פרכת המסך ויסד על ארון העדות באשר צוה יהוה את-משה: ס כב ויתן את-השלחן באהל מועד על ירך המשכן צפנה מחוץ לפרכת כס"י: כג ויערך עליו ערך לחם לפני יהוה באשר צוה יהוה את-המנרה באהל מועד נכח השלחן על ירך

רש"י

(יט) ויפרש את האהל. הן יריעות העזים: צפנה. (יומא לג) ברחצי הצפוני של רחב הפית: (כ) את העדת. הלוחות: (כב) על ירך המשכן ירך. פתרגומו: 'צדא', פירך הנה שהוא בצדו של

לְדְרוּמָא: כה ואֲדַלֵּק בּוֹצִינְהָא
 קָדָם יי פָּמָא דִּי פִקִּיד יי ית
 מִשָּׁה: כו וְשׁוּי ית מִדְּבָחָא
 דְּדִהָבָא בְּמִשְׁכָּן זִמְנָא קָדָם
 פִּרְכָּתָא: כז וְאַקְטֵר עֲלוּהִי קְטֹרֶת
 בּוֹסְמִין פָּמָא דִּי פִקִּיד יי ית
 מִשָּׁה: כח וְשׁוּי ית פִּרְסָא דְתִרְעָא
 לְמִשְׁכָּנָא: כט וְיֵת מִדְּבָחָא
 דְּעֻלְתָּא שׁוּי בְּתִרְעָא מִשְׁכָּנָא מִשְׁכָּן
 זִמְנָא וְאַסֵּק עֲלוּהִי ית עֻלְתָּא וְיֵת
 מִנְחָתָא פָּמָא דִּי פִקִּיד יי ית
 מִשָּׁה: ל וְשׁוּי ית פִּיּוּרָא בִּין
 מִשְׁכָּן זִמְנָא וּבִין מִדְּבָחָא וְיֵהֱב
 תַּמָּן מִיָּא לְקָדוֹשׁ: לא וְיִקְדָּשׁוּן
 מִנָּה מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּבְנוֹהִי ית
 יְדִיהוֹן וְיֵת רִגְלִיהוֹן:
 לב בְּמַעֲלֵהוֹן לְמִשְׁכָּן זִמְנָא
 וּבְמִקְרָבֵהוֹן לְמִדְּבָחָא וְיִקְדָּשׁוּן
 פָּמָא דִּי פִקִּיד יי ית מִשָּׁה:
 לג וְאַקָּם ית דִּרְתָּא סָחוּר סָחוּר
 לְמִשְׁכָּנָא וּלְמִדְּבָחָא וְיֵהֱב ית
 פִּרְסָא דְתִרְעָא דִּרְתָּא וְשִׁינֵי מִשָּׁה
 ית עֲבִידָא: לד וְחָפָא עֲנָנָא ית
 מִשְׁכָּן זִמְנָא וְיִקְרָא דִּי אֲתַמְלִי ית
 מִשְׁכָּנָא: לה וְלֹא יָכִיל מִשָּׁה
 לְמַעַל לְמִשְׁכָּן זִמְנָא אָרִי שָׂרָא

הַמִּשְׁכָּן נִגְבָּה: כה וַיַּעַל הַנֹּרֹת לִפְנֵי יְהוָה
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס כו וַיֵּשֶׁם
 אֶת־מִזְבַּח הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת:
 כז וַיִּקְטֹר עָלָיו קְטֹרֶת סָמִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת־מֹשֶׁה רַשִׁי: ס (שביעי)* כח וַיֵּשֶׁם אֶת־מִסְךְ
 הַפֶּתַח לְמִשְׁכָּן: כט וְיָאֵת מִזְבַּח הָעֹלָה שָׁם
 פֶּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה
 וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת־מֹשֶׁה רַשִׁי: ס ל וַיֵּשֶׁם אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל
 מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרַחֲצָה:
 לא וַרְחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם
 וְאֶת־רִגְלֵיהֶם רַשִׁי: לב בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
 וּבִקְרַבְתֶּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחֲצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה
 יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה רַשִׁי: ס לג וַיָּקָם אֶת־הַחֹצֵר
 סָבִיב לְמִשְׁכָּן וְלַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת־מִסְךְ שַׁעַר
 הַחֹצֵר וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת־הַמִּלֻּאכָה: פ לד וַיְכַסּוּ
 הָעֲנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וּכְבוֹד יְהוָה מָלָא
 אֶת־הַמִּשְׁכָּן: לה וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל־אֹהֶל

* שביעי לשמו"ת ולחת"ת בלבד (לא לקריאה בציבור)

רש"י

מִמֶּנּוּ מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּבְנָיו. יום שְׁמִינִי לְמִלּוּאִים
 הָשׁוּוּ כָּלֶם לְכַהֲנָה, וְתַרְגּוּמוֹ: 'וַיִּקְדָּשׁוּן מִנִּיה'. בו
 פִּיּוֹם קָדֵשׁ מִשָּׁה עֲמָהֶם: (לב) וּבִקְרַבְתֶּם. כְּמוֹ
 וּבִקְרַבְתֶּם, כְּשִׁינְיָרְכוּ: (לה) וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא
 אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד. (תורת כהנים פרשת ויקרא) וְכַתּוּב
 אֶחָד אוֹמֵר (במדבר ז'): "וּבִכְבֹּא מֹשֶׁה אֶל אֹהֶל
 מוֹעֵד", בָּא הַפֶּתַח הַשְּׁלִישִׁי וְהַכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם: "כִּי
 שָׁכַן עָלָיו הָעֲנָן". אָמַר מַעֲתָה: כָּל זֶמֶן שֶׁהָיָה
 עָלָיו הָעֲנָן, לֹא הָיָה יָכֹל לָבוֹא. נִסְתַּלַּק הָעֲנָן, נִכְנַס

אָדָם: (כז) וַיִּקְטֹר עָלָיו קְטֹרֶת. שְׁחִירִית וְעֲרִבִית,
 כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל ל'): "בִּפְקֹד בִּפְקֹד בְּהִיטִיבוֹ אֶת
 הַנֹּרוֹת וְגו'": (כט) וַיַּעַל עָלָיו וְגו'. אָף בַּיּוֹם
 הַשְּׁמִינִי לְמִלּוּאִים, שֶׁהוּא יוֹם הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁמֶשׁ
 מֹשֶׁה וְהַקָּרִיב קָרְבָּנוֹת צָבוּר, חוּץ מֵאוֹתָן שֶׁנֶּצְטָוָה
 אֲהֲרֹן בוֹ בַּיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ט): "קָרֵב אֶל הַמִּזְבֵּחַ
 וְגו'": אֶת־הָעֹלָה. עֲלֵת הַתָּמִיד: וְאֶת־הַמִּנְחָה.
 מִנְחַת נֶסְכִּים שֶׁל תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל כט):
 "וְעֹשֶׂרֶן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן וְגו'": (לא) וַרְחֲצוּ

מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הָעֶנָן וּכְבוֹד יְהוָה מָלֵא
 אֶת־הַמִּשְׁכָּן רַש"י: לו וּבְהֶעָלֹת הָעֶנָן מֵעַל
 הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם:
 לו וְאִם־לֹא יַעֲלֶה הָעֶנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יוֹם
 הָעֲלֹתוֹ: לח כִּי עֲנַן יְהוָה עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם
 וְלַיְלָה תִּהְיֶה לֵּילָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל
 בְּכָל־מַסְעֵיהֶם רַש"י: חזק

צ"ב פסוקים, בלוי כל סימן.

עֲלוּהִי עֲנָנָא וִיקְרָא דִּי אֲתַמְלִי יְת
 מִשְׁכְּנָא: לו וּבִאֲסִתְלָקוֹת עֲנָנָא
 מִעָלְי מִשְׁכְּנָא נְטָלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּכָל מְטָלְגִיהוֹן: לו וְאִם לֹא
 יִסְתַּלַּק עֲנָנָא וְלֹא נְטָלִין עַד יוֹמָא
 דִּאֲסִתְלָקוֹתָהּ: לח אֲרִי עֲנָנָא
 יִקְרָא דִּי עַל מִשְׁכְּנָא בִּימָמָא
 וְחִיזוּ אֲשֵׁתָא הָוִי בְּלִילָא בֵּה
 לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל
 מְטָלְגִיהוֹן: חזק

רש"י

וּמִדְבַּר עֲמוֹ: (לח) לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל לְמַסְעֵיו, וְכֵן (במדבר לג): "אֵלֶּה מַסְעֵי", לְפִי
 בְּכָל־מַסְעֵיהֶם. בְּכָל מָסַע שֶׁהָיוּ נֹסְעִים, הָיָה שְׂמִמָּקוֹם הַחֲנִיָּה חֲזָרוּ וְנָסְעוּ. לָכֵן נִקְרְאוּ כָּל
 הָעֲנָן שׁוֹכֵן בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יָחֲנוּ שָׁם. מָקוֹם חֲנִיָּתָן
 אֵף הוּא קְרוֹי מָסַע, וְכֵן (בראשית יג): "וַיֵּלֶךְ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי
 שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
 ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
 מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזָרְחִים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַבִּינָנֵם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אֲרֵךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֵלָהּ
 עֲשֶׂר וּכְבוֹד. וְיִ חֲפִץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

מדִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתֵּפֶר, שִׁמְקוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנֵט חוֹגְרִים בַּתְּחִילָת
 שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

קריאה לשבת ור"ח (שביעי - לקריאה בציבור)

ט וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כַבָּשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת
 מִנְּחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ: י עֹלֹת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ עַל־עֹלֹת הַתְּמִיד
 וְנִסְכָּהּ: פ י וּבְרָאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר
 שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד בְּכָשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: יב וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים
 סֶלֶת מִנְּחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לֶפָר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת מִנְּחָה
 בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאֵיל הָאֶחָד: יג וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֶלֶת מִנְּחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן

לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד עֲלֵה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה: י וְנִסְפִיָּהֶם חֲצִי הַהֵינָּה
יְהִי לַפָּר וּשְׁלִישַׁת הַהֵינָּה לְאִיל וּרְבִיעֶת הַהֵינָּה לִכְבֹּשׁ יִין זֹאת עֲלֵת
חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה: טו וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה
עַל־עֲלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ס

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִז־חַיִּים הִיא לַמִּחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרִכִּינָעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יי חֲפִץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתּוֹפֵר, שִׁמְקוֹם הַתּוֹפֵר יִהְיֶה בְּאֻמְצֵעַ הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

קריאה לשבת פרשת שקלים (מפטיר - לקריאה בציבור)

יֵא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יב כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כָּפָר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בִּפְקֹד אֹתָם וְלֹא־יְהִי בָהֶם
נֶגֶף בִּפְקֹד אֹתָם: יג זֶה ׀ יִתְּנוּ כָל־הָעֵבֶר עַל־הַפְּקֻדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל
בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשִׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה:
יד כָּל הָעֵבֶר עַל־הַפְּקֻדִים מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה:
טו הָעֶשֶׂיר לֹא־יִרְפָּה וְהַדֹּל לֹא יִמְעִיט מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל לָתֵת אֶת־
תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיהֶם: טז וְלִקְחָתָּ אֶת־כֶּסֶף הַכֹּפָרִים מֵאֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אוֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לְזָכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיהֶם: פ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִז־חַיִּים הִיא לַמִּחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרִכִּינָעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יי חֲפִץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוח. *האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

הפטרת פקודי לשמו"ת במלכים א פרק ז

ז נא ותשלם כל־המלאכה אשר עשה המלך שלמה בית יהוה ויבא שלמה את־קדשי | דוד אביו את־הכסף ואת־הזהב ואת־הכלים נתן באצרות בית יהוה: ח אִזּו יקהל שלמה את־זקני ישראל את־כל־ראשי המפות נשיאי האבות לבני ישראל אל־המלך שלמה ירושלם להעלות את־ארון ברית־יהוה מעיר דוד היא ציון: ד ויקהלּוּ אל־המלך שלמה כל־איש ישראל בירח האתנים בחג הוא החדש השביעי: ג ויבאו כל זקני ישראל וישאו הכהנים את־הארון: ד ויעלו את־ארון יהוה ואת־אהל מועד ואת־כל־כלי הקדש אשר באהל ויעלו אתם הכהנים והלוים: ה והמלך שלמה וכל־עדת ישראל הנועדים עליו אתו לפני הארון מזבחים צאן ובקר אשר לא־יספרו ולא ימנו מרב: ו ויבאו הכהנים את־ארון ברית־יהוה אל־מקומו אל־דביר הבית אל־קדש הקדשים אל־תחת כנפי הכרוכים: ז כי הכרוכים פרשים כנפים אל־מקום הארון ויסכו הכרבים על־הארון ועל־בדיו מלמעלה: ח ויארכּוּ הכהדים ויראו ראשי הכהדים מן־הקדש על־פני הדביר ולא יראו החוצה ויהיו שם עד היום הזה: ט אין בארון רק שני לחות האבנים אשר הנח שם משה בחרב אשר ברת יהוה עם־בני ישראל בצאתם מארץ מצרים: י ויהי בצאת הכהנים מן־הקדש והענן מלא את־בית יהוה: יא ולא־יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני הענן כי־מלא כבוד־יהוה את־בית יהוה: יב אז אמר שלמה יהוה אמר לשכן בערפל: יג בנה בניתי בית וכל לך מכון לשבתך עולמים: יד ויסב המלך את־פניו ויברך את כל־קהל ישראל וכל־קהל ישראל עמד: טו ויאמר ברוך יהוה אלהי ישראל אשר דבר בפיו את דוד אבי ובניו מלא לאמר: טז מן־היום אשר הוצאתי את־עמי את־ישראל ממצרים לא־בחרתי בעיר מכל שבטי ישראל לבנות בית להיות שמי שם ואבחר בדרך להיות על־עמי ישראל: יז ויהי עם־ללב דוד אבי לבנות בית לשם יהוה אלהי ישראל: יח ויאמר יהוה אל־דוד אבי יען אשר היה עם־ללבך לבנות בית לשמי הטיבתי כי היה עם־ללבך: יט רק אתה לא תבנה הבית כי אם־בנך הוצא מחלציו הוא־יבנה הבית לשמי: כ ויקם יהוה את־דברו אשר דבר ואקם תחת דוד אבי ואשב | על־כפא ישראל באשר דבר יהוה ואבנה הבית לשם יהוה אלהי ישראל: כא ואשם שם מקום לארון אשר־שם ברית יהוה אשר ברת עם־אבותינו בהוציאנו אתם מארץ מצרים:

הפטרת ר"ח לשמו"ת בישעיהו פרק סו

סו א פה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הדם רגלי א־יזה בית אשר תבנו־לי וא־יזה מקום מנוחתי: ב ואת־כל־אלה ידי עשיתה ויהיו כל־אלה נאם־יהוה וא־יזה אפיט אל־עני ונכה־רוח וחרד על־דברי:

ג שוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכַּהֲאִישׁ זֹכֵחַ הַשֶּׁה עָרַף כָּלֵב מֵעֵלָה מִנְחָה דִם־חֲזִיר מִזִּכִּיר לְבִנָּה מִכֶּרֶד אֲנֹן גַּם־הֵמָּה
 בָּחֲרוּ בְּדִרְכֵיהֶם וּבִשְׁקִיזֵיהֶם נִפְשָׁם חִפְצָה: ד גַּם־אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלָלֵיהֶם וּמִגִּוְרָתָם אָבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי
 וְאִין עֹנָה דִּבְרָתִי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינִי וּבְאֲשֶׁר לֹא־חִפְצָתִי בָּחֲרוּ: ה שָׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה הַחֲרָדִים
 אֶל־דִּבְרֹו אָמְרוּ אַחֲיֵכֶם שְׂנֵאִיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן שָׁמִי יִכְבֵּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׁמְחַתְכֶם וְהֵם יִכְשׁוּ: ו קוֹל
 שְׁאוֹן מַעִיר קוֹל מִהִיכַל קוֹל יְהוָה מִשְׁלֵם גָּמוּל לְאִיכֵיו: ז בְּטָרִם תַּחֲלִיל יִלְדָה בְּטָרִם יָבֹוא חֶבֶל לָהּ
 וְהַמְלִיטָה זָכָר: ח מִי־שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם־יִוָּלֵד גּוֹי פֶּעַם אַחַת בִּי־חֲלָה
 גַּם־יִלְדָה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ: ט הֲאֵנִי אֲשַׁפִּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמוֹלִיד וְעַצְרָתִי אָמַר אֱלֹהֶיךָ:
 י שָׁמַחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ כִּהּ כָּל־אֲהֻבֶיהָ שִׁישׁוּ אֶתֶּה מְשׁוֹשׁ כָּל־הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ: יא לְמַעַן תִּינָקוּ
 וּשְׁבַעְתֶּם מִשֹּׁד תִּנְחַמְיָה לְמַעַן תִּמְצְאוּ וְהַתְעַנְּגֶתֶם מִזִּי כְבוֹדָה: יב בִּי־כֹה | אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה־אֲלֶיהָ
 כְּנֹהֵר שָׁלוֹם וְכִנְחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקֶתֶם עַל־צֶדֶל תִּנְשְׂאוּ וְעַל־כְּרָפִים תִּשְׁעֲשַׁעוּ: יג כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר
 תִּנְחַמְנוּ בֵּן אֲנֹכִי אֲנַחֲמָכֶם וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמּוּ: יד וְרֵאִיתֶם וְשִׁשׁ לְבָבְכֶם וְעַצְמוֹתֵיכֶם כְּדָשָׁא תִפְרַחְנָה וְנוֹדַעַה
 יד־יְהוָה אֶת־עֲבָדָיו וְזַעַם אֶת־אִיכֵיו: טו כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבֹוא וְכִסּוּפָה מִרְכַּבְתִּיו לְהָשִׁיב בְּחֶמֶל אָפוּ
 וְנִגְעָתוּ בְּלִבֵּי־אֲשׁ: טז כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחִרְבּוֹ אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרָבוּ חֲלָלִי יְהוָה: יז הַמִּתְקַדְּשִׁים
 וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגְּזוֹת אַחֵר אַחַת בְּתֵנֶךְ אֲכָלִי בָשָׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבֵר יַחֲדוּ יִסְפוּ נֶאֱמַר־יְהוָה:
 יח וְאֲנֹכִי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשִׁנּוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי: יט וְשִׁמְתִּי
 בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם | פְּלִיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תִּרְשִׁישׁ פּוֹל וְלוֹד מִשְׁכִּי קִשְׁתׁ תִּבֵּל וַיּוֹן הָאִיִּים הָרַחֲקִים
 אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם: כ וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם |
 מִכָּל־הַגּוֹיִם | מִנְחָה | לַיהוָה בְּסוּסִים וּבָרֶכֶב וּבִצְבִּים וּבַפָּרָדִים וּבַכְּרָוֹת עַל הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר
 יְהוָה כְּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכָלִי מִהוֹר בֵּית יְהוָה: כא וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר
 יְהוָה: כב כִּי כְּאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי נֶאֱמַר־יְהוָה בֵּן יַעֲמֹד
 זֶרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם: כג וְהָיָה מִדִּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדִּי שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ יָבֹוא כָּל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:
 כד וַיֵּצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי כִי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאֲשֶׁם לֹא תִכָּפֶה וְהָיוּ דִרְאוֹן
 לְכָל־בָּשָׂר:

כג וְהָיָה מִדִּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדִּי שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ יָבֹוא כָּל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנָבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנָבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).
שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, בעל התניא והשולחן ערוך סימן רפד סעיף יא.

הפטרת פרשת שקלים לשמו"ת ולקריאה בציבור מלכים ב יא

יֵא י וַיִּכְרֹת יְהוֹיָדָע אֶת־הַבְּרִית בֵּין יְהוָה וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם לַהֲיוֹת לָעָם לַיהוָה וּבֵין
הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם: י וַיָּבִיאוּ כָּל־עַם הָאָרֶץ בֵּית־הַפֶּעַל וַיַּתְּצֵהוּ אֶת־מִזְבְּחֹתָיו וְאֶת־צִלְמֹיו
שִׁבְרוּ הַיֵּטֵב וְאֵת מִתָּן כֹּהֵן הַפֶּעַל הָרָגוּ לִפְנֵי הַמִּזְבְּחוֹת וַיֵּשֶׁם הַכֹּהֵן פָּקֵדֹת עַל־בֵּית יְהוָה:
יט וַיִּקַּח אֶת־שָׂרֵי הַמַּאֲוֹת וְאֶת־הַכֹּהֲנִי וְאֶת־הָרָצִים וְאֵת א כָּל־עַם הָאָרֶץ וַיְרִידוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ
מִבֵּית יְהוָה וַיָּבִיאוּ דֶרֶךְ־שַׁעַר הָרָצִים בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיָּשֶׁב עַל־כַּפֵּא הַמְּלָכִים: כ וַיִּשְׁמַח
כָּל־עַם־הָאָרֶץ וְהָעִיר שִׁקְטָה וְאֶת־עַתְלִיָּהּ הִמִּיתוּ בַּחֲרֹב בֵּית הַמֶּלֶךְ:

יב א בֶּן־שֶׁבַע שָׁנִים יְהוֹאָשׁ בְּמֶלְכוֹ: ב בִּשְׁנַת־שֶׁבַע לַיהוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוֹאָשׁ וְאַרְבָּעִים שָׁנָה
מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַיִם וְשֵׁם אִמּוֹ צִבְיָה מִבְּאֵר שֶׁבַע: ג וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו יְהוָה כָּל־יָמָיו
אֲשֶׁר הוֹרָהוּ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן: ד רַק הַבָּמֹת לֹא־סָרוּ עוֹד הָעָם מִזְבָּחִים וּמִקְדָּשִׁים בְּבָמֹת:
ה וַיֹּאמֶר יְהוֹאָשׁ אֶל־הַכֹּהֲנִים כָּל־כֶּסֶף הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר־יִבָּא בֵּית־יְהוָה כֶּסֶף עֹזֵר אִישׁ
כֶּסֶף נַפְשׁוֹת עֲרָבוּ כָל־כֶּסֶף אֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל לִב־אִישׁ לְהָבִיא בֵּית יְהוָה: ו וַיִּקְחוּ לָהֶם
הַכֹּהֲנִים אִישׁ מֵאֵת מִכָּרָו וְהֵם יַחֲזִקוּ אֶת־בֶּדֶק הַבַּיִת לְכָל אֲשֶׁר־יִמָּצֵא שָׁם בְּדֵק: ז וַיְהִי
בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה לַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ לֹא־חֲזָקוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־בֶּדֶק הַבַּיִת: ח וַיִּקְרָא
הַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ לַיהוֹיָדָע הַכֹּהֵן וּלְכֹהֲנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֵדוּעַ אֵינְכֶם מְחַזְּקִים אֶת־בֶּדֶק
הַבַּיִת וְעַתָּה אֶל־תִּקְחוּ־כֶסֶף מֵאֵת מִכָּרֵיכֶם כִּי־לְבֶדֶק הַבַּיִת תִּתְּנֶהוּ: ט וַיֹּאמְרוּ הַכֹּהֲנִים
לְבַלְתִּי קָחַת־כֶּסֶף מֵאֵת הָעָם וּלְבַלְתִּי חֲזַק אֶת־בֶּדֶק הַבַּיִת: י וַיִּקַּח יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן אֶרְזֵן
אֶחָד וַיִּקַּב חֹר בְּדִלְתּוֹ וַיִּתֵּן אֹתוֹ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ מִיָּמִין בְּבֹאֲאִישׁ בֵּית יְהוָה וַנִּתְּנוּ־שָׁמָּה
הַכֹּהֲנִים שְׁמֵרֵי הַסֵּף אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף הַמִּבָּא בֵּית־יְהוָה: יא וַיְהִי כִּרְאֹתָם כִּי־רַב הַכֶּסֶף
בְּאֶרְזֵן וַיַּעַל סֵפֶר הַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיִּצְרוּ וַיִּמְנוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַנִּמְצֵא בֵּית־יְהוָה: יב וַנִּתְּנוּ
אֶת־הַכֶּסֶף הַמִּתְּכֵן עַל־יְדֵי עֹשֵׂי הַמְּלָאכָה הַמְּפָקְדִים בֵּית יְהוָה וַיּוֹצִיָּאֻהוּ לְחָרְשֵׁי הָעֵץ

וּלְבָנִים הָעֹשִׂים בֵּית יְהוָה: י וְלִגְדָּרִים וְלַחֲצָבֵי הָאֵבֶן וְלִקְנוֹת עֵצִים וְאֲבָנֵי מַחְצָב לְחֹזֶק
 אֶת־בֵּרֶק בֵּית־יְהוָה וְלִכְל אֲשֶׁר־יֵצֵא עַל־הַבַּיִת לְחֻזְקָה: י אֲדָּ לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית יְהוָה סִפּוֹת
 כֶּסֶף מְזֻמָּרוֹת מְזֻרְקוֹת חֲצִצְרוֹת כָּל־כְּלֵי זָהָב וְכִלְי־כֶסֶף מִן־הַכֶּסֶף הַמְּזוּבָּא בֵּית־יְהוָה:
 טו כִּי־לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֵהוּ וְחֻזְקוֹ־בּוֹ אֶת־בֵּית יְהוָה: טז וְלֹא יִחַשְׁבוּ אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר
 יִתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לָתֵת לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה כִּי בְּאֻמָּנָה הֵם עֹשִׂים: יז כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף
 חֲטָאוֹת לֹא יוּבָא בֵּית יְהוָה לִפְהֵגִים יִהְיוּ:

לקריאה בציבור בלבד

סו אִכָּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כֶּסֶף וְהָאָרֶץ הָדָם רַגְלֵי אִיזָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאִיזָה
 מָקוֹם מְנוּחָתִי: כג וְהָיָה מִדִּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ יָבוֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת
 לִפְנֵי אָמַר יְהוָה: כד וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בַּפָּנִי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי כִי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאֲשֶׁם
 לֹא תִכְפֶּה וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר:

כג וְהָיָה מִדִּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ יָבוֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:
 לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְיֵם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֱמֶת
 וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ
 אַחֲרָיו לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל
 הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶו הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כֶּסֶּאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
 אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשֶׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ
 יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ
 אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֶךְ שְׁמְךָ בְּכֹל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
 וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת פקודי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שישי

כל הזמנים הם על פי השעון הרגיל, במדינות בהם נהוג "שעון קיץ" (גם בישראל), צריך להוסיף שעה בתאריכים בהם נהוג שעון הקיץ.

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א		
אוסטריה וינה	6:24	6:34	8:18	8:24	9:15	9:21	10:12	10:16	17:49	17:41	18:19	18:12	17:31	18:35
אוסטרליה מלבורן	6:11	6:06	8:31	8:28	9:21	9:19	10:24	10:23	18:50	18:58	19:16	19:24	18:32	19:30
אוקראינה אודסה	6:26	6:36	8:23	8:28	9:18	9:23	10:15	10:18	17:53	17:46	18:23	18:16	17:35	18:38
אוק. דניפרופטרובסק	6:09	6:19	8:03	8:09	9:00	9:06	10:01	9:57	17:34	17:26	18:04	17:57	17:16	18:20
אוקראינה ז'יטומיר	6:36	6:46	8:26	8:32	9:26	9:32	10:22	10:27	17:57	17:49	18:29	18:21	17:39	18:45
אוקראינה קייב	6:29	6:40	8:19	8:25	9:20	9:25	10:16	10:20	17:51	17:42	18:23	18:14	17:33	18:39
איטליה מילאנו	6:50	6:59	8:48	8:53	9:42	9:47	10:39	10:43	18:18	18:12	18:48	18:41	18:00	19:02
ארגנטינה ב. איירס	6:46	6:42	9:07	9:05	9:55	9:53	10:58	10:56	19:23	19:29	19:48	19:54	19:05	20:00
ארה"ב בולטימור	6:29	6:37	8:34	8:39	9:23	9:28	10:21	10:24	18:05	18:00	18:32	18:26	17:47	18:45
ארה"ב ברוקלין נ.י.	6:21	6:29	8:24	8:28	9:14	9:19	10:11	10:15	17:54	17:48	18:21	18:15	17:36	18:34
ארה"ב לוס אנג'לס	6:14	6:20	8:23	8:27	9:09	9:13	10:07	10:10	17:55	17:51	18:19	18:15	17:37	18:32
ארה"ב מיאמי	6:38	6:43	8:53	8:56	9:35	9:38	10:34	10:36	18:26	18:24	18:49	18:46	18:08	19:00
ארה"ב משיגן	6:58	7:06	8:59	9:04	9:51	9:56	10:48	10:52	18:29	18:23	18:57	18:51	18:11	19:11
ארה"ב ניו ג'רסי	6:21	6:29	8:25	8:30	9:15	9:19	10:12	10:15	17:55	17:50	18:22	18:17	17:37	18:35
ארה"ב ניו הייבן	6:16	6:24	8:19	8:24	9:10	9:14	10:07	10:10	17:50	17:44	18:17	18:12	17:32	18:31
ארה"ב שיקאגו	6:15	6:23	8:17	8:22	9:08	9:13	10:05	10:09	17:48	17:42	18:15	18:09	17:30	18:29
ברזיל ס. פאולו	6:05	6:02	8:29	8:28	9:11	9:10	10:13	10:12	18:30	18:35	18:52	18:57	18:12	19:04
ברזיל ריו דה ז'נרו	5:51	5:49	8:16	8:15	8:57	8:57	9:59	9:59	18:16	18:20	18:38	18:43	17:58	18:50
בריטניה לונדון	6:32	6:43	8:20	8:26	9:22	9:28	10:18	10:22	17:51	17:42	18:24	18:15	17:33	18:40
בריטניה מנצ'סטר	6:42	6:54	8:27	8:34	9:31	9:38	10:27	10:32	17:59	17:49	18:33	18:24	17:41	18:50
גרמניה פרנקפורט	6:56	7:06	8:47	8:53	9:46	9:52	10:42	10:47	18:18	18:09	18:49	18:41	18:00	19:05
ישראל באר שבע	6:01	6:06	8:12	8:15	9:00	9:00	9:54	9:57	17:44	17:40	18:08	18:04	17:26	18:20
ישראל חיפה	6:00	6:06	8:11	8:14	8:56	8:59	9:54	9:56	17:42	17:38	18:06	18:03	17:12	18:19
ישראל ירושלים	5:59	6:05	8:10	8:13	8:55	8:58	9:53	9:55	17:42	17:38	18:06	18:02	17:02	18:18
ישראל תל אביב	6:01	6:07	8:12	8:15	8:57	9:00	9:55	9:57	17:43	17:40	18:08	18:04	17:23	18:20
מולדובה קישינב	6:33	6:43	8:29	8:34	9:25	9:30	10:22	10:25	17:59	17:52	18:29	18:22	17:41	18:44
מקסיקו מקסיקו	6:51	6:54	9:09	9:11	9:49	9:51	10:48	10:50	18:44	18:42	19:05	19:04	18:26	19:16
סינגפור סינגפור	7:13	7:14	9:36	9:37	10:14	10:15	11:14	11:15	19:18	19:19	19:39	19:40	19:01	19:49
פולין ורשא	6:08	6:19	7:55	8:02	9:04	9:04	9:54	9:58	17:27	17:18	18:00	17:51	17:09	18:17
צרפת ליאון	7:08	7:17	9:06	9:11	10:00	10:05	10:57	11:01	18:36	18:29	19:05	18:58	18:18	19:20
צרפת פריז	7:21	7:31	9:14	9:19	10:12	10:17	11:08	11:12	18:44	18:36	19:15	19:08	18:26	19:31
קנדה טורונטו	6:44	6:53	8:44	8:49	9:37	9:41	10:34	10:37	18:14	18:07	18:42	18:36	17:56	18:56
קנדה מונטריאול	6:22	6:31	8:19	8:25	9:14	9:19	10:11	10:14	17:49	17:42	18:18	18:12	17:31	18:33
רוסיה מוסקבה	7:04	7:17	8:44	8:51	9:52	9:59	10:48	10:53	18:06	18:17	18:53	18:43	17:59	19:11
רוסיה רוסטוב (דנון)	7:00	7:00	8:46	8:51	9:42	9:47	10:39	10:42	18:09	18:16	18:47	18:39	17:58	19:02
שווייץ ציריך	7:04	7:04	8:50	8:55	9:46	9:51	10:43	10:46	18:13	18:20	18:50	18:43	18:02	19:05

1. הזמנים המצוינים בלוח הזמנים הם על פי החישובים שנערכו בספר "זמנים כהלכה" מאת הרב יהודה לוי.

2. זמן שקיעת החמה הוא לפי חישוב השקיעה הנראית.

3. זמן צאת הכוכבים הוא על פי שיטת אדמו"ר הזקן.

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנסוע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מבפח כל־אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל־פוענגיות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

בחסות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus
Issue # 00102
2/03/2008